

COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო

მეორე სექცია

საქმე „შამაევი და 12 სხვა პირი საქართველოსა და
რუსეთის წინააღმდეგ“

(საჩივარი no. 36378/02)

გადაწყვეტილება

სტრასბურგი

2005 წლის 12 აპრილი

საბოლოო გახდა

12/10/2005

წინამდებარე გადაწყვეტილება შესაძლოა დაექვემდებაროს რედაქციულ შესწორებას.

საქმეში შამაევი და სხვა 12 სხვა პირი საქართველოსა და რუსეთის წინააღმდეგ, ადამიანის უფლებათა ევროპის სასამართლოს პალატამ (ყოფილი მეორე სექცია), შემდეგი შემადგენლობით:

ბ-ნები: *ჟ.-პ. კოსტა*, თავმჯდომარე,

ა.ბ ბაკა,

ლ. ლუკაიდესი,

კ. ჟუნგვიერტი,

ვ. ბუტკევიჩი,

მ. უგრეხელიძე

ა. კოვლერი, მოსამართლეები

და ქ-ნი ს. დოლე, სექციის განმწესრიგებელი,

2005 წლის 15 მარტს ჩატარებული თათბირის შემდეგ, გამოიტანა შემდეგი გადაწყვეტილება:

პროცედურა

1. საქმის საფუძველია საჩივარი (no. 36378/02), რომელიც, საქართველოსა და რუსეთის წინააღმდეგ, შეიტანა აღნიშნული სახელმწიფოების 13-მა მოქალაქემ, ბ-ნებმა: *აბდულ-ვაჰაბ შამაევი*, *რიზვან (რეზვან) ვისიტოვი*, *ჰუსეინ აზიევი*, *ადლან (ასლან) ადაევი (ადიევი)*, *ჰუსეინ ხაჯიევი*, *რუსლან გელოგაევი*, *აჰმედ მაგომადოვი*, *ხამზატ ისაევი*, *რობინზონ მარგოშვილი*, *გიორგი კუმტანაშვილი*, *ასლანბეგ ხანჩუკაევი*, *ისლამ ხაჩიევი*, *იგივე რუსტამ ელიხაჯიევი*, *იგივე ბექხან მულკოევი* და *თემურ (რუსლან) ბაიმურზაევი*, *იგივე ჰუსეინ ალხანოვი* (§§ 54 და 55), წარმოშობით ჩეჩნები და ქისტები („მომჩივნები“), სასამართლოში, 2002 წლის 4 და 9 ოქტომბერს, ადამიანის უფლებების და ძირითადი უფლებების კონვენციის („კონვენცია“) 34-ე მუხლის თანახმად, წარადგინეს საჩივარი. ბ-ნების ხანჩუკაევისა და ადაევის საჩივრები სასამართლოში შემოვიდა 2002 წლის 9 ოქტომბერს. ამ საჩივრებს თან ერთვოდა სხვა მომჩივნების მიერ 2002 წლის 4 ოქტომბერს გამოგზავნილი საჩივრები.

2. მომჩივნებიდან 7-ს, მისაღებობის სტადიაზე, მიეცათ უფლება ესარგებლათ შეზღუდული იურიდიული დახმარებით, სასამართლოში მათ უფლებებს იცავდნენ ქ-ნები *ლ. მუხაშაგვრია* და *მ. დამუკაშვილი* (რწმუნებები მიღებულია 2002 წლის 9 და 22 ნოემბერს), „კონსტიტუციის 42-ე მუხლის“ ადვოკატები თბილისიდან. ამ 7 მომჩივნის უფლებებს ასევე იცავდა ქ-ნი *ნ. კინწურაშვილი*, იმავე ორგანიზაციის ადვოკატი (რწმუნებები თარიღდება 2003 წლის 4 აგვისტოთი) ადვოკატებს დახმარებას უწევდა ქ-ნი *ვ. ვანდოვა*, როგორც მრჩეველი.

3. საქართველოს მთავრობას წარმოადგენდნენ ჯერ ბ-ნი. *ლ. ჭელიძე*, ხოლო შემდგომში ქ-ნი *თ. ბურჯალიანი*, ეს უკანასკნელი 2004 წლის 9 აგვისტოდან შეცვალა ქ-მა *ე. გურეშიძემ*, საქართველოს მთავრობის გენერალურმა წარმომადგენელმა

სასამართლოში. რუსეთის მთავრობას წარმოადგენდა ბ-ნი. ლაპტევი, რუსეთის ფედერაციის წარმომადგენელი სასამართლოში.

4. მომჩივნები განსაკუთრებით ასაჩივრებდნენ იმას, რომ რუსეთის ხელისუფლებისთვის მათი გადაცემა ეწინააღმდეგებოდა კონვენციის მე-2 და მე-3 მუხლებს. ისინი ითხოვდნენ მათი ექსტრადირების პროცედურის შეჩერებას, რომ რუსეთის ხელისუფლებას წარმოედგინა ინფორმაცია რუსეთში მათი მომავალი ბედის შესახებ და რომ სასამართლოს განეხილა მათ მიერ კონვენციის მე-2, მე-3, მე-6 მუხლების საფუძველზე წამოყენებული პრეტენზიები.

ა) მისაღებობის პროცედურა

5. მომჩივნების წარმომადგენლებმა, რეგლამენტის 39-ე მუხლის შესაბამისად, 2002 წლის 4 ოქტომბერს, 15:35-დან 16:20 საათამდე, წყვეტილი ფაქსის საშუალებით, 11 მომჩივნის სახელით (ბ-ნების ადაევისა და ხანჩუკაევის გამოკლებით, იხ. §1 ზემოთ) სასამართლოს წარუდგინეს სარჩელი.

6. იმავე დღის 17:00 საათზე (თბილისის დროით 20:00 სთ.), იმის გამო, რომ განყოფილების ხელმძღვანელმა თავი შეიკავა, მეორე განყოფილების ხელმძღვანელის მოადგილემ (რეგლამენტის მე-12 მუხლი) გადაწყვიტა, რეგლამენტის 39-ე მუხლის შესაბამისად ეცნობებინა საქართველოს მთავრობისთვის, რომ მხარეების ინტერესებიდან გამომდინარე და სასამართლოში საქმესთან დაკავშირებული პროცედურების კარგად წარმართვისთვის, სასურველი იქნებოდა, არ მოეხდინათ 11 მომჩივნის ექსტრადირება რუსეთში სანამ სასამართლოს საკასაციო განყოფილებას არ მიეცემოდა საშუალება განეხილა სარჩელი იმ ინფორმაციაზე დაყრდნობით, რასაც საქართველოს მთავრობა მიაწვდიდა. ეს უკანასკნელი მიიწვიეს იმ მიზნით, რათა მისთვის გაეცნოთ მოსარჩლეების ექსტრადირების მოტივები და ამავე დროს თუ რა ზომები იქნებოდა მიღებული მათ მიმართ რუსეთის მთავრობის მხრიდან მათი ექსტრადირების შემთხვევაში. ასევე გადაწყდა სასწრაფოდ ეცნობებინათ რუსეთის მთავრობისთვის საჩივრის შეტანის შესახებ და თუ რა იყო მისი საგანი (რეგლამენტის მე-40 მუხლი).

7. 18:00 საათზე სასამართლოს მდივანი ტელეფონით დაუკავშირდა სტრასბურგში მივლინებით მყოფ საქართველოს მთავრობის გენერალურ წარმომადგენელს, იმ მიზნით, რომ მისთვის ეცნობებინათ საჩივრის შეტანისა და სასამართლოს გადაწყვეტილების შესახებ. რამდენიმე წუთის შემდეგ, მისი თანაშემწე დაუკავშირდა თბილისის სასამართლოს და სთხოვა მისთვის ეკარნახათ საჩივრის შემტანთა გვარები. ეს გვარები მას გადაეცა.

8. 18:50 საათზე რუსეთის მთავრობამ ტელეფაქსის საშუალებით მიიღო მის მიმართ სასამართლოს მიერ გამოტანილი გადაწყვეტილება და ამავე დროს, ის გადაწყვეტილება, რაც მიღებულ იქნა საქართველოს მიმართ.

9. რაც შეეხება საქართველოს მთავრობას, შეუძლებელი გახდა მისთვის გადაწყვეტილების ფაქსით გადაგზავნა. ხაზის მეორე მხარეს იუსტიციის სამინისტროს ტექნიკური პერსონალი, რომელსაც აშკარად აკლდა მონდომება, ხან უშუქობას იმიზეზებდა, ხან აპარატში ქალაქის უქონლობას.

10. ტელეფონის საშუალებით კვლავ მოხდა საქართველოს მთავრობის გენერალურ წარმომადგენელთან დაკავშირება. მან შეგვატყობინა, რომ სასამართლოს შეტყობინება გადაეცა საქართველოს მთავრობას. იგი დაგვპირდა, რომ ყველაფერს გააკეთებდა დაკავშირებასთან არსებული პრობლემების მოსაგვარებლად, მაგრამ აქვე ბუნდოვნად განაცხადა, რომ ეს მასზე არ იყო დამოკიდებული.

11. იმის გამო, რომ დაკავშირების მცდელობა ჩაიშალა, 19:45 საათზე, სასამართლოს მდივანი მობილური ტელეფონით დაუკავშირდა იუსტიციის მინისტრის მოადგილეს, რომელსაც ევალემა ექსტრადიციის საკითხები და ამავე დროს სასამართლოში საქართველოს მთავრობის გენერალური წარმომადგენლის ბიუროს ზედამხედველობა, რათა მისთვის გაგვენდო წარმოქმნილი პრობლემები და შეგვეხსენებინა სასამართლოს გადაწყვეტილება. მას ეცნობა, რომ კავშირის არარსებობის პირობებში ეს შეტყობინება სასამართლოს გადაწყვეტილების ოფიციალური შეტყობინების ტოლფასი იყო. იუსტიციის მინისტრის მოადგილემ მხედველობაში მიიღო გადაწყვეტილების შეტყობინება და დაგვპირდა, რომ შეეცდებოდა კავშირის აღდგენას.

12. 19:56 საათზე დაკავშირების ამო მცდელობის შემდეგ, 19:59 საათზე, (თბილისის დროით 22:58 სთ.) მოხერხდა სასამართლოს გადაწყვეტილების წერილის გადაგზავნა. ექსტრადიციის აქტების მიხედვით, რუსეთის ხელმძღვანელობისთვის 5 მომჩივნის გადაცემა მოხდა თბილისის აეროპორტში 19:10 საათზე (თბილისის დროით 22:10 სთ.).

13. საჩივარი გადაეგზავნა სასამართლოს მე-2 სექციას (რეგლამენტის 52-ე (§1) მუხლი). ამასთან დაკავშირებით, საქმის განსახილველად შეიქმნა სათათბირო პალატა (რეგლამენტის 27-ე (§1) მუხლი), რომელიც რეგლამენტის 26-ე (§1) მუხლის შესაბამისად დაკომპლექტდა. 2002 წლის 8 ოქტომბერს მე-2 სექციის ხელმძღვანელის მოადგილემ ამ უკანასკნელს შეატყობინა იმ გადაწყვეტილების შესახებ, რომელიც მან მიიღო 2002 წლის 4 ოქტომბერს და მოწონებულ იქნა პალატის მიერ.

14. 2002 წლის 22 ოქტომბერს საჩივრის ფორმულარი 10 მომჩივნის სახელით მიმართული საქართველოს და რუსეთის წინააღმდეგ, წარმოდგენილ იქნა მათი წარმომადგენლების მიერ რეგლამენტის 47 მუხლის შესაბამისად.

15. 2002 წლის 23 ოქტომბერს, სასამართლომ მოუწოდა რუსეთის მთავრობას მისთვის მიეწოდებინა იმ ადგილის სახელი და მისამართი, სადაც მომჩივნები სასჯელს იხდიდნენ მათი ექსტრადირების შემდეგ. 2002 წლის 1-ლ ნოემბერს რუსეთის მთავრობამ სასამართლოს მოსთხოვა წერილობითი გარანტიები, რომ ეს ინფორმაცია კონფიდენციალური დარჩებოდა და არ მოხდებოდა მისი უმართებულოდ გახმაურება.

16. 2002 წლის 5 ნოემბერს სასამართლომ თბილისში პატიმრობაში მყოფი 8 მომჩივნისთვის დროებითი ზომები გააგრძელა 2002 წლის 26 ნოემბრამდე.

სასამართლომ ასევე გადაწყვიტა შეესწავლა მომჩივანთა საჩივრები ეხ ოფფიცო კონვენციის მე-5 (§§ 1, 2 და 4) მუხლის კუთხით და *lex specialis* მათი დაკავების საქმეში, რომელთა წამოყენების დროს ისინი ეყრდნობიან მე-6 და მე-13 მუხლებს, ხოლო ამ განხილვის შემდეგ წარედგინა სარჩელი მოპასუხე მხარეების მთავრობებისთვის (რეგლამენტის 54-ე (§2 „ბ“) მუხლი). ამასთანავე, სასამართლომ გადაწყვიტა საჩივრისთვის მიეცა პრიორიტეტული ხასიათი (რეგლამენტის 41-ე მუხლი), ხოლო განყოფილების ხელმძღვანელისთვის დაეკისრებინა პირადი პასუხისმგებლობა რუსეთის მთავრობის მიერ მოწოდებული ინფორმაციის კონფიდენციალურობის დაცვაზე. რუსეთის მთავრობას კიდევ ერთხელ მოუწოდეს ეცნობებინა ექსტრადირებული მომჩივნების საპყრობილე ადგილის მისამართი, ისევე, როგორც მათი ადვოკატების კორდინატები.

17. 2002 წლის 14 ნოემბერს, მკაცრი კონფიდენციალურობის პირობებში, რუსეთის მთავრობამ წარმოადგინა დაწესებულების მისამართი, სადაც ექსტრადირებული მომჩივნები იხდიდნენ პატიმრობას.

18. სასამართლოს მოთხოვნით, 2002 წლის 19 ნოემბერს, რუსეთის მთავრობამ სასამართლოს წინაშე აიღო ვალდებულება ცამეტივე მომჩივნის მიმართ. კერძოდ, მან მისცა გარანტია, რომ:

- ა) მათ მიმართ არ გამოიყენებდნენ სიკვდილით დასჯას;
- ბ) მათი უსაფრთხოება და ჯანმრთელობა დაცული იქნებოდა;
- გ) მათთვის ყოველგვარი შეფერხების გარეშე გარანტირებული იქნებოდა მკურნალობა და სამედიცინო კონსულტაცია;
- დ) მათთვის ყოველგვარი შეფერხების გარეშე გარანტირებული იქნებოდა იურიდიული დახმარება და კონსულტაცია;
- ე) მათთვის ყოველგვარი შეფერხების გარეშე გარანტირებულად ხელმისაწვდომი იქნებოდა სასამართლო, ისევე როგორც მასთან თავისუფალი მიმოწერა;
- ვ) სასამართლოს ყოველგვარი შეზრუდვის გარეშე ექნება მომჩივნებთან დაშვება, აქ იგულისხმება მათთან თავისუფალი მიმოწერა და შესაძლო მივლინებები ინსპექციის მიზნით.“

19. 2002 წლის 20 ნოემბერს, ქ-ნმა ნ. დევდარიანმა, საქართველოს სახალხო დამცველმა, წარმოადგინა თხოვნა პროცედურებზე მისი, როგორც მესამე მხარის დაშვებასთან დაკავშირებით (კონვენციის 36§2 მუხლი).

20. 2002 წლის 23 და 25 ნოემბერს, საქართველოს მთავრობას მოეთხოვა დროებითი ზომების მოხსნა, იმ მოტივით, რომ მას რუსეთის მთავრობიდან გააჩნდა საჭირო გარანტიები მომჩივნების ბედთან დაკავშირებით მათი ექსტრადირების შემთხვევაში. ამ ბოლო რიცხვში მან წარმოადგინა მომჩივნების ფოტოები. 2003 წლის 26 აგვისტოს საქართველოს მთავრობამ ასევე წარმოადგინა იმ საკნების სურათები, სადაც სასჯელს იხდიდნენ არაექსტრადირებული მომჩივნები. ექსტრადირებული მომჩივნების ფოტოები რუსეთის ხელისუფლებამ მოგვაწოდა 2002 წლის 23 ნოემბერს, 22 იანვარსა და 2003 წლის 15 სექტემბერს.

21. რუსეთის მთავრობის მიერ 2002 წლის 19 ნოემბერს შემოთავაზებული გარანტიების გათვალისწინებით და რადგან მიგვაჩნია, რომ მის მიერ

ვალდებულებების შესრულების საკითხი, ისევე როგორც საქართველოში ექსტრადიციის პროცედურებთან დაკავშირებული საკითხების შეფასება მოხდება საჩივრის შემდგომი შესწავლის დროს, 2002 წლის 26 ნოემბერს, სასამართლომ გადაწყვიტა არ გაეგრძელებინა 2002 წლის 4 ოქტომბერს მიღებული დროებითი ზომა. საქმის დელიკატურობიდან და მისი პოლიტიკური რეზონანსიდან გამომდინარე, ამავე დროს მთავრობების თხოვნის გათვალისწინებით, სასამართლომ ასევე გადაწყვიტა მთლიანობაში დაეცვა საქმის კონფიდენციალურობა საზოგადოებრივ გახმაურებასთან დაკავშირებით, როგორც ამას ითვალისწინებს მისი რეგლამენტის 33-ე მუხლის §3 და 4 (განმარტება ჯერ კიდევ ძალაშია).

22. 2002 წლის 6 ნოემბერს, ბ-ნებმა გელოგაევმა, ხაჩიევმა და ბაიმურზაევმა, სამმა მომჩივანმა, თხოვნით მიმართეს სასამართლოს შეეჩერებინათ მათი ექსტრადიცია, რომელიც გათვალისწინებული იყო 2002 წლის 28 ნოემბრისთვის. იმავე დღეს, განყოფილების ხელმძღვანელის მოვალეობის შემსრულებელმა გადაწყვიტა არ მოეწოდებინა საქართველოს მთავრობისთვის მიეღო დროებითი ზომები.

23. 2003 წლის 24 იანვარს ე-ნმა ე. თევდორაძემ, საქართველოს პარლამენტის დეპუტატმა, თხოვნით მიმართა სასამართლოს მისთვის მიეცა ნებართვა პროცედურაში ჩარეულიყო როგორც მესამე მხარე (კონვენციის 36§2 მუხლი).

24. 2003 წლის 17 ივნისს, სასამართლომ მიიღო გადაწყვეტილება ჩაეტარებინა სხდომა საჩივრის მისაღებობასთან დაკავშირებით და რეგლამენტის 39-ე მუხლის თანახმად, მიეთითებინა რუსეთის მთავრობისთვის, მხარეების ინტერესებიდან და სასამართლოში პროცედურების კარგად ჩასატარებლად, განსაკუთრებით სხდომის მომზადების დროს, მიეცათ თავისუფალი დაშვების უფლება ექსტრადირებულ მოსარჩევებთან ე-ნ მუხაშაზრისა და ე-ნ ძამუკაშვილისთვის. ამავე დროს სასამართლომ არ მიიღო ნ. დევდარიანისა და ე. თევდორაძის თხოვნა (კონვენციის 36§2) მათი მესამე მხარის სტატუსით ჩარევის შესახებ (§§ 19 და 23).

25. 2003 წლის 16 სექტემბრის გადაწყვეტილებით, სხდომის შემდეგ, რომელიც ეძღვნებოდა მისაღებობის საკითხებს (რეგლამენტის 54-ე მუხლის §3) საკასაციო სასამართლოს განყოფილებამ საჩივრის მისაღებად გამოაცხადა და საქმის არსებით განხილვას თან დაურთო რუსეთის ხელისუფლების ორი წინასწარი გამონაკლისი. ამ საქმის ფაქტების დასადგენად სასამართლომ ასევე გადაწყვიტა საგამომიებო მისიით ჩასულიყო რუსეთსა და საქართველოში, კონვენციის 38§1ა) მუხლი) და რეგლამენტის 42§2 მუხლის შესაბამისად (რომელიც ჯერ კიდევ ძალაშია).

ბ) პროცედურა არსებით მხარესთან დაკავშირებით

26. ამ ორ ქვეყანაში საგამომიებო სამუშაოების ჩასატარებლად პალატამ გამოყო 3 რწმუნებული ბატონები ჟ.-პ. კოსტა, ა.ბ. ბაკა და ვ. ბუტკივიჩი. მისია საქართველოში უნდა შესრულებულიყო 2003 წლის 28-დან 31 აგვისტომდე. 2003 წლის 3 ოქტომბერს,

საქართველოს მთავრობის თხოვნის გამო, გადაწყდა მისი გადადება, რადგან საქართველოში მიმდინარეობდა 2003 წლის 2 ნოემბრის საკანონმდებლო არჩევნების კამპანია.

27. საგამოძიებო მისიის ჩატარებასთან დაკავშირებით რუსეთის მთავრობასთან გაიმართა მოცულობითი მიმოწერა, უნდა გამოიყოს შემდეგი ფაქტები.

28. 2003 წლის 30 სექტემბერს სასამართლომ აცნობა რუსეთის მთავრობას, რომ მისი დელეგაცია ჩადიოდა რუსეთში 2003 წლის 27 ოქტომბერს ექსტრადირებული მომჩივნების მოსასმენათ და ამავე დროს მოენახულებინათ მათი საკნები ქალაქ B-ს საგამოძიებლო იზოლატორში (§53). იქიდან გამომდინარე, რომ შემდგომ მიწერ-მოწერაში რუსეთის მთავრობას არ გამოუხატავს არანაირი წინააღმდეგობა, მისია ორგანიზებულ იქნა.

29. 2003 წლის 20 ოქტომბერს, რუსეთის ხელისუფლებამ წარმოადგინა, 2003 წლის 14 ოქტომბრის ბრძანებულება, რომელიც გამოსცა სტავროპოლის რეგიონალურმა სასამართლომ, რომლის მიხედვით სასამართლოს არ ეძლეოდა შამაევთან, ვისიტოვთან, ადაევთან და ხაჯიევთან შესვლის უფლება იმ მოტივით, რომ მათი სისხლის სამართლის საქმე ჯერ კიდევ არ იყო განხილული სასამართლოს მიერ. სასამართლოს დელეგაციას შეეძლო ამ პირების მონახულება მხოლოდ მათი გასამართლების და საბოლოო განაჩენის გამოტანის შემდეგ. ამ ბრძანებულების მიხედვით სასამართლომ დაადგინა, რომ შამაევს, ვისიტოვს და ადაევს არასდროს შეუტანიათ საჩივარი სასამართლოში. ბატონი ხაჯიევი იწყებს იმის მტკიცებას, რომ მან სასამართლოში სარჩელი შეიტანა საქართველოს წინააღმდეგ, რათა დაემტკიცებინა, რომ მისი ექსტრადიცია უკანონო იყო და დაჟინებით მოითხოვს სასამართლოს მოსამართლეებთან შეხვედრას.

30. იგივე გზავნილში იდო 2003 წლის 15 ოქტომბრით დათარიღებული წერილი, რომელსაც ხელს აწერდა ბ-ნი კარტაშოვი, სტავროპოლის სამხარეო სასამართლოს მოსამართლე, რომელიც უარს ეუბნებოდა ევროსასამართლოს მოესმინა მე-5 მომჩივნის, ბ-ნი აზიევისთვის. ის ეყრდნებოდა იმას, რომ მის საქმეში მოსმენა გათვალისწინებული იყო 2003 წლის 29 ოქტომბრისთვის და რომ „*რუსეთის სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობა არ ითვალისწინებდა ევროპული სასამართლოს მოსამართლეების კონტაქტის საკითხის განხილვის შესაძლებლობას აზიევთან სასამართლო მოსმენამდე ან მის გარეთ*“.

31. ამ დოკუმენტებზე დაყრდნობით რუსეთის მთავრობა იცავდა იმ აზრს, რომ ევროპის სასამართლოს საგამოძიებლო მისიის შესრულება გამოიწვევდა შიდა სისხლის სამართლის კანონმდებლობის დარღვევას და მოითხოვდა მისი გადატანა იმ დრომდე, როდესაც მოხდებოდა მომჩივანთა საქმეში საბოლოო განაჩენის გამოტანა. გარდა ამისა, ასეთი მიდგომა თანხმობაში იქნებოდა სუბსიდიურად მოქმედ პრინციპებთან ნაციონალურ და ევროპულ პროცედურებს შორის.

32. ამ ინფორმაციების გათვალისწინებით სასამართლო იძულებული გახდა შემდგომისთვის გადაედო მისი მისია რუსეთში. მიუხედავად ამისა, მან მაინც

შეახსენა რუსეთის ხელისუფლებას კონვენციის 34-ე და 38-ე (§1 „ა“) მუხლების პირობები.

33. 2004 წლის 7 იანვარს რუსეთის მთავრობას შესთავაზეს მისიის ახალი თარიღი (2004 წლის 23-29 თებერვალი) მას მიეცა წინადადება, საჭიროების შემთხვევაში, დაესახელებინა ნებისმიერი თარიღი მისი შეხედულების მიხედვით 2004 წლის 9 იანვრამდე. სასამართლომ შეახსენა, რომ სარჩელი სარგებლობდა პრიორიტეტული განხილვის უფლებით. ხელისუფლება ასევე ინფორმირებული იყო იმის შესახებ, რომ თუ მას გაუჩნდებოდა უსაფრთხოებასთან დაკავშირებული პრობლემები მომჩივანთა საპრობილე დაწესებულებაში მისიის ორგანიზების საქმეში, მაშინ ხელისუფლებას შეეძლო შემოეთავაზებინა უფრო უსაფრთხო ადგილი, სადაც მოხდებოდა მომჩივნების დაგაყვანა.

34. 2004 წლის 8 იანვრის წერილში რუსეთის ხელისუფლებამ გააკრიტიკა სასამართლოს ოფიციალური ცნობა მისი 2003 წლის ოქტომბრისთვის დაგეგმილი მისიის გადავადებასთან დაკავშირებით და შეახსენა, რომ რუსეთის კონსტიტუციის მიხედვით, სასამართლო ხელისუფლება (სამხარეო სასამართლო, ამ შემთხვევაში) სარგებლობს დამოუკიდებლობით და რომ გარდა ამისა, კონვენცია ემყარება სუბსიდიურად მოქმედ პრინციპებს.

35. 2004 წლის 13 იანვარს იგი ამტკიცებს, რომ ექსტრადირებულ მოსარჩელთა სისხლის სამართლის საქმე განიხილება სტავროპოლის სამხარეო სასამართლოში და რომ სანამ საბოლოო და აღსრულებადი გადაწყვეტილება არ იქნება გამოტანილი, სასამართლოს დელეგაცია ვერ შეხვდებოდა დაინტერესებულ მხარეს. თუმცა მან არ გამორიცხა, რომ სტავროპოლის სამხარეო სასამართლო შეიძლება დაბრუნებოდა თავის წინა 2003 წლის 14 ოქტომბრის გადაწყვეტილებას და ურჩია სასამართლოს მიემართა მისთვის ასეთი თხოვნით. ხელისუფლებამ განმარტა, რომ სუბსიდიურობის პრინციპიდან გამომდინარე, მისარჩელებთან კონტაქტის საკითხი ექსკლუზიურად სამხარეო სასამართლოს კომპეტენციას განეკუთვნება, და რომ არვის, მათ შორის საერთაშორისო იურიდიულ ორგანოს, არ აქვს უფლება შეცვალოს ან გააუქმოს მისი გადაწყვეტილება.

36. გარდა ამისა, რუსეთია ხელისუფლებამ მოსთხოვა სასამართლოს მის მიმართ იგივე მოდგომა შეემუშავებინა, რაც მას გააჩნდა საქართველოსთან მიმართებაში (§26) და ამავე დროს გადაედო მისი საგამოძიებო მისია რუსეთში 2004 წლის 14 მარტის საპრეზიდენტო არჩევნიდან გამომდინარე. იგი ასევე ამტკიცებდა, რომ თებერვალში სასამართლოს შეიძლება შექმნიყო პრობლემები ჩრდილოეთ კავკასიაში ტერორისტული აქტების საშიშროების ან ცუდი კლიმატური პირობების გამო.

37. 2004 წლის 19 იანვარს, მისი 2002 წლის 19 ნოემბრის ვალდებულებების შეხსენების შემდეგ, სასამართლომ შეატყობინა რუსეთის ხელისუფლებას, რომ იგი აპირებდა თავისი მისიის ჩატარებას 2004 წლის მაისის დასაწყისში. ისევე დაისვა საკითხი მომჩივნების უსაფრთხო ადგილზე გადაყვანის შესაძლებლობასთან დაკავშირებით. სასამართლომ განაცხადა, რომ თუ ამჯერად არ ექნებოდა გარანტიები და არ იქნებოდა მიღებული ყველა საჭირო ზომა მოკვლევის ჩასატარებლად, მაშინ

იგი იძულებული იქნებოდა გაეუქმებინა თავისი მისია და გამოეტანა სათანადო დასკვნები კონვენციის საფუძველზე.

38. ამის პასუხად, 2004 წლის 23 იანვარს, რუსეთის ხელისუფლება ისევ ამტკიცებს, რომ მომჩივნებთან შეხვედრა შესაძლებელი იქნებოდა მხოლოდ მაშინ, როდესაც მათ მიმართ გამოტანილი გადაწყვეტილება საბოლოო და აღსრულებადი იქნებოდა. იგი ამტკიცებდა, რომ მისი 2002 წლის 19 ნოემბრის ვალდებულებები სასამართლოს წინაშე, კერძოდ იმ ნაწილში, რომელიც ეხება მომჩივნებთან თავისუფალ დაშვებას, ეხებოდა მხოლოდ გამოძიების ფაზას და არა გასამართლებას. ნებისმიერ შემთხვევაში, სასამართლო მოსმენა სტავროპოლის სამხარეო სასამართლოში იქნებოდა საჯარო და არავის აკრძალვებოდა „არც დასწრება, არც სასამართლო დავის მოსმენა და არც განსასჯელთა ყურება“.

39. რაც შეეხება სასამართლოს მიერ შეთავაზებულ თარიღებს, იმის მტკიცებით, რომ იგი ყველა ზომას მიიღებდა მისიის სათანადოდ ჩატარებისთვის, რუსეთის მთავრობამ უარყო ისინი იმ საბაზით, რომ 1-დან 11 მაისამდე პერიოდი ემთხვეოდა რუსეთში მეორე მსოფლიო ომში გამარჯვების აღნიშვნას. მომჩივანთა სხვა უსაფრთხო ადგილზე გადაყვანის იდეა ასევე უარყოფილ იქნა უსაფრთხოების მომიზეზებით.

40. მომდევნო წერილში, რომელიც თარიღდება 2004 წლის 5 თებერვლით, რუსეთის ხელისუფლება ამტკიცებს, რომ მისი მხრიდან მიღებული იქნება უსაფრთხოების ყველა ზომა სასამართლოს დელეგაციის მისაღებად, მათ შორის საჭირო ესკორტიც, თუმცა მაინც არ გამორიცხავს ტერორისტული აქტის შესაძლებლობას. საპასუხოდ სასამართლომ შესთავაზა საგამომიებო მისიის ორგანიზება 2004 წლის 12 მაისის შემდეგ, მას შემდეგ რაც რუსეთში დასრულდება სადღესასწაულო დღეები, იმ პირობით, თუ იგი წინასწარ უპირობოთ აიღებს ვალდებულებას, რომ ამ რიცხვში სასამართლოს ექნება თავისუფალი დაშვება მომჩივნებთან. მას შემდეგ, რაც სასამართლოს განსახილველად წარუდგენდნენ ამ ვალდებულებას, იგი დაიწყებდა ტერორისტების შესაძლო თავდასხმის რისკის შეფასებას, რომელიც ნახსენებია წერილში.

41. 2004 წლის 2 და 11 თებერვალს რუსეთის ხელისუფლებამ ითხოვა საქართველოში საგამომიებო მისიის გადატანა, 2004 წლის 14 მარტის საპრეზიდენტო არჩევნების მიზეზით. 2004 წლის 5 და 13 თებერვალს შესაბამისად სასამართლომ უარყო ეს მოთხოვნები.

42. 2003 წლის 31 ოქტომბერს და 2004 წლის 9 თებერვალს საქართველოს ხელისუფლებამ დაასახელა მოწმეები, რომელთა მოსმენა სასამართლოს მხრიდან მას საჭიროდ მიაჩნდა. ასევე მოიქცა რუსეთის ხელისუფლებაც 2004 წლის 23 იანვარს, მაგრამ 2004 წლის 19 თებერვალს მან უკან გამოიტანა მოწმეთა სია იმ მოტივით, რომ სასამართლოსგან მან ვერ მიიღო თანხმობა სხვადასხვა პროცედურული სახის მოთხოვნაზე (§§ 36, 41 და 243). მომჩივნებმა მოწმეები არ დაასახელეს.

43. 2004 წლის 23-დან 25 თებერვლამდე თბილისში, საქართველოს უზენაეს სასამართლოში ჩატარდა 6 არექსტრადირებული მომჩივნის და 12 მოწმის მოსმენა. ქალბ-ნებმა მუხამავრიამ და კინწურაშვილმა, ისევე როგორც ორივე ხელისუფლების

დელეგაციებმა, მონაწილეობა მიიღეს ამ მოსმენაში. ორი მომჩივანი, ბატონები ხაჩიევი და ბაიმურზაევი არ გამოცხადებულან იმის გამო, რომ 2004 წლის 17 თებერვლიდან საქართველოს ხელისუფლების მხრიდან ისინი დაკავალად არიან გამოცხადებული. ასევე არ გამოცხადდა 2 მოწმე, ბატონები რ. მარკელია და ა. ცეციტიშვილი, იმის გამო, რომ ისინი საქართველოს ტერიტორიაზე არ იმყოფებოდნენ.

44. მოსმენის ბოლო დღეს სასამართლომ საჭიროდ ჩათვალა ქ-ნების, არაბიძის, ხიჯაკაძის და გაბაიძის მოსმენა, რომლებიც მომჩივანი მხარის წარმომადგენლები არიან ქვეყნის შიგნით მოქმედი კანონმდებლობის ფარგლებში, მაგრამ ადვოკატებმა ვერ მოახერხეს მაშინვე გამოცხადება. ამის გამო მათ შეკითხვები გამოეგზავნათ წერილობითი ფორმით, რომელზეც პასუხები სასამართლომ მიიღო 2004 წლის 17 აპრილს (§212).

45. 2004 წლის 8 მარტს სასამართლომ მიმართა ორივე ხელისუფლებას მიეწოდებინათ ინფორმაცია ბატონების ხაჩიევის და ბაიმურზაევის გაუჩინარებასთან დაკავშირებით, ხოლო საჭიროების შემთხვევაში, დაესახელებინათ მათი პატიმრობის ადგილი რუსეთში და მიეწოდებინათ ინფორმაცია მათი ჯანმრთელობის მდგომარეობის შესახებ. 2004 წლის 13 და 29 მარტს ხელისუფლებებმა წარმოადგინეს ინფორმაცია გაუჩინარების შესახებ (§101).

46. 2004 წლის 17 მარტს სასამართლომ რუსეთის ხელისუფლებას შეატყობინა, მისიის ჩატარების ზუსტი თარიღები (2004 წლის 5-8 ივნისი). ამავე დროს შეახსენა, რომ ამ მისიის განხორციელებას ყველა წინა მცდელობამ მარცხი განიცადა. მან მოუწოდა რუსეთის ხელისუფლებას 2004 წლის 8 აპრილამდე ეცნობებინა მისთვის თუ ამჯერად იგი გარანტიას აძლევდა დელეგაციას, რომ მას ექნებოდა პირდაპირი და უპრობლემო დაშვება 2002 წლის 4 ოქტომბერს ექსტრადირებულ 4 მომჩივანისთან (ადაევი, მე-5 მომჩივანი, ამ დროისთვის განთავისუფლებული იყო: §107), ასევე იმ ორ მომჩივანისთან, რომლებიც რუსეთში დააპატიმრეს თბილისიდან გაუჩინარების შემდეგ (§100 და შემდგ.). გაამახვილა რა თავისი ყურადღება კონვენციის 38-ე (§1 „ა“) მუხლზე სასამართლომ შეახსენა მთავრობას, რომ იმ შემთხვევაში თუ იგი არ მიიღებდა სრულ დადასტურებას და თუ არ ექნებოდა მიღებული ყველა საჭირო ზომა მისიის შესასრულებლად, იგი იძულებული გახდებოდა მიეტოვებინა მცდელობა მიეღო დაშვება მომჩივნებთან და დაიწყებდა განაჩენის რედაქტირებას იმ ელემენტებზე დაყრდნობით, რაც მას მოეპოვებოდა.

47. 2004 წლის 21 აპრილს, სტავროპოლის სამხარეო სასამართლომ გადაწყვიტა უარი ეთქვა სასამართლოსთვის ბატონ აზიევთან დაშვებაზე. ეს გადაწყვეტილება ეყენებოდა იგივე მოტივებს რასაც 2003 წლის 14 ოქტომრის ბრძანებულება (§29).

48. 2004 წლის 8 აპრილს რუსეთის ხელისუფლებამ შეატყობინა სასამართლოს, რომ მიუხედავად მისი გადაწყვეტილებისა ეთანამშრომლა სასამართლოსთან შეუძლებელი იყო ბატონების შამაევის, ხაჯიევის, ადაევის და ვისიტოვის მოსმენა იმის გამო, რომ პროცედურა გადატანილი იყო საკასაციო ინსტანციაში. მას არანაირად უხსენებია ბატონი აზიევი და არც ის 2 გაუჩინარებული მომჩივანი (§43), რომლებიც 2004 წლის 19 თებერვალს რუსეთში დააპატიმრეს.

49. იმის გამო, რომ ყველა მცდელობა იმასთან დაკავშირებით, რომ რუსეთის ხელისუფლებას შეეცვალა თავისი თავშეკავებული პოზიცია ამოუადმოჩნდა. 2004 წლის 4 მაისს, სასამართლომ გადაწყვიტა გაუქმებინა თავისი საგამომიებო მისია რუსეთში და შედგომოდა განაჩენის რედაქტირებას მის ხელთ არსებული მასალების მიხედვით (ანალოგიისთვის იხ. *Chypre c. Turquie*, n° 8007/77, rapport de la Commission du 4 octobre 1983, Décisions et rapports 72, p. 74, §52).

50. 2004 წლის 4 მაისს სასამართლომ შესთავაზა მხარეებს წარმოედგინათ მათი საბოლოო დასკვნები საქმის არსთან დაკავშირებით (რეგლამენტის მუხლი 59§1). ისევე როგორც თბილისში ჩატარებული მოსმენის ოქმში მათ მიერ შეტანილი შესწორებები (რეგლამენტის დანართის A8 (§3) მუხლი). 2004 წლის 11 ივნისს საქართველოს ხელისუფლებამ წარმოადგინა მისი წერილობითი შენიშვნები საქმის არსთან დაკავშირებით. მას შემდეგ, რაც ორჯერ გადააცილეს ამ მიზნით გამოყოფილ ვადას, რუსეთის ხელისუფლებამ, ისევე როგორც მომჩივნებმა, ასევე წარმოადგინეს თავიანთი შენიშვნები შესაბამისად 2004 წლის 20 ივლისსა და 9 აგვისტოს. 2004 წლის 11 ივნისს და 9 აგვისტოს ორივე ხელისუფლებამ წარმოადგინა მოსმენის ოქმში შეტანილი შესწორებები.

51. 2004 წლის 7 და 13 სექტემბერს ხელისუფლებებმა წარმოადგინეს თავიანთი შეხედულებები მომჩივანთა მოთხოვნის სამართლიანი დაკმაყოფილებისთვის, რეგლამენტის მე-60 (§3) მუხლის შესაბამისად.

ფაქტები

1. საქმის გარემოებები

52. მომჩივნები, ბატ, აბდულ-ვაჰაბ შამაევი, რიზვან (რეზვან) ვისიტოვი, ჰუსეინ აზიევი, ალდან (ასლან) ადაევი (ადიევი), ჰუსეინ ხაჯიევი, რუსლან გალოგაევი, აჰმედ მაგომადოვი, ხამზად ისაევი, რობინზონ მარგომვილი, გიორგი კუმტანაშვილი, ასლანბეკ ხანჩუკაევი, ისლამ ხაჩიევი იგივე რუსტამ ელიხაჯიევი იგივე ბექხან მელკოევი და თემურ (რუსლან) ბაიმურზაევი იგივე ჰუსეინ ალხანოვი (§§ 54 და 55 ქვემოთ), ესენი არიან რუსი და ქართველი ეროვნების პირები, რომლებიც დაბადებული არიან შესაბამისად 1975, 1977, 1973, 1968, 1975, 1958, 1955, 1975, 1967, 19(...), 1981, 1979 (ან 1980) და 1975. ბატონმა კუმტანაშვილმა არ ისურვა თავისი დაბადების თარიღის გამხელა (19...).

53. შამაევი, ვისიტოვი, აზიევი, ადაევი და ხაჯიევი საქართველოდან რუსეთში ექსტრადირებული 2002 წლის 4 ოქტომბერს, 2002 წლის 17 და 18 ოქტომბერს მოთავსებულ იქნენ წინასწარი გამოძიების იზოლატორში („SIZO“), რომელიც მდებარეობს ჩრდილოეთ კავკასიაში, სტავროპოლის მხარის ქალაქ A -ში (§17). მათი პატიმრობის ადგილი 2002 წლის 4 და 17-18 ოქტომბერში უცნობი რჩება. 2003 წლის

26 ივლისს, შამაგვი, ხაჯიევი, ვისიტოვი და ადაევი გადაყვანილ იქნენ სტავროპოლის მხარის ქალაქ B-ს წინასწარი გამოძიების იზოლატორში. სასამართლოს მოთხოვნის შემდეგ, რუსეთის ხელისუფლებამ შეატყობინა ამ იზოლატორის მისამართი და ადასტურებდა იმას, რომ აზიევიც იქ ჰყავთ პატიმრობაში (ასევე, §242). მას არ დაუზუსტებია მისი გადაყვანის თარიღი.

54. რადგანაც ვერ მოხერხდა რუსეთში ექსტრადირებული მომჩივნების მოსმენა (§49), სასამართლო. 4 მათგანთან დაკავშირებით, დაეყრდნო იმ გვარებს, რომლებიც მიაწოდეს ქალბ-ნებმა მუხაშავერიამ და ძამუკაშვილმა. მეხუთე მომჩივანის გვარი, ჰუსეინ ხაჯიევი, ნახსენებია საჩივრის ფორმულარში, რომელიც სასამართლოში შევიდა 2003 წლის 27 ოქტომბერს (§235).

55. რაც შეეხება არაექსტრადირებულ მომჩივნებს, მ. მარგოშვილი თავისუფლებაში იმყოფება გამამართლებელი განაჩენის გამოტანის შემდეგ 2003 წლის 8 აპრილიდან (§94). გელოგაევი განთავისუფლდა 2004 წლის 6 თებერვლის სასამართლო გადაწყვეტილებით (§99). ხანჩუკაევი, ისაევი, მაგომადოვი და კუმტანაშვილი განთავისუფლდნენ 2005 წლის 5, 6 იანვარსა და 18 თებერვალს (§98). ამ 6 მომჩივნის პირი დადგენილ იქნა სასამართლოს მიერ (§§110-115). ხაჩიევი და ბაიმურზაევი რუსეთის ხელისუფლებამ დააპატიმრა 2004 წლის 19 თებერვალს, თბილისიდან მათი გაუჩინარების შემდეგ 2004 წლის 16 და 17 თებერვალს. ამჟამად ისინი უნდა იყვნენ ესენტუკის საპყრობილეში (§101). იმის გამო, რომ რუსეთში ვერ მოხერხდა მოსმენის ჩატარება (§46 და შემდგ.), სასამართლო იხელმძღვანელებს იმ სახელებით, რომლებიც მოგვაწოდეს მათმა წარმომადგენლებმა საჩივრის შემოტანის დროს.

56. საქმესთან დაკავშირებული ფაქტები, როგორც ისინი მხარეებმა წარმოადგინეს და თბილისში მისიით ყოფნის დროს დაადგინა სასამართლომ შემდეგნაირად იყოს ჩამოყალიბებული.

ა. ექსტრადიციის პროცედურასთან დაკავშირებული ფაქტები

1. სასამართლოსთვის მიმართვამდე პერიოდი

57. 2002 წლის 3 და 5 აგვისტოს შორის მომჩივნებმა გადმოკვეთეს რუსეთ-საქართველოს საზღვარი გირევის საკონტროლო პუნქტის მახლობლად, საქართველოში. ზოგიერთი მათგანი იყო დაჭრილი და თან ჰქონდათ ავტომატები და ყუმბარები. ქართველი საზღვრის დამცავებისგან დახმარების მიღების შემდეგ მათ ნებაყოფლობით ჩააბარეს იარაღი. მათ ჩაუტარდათ პირადობის დადგენასთან დაკავშირებული კონტროლი. პირების სახელები, რომლებიც ამტკიცებდნენ რომ მათ ერქვათ აბდულ-ვაჰაბ შამაგვი, რიზვან (რეზვან) ვისიტოვი, ჰუსეინ აზიევი, ადლან (ასლან) ადაევი (ადიევი), ჰუსეინ ხაჯიევი (ხოსიინ ხაჯიევი, ხაჯიევი), რუსლან მირზოევი, ადლან (ალდან) უსმანოვი, ხაზმად ისიევი, რუსლან ტეპზაევი, სეიბელ

(ფეიზულ) ბაისაროვი, ასლან ხანოევი, ტიმურ (რუსლან) ბაიმურზაევი (ბაემურზაევი) და ისლამ ხაჩიევი ამ საშუალებით დადგინდა. მათგან მხოლოდ პირველ ხუთს გააჩნდა რუსული პასპორტები.

58. მომჩივნები მაშინვე გადაიყვანეს თბილისის სამოქალაქო ჰოსპიტალში, სადაც დაჭრილებს ჩაუტარდათ ოპერაცია. 2002 წლის 5 აგვისტოს, ტეპზაევის (მარგომვილი), ვისიტოვის, ბაისაროვის (კუმტანაშვილი), აზიევის, შამაევის, ხაჯიევის და ისიევის (ისაევი) მიმართ აღიძრა სისხლის სამართლის საქმე მათ მიერ საბაჟო წესების დარღვევის, იარაღის შემოტანის (სისხლის სამართლის კოდექსის 214-ე (§4) მუხლი), იარაღის უკანონო ტარების, შენახვისა და გადატანის (იმავე კოდექსის 236-ე (§§ 1, 2 და 3) მუხლი) და საზღვრის უკანონო გადმოკვეთის ბრალდებით (იმავე კოდექსის 344-ე მუხლი). 2002 წლის 6 აგვისტოს უშიშროების სამინისტროს საგამომიებო სამსახურმა საქმე გადასცა თბილისის ვაკე-საბურთალოს რაიონის 1-ლი ინსტანციის სასამართლოს, რომელმაც მათ შეუფარდა 3-თვიანი წინასწარი პატიმრობა. დადგენილების მიხედვით შამაევი დაპატიმრებულ იქნა 2002 წლის 3 აგვისტოს, ხოლო დანარჩენი 6-ის დაპატიმრება მოხდა 6 აგვისტოს.

59. 2002 წლის 6 აგვისტოს, ხანოევის (ხანჩუკაევი), ბაიმურზაევის, ხაჩიევის, უსმანოვის (მაგომადოვი), მირზოევის (გელოგაევი) და ადაევის ბრალდების საფუძველზე აღიძრა სისხლის სამართლის საქმე. 2002 წლის 7 აგვისტოს ვაკე-საბურთალოს რაიონის 1-ლი ინსტანციის სასამართლომ მათ 3 თვით წინასწარი პატიმრობა მიუსაჯა. დადგენილებებიდან გამომდინარეობს, რომ უსმანოვი (მაგომადოვი) და მირზოევი (გალოგაევი) დაკავებულ იქნენ 2002 წლის 7 აგვისტოს, ადაევი 5 აგვისტოს, ხოლო დანარჩენი სამი მომჩივანი 6 აგვისტოს.

60. ამ გადაწყვეტილებების თანახმად, 2002 წლის 6 და 7 აგვისტოს მომჩივნები გადაიყვანეს თბილისის №5 საპრობილემში, მარგომვილის გამოკლებით, რომელიც ციხის ცენტრალურ საავადმყოფოში მოათავსეს. გაურკვეველი ვადის შემდეგ ადაევიც საავადმყოფოში იქნა გადაყვანილი (§142). დაპატიმრების დადგენილებიდან გამომდინარე ყველა მომჩივანი რუსეთის მოქალაქეა.

61. 2002 წლის 1-ლ ნოემბერს მარგომვილის, ისაევის და კუმტანაშვილს, თბილისის სააპელაციო სასამართლომ დროებით პატიმრობა კიდევ 3 თვით გაუგრძელა, იმავე სასამართლომ ასევე 3 თვით გაუგრძელა წინასწარი პატიმრობის ვადა ხანჩუკაევს, გელოგაევს, ხაჩიევს, მაგომადოვსა და ბაიმურზაევს.

62. 2002 წლის 6 აგვისტოს ვ.ვ. უსტინოვი, რუსეთის ფედერაციის გენერალური პროკურორი ჩავიდა თბილისში, სადაც იგი შეხვდა თავის ქართველ კოლეგას. მან თავის კოლეგას გადასცა მომჩივანთა ექსტრადიციის მოთხოვნის წერილი. ამ მოთხოვნის საქართველოში შესწავლის შემდეგ და იმის გამო, რომ ამ მოთხოვნის განსამტკიცებლად წარმოდგენილი დოკუმენტები არასაკმარისად იქნენ მიჩნეული ქართული და საერთაშორისო სამართლის თვალსაზრისით ნ. გაბრიჩიძემ, საქართველოს გენერალურმა პროკურორმა, სიტყვიერი უარი თქვა მომჩივნების ექსტრადიციაზე (§182 და შემდგ.). იმავე შეხვედრის ფარგლებში, საქართველოს გენერალურმა პროკურატურამ მოსთხოვა რუსეთის მხარეს წარმოედგინა სათანადო დოკუმენტები ექსტრადიციის მოთხოვნის დასასაბუთებლად, რასაც თან

დაერთვებოდა გარანტიები მოპყრობასა და მათი უფლებების დაცვასთან დაკავშირებით ექსტრადიციის შემთხვევაში.

63. საქმიდან გამომდინარეობს, რომ იმავე დღეს, საქართველოს გენერალურმა პროკურორმა იგივე მოთხოვნები წერილობით ჩამოაყალიბა. მან, 2002 წლის 6 აგვისტოს, თავის რუს კოლეგას შეატყობინა, რომ ყველა მომჩივნის მიმართ საქართველოში აღძრული იყო სისხლის სამართლის საქმე, რომ 6 მათგანი წინასწარ პატიმრობაში იმყოფებოდა და რომ დანარჩენი 6 მალე წარდგებოდა სასამართლოს წინაშე, რომელიც გადაწყვეტდა მათი დაპატიმრების საკითხს. მან განუცხადა, რომ ექსტრადიციის მოთხოვნას თან არ ერთვოდა ინფორმაცია აღნიშნული პირების ვინაობის, მოქალაქეობის, საცხოვრებელი ადგილის დადგენასთან დაკავშირებით, არც საკანონმდებლო დოკუმენტები და ტექსტები იმ ფაქტებთან დაკავშირებით, რაშიც მათ ბრალი ედებოდათ რუსეთში, არც სათანადოდ დამოწმებული დოკუმენტები მათი დაპატიმრების შესახებ. საქართველოს გენერალურმა პროკურორმა დაასკვნა, რომ ამ გარემოებებიდან გამომდინარე „ამ პირების ექსტრადიციის საკითხი არ შეიძლება გამხდარიყო მისი განხილვის საგანი.“

64. 2002 წლის 12, 19 და 30 სექტემბერს რუსეთის ხელისუფლების წარმომადგენლებმა თავიანთ ქართველ კოლეგებს მიაწოდეს მათ მიერ მოთხოვნილი დოკუმენტები:

1. 2002 წლის 8 აგვისტოთი დათარიღებული დადგენილება თითოეული მომჩივნის საქმის განხილვა ჩეჩნეთში მოქმედი ფედერალური გენერალური პროკურატურის სამსახურის მიერ.
2. მომჩივანთა საერთაშორისო ძებნაში გამოცხადების შეტყობინება გამოცემული 2002 წლის 15 აგვისტოს რუსეთის ხელისუფლების მიერ.
3. სასამართლო დადგენილებების დამოწმებული ასლები თითოეული მომჩივნის წინასწარ პატიმრობაში აყვანასთან დაკავშირებით, მიღებული 2002 წლის 16 აგვისტოს გროზნოს სტაროპრომისლოვსკის რაიონის პირველი ინსტანციის სასამართლოს მიერ საქმის მწარმოებელი გამომძიებლის მიმართვის საფუძველზე ახალი სისხლის სამართლის კოდექსის 108-ე მუხლის შესაბამისად.
4. რუსეთში მომჩივანთა წინააღმდეგ აღძრული საქმის ამონაწერები, მათთვის წაყენებულ ბრალდებასთან ერთად.
5. ფოტოსურათები.
6. პასპორტის ასლები სურათებთან ერთად.
7. ფორმულარი № 1 ასლები და
8. სხვა ინფორმაცია მათი მოქალაქეობის და ვინაობის შესახებ.

65. საქართველოს ხელისუფლებამ სასამართლოს მიაწოდა მხოლოდ იმ დოკუმენტების ასლები, რაც ჩამოთვლილია 1-ლ, მე-2 და მე-3 პუნქტებში. მე-4 პუნქტში ჩამოთვლილ დოკუმენტებს რუსეთის ხელისუფლებამ „კონფიდენციალურის“ კლასიფიკაცია მისცა მართლმსაჯულების უკეთ აღსრულების მიზნით.

66. საქართველოს ხელისუფლების მიერ სასამართლოსთვის გადაგზავნილი 2002 წლის 6 აგვისტოს დადგენილებების მიხედვით, მომჩივნებს რუსეთში შემდეგი ბრალდებები წაუყენეს: საზოგადოებრივი წესრიგის დამცველი ორგანოების

მუშაკებზე ფიზიკური ძალადობა, დანაშაული ითვალისწინებს მუდმივ პატიმრობას ან სიკვდილით დასჯას (სისხლის სამართლის კოდექსის 317-ე მუხლი, §260 ქვემოთ), უკანონო შეიარაღებული ფორმირებების ორგანიზაცია და ამ ფორმირებებში მონაწილეობა დამამძიმებელი გარემოებებით (იმავე კოდექსის 208§2 მუხლის შესაბამისად, ითვალისწინებს 5 წლამდე თავისუფლების აღკვეთას), იარაღით ვაჭრობა დამამძიმებელი პირობებით (სსკ-ის 222-ე მუხლის §2-ის შესაბამისად ითვალისწინებს თავისუფლების აღკვეთას 2-დან 6 წლამდე) და რუსეთის ფედერაციის საზღვრის უკანონო გადაკვეთა, დამამძიმებელი გარემოებებით, 2002 წლის ივლისში (იმავე კოდექსის 322§2 მუხლის შესაბამისად ითვალისწინებს თავისუფლების აღკვეთას 5 წლამდე), (რუსეთის ხელისუფლების მიერ წარმოდგენილი იგივე დოკუმენტები ადაევისა და ვისიტოვის შემთხვევაში დათარიღებულია 2002 წლის 13 აგვისტოთი). 3 დოკუმენტს, რომელზეც დაკრულია პირის ფოტო, ადგენენ შინაგან საქმეთა სამინისტროს კომპეტენტური სამსახურები ამ პირისთვის პირადობის მოწმობის გაცემის დროს და *ipso facto* ადასტურებს მის მოქალაქეობას.

67. იქიდან გამომდინარე, რომ საქართველოს სსკ-ის მე-6 მუხლი კრძალავს პირის ექსტრადირებას სხვა ქვეყანაში, სადაც ის დანაშაული, რომელშიც მას ბრალი ედება სიკვდილით ისჯება (§256), გენერალურმა პროკურატურამ რუსული მხარისგან მოითხოვა გარანტიები, რომ ეს სასჯელი არ იქნებოდა გამოყენებული მომჩივნების დაკავშირებით.

68. 2002 წლის 26 აგვისტოს წერილში, ვ.ვ. ხოლმოგოროვმა, რუსეთის გენერალური პროკურორის მოვალეობის შემსრულებელმა, ქართველ კოლეგას შეატყობინა, რომ 2002 წლის 27 ივლისს, რუსეთის არმიის შენაერთზე სასაზღვრო ზონაში განხორციელდა თავდასხმა უკანონო შეიარაღებული ფორმირებების მხრიდან და ამასთან დაკავშირებით რუსეთში აღძრულია სისხლის სამართლის საქმე. მას შემდეგ, რაც ცნობილი გახდა, რომ ამ თავდასხმიდან ცოტა ხნის შემდეგ საქართველოში აყვანილ იქნა 13 პირს საზღვრის უკანონო გადაკვეთის ბრალდებით და ამასთანავე, სამი მოწმის დაკითხვის შემდეგ, რუსეთის ხელისუფლებამ ამ პირების მიმართ აღძრა სისხლის სამართლის საქმე. ეს უკანასკნელები საზღვრის გადაკვეთის მომენტში შეიარაღებულები იყვნენ. ამას ემატება სხვა მამხილებელი საბუთები, რაც რუსეთის მთავრობას აფიქრებინებს, რომ საქმე ეხება ზემოაღნიშნული თავდასხმის ავტორებს. ხოლმოგოროვი შეახსენებს, რომ ქართველმა მხარემ გამოაცხადა მზადყოფნა მომჩივნების ექსტრადირებასთან დაკავშირებით იმ შემთხვევაში, თუ რუსეთის ხელისუფლება წარმოადგენდა საჭირო დოკუმენტებს. ყველა მოთხოვნილი დოკუმენტი წარდგენის შემდეგ 2002 წლის 19 აგვისტოს, რუსეთის მთავრობამ ისევ წამოაყენა მოთხოვნა ამ პირების ექსტრადიციის შესახებ მინსკის კონვენციის შესაბამისად, რომელიც ხელმოწერილია დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობის ქვეყნებს შორის („დსთ“ §266). ხოლმოგოროვი გარანტიას იძლეოდა, რომ ეს პირები სიკვდილით არ დაისჯებოდნენ სიკვდილით დასჯაზე მორატორიუმის არსებობის გამო, რომელიც რუსეთში ძალაშია 1996 წლიდან. სამაგიეროდ იგი ითხოვდა, რომ მომჩივნების მიმართ საქართველოში

აღმრული სისხლის სამართლის საქმე გადაეგზავნათ რუსეთის შესაბამისი ორგანოებისთვის, შემდგომი გამოყენებისთვის.

69. 2002 წლის 27 აგვისტოს ბატონმა ვ.ი. ზაიცევმა, რუსეთის გენერალური პროკურორის მოადგილემ, აცნობა ქართულ მხარეს, რომ 1999 წლის 2 თებერვლის კონსტიტუციური დადგენილების თანახმად რუსეთში მოქმედებს მორატორიუმი სიკვდილის დასჯაზე (§262) და რომ არცერთ ფედერალურ ერთეულში არცერთი პირისთვის არ შეიძლება დასასიკვდილო განაჩენის გამოტანა, რომელიმე სასამართლოს გადაწყვეტილებით.

70. 2002 წლის 22 სექტემბერს მომჩივნებს მიმართ რუსეთში წაყენებული ბრალდებები ხელახლა განისაზღვრა და გაფართოვდა. ისინი ასევე დაადანაშაულეს ტერორიზმში. ეს დადგენილებები, რომლებიც უნდივიდუალურია თითოეულ მომჩივანისთან დაკავშირებით, ტექსტის მიხედვით შედგენილია 2002 წლის 8 აგვისტოს დადგენილების იდენტურად (§66).

71. 2002 წლის 27 სექტემბრის წერილში, ხოლმოგოროვი ატყობინებს მის ქართველ კოლეგას იმის შესახებ, რომ მომჩივნები დადანაშაულებულები იყვნენ ტერორიზმსა და ბანდიტიზმში დამამძიმებელი გარემოებებით, ეს დანაშაულები ითვალისწინებენ თავისუფლების აღკვეთას 8-დან 20 წლამდე (სსკ-ის 205-ე (§3) და 209-ე (§2) მუხლები). იგი ირწმუნებოდა, რომ რუსეთის გენერალური პროკურატურა „გარანტიას აძლევდა საქართველოს მხარეს, რომ საერთაშორისო სამართლის ნორმებს შესაბამისად, ეს პირები ისარგებლებდნენ კანონით გათვალისწინებული ყველა დაცვის უფლებით, მათ შორის ადვოკატის დახმარების უფლებით, რომ მათ წინააღმდეგ არ იქნებოდა გამოყენებული წამება, ასევე არ მიაყენებდნენ მათ საშინელ და არაადამიანურ ტკივილებს და არ დაამცირობდნენ მათ ადამიანურ ღირსებას“. გარდა ამისა, მან შეახსენა, რომ „1996 წლიდან ძალაში იყო მორატორიუმი სიკვდილით დასჯაზე და ამ ფაქტიდან გამომდინარე, ექსტრადირებულ პირებს არ ემუქრებოდა სიკვდილით დასჯის საშიშროება“. ამ წერილში, ისევე როგორც 2002 წლის 26 აგვისტოს წერილში 13-ვე მომჩივანი მოხსენებულია გვარებით.

72. რუსეთის ხელისუფლების მიერ წარმოდგენილი დოკუმენტების შესწავლას და საქართველოს უშიშროების სამინისტროს მიერ მიწოდებულ ინფორმაციის საფუძველზე ისევე, როგორც დაკავების დროს მოპოვებული მტკიცებულებების მიხედვით საქართველოს გენერალური პროკურატურამ პირველ რიგში ამოიცნო აბდულ-ვაჰაბ ახმედოვიჩ შამაევი, ხისინ ვახიდოვიჩ ხაჯაევი, ჰუსეინ მუჰამედოვიჩ აზიევი, რეზვან ვახიდოვიჩ ვისიტოვი და ადლან ლეჩიევიჩ ადაევი (სახელების ორთოგრაფია ისეთია, როგორც ეს ფიგურირებდა ექსტრადიციის გადაწყვეტილებაში), რუსეთის წინააღმდეგ მათ მიერ ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმის გამო, საქართველოს გენერალური პროკურორის მოადგილემ, 2002 წლის 2 ოქტომბერს, მოაწერა ხელი მათი ექსტრადიციის გადაწყვეტილებას. 2002 წლის 3 ოქტომბერს, გენერალური პროკურატურის საგარეო ურთიერთობების განყოფილების უფროსმა პ. მსხვილაძემ წერილობით მიმართა იუსტიციის სამინისტროს სასჯელ აღსრულებათა დეპარტამენტს ამ გადაწყვეტილებების აღსრულების თაობაზე (§178). 5 პატიმრის

ციხიდან აეროპორტში გადაყვანა გათვალისწინებული იყო 2002 წლის 4 ოქტომბრის 9:00 საათზე.

73. ამგვარად, 2002 წლის 3 ოქტომბრის საღამოს, ქ-ნი გაბაიძე, რამდენიმე მომჩივნის ადვოკატი შიდა იურისდიქციის პირობებში, გამოჩნდა ტელევიზიაში და ამტკიცებდა, რომ კონფიდენციალური წყაროდან მან მოიპოვა საგანგაშო ინფორმაცია ზოგიერთი მომჩივნის გარდაუვალი ექსტრადიციის შესახებ (§§ 124, 214 და 216). მეორე დილით, ადვოკატებმა და მომჩივნების ახლობლებმა, ისევე როგორც საქართველოში ჩეჩენი უმცირესობის წარმომადგენლებმა, გადაკეტეს ციხის მისადგომები და მოაწყეს მანიფესტაცია.

2. სასამართლოში 2002 წლის 4 ოქტომბერს საქმის წარმოებაში მიღების შემდგომი პერიოდი

74. 2002 წლის 4 ოქტომბრის 22:10 საათზე თბილისის აეროპორტის ტერიტორიაზე მოხდა 5 მომჩივნის გადაცემა რუსეთის უშიშროების ფედერალური სამსახურის (FSB) წარმომადგენლებისთვის. მომჩივნების წარმომადგენლებმა ჩაწერეს ექსტრადიციის ზოგიერთი მომენტები, რომლებიც ქართულმა არხმა „რუსთავი-2“-მა გაავრცელა თავისი ტელევიზიის საშუალებით 2002 წლის 4 ოქტომბრის საღამოს. იქ მოჩანს 4 მომჩივანი, რომლებიც თვითმფრინავში აყავთ საქართველოს სპეცდანიშნულების სამსახურის თანამშრომლებს. ეს უკანასკნელები კამერების წინ უხეზად უწევდნენ მათ ნიკავს. მათ შორის შესაძლებელია შამაევის, ადაევის, ვისიტოვის და ხაჯიევის ამოცნობა სასამართლოს ხელთ არსებული სურათების მიხედვით (§20). აზიევი არცერთ მომენტში არ ჩნდება. ხაჯიევს შეეძინება ჭრილობა ცხვირის არეში, ისევე როგორც წითელი ლაქები ყბის ირგვლივ. ვისიტოვს აღენიშნება ჭრილობა მარცხენა თვალთან. თუმცა, ამ ჩანაწერით შეუძლებელია ამ დაზიანების სერიოზულობის შეფასება. ჩანაწერი ასევე გვიჩვენებს მომჩივანთა ჩასვლას რუსეთში. თვალეზახვეული ექსტრადირებული პირები თვითმფრინავიდან ჩამოყავდათ სამხედრო ფორმაში გამოწყობილ ნიღბიან ადამიანებს, რომლებსაც ორივე მხრიდან ეჭირათ პატიმრები, რომლებსაც ხელები უკან ჰქონდათ გადაჯვარედინებული, ორად იყვნენ მოკეცილი და თავები მიწისკენ ჰქონდათ დახრილი.

75. ერთმა ქართველმა ჟურნალისტმა ჩანაწერი შემდეგი სიტყვებით დაასრულა: „(...) თუ საქართველოს ხელისუფლება ვერ დაამტკიცებს, რომ მას რუსეთისთვის არ გადაუცია უდანაშაულო ხალხი, ვისი ვინაობაც არ არის დადგენილი, მაშინ ნათელი გახდება, რომ ეს ექსტრადიცია იქნება ბატონ პუტინისთვის გაკეთებული საჩუქარი დსთ-ს წევრი ქვეყნების სამიტის წინა დღეს“ (რომელიც შედგა კომინიოვში 2002 წლის 6 და 7 ოქტომბერს).

76. 2002 წლის 8 ოქტომბერს ბ-ნმა უსტინოვმა შეატყობინა რუსეთის წარმომადგენელს სასამართლოში იმის შესახებ, რომ რუსეთის ხელისუფლებამ

ქართველ კოლეგებს მისცა ყველა საჭირო გარანტია მომჩივნებთან დაკავშირებით ექსტრადიციის შემთხვევაში. მის მიხედვით 13-დან 5 ტერორისტის გადაცემის შემდეგ ქართულმა მხარემ უსაფუძვლოდ გააჭიანურა სხვების ექსტრადიცია ერთადერთი მოტივით, რომ მათი ვინაობა არ იყო დადგენილი.

77. 2002 წლის 16 ოქტომბრის წერილში რუსეთის გენერალური პროკურორის მოადგილე მადლობას უხდოდა საქართველოს მხარეს, იმისთვის რომ მან საჭირო მსვლელობა მისცა 5 ტერორისტის ექსტრადიციის მოთხოვნას. იგი ამტკიცებს რომ, რუსეთში ჩამოსვლის შემდეგ მათ გაიარეს სამედიცინო შემოწმება და მათი ჯანმრთელობის მდგომარეობა დამაკმაყოფილებლად ცნეს, რომ ადვოკატები „დაშვებულ“ იქნენ, რომ გამოძიება ჩატარდა „რუსული სასამართლო წარმოების“ კანონმდებლობის სრული დაცვით და რომ „არსებობდა დოკუმენტები, რომლებიც ადასტურებდა მათ რუსეთის მოქალაქეობას“. იგი კიდევ ერთხელ იძლეოდა გარანტიას, რაც არაერთხელ მიუციათ საქართველოს ხელისუფლებისთვის, რომ „კონვენციის მე-2 და მე-3 მუხლების მოთხოვნების და №6 ოქმის თანახმად, პირებს არ გამოუტანდნენ სასიკვდილო განაჩენს. მათ მიმართ არ იქნება გამოყენებული წამება, არ მიაყენებენ არაადამიანურ და საშინელ ტკივილებს და არ მოხდება ადამიანური ღირსების შელახვა. გარდა ამისა, არაექსტრადირებული მომჩივნების ვინაობის დადგენის მიზნით ჩატარდა საიდენტიფიკაციო პროცედურები მათი ფოტოების საშუალებით, რის შედეგადაც მათში ამოიცნეს რუსეთის არმიაზე, 2002 წლის 27 ივლისს, იტუმ-კალინსკის რაიონში, (ჩეჩნეთის რესპუბლიკა) მოწყობილი თავდასხმის ავტორები. იმის რწმუნებით, რომ მათი „ექსტრადირებისთანავე, ჩატარდებოდა საიდენტიფიკაციო პროცედურები“, რუსეთის გენერალური პროკურორის მოადგილემ კვლავ წამოაყენა თბილისში პატიმრობაში მყოფი მომჩივნებისთვის ექსტრადიციის საკითხი მინსკის კონვენციის 56-ე, 67-ე და მე-80 მუხლების შესაბამისად.

78. 2002 წლის 28 ოქტომბერს, რუსეთის გენერალურმა პროკურატურამ კვლავ გადმოუგზავნა საქართველოს ხელისუფლებას სასამართლოს გადაწყვეტილება გელოგაევის და ბაიმურზაევის (მოხსენიებულია მირზოევის სახელით), ხაჩიევის და ბაიმურზაევის მიმართ სისხლის სამართლის საქმის აღძვრასთან დაკავშირებით და კვლავ მოითხოვა მათი ექსტრადიცია (ადვოკატები ხაზს უსვამენ იმას, რომ სამმა მომჩივანმა ამ დროისთვის უკვე გადათქვა ეს სახელები, რომლებიც მათ თავდაპირველად საქართველოს ხელისუფლებას თავიანთი გვარების სახით წარუდგინეს).

79. 2002 წლის 29 ოქტომბერის საპასუხო წერილში საქართველოს გენერალურმა პროკურორმა აღნიშნა, რომ თბილისში პატიმრობაში მყოფი 8 მომჩივნის მიმართ რუსეთის სასამართლოს მიერ გამოტანილ წინასწარი დაკავების დადგენილებაში მოხსენიებული გვარები არ შეესაბამებოდნენ მათ რეალურ გვარებს და მათი ექსტრადიციაზე თანხმობის მიცემამდე საჭირო იყო მათი ვინაობის დადგენა. მან განმარტა, რომ „2002 წლის 4 ოქტომბერს ექსტრადირებული 5 პირისგან განსხვავებით“, რუსეთის მხარის მიერ მოთხოვნილი 6 პატიმრობაში მყოფი პირის სახელები იწვევდა „სერიოზულ ეჭვს“ და რომ მე-7 და მე-8 პატიმრები,

რომლებსაც მოიხსენიებიათ ტექსავეისა და ბაისაროვის გვართ, სინამდვილეში იყვნენ მარგომვილი და კუმტანაშვილი. ეს უკანასკნელები დაბადებული არიან საქართველოში და არა ჩეჩნეთში. საქართველოს გენერალურმა პროკურორმა გამოთქვა სინანული იმასთან დაკავშირებით, რომ „*რუსეთის ხელისუფლება დაჟინებით მოითხოვდა ტექსავეისა და ბაიმურზაევის ექსტრადიციას, როცა არსებითად იცოდა, რომ ტექსავეი არ იყო ტექსავეი და რომ ბაიმურზავეი არ იყო ბაიმურზავეი*“. აქედან გამომდინარე მისთვის მისთვის ასევე საექვო ხდებოდა იმ მონაცემთა სისწორე, რომლებიც რუსეთის ხელისუფლებამ გადმოგზავნა სხვა 6 მომჩივნისთან დაკავშირებით.

80. 2002 წლის 21 ნოემბერს, გელოგაევმა, მაგომადოვმა, კუმტანაშვილმა, ისაევმა, ხანჩუკაევმა, ბაიმურზაევმა და ხაჩიევმა მიმართეს საქართველოს პრეზიდენტს და პარლამენტის თავმჯდომარეს თხოვნით არ გადაეგზავნათ ისინი რუსეთში. ისინი ამტკიცებდნენ, რომ „*აბსოლუტურად დარწმუნები იყვნენ იმაში, რომ რუსეთის ხელისუფლების მხრიდან მათ მიმართ გამოყენებული იქნებოდა წამება, არაადამიანური მოპყრობა სამხედროების და სხვათა მხრიდან და რომ მათ დახვრეტდნენ ყოველგვარი სასამართლოს გარეშე*“.

81. 2002 წლის 15 ოქტომბრის განცხადებაში „ჩეჩნეთის იჩქერიის რესპუბლიკის“ საგარეო საქმეთა მინისტრი ამტკიცებს, რომ ექსტრადირებული მომჩივანი ხუსეინ აზიევი, 2002 წლის 5 ოქტომბერს დაილუპა სასტიკი მოპყრობისგან. ამის პასუხად, 2002 წლის 18 ოქტომბერს, სასამართლოს წინაშე რუსეთის ხელისუფლებამ უარყო ეს ინფორმაცია და განაცხადა, რომ ყველა მომჩივანი და მათ შორის აზიევი, ჯანმრთელი იყო და რომ მათ სიცოცხლეს საფრთხე არ ემუქრებოდა და რომ ისინი სასჯელს კარგ პირობებში იხდიდნენ სტავროპოლის მხარის ერთერთ საგამომიებო იზოლატორში. 2002 წლის 23 ოქტომბერს სასამართლომ მოითხოვა მისთვის შეეტყობინებინათ ამ დაწესებულების ზუსტი მისამართი, რათა ჰქონოდა მომჩივნებთან მიმოწერის საშუალება (§15).

82. მომჩივანთა წარმომადგენლებს არ სჯეროდათ რუსეთის ხელისუფლების პასუხის სარწმუნოება. ისინი ახსენებენ ვინმე ჰუსეინ იუსუპოვს, ჩეჩნური წარმოშობის პირის, რომელიც საქართველოს უშიშროების სამინისტროში 2002 წლის ბოლომდე ყავდათ დაკავებული და შემდეგ გაუჩინარდა. საქართველოს ხელისუფლების განცხადებით იგი განთავისუფლდა. იუსუპოვის დედის განცხადებით, რომელიც მისი გათავისუფლების დღეს მის სანახავად მივიდა ციხეში, მისი შვილი იქიდან არ გამოსულა. ადვოკატები ეჭვობენ, რომ იგი გადასცეს „რიგგარეშე“ დალუპული პატიმრის „სანაცვლოდ“. ისინი სთხოვენ სასამართლოს გაამახვილოს ყურადღება იმ სასტიკ მოპყრობაზე, რაც გამოყენებულ იქნა აზიევის მომართ მის ექსტრადიციამდე (§§ 125 და 135).

3. ექსტრადიციის პროცედურები სასამართლოს მიერ 2002 წლის 25 ნოემბერს მიღებული დროებითი ზომების შემდეგ

83. მას შემდეგ რაც დადგინდა, რომ ბაიმურზაევს, მირზოევსა და ხაჩიევს შესაბამისად ერქვათ ალხანოვი ჰუსეინ მავლადინოვიჩი, გელოგაევი რუსლან აჰმედოვიჩი და ელიხაჯიევი რუსტამ ოსმანოვიჩი და რომ ისინი რუსეთის მოქალაქეები იყვნენ, 2002 წლის 28 ნოემბერს, საქართველოს გენერალურმა პროკურატურამ განაცხადა თანხმობა რუსეთში მათ ექსტრადიციაზე. ექსტრადიციის გადაწყვეტილებაში ნათლად იყო მითითებული, რომ ამ გადაწყვეტილების შესახებ უნდა ეცნობებინათ მომჩივნებისთვის და მათთვის უნდა განემარტათ, რომ მათთვის გახსნილი იყო გზა საჩივრით მიემართათ სასამართლოსთვის.

84. 2002 წლის 29 ნოემბერს მომჩივნებმა სარჩელი შეიტანეს მთაწმინდა-კრწანისის რაიონის 1-ლი ინსტანციის სასამართლოში. მათი ადვოკატები ამტკიცებდნენ, რომ ექსტრადიციის მოთხოვნა არ შეესაბამებოდა მათი კლიენტების რეალურ სახელებს და წარმოდგენილი სურათები გადაღებული იყო საქართველოს ხელისუფლების ორგანოების მიერ მათი თბილისის №5 იზოლატორში გადაყვანის დროს. ისინი ჩიოდნენ, რომ გროზნის სასამართლოს მიერ 2002 წლის 16 აგვისტოს მათი კლიენტებისთვის გამოტანილ დადგენილებაში დაპატიმრების შესახებ (§64) არ იყო ნახსენები სასჯელის მოხდის ვადები, ხოლო პროცედურაში რომლის შედეგადაც მიღებულ იქნა ეს გადაწყვეტილება სრულიად უგულვებელყოფილია ამ პირების უფლებები დაცვასთან დაკავშირებით. ამ ნაკლოვანებების მიზეზით ისინი მოითხოვდნენ სადავო ექსტრადიციის გაუქმებას. გარდა ამისა, ადვოკატები თავიანთ მსჯელობას ამყარებდნენ იმაზეც, რომ რუსეთს არ ჰქონდა რატიფიცირებული ევროპის ადამიანთა უფლებების კონვენციის №6 ოქმი და გამოიტანეს დასკვნა, რომ რუსეთის გარანტიები სულაც არ აკმაყოფილებდნენ კონვენციის მოთხოვნებს ექსტრადიციასთან დაკავშირებით. მათი თვალსაზრისით ეს გარანტიები საკმარისი იქნებოდა მხოლოდ იმ შემთხვევაში თუ მათ გასცემდა რუსეთის ფედერაციის პრეზიდენტი.

85. 2002 წლის დეკემბერში ამ მიმართვას უარი ეთქვა. 2002 წლის 25 დეკემბერს საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ გადაწყვეტილება ძალაში დატოვა და საქმე უკან დააბრუნა.

86. 2003 წლის 13 მარტს სასამართლომ, რომელსაც საქმე დაუბრუნდა, კანონიერად ჩათვალა ბატონ ხაჩიევის და გელოგაევის ექსტრადიცია. სასამართლოსთვის პირველად გახდა ცნობილი, რომ 2000 წლის 27 ოქტომბერს და 2002 წლის 1 ნოემბერს (უზენაესი სასამართლოს მიხედვით, 2002 წლის 1-ლი თებერვალი, §88), საქართველოს ტერიტორიაზე ლტოლვილთა სტატუსი მიენიჭათ ბატონ ბაიმურზაევს და გელოგაევს, შესაბამისად ლტოლვილთა და განსახლების მინისტრის მოვალეობის შემსრულებელმა სასამართლოს წინაშე დაადასტურა, რომ ამ სტატუსის მინიჭება მოხდა ლტოლვილებთან დაკავშირებული კანონის შესაბამისად (§257). მას შემდეგ, რაც დადგინდა რომ ბატონ ბაიმურზაევისთვის ოფიციალურად არ მოუხსნიათ ლტოლვილის სტატუსი, სასამართლომ დაადგინა, რომ მისი რუსეთში ექსტრადიცია შეუძლებელი იყო. ბატონ გელოგაევთან დაკავშირებით სასამართლომ დაადგინა, რომ 2002 წლის 25 ნოემბრის გადაწყვეტილებით ლტოლვილთა და განსახლების მინისტრმა მას გაუუქმა ლტოლვილის სტატუსი შინაგან საქმეთა

სამინისტროს 2002 წლის 20 ნოემბრის წერილისა და ლტოლვილის სტატუსის განმსაზღვრელი კომისიის მოხსენების საფუძველზე.

87. სასამართლო ექსპერტიზის დასკვნაზე დაყრდნობით და ამავე დროს გენერალური პროკურატურის წარმომადგენლების განმარტების საფუძველზე სასამართლომ დადგენილად მიიჩნია ის ფაქტი, რომ რუსეთის ხელისუფლების მიერ გამოგზავნილ მოთხოვნას ექსტრადიციის შესახებ თან ახლდა მოსარჩლეთა სურათები, რომელიც გადაცემული იყო საქართველოს ხელისუფლების ორგანოების მიერ 2002 წლის 7 აგვისტოს ამ პირის თბილისის №5 იზოლატორში გადაყვანის დროს. სასამართლოს მიხედვით, ამ სურათების გადაზავნა რუსეთის ხელისუფლებისთვის საჭირო იყო მათი იდენტიფიკაციისთვის.

88. 2003 წლის 16 მაისს უზენაესმა სასამართლომ დაადასტურა ეს გადაწყვეტილება იმ ნაწილში, რომელიც ეხებოდა ბაიმურზაევის ექსტრადიციის შეუძლებლობას. სასამართლომ მიიღო დადგენილება შეეჩერებინა ბატონ გელოგაევის ექსტრადიცია სასამართლო პროცესის დასრულებამდე, რომელიც ამ უკანასკნელმა წამოიწყო 2002 წლის 25 ნოემბერს მიღებული გადაწყვეტილების წინააღმდეგ, რომელიც ეხებოდა მისთვის ლტოლვილის სტატუსის გაუქმებას. რაც შეეხება ბატონ ხაჩიევს, უზენაესმა სასამართლომ დაადგინა, რომ მისი ფოტო რუსეთის მხარეს გადაეგზავნა მისი ვინაობის დასადგენად, მაგრამ ეს იდენტიფიკაცია წარუმატებელი აღმოჩნდა. გარდა ამისა, დაცვამ წარმოადგინა რუსული პასპორტის ასლი, რომლის მიხედვითაც ხაჩიევს სინამდვილეში არც ხაჩიევი ერქვა და არც ელიხაჯიევი, არამედ ის იყო მელკოევი (იხ. §§ 83-101). საქართველოს გენერალური პროკურატურის მოთხოვნით, რუსეთის ხელისუფლების ორგანოებმა გადაამოწმეს ამ ასლის სისწორე და 2003 წლის 6 მაისს გამოგზავნეს პასუხი, რომ ასეთი პასპორტი არასდროს გაცემულა. ამ გარემოების გათვალისწინებით უზენაესმა სასამართლომ მიიჩნია, რომ ხაჩიევის პირობებზე არ იყო დადგენილი და გადაწყვიტა მისი ექსტრადიციის საქმის შეჩერება და ეს ნაწილი დამატებითი ძიებისთვის გაეგზავნა გენერალური პროკურატურისთვის.

B. მომჩივანთა მიმართ საქართველოს და რუსეთის ხელისუფლების მიერ წარმოებული სასამართლო პროცესები

1. საქართველოს სასამართლოებში საზღვრის დარღვევასთან დაკავშირებით აღძრული საქმეები

89. ზემოხსენებულ საქმესთან დაკავშირებით თბილისის რაიონულ სასამართლოში წარდგენილი ხანჩუკაევი და მაგომადოვი 2003 წლის 15 ივლისს გათავისუფლებულ იქნენ მათ ქმედებაში დანაშაულის შედგენილობის არარსებობის გამო. კერძოდ, დადგინდა, რომ ის მომჩივნები, რომლებიც დაჭრილები იყვნენ, იძულებულები გახდნენ დაერღვიათ რუსეთსაქართველოს საზღვარი „უკიდურესი

აუცილებლობის“ პირობებში, რათა თავი აერიდებინათ რუსეთის შეიარაღებულ ძალებთან კონფლიქტისთვის და ამავე დროს, გამოსულიყვნენ ალყიდან, რომელშიც ისინი 2002 წლის 25 ივლისიდან იმყოფებოდნენ. სასამართლოს აზრით, ეს პირები აიძულეს ჩაედინათ დანაშაული, იმის გამო, რომ მათ სხვა გამოსავალი არ რჩებოდათ. აქედან გამომდინარე, ბუნებრივია, მათ მიიჩნიეს, რომ ის, რაც დაირღვა (ეროვნული უსაფრთხოება, საზღვარი და ა.შ.) ნაკლებად მნიშვნელოვანი იყო იმასთან შედარებით, რაც გადარჩა --- მათი საკუთარი სიცოცხლე. აღმოჩნდა, რომ საგამომიებო ორგანოებს არ დაუკითხავთ აღნიშნული საზღვრის დამცველები და გამომიებაში ეყრდნობოდნენ ამ მომჩივნის საკუთარ ჩვენებებს. სასამართლომ მოუსმინა საზღვრის დამცველებს, რომელთა მიხედვით იმ მონაკვეთში, საიდანაც აღნიშნული პირები საქართველოში შემოვიდნენ, საზღვრის დემარკაცია არ იყო ჩატარებული, არ არსებობდა დროშაც კი. საზღვრები მიახლოებით იყო დადგენილი ორივე სახელმწიფოს მიერ, რაც ოფიციალურად არ იყო აღიარებული. მათ დაადასტურეს, რომ მოცემულ მომენტში სასაზღვრო ზონა და თვით საზღვარიც, იბომბებოდა რუსეთის მიერ და რომ მოსარჩლეებმა ყოველგვარი წინააღმდეგობის გარეშე ჩააბარეს თავისი იარაღი და ითხოვეს თავშესაფარი საქართველოში.

90. ამ გადაწყვეტილებას დაეთანხმა 2003 წლის 2 დეკემბერს ჩატარებული საკასაციო სასამართლოც, მაგრამ ხანჩუკაევის და მაგომადოვის გათავისუფლება არ მოხდა იმის გამო, რომ 2002 წლის 18 დეკემბერს მათ მიესაჯათ წინასწარი პატიმრობა იმ საქმის გამო, რომელშიც მათ ბრალად ედებოდათ სახელმწიფო მოხელეებზე ძალადობა, რომელიც მათ ჩაიდინეს 2002 წლის 3-4 ოქტომბერს ღამით (§36 და შემდგ.).

91. იმავე მოტივებით, რაც ფიგურირებს ხანჩუკაევისა და მაგომადოვის საქმეში, თბილისის რაიონულმა სასამართლომ 2003 წლის 9 ოქტომბერს საზღვრის დარღვევის საქმეში ბრალდება მოუხსნა ისაევსაც. სასამართლომ კერძოდ დაადგინა, რომ საქართველოში შემოსვლისას ამ მომჩივანს აღენიშნებოდა 2 ჭრილობა მარცხენა წინამხრის არეში, რომელიც მიყენებული იყო ცეცხლსასროლი იარაღით. ტყეში იგი შეხვდა ხაჯიევს, აზიევსა და 2 სხვა მომჩივანს, რომლებიც ასევე გაურბოდნენ რუსეთის არმიის დაბომბვებს. მათ თავშესაფარი იპოვეს ქართველი მწყემსის, სახელად ლევანის ქოხში. ჩეჩნების სხვა ჯგუფიც იმ ქოხს აფარებდა თავს, მას შემდეგ, რაც გაიგეს, რომ ისინი უკვე საქართველოს მიწაზე იმყოფებოდნენ, გადარჩენილებმა თავიანთი მასპინძელი მესაზღვრეებთან გაუშვეს დახმარების სათხოვნელად. მათ ნებაყოფლობით ჩააბარეს იარაღი და თავშესაფარი ითხოვეს საქართველოში. ეს ფაქტები სასამართლოს წინაშე დაადასტურეს აღნიშნულმა მესაზღვრეებმა (§89).

92. სასამართლომ ასევე დაადგინა, რომ ისაევის დაპატიმრების შესახებ საქართველოს უშიშროების მინისტრმა რუსეთის ხელისუფლების ორგანოებს შეატყობინა. ამგვარად, თავისი დაპატიმრების შემდეგ ისაევმა სამჯერ შეცვალა მამის სახელი, სანამ დადგინდა, რომ იგი მოვლის ძე იყო. ამ ცვლილებების შესაბამისად რუსეთის ხელისუფლების ორგანოებმაც ასევე შეიტანეს ცვლილებები ამ მომჩივნის ექსტრადიციის მოთხოვნაში. სასამართლომ მიიჩნია, რომ „რუსეთის გენერალური პროკურატურის მიერ წარმოდგენილი დოკუმენტები, რომლებიც ფიგურირებენ

საქმეში, როგორც ჩანს, ხელოვნურად არიან შექმნილი, რათა მომხდარიყო ამ პირის ექსტრადიცია“. ეს მასალები სულაც არ მეტყველებს იმაზე, რომ „რუსეთის სამართალდამცავი ორგანოები (...) იცნობდნენ ამ პირის საქართველოში მის დაპატიმრებამდე“.

93. ბრალდების მოხსნის გადაწყვეტილება დაადასტურა საკასაციო სასამართლომ 2003 წლის 11 დეკემბერს, მაგრამ ისავეის გათავისუფლება არ მოხდა იმის გამო, რომ მის წინააღმდეგ აღძრული იყო სისხლის სამართლის საქმე სახელმწიფო მოხელეებზე ჩადენილი ძალადობის ბრალდებით (§96 და შემდგ.).

94. 2003 წლის 8 აპრილს კუმტანაშვილი და მარგომვილი, საქართველოს მოქალაქეები, გაამართლეს ბრალდების იმ ნაწილში, რომელიც ეხებოდა იარაღის უკანონო ტარებას, შენახვას და გადატანას. საქმის მე-2 ნაწილი (საზღვრისა და საბაჟო წესების დარღვევა) უკან დააბრუნეს დამატებითი ინფორმაციის მოსაპოვებლად. მათ წინასწარი პატიმრობა შეუმსუბუქდათ და სასამართლო კონტროლის დაწესებით ისინი დარბაზიდანვე იქნენ გათავისუფლებულნი. 2003 წლის 20 მაისს კუმტანაშვილი კვლავ დააპატიმრეს იმის გამო, რომ სახელმწიფო მოხელეებზე ჩადენილი ძალადობის გამო მას შეეფარდა წინასწარი პატიმრობა (§96 და შემდგ.).

95. 2004 წლის 6 თებერვალს, გელოგაევი, ხაჩიევი და ბაიმურზაევი თბილისის სასამართლომ ასევე გაამართლა საზღვრის დარღვევის საქმეში. 2004 წლის 16 აპრილს საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ გააუქმა ეს გადაწყვეტილება და საქმე უკან დააბრუნა ხელახალ ძიებაში.

2. ქართველი სახელმწიფო მოხელეების მიმართ ჩადენილ ძალადობასთან დაკავშირებული საქმე

96. 2002 წლის 4 ოქტომბერს, 9 საათზე, რ. მარკელია, გამომძიებელი, 2 მოწმის თანდასწრებით შევიდა №88 საკანში, სადაც სასჯელს იხდიდნენ მომჩივნები, სანამ ისინი რამდენიმე საათის წინ დატოვებდნენ ამ საკანს (§123). დადგინდა, რომ საკანს დიდი ზიანი ჰქონდა მიყენებული, კერძოდ, ინვენტარი იყო დაშლილი, კედლები კი დაზიანებული. 2002 წლის 9 ოქტომბერს აღიძრა სისხლის სამართლის საქმე. 2002 წლის 1-ლ ნოემბერს გენერალურმა პროკურატურამ ზოგიერთ ნივთებს ჩაუტარა ექსპერტიზა იმ მიზნით, რომ დაედგინათ, იყო თუ არა ეს ნივთები №88 საკანის ინვენტარის ნაწილი. ექსპერტიზის მოხსენებაში, რომელიც თარიღდება 2002 წლის 25 დეკემბრით, ამოცნობილია შემდეგი ნივთები: ლითონის ღეროს ფორმის გისოსები და მეტალის ფირფიტები, რომლებიც მექანიკური გზით მოგლეჯილია ფანჯრებიდან და №88 საკანის ორსართულიანი საწოლებიდან, ვენტულატორის სადგარი ამავე საკანიდან, აგურის ნატეხები, ჩალაგებული ჯინსის შარვალში, რომელსაც ბოლოები ჰქონდა განასკვული, ალესილი კოვზი, ჩამაგრებული სანთებელას პლასტმასის კორპუსში, რაც დანას ქმნიდა, ერთი მხრიდან ალესილი სადილის კოვზი და სხვა საგნები, რომლებიც საკანის ან მისი ინვენტარის ნაწილს შეადგენდნენ.

97. 2002 წლის 29, 30 ნოემბერს და 16 დეკემბერს არაექსტრადირებული მომჩივნების მიმართ, მარგომვილის გამოკლებით, აღიძრა სისხლის სამართლის საქმე ძალის გამოყენებით წინასწარგანზრახული წინააღმდეგობის გაწევის ბრალდებით, რაც პატიმართა ერთმა ჯგუფმა გამოიყენა სახელმწიფო მოხელეების მიმართ. მათ ასევე ბრალად ედებოდათ პენიტენციური სისტემის თანამშრომლების კანონიერი მოთხოვნების მიმართ დაუმორჩილებლობა დაწესებულების ფუნქციონირებისთვის ხელის შეშლის მიზნით. 2002 წლის 30 ნოემბერს და 16 დეკემბერს მომჩივნებს რუსულ თარგმანთან ერთად გააცნეს გადაწყვეტილება მათ წინააღმდეგ სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის შესახებ.

98. 2004 წლის 24 მაისს 1-ლი ინსტანციის სასამართლომ კუმტანაშვილს, მაგომადოვს, ისაევს და ხანჩუკაევს მიუსაჯა 4 წლით თავისუფლების აღკვეთა. განაჩენის თანახმად №88 საკნის პატიმრებმა ტელევიზიის საშუალებით გაიგეს, რომ „ზოგიერთი ჩეჩენი“ ექსტრადირებული იქნებოდა, მაგრამ მათ არ იცოდნენ რომელ მათგანს შეეხებოდა ეს. მათ წინააღმდეგობა გაუწიეს მათ გამოსაყვანად მისულ საპრობილეს თანამშრომლებს. ისინი შეიარაღებულნი იყვნენ ლითონის საგნებით, საწოლის და წყალგაყვანილობის ნაწილებით. ასევე მათ თეთრეულში და ტანსაცმელში გახვეული ჰქონდათ აგურის ნატეხები სატყორცნად. მათ დაჭრეს საპრობილეს დაცვის თანამშრომლები და სპეცრაზმის მებრძოლები. 2004 წლის 25 ნოემბერს თბილისის სააპელაციო სასამართლომ დაადასტურა ეს განაჩენი. მომჩივნების საკასაციო საჩივრის გათვალისწინებით 2004 წლის 25 ნოემბერს საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ შეცვალა გადაწყვეტილება და ამ პირებს შეუფარდა თავისუფლების აღკვეთა 2 წლითა და 5 თვით. სასჯელის ვადაში ჩაითვალა ის პერიოდი, რაც მათ პატიმრობაში გაატარეს მათი დაკავების დღიდან. ხანჩუკაევი გათავისუფლდა 2005 წლის 5 იანვარს, მაგომადოვი და ისაევი 2005 წლის 6 იანვარს, ხოლო კუმტანაშვილი 2005 წლის 18 თებერვალს.

99. იმავე საქმის გამო, 2004 წლის 6 თებერვალს გელოგაევს, ხაჩიევს და ბაიმურზაევს 1-ლი ინსტანციის სასამართლომ მიუსაჯა 1 წლით თავისუფლების აღკვეთა. მათ მიერ წინასწარ პატიმრობაში გატარებული პერიოდის სასჯელის ვადაში ჩათვლის გამო ეს 3 მომჩივანი დარბაზიდანვე გათავისუფლეს. 2004 წლის 16 აპრილს უზენაესმა სასამართლომ გააუქმა ეს გადაწყვეტილება და საქმე უკან დააბრუნა.

ა) ხაჩიევის (ელიხაჯიევის, მეღკოვეისა და ბაიმურზაევის (ალხანოვის) გაუჩინარება მათი განთავისუფლების შემდეგ

100. 2004 წლის 6 თებერვალს გათავისუფლებული ეს მომჩივნები გელოგაევთან ერთად საცხოვრებლად მოეწყვნენ ნათესავთან თბილისში. 2004 წლის 16 თებერვალს მათ დატოვეს საცხოვრებელი იმ მიზნით, რომ შეხვედროდნენ ლტოლვილთა და განსახლების მინისტრს, მაგრამ იქ მისვლამდე ისინი გაუჩინარდნენ. 2004 წლის 25 თებერვალს ქართული მედია რუსეთის სააგენტოზე

დაყრდნობით იტყობინებოდა, რომ ეს გაუჩინარებულები სასჯელს იხდიდნენ ქალაქ ესენტუკის ციხეში საქართველო-რუსეთის საზღვრის უკანონო გადაკვეთის ბრალდებით. 2004 წლის 5 მარტს ქ-ნმა მუხაშავერიამ ამის შესახებ შეატყობინა სასამართლოს და განაცხადა, რომ მას აწუხებდა ბაიმურზაევის ჯანმრთელობის მდგომარეობა, რომელსაც ყბის არეში ესაჭიროებოდა ოპერაცია. მან განმარტა, რომ გათავისუფლების შემდეგ სამ მომჩივანის არ დაუტოვებია თავისი საცხოვრებელი ადგილი მათი წარმომადგენლის გარეშე. თავიანთი წარმომადგენლებისაგან გარანტიის მიღების შემდეგ, რომ მათ თბილისში არაფერი ემუქრებოდათ, ხაჩიევმა და ბაიმურზაევმა პირველად გაბედეს ქუჩაში გასვლა.

101. 2004 წლის 13 მარტს საქართველოს ხელისუფლებამ განაცხადა, რომ შინაგან საქმეთა სამინისტროს მიერ ჩატარებული მოკვლევის შედეგად დადგინდა, რომ ეს ორი მომჩივანი გაუჩინარდა 2004 წლის 16 თებერვალს 10:30 საათზე. მოგვიანებით ისინი სოფ. ლარსის მახლობლად (ჩრდ. ოსეთის რესპუბლიკა) დააკავეს რუსეთის ხელისუფლების ორგანოებმა საზღვრის უკანონო გადაკვეთასთან დაკავშირებით. 2004 წლის 29 მარტის რუსეთის ხელისუფლების ცნობით ეს 2 პირი 2004 წლის 19 თებერვალს დაკავებული იქნენ რუსეთის უშიშროების ფედერალური სამსახურის მიერ იმ მოტივით, რომ ისინი ფიგურირებდნენ ძებნაში მყოფი პირების სიაში. დაკავების მომენტში ხაჩიევს აღმიაჩნდა ყალბი პასპორტი მულკოევის სახელზე (§88). რუსტამ უსმანოვიჩ ელიხაჯიევის და ჰუსეინ მავლადინოვიჩ ალხანოვის სახელით 2004 წლის 22 თებერვალს ხაჩიევი და ბაიმურზაევი გაასამართლეს და გროზნოს სტაროპრომისლოვსკის რაიონული სასამართლოს გადაწყვეტილებით გადაიყვანეს ესენტუკის საგამომიებო იზოლატორში. 2004 წლის 6 მარტს ისინი გადაიყვანეს ქალაქ A-ს საგამომიებო იზოლატორში, რის შემდეგაც 2004 წლის 22 მარტს ისინი დააბრუნეს ესენტუკში გამომიების მიზნებიდან გამომდინარე.

102. 2004 წლის 8 აპრილს რუსეთის ხელისუფლებამ წარმოადგინა ამ მომჩივნების ფოტოები, ისევე, როგორც მათი საკნების სურათები ქალაქ A_ს საგამომიებო იზოლატორში (საშხაპე, სამედიცინო განყოფილება, სამზარეულო), ხაჩიევი და ბაიმურზაევი ცალცალკე იხდიდნენ სასჯელს. თითოეულიმთავსებული იყო 16,4 მ² ფართობის საკანში, რომელსაც ჰქონდა ფანჯარა, ტუალეტი და რადიოქსელი. ეს საკნები გათვალისწინებულია 4 პირისთვის და მასში მართლაც 4 პირი იყო განთავსებული. პატიმრის პირადი საქმიან გამომდინარე ხაჩიევს გაძლიერებული მეთვალყურეობა ჰქონდა დანიშნული. მომჩივნები არ ჩიოდნენ მათი პატიმრობის პირობების გამო. სურათებზე ისინი გადაღებულები არიან ფასში და პროფილში 2 სხვადასხვა ოთახში, რომლებიც არ უნდა იყვნენ ის საკნები, რომლებიც ზემოაღნიშნულ სურათებზე არიან გამოსახული.

103. სამედიცინო სერთიფიკატის მიხედვით, რომელიც 2004 წლის 24 მარტით თარიღდება, ხაჩიევის ჯანმრთელობის მდგომარეობა კარგია და არანაირი ახალი დაზიანება არ აღენიშნება. ბაიმურზაევს აქვს ქვედა ყბის მოტეხილობა, რასაც ართულებს ოსტეომიელიტი. მას 2000 წელს ჭურვის ნატეხი მოხვდა ნიკაპში და 2002 წელს ჩაუტარდა ოპერაცია. 2003 წელს მან ეს ძვალი ხელახლა მოიტეხა. 2004 წლის 12

მარტს რუსეთში მას ჩაუტარდა რადიოლოგია, ხოლო 2004 წლის 15 მარტს მან შემოწმება გაიარა სტომატოლოგთან, რომელმაც სტაციონარული მკურნალობა ურჩია.

104. თბილისში სასამართლო მოსმენის დროს გელოგაევმა თავისმხრივ გამოხატა შეშფოთება მისი 2 ამხანაგის გაუჩინარებასთან დაკავშირებით და გამოთქვა მოსაზრება, რომ ისინი შესაძლოა საიდუმლოდ იყვნენ ექსტრადირებული ზოგიერთი პოლიტიკური დათმობის სანაცვლოდ, რომელიც საქართველოს პრეზიდენტმა მიიღო რუსეთში 2004 წლის იანვრის არჩევნების შემდეგ მისი პირველი ოფიციალური ვიზიტის დროს.

105. საქართველოს ხელისუფლების მიერ 2004 წლის 19 სექტემბერს წარმოდგენილი დოკუმენტებიდან გამომდინარეობს, რომ 2004 წლის 28 მარტს ქ. თბილისის პროკურატურამ საქმე აღძრა ხაჩიევისა და ბაიმურზაევის მძევლად აყვანასთან დაკავშირებით. ხელისუფლებას ამ საკითხზე არავითარი განმარტება არ მიუცია.

106. 2004 წლის 5 და 30 ნოემბერს ქ-ნმა მუხაშავერიამ წარმოადგინა გადაწყვეტილებები, რომლებიც ჩეჩნეთის რესპუბლიკის უზენაესმა სასამართლომ 2004 წლის 14 სექტემბერს და 11 ოქტომბერს შესაბამისად გამოიტანა ხაჩიევის (ელიხაჯიევი, მელკოევი) და ბაიმურზაევის (ალხანოვი) საქმეებთან დაკავშირებით. მან ისინი მოიპოვა ამ პირების ახლობლების მეშვეობით. ამ გადაწყვეტილებებში ხაჩიევი მოხსენიებულია ელიხაჯიევ რუსტამ უსმანოვიჩის, ხოლო ბაიმურზაევი - ალხანოვ ჰუსეინ მავლადინოვიჩის სახელით (§83). პირველი მათგანი დაბადებული უნდა ყოფილიყო 1980 წელს გროზნოში, ხოლო მეორე - 1975 წელს სოფ. აკი-იურტში ინგუშეთში. პროცესის დროს ხაჩიევი ამტკიცებდა, რომ 2004 წლის 16 თებერვალს იგი რუსეთის საზღვართან კი არ აიყვანეს, არამედ თბილისში რუსთაველის გამზირზე. შემდეგ იგი გადაიყვანეს ესენტუკში (§101). სასამართლო გადაწყვეტილებების მიხედვით ხაჩიევი და ბაიმურზაევი შედიოდნენ იმ შეიარაღებული დაჯგუფების შემადგენლობაში, რომელიც საქართველოში, პანკისის ხეობაში შეიქმნა ვინმე ისაბაევის ხელმძღვანელობით და მიზნად ისახავდა ჩეჩნეთში ფედერალური ძალების მებრძოლთა განადგურებას. ამავე დროს ისინი აპირებდნენ იმ ადგილობრივი მოსახლეობის წარმომადგენლების ლიკვიდაციას, ვინც ამ ძალებთან თანამშრომლობდა. 2002 წლის ივლისში მათ არალეგალურად შეაღწიეს ჩეჩნეთის იტუმ-კალინსკის რაიონში დასახელებული შეიარაღებული ბანდის 60 წევრთან ერთად. 2002 წლის 17 ივლისს ისინი ალყაში მოაქციეს რუსმა საზღვრის დამცველებმა, რის შემდეგაც ბანდამ გახსნა ცეცხლი და იერიში მიიტანა მესაზღვრეებზე. დაიღუპა 8 რუსი ჯარისკაცი და ბევრი მათგანი დაიჭრა. იმის გამო, რომ არ იყო მამხილებელი საბუთები ამ თავდასხმაში მათი უშუალო მონაწილეობის შესახებ, ხაჩიევსა და ბაიმურზაევს მოეხსნათ ტერორიზმის ბრალდება და ის დანაშაულები, რომლებსაც ითვალისწინებენ სისხლის სამართლის კოდექსის 205-ე (§3) და 317 მუხლები (§§ 66 და 71). მათ ასევე მოეხსნათ დანაშაულები, რომლებსაც ითვალისწინებენ ამავე კოდექსის 188-ე (§4) და 208-ე (§2) მუხლები (§66) მათ ქმედებაში დანაშაულის შედგენილობის არარსებობის გამო. ხაჩიევს მიესაჯა 13 წლით, ხოლო ბაიმურზაევს 12 წლით თავისუფლების აღკვეთა, სასჯელის მკაცრი

რეჟიმის საპყრობილეში მოხდით, უკანონო შეიარაღებულ ფორმირებაში მონაწილეობის, საზღვრის უკანონო გადაკვეთისა და იარაღის უკანონო ტარების, გადატანის და შენახვის გამო. ხაჩიევი ასევე გაასამართლეს ყალბი პასპორტის ტარებისთვის, რომელიც მეღვინის სახელზე იყო გაფორმებული (§101). ამ განაჩენის გამოტანისას უზენაესი სასამართლოს თქმით, ანგარიში გაეწია აღნიშნული პირების ასაკს და იმას, რომ ისინი წარსულში არ იყვნენ ნასამართლევი. ბაიმურზაევის შემთხვევაში ასევე გათვალისწინებული იქნა მისი ჯანმრთელობის მდგომარეობა (ქვედა ყბის სერიოზული დეფორმაცია). ამ გადაწყვეტილებების გასაჩივრება შესაძლებელი იყო რუსეთის ფედერაციის უზენაეს სასამართლოში.

3. რუსეთში ექსტრადირებული მომჩივნების მიმართ წარმოებული სასამართლო საქმეები

107. რუსეთის მთავრობის მიხედვით, შამაევი, ხაჯიევი, ვისიტოვი და ადაევი, 2003 წლის ზაფხულში მათი გასამართლების მიზნით წარსდგნენ სტავროპოლის სამხარეო სასამართლოში. ასევე 2003 წლის 26 აგვისტოს იმავე სასამართლოს წინაშე წარსდგა. 2004 წლის 24 თებერვალს თბილისში რუსეთის ხელისუფლებამ სასამართლოს სიტყვიერად შეატყობინა, რომ 2004 წლის 18 თებერვალს სტავროპოლის სამხარეო სასამართლომ პირველ 4 მომჩივანთან დაკავშირებით უკვე გამოიტანა გადაწყვეტილება. პროკურატურამ შამაევისა და ხაჯიევისთვის მოითხოვა 19 წლით თავისუფლების აღკვეთა, ხოლო ვისიტოვისა და ადაევისთვის - 18 წელი. სასამართლომ შამაევსა და ხაჯიევს მიუსაჯა 3 და 6 წელი შესაბამისად, საერთო რეჟიმის საპყრობილეში მოხდით, ვისიტოვს მიესაჯა 10 წლით თავისუფლების აღკვეთა მკაცრი რეჟიმის დაწესებულებაში მოხდით, ხოლო ადაევს - 1 წელი და 6 თვე საერთო რეჟიმის დაწესებულებაში მოხდით. ადაევმა უკვე მოიხადა სასჯელი და იგი დარბაზიდანვე გაათავისუფლეს. რაც შეეხება აზიევს, მან მოითხოვა თარჯიმნის დახმარება და სასამართლოს რამდენიმე სარჩელი წარუდგინა. მისი საქმე გამოიყო სხვათა საქმეებიდან და მიმდინარეობს ინფორმაციის შეგროვება.

108. რუსეთის ხელისუფლება ამტკიცებდა, რომ არ შეეძლო სასამართლოსთვის გადაეცა 2004 წლის 18 თებერვალს გამოტანილი გადაწყვეტილების ასლი. მისი თქმით, სასამართლო პროცედურების ახალი კოდექსის მიხედვით, რომელიც რუსეთის კანონმდებლობამ მიიღო ევროპის საბჭოს რეკომენდაციებით, დამნაშავეს არ ეძლეოდა უფლება ჰქონოდა თავისი განაჩენის ასლი. ხელისუფლებამ გამოთქვა მზადყოფნა ეთანამშრომლა სასამართლოსთან, მაგრამ სინანული გამოთქვა, რომ, ამ შემთხვევაში თანამშრომლობა შეუძლებელი იყო ევროპის საბჭოს რეკომენდაციებიდან გამომდინარე. ამ დოკუმენტის მოსაპოვებლად მან სასამართლოს ურჩია წერილით მიემართა რუსეთის აღნიშნული სასამართლოსთვის. რუსეთის ხელისუფლების მიერ 2004 წლის 8 აპრილს გამოგზავნილი წერილის საშუალებით სასამართლომ შეიტყო, რომ 2004 წლის 18 თებერვლის გადაწყვეტილება

კასაციის გზითაც იქნა დადასტურებული (§48). 2004 წლის 20 ივლისის ამ დასკვნებში ხელისუფლება აგრძნობინებდა, რომ საკასაციო სასამართლომ ეს გადაწყვეტილება მთლიანობაში გააუქმა (§272).

109. 2004 წლის 25 თებერვალს თბილისში რუსეთის ხელისუფლებამ სასამართლოს წარმოუდგინა ქალაქ B-ს საგამომიებო იზოლატორის სურათები და ამავე დროს 4 ექსტრადირებულის საკნების სურათები, გადაღებული 2004 წლის 19 თებერვალს (ადაევი, მე-5 მომჩივანი, წინა დღით გაათავისუფლეს). მათზე გამოსახული იყო სამზარეულო, ფართო და კარგად აღჭურვილი სამრეცხაო და საშხაპე ოთახი. მომჩივნების საკნები ფართო და ნათელია და ყველა მათგანს აქვს დიდი ფანჯარა. იქვე დგას გრძელი მაგიდები თავისი სკამებით. ტუალეტები ღიაა, მაგრამ დანარჩენი ფართისაგან ტიხრებითაა გამოყოფილი. იქვე შეინიშნება პირსაბანები საპნით და კბილის პასტით, ცოცხები. წყლის რეზერვუარები ყველა საკანში ისევე, როგორც გათბობის მილები ფანჯრების ქვეშაა მოთავსებული. ზოგიერთ საკანში შეიმჩნევა რადიო. ამასთან დაკავშირებით ხელისუფლებამ ასევე წარმოადგინა ვიდეოკასეტა. ჩანაწერი გვიჩვენებს 4 საკანს, ისეთს როგორც ეს ზემოთ არის აღწერილი. სასამართლოს ხელთ არსებული მომჩივნების სურათების მიხედვით (§20 ზემოთ), შეიძლება შამაევის ამოცნობა №22 საკანში. ხაჯიევის ამოცნობა შეიძლება №15 საკანში. ამავე დროს ძალზე ძნელია და თითქმის შეუძლებელი №18 საკანში ვისიტოვის ამოცნობა დიდი პლანით გადაღებული კადრების არარსებობის და სინათლის წინააღმდეგ გადაღების გამო. ხმოვანი განმარტებების მიხედვით, რომელიც თან ახლავს ამ კადრებს, ასიევა უარი თქვა გადაღებაზე. ამის მიუხედავად, კამერა მაინც შედის №98 საკანში, სადაც ძნელია პატიმრების სახეების გარჩევა, რადგან ისინი შორს მოჩანან სილუეტების სახით. თითოეულ საკანში საწოლების რაოდენობა აღემატება გადაღებული პატიმრების რაოდენობას.

C. სასამართლოს მიერ მოპოვებული ინფორმაცია

1. სასამართლოს მიერ მოსმენილი მომჩივნების ვინაობა

110. ხამზად(ტ) მოვლიევიჩ ისიევა (ისაევი), იგივე ხამზატ მოვლიტგალიევიჩ ისაევა განაცხადა, რომ მისი ნამდვილი სახელია ხამზატ მოვლიევიჩ ისაევი, რომ ის არის ეთნიკური ჩეჩენი და რომ დაიბადა 1975 წლის 18 ოქტომბერს სოფ. სამაშკიში, ჩეჩნეთში.

111. სეიბულ (ფეიზულ) ბაისაროვა განაცხადა, რომ მისი სახელია გიორგი კუმტანაშვილი. იგი საქართველოს მოქალაქეა და ეთნიკური ქისტი, დაბადებულია ახმეტის რაიონის სოფ. დუისში, საქართველოში.

112. ასლან ხანოევი ამტკიცებდა, რომ მისი ნამდვილი სახელია ასლანბეკ ატუიევიჩ ხანუკაევი. რუსი ეროვნების ეთნიკური ჩეჩენი დაბადებულია 1981 წლის 25 თებერვალს ჩეჩნეთში სოფ. სელნოვოდსკში.

113. ადლან (ალდან) უსმანოვმა განაცხადა, რომ მას სინამდვილეში ჰქვია ახმედ ლეჩიევიჩ მაგომადოვი. დაბადებულია 1955 წლის 4 ივლისს პავლოდარში, ყაზახეთში და ის ეთნიკური ჩეჩენია.

114. რუსლან მირზოევი ამტკიცებდა, რომ მისი ნამდვილი სახელია რუსლან ახმედოვიჩ გელოგაევი. ეთნიკური ჩეჩენი დაბადებულია 1958 წლის 16 ივლისს.

115. ტეპსაევი ამტკიცებდა, რომ მას სინამდვილეში ერქვა რობინზონ მარგოშვილი, რომ ის არის ქართული ეროვნების ეთნიკური ქისტი. დაბადებულია 1967 წლის 19 აპრილს ახმეტის რაიონის სოფ. დუისში, საქართველოში.

116. მარგოშვილის გარდა, რომელიც ციხის საავადმყოფოში იხდიდა სასჯელს (§60), ეს მომჩივნები ადასტურებდნენ, რომ ციხეში ყოფნის დროს იცნობდნენ ექსტრადირებულ მომჩივნებს და მათთან ერთად, ერთ საკანში იხდიდნენ სასჯელს. ხელისუფლების მიერ 2002 წლის 23 და 25 ნოემბერს წარმოდგენილი მომჩივანთა სურათები მათ წარუდგინეს იდენტიფიკაციისთვის. სასამართლოს მდივანმა წინასწარ დაფარა სახეები.

117. თითოეულმა მათგანმა (მარგოშვილის გარდა) საქართველოს ხელისუფლების მიერ წარმოდგენილ სურათებზე ამოიკნო თავისი თავი. რობინზონ მარგოშვილი (ყოფილი ტეპსაევი) სხვა მომჩივნებმა ამოიკნეს როგორც რუსლანი ოთხჯერ და როგორც რუსლან ტეპსაევი ერთხელ.

118. რაც შეეხება ტიმურ (რუსლან) ბაიმურზაევს, იგივე ხუსეინ ალხანოვს და ისლამ ხაჩიევს, იგივე რუსტამ ელიხაჯიევს, იგივე ბეკხან მელკოევს, 2 გაუჩინარებული მომჩივნიდან (§43), პირველი ამოიკნეს როგორც ბაიმურზაევი ერთხელ, როგორც ტიმური ერთხელ, როგორც ჰუსეინი ორჯერ და როგორც ჰუსეინ ალხანოვი ერთხელ. მეორე ამოიკნეს როგორც ისლამი ორჯერ, ბეკხანი ორჯერ, როგორც მელკოევი ერთხელ და როგორც ბეკხან მელკოევი ერთხელ.

119. რაც შეეხება ექსტრადირებულ მომჩივნებს, ოთხმა მომჩივანმა ამოიკნო აბდულ-ვაჰაბ შამაევი იმ სურათზე, რომელიც რუსეთის ხელისუფლებამ წარმოადგინა როგორც აბდულ-ვაჰაბ შამაევის სურათი. ჰუსეინ ხაჯიევის სურათზე მათ ამოიკნეს ჰუსეინი სამჯერ, ჰუსეინ ხაჯიევი ერთხელ და ხუსეინ ნახაჯაევი ერთხელ. სამმა მომჩივანმა ამოიკნო ჰუსეინ აზიევი, ხოლო ორმა ჰუსეინი იმ სურათზე, რომელიც წარმოდგენილი იყო როგორც ჰუსეინ აზიევის სურათი. ადლან (ასლანტ) ადაევი (ადიევი) ამოიკნეს როგორც ასლანტ ადავი ორჯერ და როგორც ასლანი სამჯერ. სამაგიეროდ რუსეთის ხელისუფლების მიერ წარმოდგენილ სურათზე, რომელიც თითქოს რეზვან (რიზვან) ვისიტოვი იყო გამოსახული, 5-ვე მომჩივანმა ამოიკნო ვინმე მუსა.

2. სასამართლოს მიერ მომჩივანთა წარმომადგენლების მოსმენა და მათ მიერ შემოტანილი საჩივრის საგანი

120. 2002 წლის 9 ოქტომბრის უფლებამოსილების შესაბამისად 6 არაექსტრადირებულ პატიმარს სასამართლოში წარმოადგენდნენ ქ-ნები მუხაშავრია და მამუკაშვილი.

121. თბილისში ჩატარებული მოსმენისას, რომელსაც მხოლოდ მუხაშავრია და კინწურაშვილი ესწრებოდნენ, ხუთმა მომჩივანმა დაადასტურა, რომ მათ მართლაც მიმართეს სასამართლოს საჩივრით მუხაშავრიასა და მამუკაშვილის დახმარებით, რომელიც მიმართული იყო საქართველოს და რუსეთის წინააღმდეგ იმისთვის, რომ წინ აღდგომოდნენ მათი ექსტრადიციის პროცედურას და მომხდარიყო ამ პროცესის შეჩერება. მათ დაადასტურეს, რომ სურდათ სარჩელთან დაკავშირებული საქმის გაგრძელება და შემდგომ სასამართლო პროცესებში მათ ინტერესებს იგივე ადვოკატები დაიცავდნენ (ან ზოგიერთებისთვის ის ადვოკატები, რომლებიც დარბაზში იყვნენ). იმის გამო, რომ მარგოშვილმა საშუალოზე გაცილებით დაბალ დონეზე იცის ქართული, მე-6 მოსმენილ მომჩივანის გაუჭირდა სასამართლოს მიერ დასმული შეკითხვების გაგება. მიუხედავდ ამისა, მან დაადასტურა, რომ იგი ასაჩივრებდა მის დაპატიმრებას ჩეჩენი ტეპსაევის სახელით იმ დროს, როცა იგი უბრალო ქართველი მწყემსი იყო. მარგოშვილმა დაადასტურა ის, რომ მან საჩივრით მიმართა სასამართლოს, რომ დარბაზში წარმოდგენილი ადვოკატები მისი წარმომადგენლები იყვნენ და მას სურდა თავისი საჩივრის ძალაში დაროვნება.

3. 2003 წლის ექსტრადიციასთან დაკავშირებული ფაქტები

ა) სასამართლოზე მოსმენილი მომჩივნების მიერ წარმოდგენილი ფაქტები

ი) საერთო ფაქტები

122. სასამართლოში გამოცხადებული 5 მომჩივნის მოსმენა ხდებოდა რუსულ ენაზე და ითარგმნებოდა ინგლისურად, რადგან იგი სასამართლოს ორიდან ერთერთი ოფიციალური ენაა. მარგოშვილმა, მე-6 მომჩივანმა, ფიცი ქართულ ენაზე დადო, რადგან მისი მტკიცებით რუსული კითხვა არ იცოდა. ამასთანავე თავის აზრებს იგი ქართულ ენაზე გადმოსცემდა.

123. 2002 წლის 4 ოქტომბრამდე რამდენიმე კვირით ადრე 11 მომჩივანი ერთად იხდიდა სასჯელს თბილისის საპრეობილის №88 საკანში. ამ საკანში მთლიანობაში 14 პატიმარი იყო მოთავსებული, ადიევი და მარგოშვილი, მე-12 და მე-13 მომჩივანი ციხის საავადმყოფოში იმყოფებოდნენ.

124. თავიანთ საკანში მომჩივნებს ჰქონდათ ტელევიზორი. მიუხედავად იმისა, რომ გარკვეული დროის განმავლობაში დადიოდა ხმები რუსეთში მათი შესაძლო ექსტრადიციის შესახებ, მათ მხოლოდ 2002 წლის 3 ოქტომბერს შეიტყვეს „რუსთავი-2“-ის სატელევიზიო გადაცემის საშუალებით, რომ უნდა მომხდარიყო მათგან 5 თუ 6 ადამიანის გარდაუვალი ექსტრადიცია რუსეთში (§216). იმის გამო, რომ სახელები არ

იყო დასახელებული, მათ არ იცოდნენ ვის შეეხება ეს ღონისძიება. მათ წინასწარ არ მიუღიათ არანაირი ინფორმაცია ან ოფიციალური შეტყობინება ამასთან დაკავშირებით. მომჩივნები მიხვდნენ, რომ ის ინფორმაცია, რომელიც მათ ტელევიზიის საშუალებით მისმინეს, სიმართლეს შეეფერებოდა, როდესაც დილის 3-დან 4 საათამდე საპყრობილეს თანამშრომლები მოვიდნენ საკნებიდან მათი გამოსაყვანათ ვითომდა დეზინფექციის მიზნით (ან, კუმტანაშვილის აზრით, ჩხრეკის ჩასატარებლად). იმის გამო, რომ მომჩივნები მტკიცედ ამბობდნენ უარს დამორჩილებაზე, ციხის უფროსმა დაასახელა 4 გვარი და მოსთხოვა დასახელებულ პირებს გასვლა. საპასუხოდ მომჩივნებმა სთხოვეს გათენებამდე დაეცადათ და მოეწვიათ მათი ადვოკატები, რაზეც მათ უარი ეთქვათ. საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს სპეცდანიშნულების რაზმის 15-მდე მებრძოლი („სპეცდანიშნულების რაზმის მებრძოლები“), ნიღბებში შეიჭრნენ საკანში და სათითაოდ გამოყავდათ პატიმრები. ისინი იყენებდნენ ხელკეტებს და ელექტროშოკს, კორიდორში მიწაზე დაწვენილ მომჩივნებს ცემა დაუწყეს, 4 მომჩივანი მაშინვე იქნა გადაყვანილი ხოლო დანარჩენი ერთმანეთისგან განცალკევებით განასახლეს. ასევე, დაახლოებით დილის 4 საათზე ადაევი, მე-5 საექსტრადიციო მომჩივანი პირდაპირ ციხის საავადმყოფოდან გადმოიყვანეს.

125. ყველა მოსმენილი მომჩივანი ამტკიცებს, რომ ისინი მხოლოდ სიტყვიერად ამბობდნენ უარს საკნების დატოვებაზე. ისინი ჩიოდნენ, რომ სპეცდანიშნულების რაზმმა მათ სცემა, შეურაცხყოფა მიაყენა და მოექცა „როგორც ცხოველებს“. ისაევი ამტკიცებს, რომ ამ ჩარევის შედეგად მას 2 ნეკნი ჩაუტეხეს და დაუზიანეს თვალი, რომლის ნაიარევი ახლაც ატყვია. კუმტანაშვილმა მიიღო სხეულის დაზიანება ხელკეტებით მიყენებული დარტყმების შედეგად. კუმტანაშვილს აღენიშნებოდა მრავლობითი სისხლჩაქცევები. მაგომადოვს კბილი ჰქონდა მოტეხილი, ყური გახეული, შუბლის ძვალი დაზიანებული და ამავე დროს ზურგზე და ფეხებზე აღენიშნებოდა სისხლჩაქცევები. გელოგაევს აღენიშნებოდა სისხლჩაქცევები და სხეულის სხვა დაზიანებები (მხარზე და ლოყაზე) და აწუხებდა მარცხენა თირკმელის ანთება. ამ ჭრილობებს თვით გელოგაევი „წვრილმანებად“ მიიჩნევდა (იხ. § 200, 201 და 211). ყველა პატიმარი მეტნაკლებად სერიოზულად იყო დაზიანებული. კერძოდ, ერთნი ამბობდნენ, რომ ნეკნები ჰქონდათ ჩამტვრეული და მხარი მოტეხილი, მეორეებს თავი ჰქონდათ გასისხლიანებული. კუმტანაშვილის და ხანჩუკაევის აზრით, ყველაზე სასტიკად სცემეს მომჩივნებს, რომლებსაც ექსტრადიციას უპირებდნენ. ისაევმა, მაგომადოვმა და ხანჩუკაევმა შეიტყეს, რომ აზიევი მიღებული დაზიანებების შედეგად გარდაიცვალა. გელოგაევის მიხედვით აზიევს ხერხემალი ჰქონდა დამსხვრეული, რადგან მას არ შეეძლო გადაადგილება და სპეცდანიშნულების რაზმის 2 მებრძოლი მას დერეფანში მიათრევდა. მასაც თვალი ჰქონდა ამოგდებული. გელოგაევი ფიქრობს, რომ აზიევის ფოტო, რომელიც თითქოს გადაღებულია მისი ექსტრადიციის შემდეგ რუსეთის ხელმძღვანელობის მიერ, შეიძლება იყოს მისი ადრეული სურათის ასლი.

126. მას შემდეგ, რაც ისინი ცალ-ცალკე განათავსეს, არაექსტრადირებული მომჩივნები ექიმმა მოინახულა. მან ქაღალდზე აღრიცხა თითოეული მომჩივნის

დაზიანებები. მან სახაზავის საშუალებით მხოლოდ გაზომა სისხლჩაქცევები ისე, რომ მათთვის არანაირი სამედიცინო დახმარება არ აღმოუჩინია. მომჩივნები ირწმუნებოდნენ, რომ მათთვის არც მერე აღმოუჩინიათ რაიმე სამედიცინო დახმარება.

127. არცერთ მომჩივანის არ დაუდასტურებია ის ფაქტი, რომ იგი გენერალური პროკურატურის თანამშრომლების მხრიდან ინფორმირებული იყო იმის შესახებ, რომ მიმდინარეობდა პროცედურები მათ ექსტრადიციასთან დაკავშირებით. ყველა მათგანი ამტკიცებს, რომ საპრობილეში მათ სანახავად ბევრი პირი შედიოდა (უფასო ადვოკატები, გამომძიებლები და პროკურორები), რომელთა სახელები მათ არ ახსოვდათ. მომჩივნები იხსენებდნენ, რომ ერთხელ მათთან, მათი ადვოკატების გარეშე შევიდა ორი პირი - კაცი და ახალგაზრდა ქალი (§§ 162-166), რომლებმაც სთხოვეს ხელი მოეწერათ რუსულ ენაზე შედგენილ დოკუმენტებზე (კუმტანაშვილის მიხედვით ქართულ ენაზე), რაზეც მომჩივნებმა უარი განაცხადეს.

128. ყველა მომჩივანი ამტკიცებს (კუმტანაშვილის და მარგოშვილის გარდა), რომ ისინი საქართველოში შემოვიდნენ ჩეჩნეთში მომდინარე საომარი მოქმედებებისთვის თავის არიდების მიზნით და ამ ქვეყანაში თავშესაფრის საპოვნელად. ისინი უარყოფენ იმას, რომ საზღვრის გადაკვეთის მომენტში შეიარაღებულები იყვნენ. მათი თქმით ისინი საზღვარზე არ დაუკავებიათ, რადგან მათ ნებაყოფლობით ჩააბარეს იარაღი და დახმარება ითხოვეს. მეზღვრეებმა მათ ჭრილობები შეუხვიეს და გამოიძახეს ვერტმფრენი მომჩივნების თბილისში გადასაცვანად.

129. ყველა მომჩივანი ამტკიცებს, რომ საქართველოს ხელისუფლების წარმომადგენლებს წარუდგინეს გამოგონილი სახელები. კუმტანაშვილის და მარგოშვილის გარდა (§§ 135 და 143), ისინი ასე მოიქცნენ იმის გამო, რომ არ მომხდარიყო მათი რუსეთში ექსტრადირება და ამით საფრთხეში არ ჩაეგდოთ ქვეყანაში დარჩენილი ნათესავები და ახლობლები იმ შემთხვევაში, თუ მათ რუსი ძალოვნები დააკავებდნენ. ისაევი იმასაც ამტკიცებდა, რომ დაიღალა ჩეჩნეთში წარმოებული 10-წლიანი ომის გამო და იმისთვის, რომ საფრთხეში აღარ იყოს „სიამოვნებით შეიცვლიდა არა მარტო სახელს, არამედ თავის ფიზიონომიაც“. ის დარწმუნებულია, რომ ექსტრადიციას თავი დააღწია მხოლოდ გამოგონილი ვინაობის წყალობით.

130. გალოგაევი და ხანჩუკაევი ამტკიცებდნენ, რომ მათმა დანიშნულმა უფასო ადვოკატებმა (ქ-ნი მაღრაძე, ხანჩუკაევის აზრით), ისევე როგორც უშიშროების სამინისტროს გამომძიებელმა, მომჩივნებს ურჩიეს ეთქვათ, რომ მათ საზღვარი გადმოლახეს იარაღით ხელში, ამ შემთხვევაში მათ საქართველოში დატოვებდნენ გასასამართლებლად. მომჩივნებმა მიიღეს ეს რჩევა.

131. ყველა მომჩივანი უარყოფს, რომ მათ წინააღმდეგობა გაუწიეს სახელმწიფო მოხელეებს 2002 წლის 3-4 ოქტომბრის ღამეს.

ii) თითოეული მომჩივნის მიერ წარმოდგენილი სპეციფიკური ფაქტები

132. ისაევის თქმით იგი ეწინააღმდეგებოდა რუსეთში ექსტრადიციას, რადგან იქ „ვერ ხედავდნენ განსხვავებას მშვიდობიან მოქალაქეებს, ტერორისტებსა და მებრძოლებს შორის“. საპყრობილეში მათთან შესულ პროკურატურის წარმომადგენლებს ისინი ყოველთვის უზიარებდნენ თავიანთ სურვილს არ გადაეგზავნათ ისინი რუსეთში და შიშს, რომ ექსტრადირების შემთხვევაში მათ ძალზე ცუდად მოეპყრობოდნენ. ისინი ითხოვდნენ, რომ საქართველოში გაესამართლებინათ. მათ არანაირად მიუწვდებოდათ ხელი ექსტრადიციის დოკუმენტებთან. ისაევის მიხედვით (ისევე როგორც კუმტანაშვილის), უფასო ადვოკატები, გამომძიებლები და პროკურატურის წარმომადგენლები სთხოვდნენ მათთვის გაენდოთ ნამდვილი სახელები, რათა შეძლებოდათ მათთვის ექსტრადიციის თავიდან აცილება. იმას, ვინც თავის სახელს შეატყობინებდა მაშინვე მოუწყობდნენ ექსტრადიციას.

133. 2002 წლის აგვისტოში მის დაპატიმრებამდე, ისაევი ამაოდ ცდილობდა საქართველოში ლტოლვილის სტატუსის მოპოვებას.

134. კუმტანაშვილი ამტკიცებდა, რომ ის იყო ქართველი მწყემსი, წარმოშობით ქისტი, რომელიც მწყემსავდა ჩეჩნეთთან სასაზღვრო ზონაში. 2002 წლის აგვისტოს, იმ დროს როდესაც რუსეთის სამხედრო ძალები ბომბავდნენ ამ რაიონს, მას შეხვდა 8 დაჭრილი ჩეჩნეთი, რომელიც საფრთხეს გამოექცა. იგი მათთან ერთად დაეშვა საზღვრისპირა მთის ფერდობზე და წაიყვანა ისინი მწყემსების თავშესაფრისაკენ. თვითონ ის იმ ღამით თავში დაიჭრა. მან არაერთხელ გაიმეორა, რომ ტრავმის გამო იღარ ახსოვდა მომხდარის ზუსტი დეტალები.

135. კუმტანაშვილმა განმარტა, რომ მას არ გააჩნდა არავითარი ფინანსური სახსრები და ამის გამო ქართველ ძალოვანებს და ექიმებს წარუდგინა ყალბი ჩეჩნური გვარი, რათა ისიც გამოქცეულად ჩაეთვალიათ და ესარგებლა უფასო სამედიცინო დახმარებით. მისი საქართველოს მოქალაქეობა არანაირ წინააღმდეგობას არ შექმნიდა მისი ექსტრადიციის საკითხში და ამგვარად მასაც საფრთხე ემუქრებოდა მისი ჩეჩნური წარმომავლობის გამო. სასამართლოსთვის გაგზავნილ 2002 წლის 13 ნოემბრის წერილში, იგივე მომჩივანი ამტკიცებდა, რომ 2002 წლის 3-4 ნოემბრის ღამით, მომჩივნებმა მოთხოვნის მიხედვით საკნის დატოვებამდე ისურვეს თავიანთი ადვოკატებთან შეხვედრა. ციხის უფროსმა უპასუხა, რომ „არ იქნებოდა არც ადვოკატი და არც გამომძიებელი და უკეთესი იქნებოდა გამოსულიყვნენ საკუთარი სურვილით, სანამ ძალით არ გამოიყვანდნენ“. კუმტანაშვილი იმავე წერილში ადასტურებს, რომ აზიევს ისე ძლიერად ჩაარტყეს თავში, რომ მას თვალი პრაქტიკულად ორბიტიდან ამოუვარდა. მან ის უკანასკნელად ნახა მაშინ, როდესაც სპეცდანიშნულების რაზმის მებრძოლი „მას მიათრევდა დერეფანში როგორც გვამს“.

136. კუმტანაშვილი ამტკიცებს, რომ მისი დაპატიმრებიდან ცოტა ხნის შემდეგ უკვე „დაიწყეს ლაპარაკი ექსტრადიციაზე“. იმის შიშით, რომ მას რუსეთში აწამებდნენ, მან ხელი მოაწერა დოკუმენტებს, რომლის შინაარსი არც ახსოვს და ამით იმედი ჰქონდა, რომ საქართველოში გაასამართლებდნენ და თავს აარიდებდა

ექსტრადიციას. ზოგჯერ, როდესაც მომჩივნები უარს ამბობდნენ ხელის მოწერაზე მათ ექსტრადიციით ემუქრებოდნენ. 2002 წლის 4 ოქტომბრის შემდეგ მან წერილი გაუგზავნა საქართველოს პრეზიდენტს თხოვნით არ მიეცა მისი ექსტრადიციის უფლება (§80). მან აღიარა, რომ ჯერ კიდევ ეშინოდა ექსტრადიციის და ცხოვრობდა გაურკვევლობაში. სასამართლო პროცედურების საწყის სტადიაზე იგივე მომჩივანი ამტკიცებდა, რომ მას არ შეეძლო რუსეთში დაბრუნება „*რუსეთის მხრიდან ჩეჩენი ხალხის გენოციდის გამო*“; რომელსაც იგი „*მთელი ქვეყნის მასშტაბით*“ აწარმოებდა.

137. ხანჩუკაევმა არ სცნო 2002 წლის 23 აგვისტოს შედგენილი ახსნა-განმარტების ტექსტი და დარბაიძის თქმით, უარი განაცხადა ხელის მოწერაზე (§§ 163-164).

138. მაგომადოვი ირწმუნებოდა, რომ არ იცოდა საზღვრის რომელ მხარეს დაიჭრა იმის გამო, რომ ამ ადგილზე საზღვარი არ იყო აღნიშნული (§89). მას შემდეგ, რაც მას თავში ჭურვის ნამსვრევი მოხვდა და პარალიზებულ იქნა, იგი ამხანაგებს გადაყავდათ. ვერტმფრენით ჩამოფრინდა ქართველი გენერალი და მათ გაეცნო როგორც სასაზღვრო ჯარების გენერალური შტაბის უფროსი. მან მომჩივნებს გარანტია მისცა, რომ ამ ფაქტებს იგი პირადად მოახსენებდა საქართველოს პრეზიდენტს და რომ მათ მიენიჭებოდათ ლტოლვილის სტატუსი. მანამდე გენერალმა გასცა განკარგულება იმის შესახებ, რომ მომჩივნებისთვის ჰოსპიტალში ემკურნალათ.

139. გენერალური პროკურატურიდან მოსულ ბატონსა და ქ-ნთან შეხვედრის დროს (§§162-166), მომჩივნებს მოსთხოვეს ხელი მოეწერათ დოკუმენტებზე ისე, რომ მათ არც კი გააცნეს მათი შინაარსი. ყველა არაექსტრადირებული მომჩივანი შეხვედრია ამ პირებს, მაგრამ პატარა ჯგუფებად. ამ შეხვედრაზე მაგომადოვიც წაიყვანეს ასლანთან (ხანოევი იგივე ხანჩუკაევი) და ბეკხანთან ერთად (ხაჩიევი, იგივე მელკოევი) (§419). იგი ამტკიცებს რომ ისევ ეშინოდა ექსტრადიციის.

140. გალოგაევი ამტკიცებს, რომ მას საქართველოში ლტოლვილის სტატუსი 2002 წლის თებერვლიდან ჰქონდა მინიჭებული (§86) და რომ ეს სტატუსი მოიპოვა ჩეჩნეთის მოსაზღვრე ახმეტის რ-ნში. ამის შემდეგ იგი ლეგალური გზით ბაქოს (აზერბაიჯანი) გავლით ჩეჩნეთში გაემგზავრა იმ იმედით, რომ თავის ოჯახს საქართველოში გადმოიყვანდა ადგილზე ჩასვლის შემდეგ. გალოგაევი ეძებდა თავის ახლობელს, რომელიც ერთ წელზე მეტი ხნის წინ გაუჩინარდა, და ასე მოხვდა ის იტუმ-კალინსკის რაიონში. აქ ის შეესწრო შეტაკებებს რუსეთის ფედერაციის ჯარსა და ჩეჩენ მებრძოლებს შორის, რომლებიც ალყაში იყვნენ მოქცეული 2002 წლის 25 ივლისიდან. ამ ჩიხიდან ერთადერთი გამოსავალი საქართველოზე გადიოდა. მას ყუმბარის ნამსხვრევი მოხვდა ფეხში მაგრამ, მიუხედავად ამისა მან მაინც მოახერხა საქართველოს საზღვრამდე მიღწევა, რომელიც უნდა გადაეკვეთა 2002 წლის 3 აგვისტოს. მან თავშესაფარი სთხოვა ქართველ სამხედროებს, რომლებიც ადგილზე ვერტმფრენით ჩაფრინდნენ. მოხდა მისი ჰოსპიტალიზაცია და თბილისში ჩაუტარდა ოპერაცია, სანამ გადაიყვანდნენ ციხის საავადმყოფოში ორი დღის შემდეგ.

141. მარგოშვილი ამტკიცებს, რომ 2002 წლის აგვისტოში იგი დაიჭრა საზღვრისპირა სამოვრეებზე, როდესაც ცხვრებს მწყემსავდა. მან არ იცის იგი

ქართველებმა დაჭრეს, რუსებმა თუ ჩეჩნებმა. თბილისში გადაყვანილ მარგომვილს უმკურნალებს ციხის საავადმყოფოში, სადაც მან 3 თვე გაატარა. მიწოდებული ინფორმაციის მიხედვით იგი დააკავეს იმის გამო, რომ შეიარაღებული იყო. მისი მტკიცებით, ის დააპატიმრეს „*არა იარაღით ხელში, არამედ მწყემსის ქურთუკსა და ჩექმებში*“.

142. მარგომვილმა დაადასტურა, რომ ჰოსპიტალში იგი იმავე ოთახში იყო სადაც ადაევი, მე-5 მომჩივანი. მას არ უხსენებია არც ტელევიზორი და არც ინფორმაციის სხვა რაიმე წყარო, საიდანაც ადაევს, სხვა ექსტრადირებულ მომჩივნების მსგავსად, არ შეეძლო იმის გაგება, რომ მომავალში იგი რუსეთის ხელისუფლებისთვის უნდა გადაეცათ. 2002 წლის 4 ოქტომბრის დილის 4 საათისთვის ადაევი წაიყვანეს. ადაევი ადგა და უსიტყვოდ გაჰყვა ჰოსპიტალის დაცვის თანამშრომლებს. ნილზიანი პირები საავადმყოფოში არ შესულან, ისინი ეზოში იცდიდნენ. საავადმყოფოში ერთად ყოფნის დროს ადაევმა საუბარში არაერთხელ სთხოვა მარგომვილს მისთვის ენა მოეჭრა, რადგან ფიქრობდა, რომ ასე უფრო ადვილად გაუძლებდა დაკითხვებს ექსტრადიციის შემთხვევაში. მარგომვილმა ამაზე მტკიცე უარი განუცხადა.

143. მარგომვილის მტკიცებით, მას გამოგონილი სახელისთვის არ მიუმართავს. საავადმყოფოში იგი მძიმე მდგომარეობაში მიიყვანეს და როდესაც გონს მოეგო მან აღმოაჩინა, რომ ტეპსაევის სახელით მომართავდნენ. გამომდინარე იქიდან, რომ მას დასაწყისში ამ სახელის წყალობით აღმოუჩინეს უფასო სამედიცინო დახმარება. მან იგივე ვინაობა დაადასტურა საავადმყოფოში და შემდგომში მოსამართლის წინაშეც.

ბ) სახელმწიფო მოხელეების მიერ წარმოდგენილი ფაქტები

ი) პენიტენციური სისტემის თანამშრომლები

144. სასამართლომ მოუსმინა დალაქიშვილს, თბილისის №5 საპრეობილის ოპერატიულ ინსპერტორს, რომელიც 2002 წლის 3-4 ოქტომბრის ღამეს მორიგეობდა, ბუჩუკურს, იუსტიციის სამინისტროს სასჯელაღსრულებითი დეპარტამენტის თანამშრომელს ასევე იმ ღამის მორიგეს, ე. კერდიყოშვილს, სასჯელაღსრულებითი დეპარტამენტის უცხოეთის ქვეყნების მოქალაქეების ბადრაგის სამსახურის უფროს ინსპექტორს და ნ. ჩიკვილაძეს, სასჯელაღსრულებითი დეპარტამენტის თანამშრომელს, №1 საპრეობილის დაცვის სამსახურის უფროსს.

145. ეს პირები ერთხმად აცხადებენ, რომ ისინი ოფიციალურად არ იყვნენ ინფორმირებული მომჩივანთა გარდაუვალი ექსტრადიციის შესახებ და რომ მათ მოგვიანებით 2002 წლის 4 ოქტომბრის დილით გაიგეს იმის შესახებ, რომ უნდა მომხდარიყო 5 ჩეჩენი პატიმრის ექსტრადიცია. ბუჩუკური და დალაქიშვილი ამტკიცებენ, რომ მორიგეობის გამო მათ არ შეეძლოთ ტელევიზორის ყურება

ინფორმაციის მისაღებად. ჩიკვილაძის მიხედვით, მხოლოდ ციხის უფროსი, მისი მოადგილეები და საპყრობილეს სამდივნოს უფროსი („სპეციალური განყოფილება“) იყვნენ ინფორმირებული მომჩივანთა გარდაუვალი გადაყვანის შესახებ. თვითონ მან ეს ინფორმაცია მედიის საშუალებით შეიტყო და იცოდა, რომ 4 თუ 5 ჩეჩენი პატიმარი ექსტრადირებული იქნებოდა. მაგრამ საპყრობილეს თანამშრომლებიდან არავინ იცოდა მათი სახელები.

146. აღნიშნული პირები ადასტურებენ, რომ 13 ან 14 ჩეჩენი პატიმარი მოთავსებული იყვნენ ერთ საკანში. ჩიკვილაძის თქმით ეს გადაწყვეტილი იყო მათი რელიგიური აღმსარებლობის გამო, რათა პატიმრებს ყოველდღიური რიტუალების შესრულებისას ხელი არ შეშლოდათ.

147. 2002 წლის 4 ოქტომბრის დილის 4 საათისთვის საპყრობილეს ზემოთაღნიშნულ თანამშრომლებს შეატყობინეს, რომ №88 საკანიდან ძლიერი ხმაური მოისმოდა. დალაქიშვილმა ზედამხედველს დაავალა შეემოწმებინა თუ რა ხდებოდა. ამ უკანასკნელმა სარკმლიდან დაინახა, რომ პატიმრები საწოლებს შლიდნენ და თან უცხო ენაზე ყვიროდნენ. ჩიკვილაძის მიხედვით, გარკვეული მომენტის შემდეგ ზედამხედველს აღარ მიეცა საშუალება ედევნებინა თვალი იმისთვის, თუ რა ხდებოდა საკანში იმის გამო, რომ პატიმრებმა სარკმელი შიგნიდან ამოქოლეს. დალაქიშვილმა სიტუაციის შესახებ წერილობითი პატაკით მოახსენა დირექტორს, რომელიც ჯერ კიდევ სამსახურში იმყოფებოდა. მისი თხოვნით დალაქიშვილი, ბუჩუკური და ჩიკვილაძე, ისევე როგორც სხვა თანამშრომლები, საპყრობილეს უფროსის მოადგილის თანხლებით, სიტუაციის გასარკვევად საკანთან მივიდნენ. ამ უკანასკნელმა უბრძანა გაეღოთ საკანი. დალაქიშვილის თქმით მათ უნდოდათ პატიმრებთან დალაპარაკება. როდესაც კარი გაიღო, მათ დაინახეს არეული საკანი, გაიგონეს ყვირილი და დაინახეს როგორ წამოვიდა მათი მიმართულებით ლითონის საგნები და აგურები. ჩიკვილაძემ იყვირა სასწრაფოდ დაეკეტათ კარები. მან სთხოვა იქანდე შეენარჩუნებინათ კარები ასეთ მდგომარეობაში, სანამ ის შექმნილი მდგომარეობის შესახებ არ მოახსენებდა სასჯელაღსრულებითი დეპარტამენტის ხელმძღვანელობას. რაც შეეხება დალაქიშვილს, იგი ვერ მიხვდა ასეთი ძალადობის მიზეზს და მიიჩნია, რომ ბუნტი იწყებოდა. მან სართულზე ზედამხედველობის შემადგენლობა გააძლიერა.

148. ადმინისტრაციაში დაბრუნებისას, ჩიკვილაძემ დაინახა, რომ სასჯელაღსრულებითი დეპარტამენტის უფროსი უკვე ადგილზე იყო 12-მდე პირის თანხლებით. ამ დროს მან ოფიციალურად გაიგო, რომ 4 პატიმარი უნდა გადაეყვანათ მათი ექსტრადიციის მიზნით. ტრანსპორტი უკვე იცდიდა მეზობელ ეზოში და აეროპორტის ადმინისტრაცია გაფრთხილებული იყო. დეპარტამენტის უფროსის, ციხის უფროსის და მისი მოადგილეების თანხლებით საპყრობილეს თანამშრომლები ისევ მივიდნენ საკანთან. ციხის უფროსი შევიდა პირველი, მას ილლიაში ეკავა 4 საექსტრადიციო პატიმრის ბეჭედდასმული საქმე. თანმხლები პირები მას მიყვნენ. ქერდიყოშვილის თქმით პატიმრები იდგნენ თავის საწოლებზე და ისროდნენ ჭიქებს, თევშებს და სხვა საგნებს მათი მიმართულებით. უფროსმა განაცხადა, რომ საკანში შინაგანი ღონისძიება უნდა ჩატარებულიყო და საჭირო იყო მისი გათავისუფლება.

ჩიკვილაძის მიხედვით უფროსმა საკნის ჩხრეკის აუცილებლობა მოიმიზეზა. პატიმრებმა დამორჩილებაზე მტკიცე უარი განაცხადეს და პირდაპირ შეტევაზე გადავიდნენ.

149. საპრობილეს მოსმენილმა თანამშრომლებმა ერთხმად დაადასტურეს, რომ მომჩივნები შეიარაღებული იყვნენ საწოლებიდან მოგლეჯილი ლითონის ნაწილებით, ლითონის გისოსებით, რომლებიც ფანჯრებიდან ჩამოგლიჯეს და ბოლოებში განასკვულ შარვლებით, რომლებიც აგურებით იყო ავსებული და იყენებდნენ როგორც სატყორცნ იარაღს.

150. ამასთან დაკავშირებით ჩიკვილაძემ განმარტა, რომ 1887 წელს აშენებულ №5 ციხის შენობის კედლები იმდენად არის დაზიანებული, რომ მისი აგურების გამოღება ხელითაა შესაძლებელი. დალაქიშვილმა ასევე დაადასტურა, რომ კედლები ძველია და აგურების გამოღება შიშველი ხელებით არის შესაძლებელი. ჩიკვილაძემ, რომელიც შემდეგში ესწრებოდა ადგილის მდგომარეობის დადგენას (§96), აღნიშნა, რომ საკნის კედლები დაზიანებული იყო, ხოლო საწოლების ლითონის კარკასი ნაწილებად დაშლილი. პირსაბანის თავზე მოთავსებული მილი მოძრობილი იყო.

151. იმის გამო, რომ ციხის უფროსის საკანში შესვლამ გამოიწვია ღია შეტევა, სპეცდანიშნულების ძალებმა, რომლებსაც ნიღაბები ეკეთათ და განლაგებული იყვნენ კიბეებზე, უფროსის ბრძანებით ალყა შემოარტყეს ადგილს. დალაქიშვილს და ჩიკვილაძეს მიაჩნიათ, რომ სპეცდანიშნულების რაზმის გამოყენება აუცილებელი იყო პატიმართა მხრიდან ძლიერი წინააღმდეგობის გამო. ისინი ერთხმად ამბობენ, რომ საკანში გაიმართა ხელჩართული ბრძოლა პატიმრებსა და სპეცდანიშნულების რაზმის მებრძოლებს შორის. ბუჩუკურის თქმით, ეს უკანასკნელები არიან საპრობილეს ადმინისტრაციის განკარგულებაში და გამოიყენებიან საჭიროების შემთხვევაში, მათ ჩვეულებრივ აქვთ ხელკეტები და სხვა იარაღით საპრობილეში შესვლის უფლება არ გააჩნიათ.

152. დალაქიშვილის თქმით მომჩივნებმა ექსტრადიციის შესახებ ტელევიზიის საშუალებით გაიგეს. ჩიკვილაძე ვარაუდობს, რომ მათ უკანონოდ შეიძლება ჰქონოდათ მობილური ტელეფონები ან შესაძლოა ისინი რადიოს უსმენდნენ საკანში. მეზობელ საკნებში ტელევიზორები არსებობდა და იქაურ პატიმრებს თავისუფლად შეეძლოთ შეეტყობინებინათ მომჩივნებისთვის ეს ახალი ამბავი.

153. დალაქიშვილი ამტკიცებს, რომ როდესაც ის საკანში შევიდა უფროსის შემდეგ, იგი დაიჭრა იდაყვსა და მუხლში პატიმრების მიერ სახელდახელოდ მომზადებული „სატყორცნების“ სროლის შედეგად (§205). მიუხედავად ამისა, იგი დაბრუნდა თავის კაბინეტში, სადაც არაექსტრადირებული პატიმრები შესამოწმებლად იყვნენ გადაყვანილი. იმ დროს დალაქიშვილმა შენიშნა, რომ ყველა მომჩივანი ძალზე მტვრიანი იყო, მაგრამ არცერთს სისხლი არ მოსდიოდა. მას მიაჩნია, რომ მაგომადოვს ყური რომ ჰქონიყო გახეული, ის ამას შეამჩნევდა (§125). რადგან პირადად მას არანაირი დაზიანება არ შეუნიშნავს და არც პატიმრებს არ მოუთხოვიათ სამედიცინო დახმარება, დალაქიშვილმა აღარ გამოიძახა ექიმი. საექსტრადიციო პატიმრები მაშინვე წაიყვანეს და ისინი თავის კაბინეტში აღარ უნახავს. ამგვარად, მას არ შეეძლო აზიევის ნახვა.

154. მხოლოდ მას შემდეგ, რაც სამსახურის დამთავრებისას საპრობილის წინ დალაქიშვილმა დაინახა მანიფესტანტები, იგი მიხვდა, რომ საქმე ეხებოდა პატიმრების ექსტრადიციას. ამავე დროს, მისი ფუნქციებიდან გამომდინარე, მას გაუკვირდა, რომ იგი ამასთან დაკავშირებით ადმინისტრაციამ საქმის კურსში არ ჩააყენა, როგორც ეს ხდებოდა ნორმალურ დროს, რათა მას წინა დღით გაეფრთხილებინა ის პატიმრები, ვისაც ეს ეხებოდა. მან სასამართლოს აუხსნა, რომ ნორმალურ პირობებში, საპრობილეს სამდივნოს უფროსი, ვინც განაგებს პატიმართა პირად საქმეებს, უგზავნიდა მას ხელმოწერილ და ბეჭედდასმულ წერილობით შეტყობინებას. ამ შეტყობინების საფუძველზე, იგი თავის მხრივ იწყებდა მასზე დაკისრებული დოკუმენტების გადამოწმებას და ამის შემდეგ ატყობინებდა დაინტერესებულ მხარეს მისი გამგზავრების საათს, რათა ამ უკანასკნელს ჰქონოდა მოსამზადებელი დრო. ამ შემთხვევაში ასეთ პროცედურას ადგილი არ ჰქონია.

155. ბატონი ბუჩუკური ამტკიცებს, რომ იგი დაიჭრა ფეხში ლითონის ნაჭრის მოხვედრის შედეგად (§204), რომ ჭრილობიდან სისხლი მოსდიოდა და ამის გამო იგი სასწრაფოდ გაემართა საპრობილეს ადმინისტრაციისაკენ სამკურნალოდ. ჭრილობა არ იყო სერიოზული და მოითხოვდა ათიოდე დღის მკურნალობას.

156. ქერდიყოშვილმა განაცხადა, რომ საპრობილეში მისვლისას მან გაიგო, რომ პატიმრები არ ტოვებდნენ თავიანთ საკანს, მაგრამ არავის აუხსნია უარის მიზეზები და მათი გადაყვანის აუცილებლობის შესახებ. მაშინ, როდესაც იგი ციხის უფროსს უკან მიყვებოდა საკანში შესასვლელად იგი ხელში დაიჭრა და სასწრაფოდ სამედიცინო ნაწილს მიაკითხა. ამავე დროს დაიჭრნენ პენიტენციური დაწესებულების სხვა თანამშრომლებიც, რომლებსაც საპრობილეს ექიმმა სამედიცინო დახმარება აღმოუჩინა.

157. ჩიკვილაძის მიხედვით, ციხის უფროსის საკანში შესვლის შემდეგ, 2 თუ 3 პატიმარი ორსართულიან საწოლებზე ავიდნენ. ისინი ლითონის ნაჭრებით იყვნენ შეიარაღებულები. ერთერთმა მათგანმა რამდენჯერმე ესროლა ჩიკვილაძეს, მაგრამ ააცილა. ამ დროს სპეცდანიშნულების რაზმის მებრძოლმა იგი გვერდზე გასწია დაცვის მიზნით. 4 პატიმარი, რომლებსაც ციხის უფროსმა მუქარით დაანახა 4 ბეჭედდასმული საქმე, ყველაზე მეტ აგრესიას ავლენდნენ და დანარჩენი 2 პატიმარი ამაოდ ცდილობდა მათ დაშოშმინებას.

158. მას მიაჩნია, რომ პატიმრები სახელმწიფო მოხელეების მსგავსად შეიძლებოდა დაჭრილიყვნენ საკანში გამართული ხელჩართული შეტაკების დროს.

ii) იუსტიციის სამინისტროს სპეცდანიშნულების რაზმის მებრძოლები

159. ზ. შეშბერიძემ განმარტა, რომ სპეცდანიშნულების რაზმის ძალები განლაგებული არიან შენობაში №5 საპრობილეს მახლობლად, სადაც მათ სირბილით მისვლა შეუძლიათ 10 წუთში. იმ დამით, მის 15-მდე კოლეგასთან ერთად დაევალა სიტუაციის განმუხტვა №88 საკანთან. იმის გამო, რომ ჯგუფმა არ იცოდა არეულობის მიზეზი, იგი განლაგდა კიბესთან საკანთან ახლოს, საიდანაც მოისმოდა ხმაური და

ყვირილის ხმა მათთვის უცხო ენაზე. ციხის უფროსი გაემართა საკნისაკენ, მაგრამ რამდენიმე წუთში უკან დაბრუნდა და მათ სთხოვა ჩარეულიყვნენ. მათ ბრძანება შეასრულეს და „პატარა წინააღმდეგობის“ შემდეგ აღასრულეს მათზე დაკისრებული მისია. პატიმრები შეიარაღებულები იყვნენ ლითონის ნაჭრებით და რაღაც სატყორცნებით, რომლებიც წარმოადგენდნენ რაღაც მკვრივი მასით გატენილ შარვლებს. ბატონმა შეშბერიძემ განმარტა, რომ მას ისევე როგორც მის კოლეგებს ეკეთა ნილაბი, რასაც წესი ითვალისწინებდა. სამაგიეროდ, მათ არ ეცვათ ჟილეტი ან თავდაცვის რაიმე სხვა საშუალება. თითოეული შეიარაღებული იყო მხოლოდ რეზინის ხელკეტით, არ ჰქონიათ ელექტროშოკი ან სხვა რაიმე იარაღი. მათ პატიმრები დერეფანში დააწვინეს და სანამ ადგილს დატოვებდნენ, დაცვის თანამშრომლებს ჩააბარეს. სადამოს, ტელევიზიის საშუალებით მათ გაიგეს, რომ პატიმრები საკნიდან გამოიყვანეს მათი ექსტრადიციის მიზნით.

160. შეშბერიძე ამტკიცებდა, რომ მან მიიღო უმნიშვნელო ჭრილობა (§204). მან უარყო ის მოსაზრება, რომ მან და მისმა კოლეგებმა უმოწყალოდ სცემეს და შეურაცხყოფა მიაყენეს მომჩივნებს.

iii) გენერალური პროკურატურის წარმომადგენლები

161. სასამართლომ მოუსმინა ბ-ნ დარბაიძესა და ქ-ნ ა. ნადარეიშვილს, რომლებიც იმ დროს გენერალური პროკურატურის სტაჟიორები იყვნენ, პ. მსხილაძეს, გენერალური პროკურატურის საგარეო ურთიერთობების განყოფილების უფროსს და ნ. გაბრიჩიძეს, საქართველოს ყოფილ გენერალურ პროკურორს.

162. დარბაიძემ განმარტა, რომ მისი უფროსის, მსხილაძის კონტროლის ქვეშ მას მიეცა სხვადასხვა დავალება სადავო ექსტრადიციის საქმესთან დაკავშირებით. კერძოდ, ბ-ნმა მსხილაძემ მას სთხოვა ციხეში მოენახულებინა მომჩივნები, მიეწოდებინა მათთვის ინფორმაცია იმის შესახებ, რომ გენერალურმა პროკურატურამ განიხილა მათი ექსტრადიციის საკითხი და მათთვის ეთხოვა მიეცათ განმარტებები მათ მოქალაქეობასთან დაკავშირებით. მან ეს ვიზიტი განახორციელა 2002 წლის 23 აგვისტოს თავის კოლეგა-სტაჟიორთან ქ-ნ ნადარეიშვილთან ერთად ადვოკატების დასწრების გარეშე, რადგან „საქმე ეხებოდა არა დაკითხვას, არამედ ინფორმაციის მოპოვებას“. მათ ამ დღეს მხოლოდ 5 მომჩივანისთან ჰქონდათ შეხვედრა.

163. ცალკე ოთახში დარბაიძე პირველად ხანჩუკაევს ესაუბრა რუსულ ენაზე. ამ უკანასკნელმა ინფორმაცია მიაწოდა სიტყვიერად, მაგრამ უარი განაცხადა შესაბამის დოკუმენტზე ხელის მოწერაზე, რომელიც ოფიციალურად დაადასტურებდა მის მოსაზრებებს (§137). მას შემდეგ რაც იგი დააბრუნეს თავის საკანში სხვა პატიმრებთან, მან ამ უკანასკნელებს რაღაც უთხრა ჩეჩნურ ენაზე. ამის შემდეგ პატიმრებმა კოლექტიურად განაცხადეს უარი „მიეცათ განმარტებები, რომლებიც მათ მოეთხოვებოდათ და ხელი მოეწერათ შესაბამის დოკუმენტზე“ იმ

მოტივით, რომ ყოველივე ამას არ ესწრებოდა ადვოკატი და ჩეჩნური ენის თარჯიმანი.

164. დოკუმენტი, რომელზე ხელის მოწერაზე ხანჩუკაევმა უარი განაცხადა, წარმოადგენდა ახსნა-განმარტებას გენერალური პროკურორის სახელზე. მასში მოყვანილი იყო მომჩივნის სიტყვები, რომელიც ამტკიცებდა, რომ იყო ჩეჩენი, დაბადებული 1981 წელს გროზნოში. 2002 წლის 4 აგვისტოს საქართველოში ჩამოსვლის შემდეგ იგი საქართველოს ხელისუფლების ორგანოებმა დააპატიმრეს. რამდენიმე დღის განმავლობაში იგი დაკავებული ჰყავდათ უშიშროების სამინისტროს საგამომიებო იზოლატორში, შემდეგ გადაიყვანეს თბილისის №5 საპრობილეში. დაპატიმრების მომენტში მას შეატყობინეს, რომ დაკავებული იყო საზღვრის უკანონო გადმოკვეთის გამო. დოკუმენტის ბოლოს იკითხებოდა: „*პატიმარმა უარი განაცხადა დოკუმენტის ხელმოწერაზე და ითხოვა ადვოკატის დასწრება*“. დოკუმენტი შედგენილია პროკურორ-სტაჟიორის ლ. დარბაიძის მიერ. იმავე შეხვედრის ოქმის მიხედვით, რომელსაც ხელს მხოლოდ დარბაიძე და ნადარეიშვილი აწერენ, ეს უკანასკნელები ამაოდ ცდილობდნენ „*მოეპოვებინათ მომჩივნის ახსნა-განმარტება მის ექსტრადიციასთან დაკავშირებით*“.

165. კონტაქტში შესვლაზე უარის მიღების შემდეგ დარბაიძემ გადაწყვიტა გადაედო მოლაპარაკება და მოეძებნა თარჯიმანი. ბ-ნმა მსხილაძემ, მისმა უფროსმა, უშიშროების სამინისტროს საგამომიებო ჯგუფთან მიაღწია შეთანხმებას (§190) იმასთან დაკავშირებით, რომ 2002 წლის 13 სექტემბრისთვის გათვალისწინებული დაკითხვის შემდეგ დარბაიძე შეხვედროდა მომჩივნებს. ეს გარანტიას აძლევდა დარბაიძეს ადგილზევე ჰყოლოდა ადვოკატები და ჩეჩნური ენის თარჯიმანი.

166. 2002 წლის 13 სექტემბერს თავის კოლეგა ხერიანოვას თანხლებით, დარბაიძე საპრობილეში გამოცხადდა. იგი შეხვდა უშიშროების სამინისტროს მიერ დანიშნულ თარჯიმანს საიდაევს (§189). მან აუხსნა, რომ „*ექსტრადიციის მიმდინარე პროცესთან დაკავშირებით მას სურდა პატიმართა მხრიდან მიეღო ახსნა-განმარტება მათი ეროვნების დასადგენად*“. თარჯიმანმა თარგმნა მისი სიტყვები, მაგრამ იმის გამო, რომ დარბაიძემ არ იცოდა ჩეჩნური, არ შეეძლო შეეფასებინა ამ თარგმანის სიზუსტე. პასუხად მომჩივნებმა კვლავ უარი განაცხადეს მოეწოდებინათ ინფორმაცია და არც ამჯერად მოაწერეს ხელი რუსულ ენაზე შედგენილ შესაბამის დოკუმენტს. მიუხედავად ამისა, ეს დოკუმენტები მაინც წაუკითხეს მათ.

167. მომჩივნების წარმომადგენლები ამტკიცებენ, რომ დარბაიძის გვარი არ ფიგურირებს ორიდან არცერთ „*წიგნში, სადაც ხდება №5 ციხის პატიმრებთან პაემანზე მოსული მოქალაქეების, ადვოკატების და გამომძიებლების რეგისტრაცია*“ იმ პერიოდში, რომელიც მოიცავს 2002 წლის 5 აგვისტოდან 12 სექტემბრის ჩათვლით და შესაბამისად 13 სექტემბრიდან 17 ოქტომბრის ჩათვლით. ამის საპასუხოდ დარბაიძემ განმარტა, რომ 2002 წლის 23 აგვისტოს და 13 სექტემბერს, მისი გვარი ამ წიგნებში კი არ არის გატარებული, არამედ საპრობილეს „*საგამომიებო ოთახში შემოსვლის წიგნში*“. პროკურორებს მნახველების, ადვოკატების და გამომძიებლებისაგან განსხვავებით არ სჭირდებათ შესვლაზე ნებართვის აღება და საპრობილეში შესვლა შეუძლიათ თავიანთი პროფესიული საშვის საშუალებით,

აქედან გამომდინარე მათი გვარები არ უნდა ფიგურირებდეს მნახველების სარეგისტრაციო წიგნებში, რაზედ მიუთითებენ ადვოკატები. იმავე ლოგიკით, მისი სახელი არ უნდა იყოს დაფიქსირებული არც „პატიმრის გაყვანის ნებართვის წიგნში“, იქიდან გამომდინარე, რომ 2 დღის განმავლობაში იგი მომჩივნებს საგამოძიებო ოთახში ხვდებოდა, რომლებიც იქ მოყავთ უშიშროების სამინისტროს გამომძიებლების მოთხოვნით (§190).

168. დარბაიძემ განმარტა, რომ იუსტიციის სამინისტრო, რომელსაც ევალება ექსტრადიციის გადაწყვეტილების აღსრულება, ინფორმირებული იყო 2002 წლის 2 ოქტომბრის გადაწყვეტილების მიღებისთანავე (§178). მსხილაძემ, იმავე დღეს, ტელეფონით პირადად აცნობა შიდა კანონმდებლობის ფარგლებში მოქმედ მომჩივანთა ადვოკატებს და გარდა ამისა ექსტრადიციის გადაწყვეტილების შესახებ წერილობითი შეტყობინება გაუგზავნა. დარბაიძე ამტკიცებს, რომ, რამდენადაც მას ახსოვს ამ საკითხთან დაკავშირებით იგი მოსულიც კი იყო ამ ადვოკატების ოფისში.

169. ბატონ დარბაიძის მიხედვით, არც საქართველოს საპროცესო კოდექსი და არც ნორმატიული აქტი იმ პერიოდში, როდესაც ეს ამბები მოხდა არ ითვალისწინებდა ექსტრადიციის სასამართლო გადაწყვეტილების გასაჩივრებას. მხოლოდ ამ კოდექსის 259-ე (§4) მუხლში ბუნდოვნად იყო ნახსენები ამის შესახებ (§254). ეს ნაკლი გამოსწორებულ იქნა საქართველოს უზენაეს სასამართლოში ალიევის სასამართლო პროცესის დროს (§258).

170. დარბაიძემ განმარტა, რომ ადვოკატთა მტკიცების გამო იმასთან დაკავშირებით თითქოს არც მათი კლიენტები და არც თვითონ ისინი არ იყვნენ ინფორმირებული ექსტრადიციის გადაწყვეტილების პროცედურების შესახებ, იგი დაუკავშირდა ბატონ საიდოვს 2002 წლის დეკემბერში და სთხოვა მას ნოტარიული აქტის მეშვეობით დაედასტურებინა, რომ იგი მართლაც მისული იყო საპროცესო დეპარტამენტში 2002 წლის 13 სექტემბერს და შეატყობინა მოსარჩევს მათი ექსტრადიციის პროცედურასთან დაკავშირებით. მან სასამართლოს წარმოუდგინა აღნიშნული ნოტარიული აქტი (§196).

171. ქ-ნმა ნადარეიშვილმა დაადასტურა, რომ გენერალურ პროკურატურაში მას დაევალა აღნიშნული ექსტრადიციის საქმე. 2002 წლის 23 აგვისტოს დარბაიძესთან ერთად იგი შეხვდა 5 მომჩივნის მხოლოდ თბილისის №5 საპროცესო საგამოძიებო ოთახში. იმის გამო, რომ თანამშრომლობაზე უარი მიიღეს სხვა მომჩივნები აღარ გამოუმახებიათ, როგორც ეს ადრე იყო გათვალისწინებული. მათ სურდათ მოეპოვებინათ ინფორმაცია მომჩივანთა დაბადების თარიღთან და ადგილთან დაკავშირებით, ისევე როგორც დაედგინათ მათი ეროვნება. მათ მომჩივნებს შეატყობინეს, რომ მუშაობდნენ გენერალურ პროკურატურაში მათი ექსტრადიციის საკითხზე და არ იყვნენ გამომძიებლები. თავიდან მომჩივნებმა მოაჩვენეს თავი თითქოს არ ლაპარაკობდნენ რუსულად, მაგრამ შემდეგში ისინი ამ ენაზე ამტკიცებდნენ, რომ არ სურდათ რუსეთში დაბრუნება და რომ ზოგიერთი მათგანი ქართული ეროვნების იყო. ეს საუბარი ადვოკატების და თარჯიმნის გარეშე მიმდინარეობდა.

172. რაც შეეხება იმ საკითხს, თუ რატომ არ იყო მისი გვარი საპრობილემო შემსვლელთა სიაში, იგი ამტკიცებდა, რომ იგი არ იცნობდა საპრობილემო შესვლის წესებს, რადგან იგი ამ დღეს პირველად და უკანასკნელად იყო შესული საპრობილემოში.

173. მსხილაძე, დარბაიძის და ნადარეიშვილის იერარქიული უფროსი, განმარტავდა, რომ საქართველოს გენერალური პროკურატურას არ აკმაყოფილებდა ის დეტალები, რაც რუსეთის ხელისუფლების ორგანოებმა წარმოადგინეს მომჩივანთა ექსტრადიციის მოთხოვნის მხარდაჭერის მიზნით, უსტინოვის საქართველოში ვიზიტის ფარგლებში (წგ 62 და 63). ზემოთ, წგ 62-64, 67-69 და 71-72-ში მოყვანილი ფაქტების დადასტურების შემდეგ მსხილაძემ ხაზი გაუსვა იმ ფაქტს, რომ საქართველოს ხელისუფლების წარმომადგენლებმა თავიანთ რუს კოლეგებს მოსთხოვეს მტკიცე გარანტიები მომჩივანთა ბედთან დაკავშირებით მათი ექსტრადიციის შემთხვევაში. მან აღნიშნა, რომ საქმე არ ეხებოდა ზოგად გარანტიებს არამედ ინდივიდუალური ხასიათის გარანტიებს თითოეულ მათგანთან დაკავშირებით წერილში თითოეული გვარის მოხსენიებით. იმის გათვალისწინებით, რომ ასეთი გარანტიები მიღებულ იქნა რუსეთის გენერალური პროკურატურიდან და რადგან პროკურატურა ეთანხმებოდა რუსეთის სასამართლოს მიერ გამოტანილ ბრალდებას, საქართველოს ხელისუფლებას ჰქონდა ყველა მიზეზი ყოფილიყო დარწმუნებული, რომ მომჩივნების მიმართ არ იქნებოდა გამოტანილი სასიკვდილო განაჩენი. გათვალისწინებულ იქნა ის ფაქტიც, რომ რუსეთში 1996 წლიდან დაწესებული იყო მორატორიუმი სიკვდილით დასჯასთან დაკავშირებით და ამ სასჯელის გამოყენება იკრძალებოდა 1999 წლის 2 თებერვლის საკონსტიტუციო დადგენილებით. „ზოგიერთი ეჭვის“ გამო, რომელიც მას გააჩნდა საქართველოს ხელისუფლებამ მოითხოვა იმავე ტიპის გარანტიები არაადამიანურ მოპყრობასა და შეურაცხყოფასთან დაკავშირებით. მხოლოდ დამაკმაყოფილებელი გარანტიების მიღების შემდეგ დაიწყო გენერალურმა პროკურატურამ ექსტრადიციის მოთხოვნის შესწავლა.

174. მსხილაძე არ უარყოფდა, რომ გენერალურმა პროკურატურამ გადაუგზავნა რუსეთის ხელისუფლების წარმომადგენლებს მომჩივანთა ფოტოსურათები, რომლებიც საქართველოში იყო გადაღებული, ამავე დროს მან მტკიცედ უარყო ის მოსაზრება, რომლის მიხედვით ამტკიცებდნენ, რომ რუსეთის მხარემ ექსტრადიციის მოთხოვნაში ან მასთან დაკავშირებულ საქმეებში იგივე ფოტოები გამოიყენა. სინამდვილეში რუსეთის ძალოვანებმა წარმოადგინეს მომჩივანთა ის სურათები, რომლებიც ფიგურირებდნენ №1 ფორმულარზე (იხ. სქოლიო, გვ 13). მსხილაძის მიხედვით ეს მოსაზრება გამომდინარეობს იმ ფაქტიდან, რომ უშიშროების სამინისტროს საგამომიებო ჯგუფის თხოვნით, რომელიც იძიებოდა საზღვრის დარღვევის საკითხს, გენერალურმა პროკურატურამ რუსეთის მხარეს გაუგზავნა თხოვნა რუსეთის მხარეს ამ სისხლის სამართლის საქმეში მისთვის დახმარების გასაწევად, რასაც მინსკის კონვენცია ითვალისწინებდა. ამ მოთხოვნას თან ახლდა მომჩივანთა სურათები და თითის ანაბეჭდები ამ პირების ვინაობის დადგენის მიზნით. მოთხოვნა თარიღდებოდა 2002 წლის აგვისტოს ბოლოთი. ექსტრადიციის

მოთხოვნა მომჩივანთა სურათებით და სხვა დოკუმენტებით გადმოგზავნილი იყო 2002 წლის 6 აგვისტოს, ამიტომ საქმე არ შეიძლება ეხებოდეს იგივე სურათებს.

175. რაც შეეხება ექსტრადირებული მომჩივნების ვინაობის დადგენას, მსხილამემ განმარტა, რომ მათ წინააღმდეგ რუსეთში სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის დადგენილებაში მითითებული იყო მათი ნამდვილი სახელები და რომ თვით მომჩივნებს არასდროს გაუსაჩივრებიათ ეს ფაქტი. გარდა ამისა, მათი ვინაობის დადგენა მოხდა რუსეთში შედგენილი საიდენტიფიკაციო აქტების, ფოტოების, მათი პირის დამადასტურებელი საბუთების და №1 ფორმულარის საშუალებით რაც რუსეთის ხელისუფლების მიერ იყო მიწოდებული. გარდა ამისა, საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს მიხედვით ამ პირებს არც ჰქონდათ და არც არასდროს ჰქონდათ საქართველოს მოქალაქეობა. ლტოლვილთა და განსახლების მინისტრმა ასევე დაადასტურა, რომ ისინი არ ირიცხებოდნენ ლტოლვილთა სიებში. ამგვარად, 2002 წლის 2 ოქტომბრის გადაწყვეტილებები ექსტრადიციასთან დაკავშირებით არ იყო ნაჩქარევი პროცედურის ნაყოფი. 2 თვის განმავლობაში გენერალურმა პროკურატურამ გულდასმით შეისწავლა დეტალები, რომლებიც ამტკიცებდნენ იმას, რომ მომჩივნებს მართლაც ედებოდათ ბრალად რუსეთის ტერიტორიაზე ჩადენილი მძიმე დანაშაულები, რომ ისინი სინამდვილეში იყვნენ რუსეთის მოქალაქეები და რომ მათ იცავდნენ რუსეთის ხელისუფლებისგან მიღებული გარანტიები.

176. მსხილამეს მიაჩნია, რომ ექსტრადიციის პროცედურამ ჩაიარა გამჭვირვალების პირობებში. პროკურორ-სტაჟიორებმა, რომლებიც მისი მეთვალყურეობის ქვეშ იყვნენ, მისი მითითების შესაბამისად, შეატყობინეს მომჩივნებს ექსტრადიციის პროცედურის შესახებ და მოიპოვეს ინფორმაცია მათ მოქალაქეობასთან დაკავშირებით. გარდა ამისა მომჩივნებმა ეს ინფორმაცია მოიპოვეს მასმედიის საშუალებებითაც. ექსტრადირებული მომჩივნების ადვოკატებს საპროცედურო კოდექსის 259-ე (§4) მუხლის გამოყენებით (§254) შეეძლოთ პროცედურის ნებისმიერ სტატიაზე სასამართლოსთვის მიემართათ სარჩელით მითუმეტეს, რომ ასეთ გასაჩივრებას ექნებოდა შემაჩერებელი ეფექტი ექსტრადიციის გადაწყვეტილების აღსრულებაზე. ამავე დროს მსხილამემ აღიარა, რომ მისთვის არ იყო ცნობილი 259-ე (§4) მუხლის გამოყენების შემთხვევები ალიევის სასამართლო საქმეში (§258). მან გაიხსენა, რომ ამ საქმეში უზენაესი სასამართლოს მიერ განაჩენის გამოტანის შემდეგ 3-მა მომჩივანმა გაასაჩივრა მათი ექსტრადიციის გადაწყვეტილება (§§ 83 და 84).

177. რაც შეეხება საქმეებთან დაშვების საკითხს, მსხილამემ განმარტა, რომ მომჩივნების ადვოკატებმა ითხოვეს გაცნობოდნენ საქმეებს და რომ მათ ამაზე უარი ეთქვათ იმ მოტივით, რომ საქმეში მონაწილე გენერალური პროკურატურის თანამშრომლებს თვითონ ესაჭიროებოდათ ამ საქმეების შესწავლა. საქმის ვითარებიდან გამომდინარე, ადვოკატებს მათი გაცნობა შეეძლოთ მხოლოდ იმ შემთხვევაში თუ სასამართლოში შეიტანდნენ საჩივარს ექსტრადიციის პროცედურის წინააღმდეგ.

178. ბატონი მსხილამე ამტკიცებდა, რომ მან პირადად, 2002 წლის 2 ოქტომბრის დაახლ. 13 საათზე იმავე დღის 12 საათზე მიღებულ ექსტრადიციის

გადაწყვეტილებების ასლები აღსრულებისთვის გადასცა იუსტიციის სამინისტროს კომპეტენტურ პირს. მან ასევე ტელეფონით საქმის კურსში ჩააყენა ბ-ნები ხიჯაკაძე და გაბაიძე, მომჩივანთა ადვოკატები (§212 და შემდგ.). იმის გამო, რომ ვერ მოხერხდა ქ-ნ ასაბიძესთან დაკავშირება, მან სთხოვა მის კოლეგებს მისთვის შეეტყობინებინათ ეს ახალი ამბავი. შემდგომში მან ამ ადვოკატებს გაუგზავნა წერილი გადაწყვეტილებების ასლების დანართით. მსხილადემ სასამართლოს წარუდგინა ამ შეტყობინების წერილის ასლი, რომელიც იმავე დროს ატყობინებს ადვოკატებს, რომ მათ ეძლევათ საშუალება მათი კლიენტების ინტერესებიდან გამომდინარე მიმართონ სასამართლოს. იმის გამო, რომ ვერ მოახერხა ფაქსის გაგზავნა ელექტრონობასთან დაკავშირებული პრობლემების გამო, რაც ხდებოდა საქართველოში, მსხილადემ დაავალა დარბაიძეს მიეტანა წერილი ადვოკატების ოფისში (§168). იქიდან გამომდინარე, რომ ეს უკანასკნელები ადგილზე არ დახვდნენ, დარბაიძემ წერილი ოფისის ერთერთ თანამშრომელს დაუტოვა, მსხილადის მიერ წარმოდგენილი წერილის ასლზე გვერდის ბოლოში მოჩანს თითქმის მთლიანად წაშლილი და გაურჩეველი წარწერა „*ვადასტურებ მიღებას 2002 წლის 2 ოქტომბერი*“.

179. მსხილადემ კატეგორიულად უარყო ადვოკატების მიერ ადრე გამოთქმული მოსაზრება, რომლის მიხედვით ექსტრადიცია საიდუმლოდ ჩატარდა. მას მიაჩნია, რომ ექსტრადიციის გადაწყვეტილებების შესრულების თარიღის არარსებობის შემთხვევაში, 2-დან 4 ოქტომბრამდე შუალედში ადვოკატებს საკმარისი დრო ჰქონდათ იმისთვის, რომ სასამართლოსთვის მიემართათ.

180. რაც შეეხება აზიევის თითქმისდა საგანგაშო მდგომარეობას, მსხილადე არ გამორიცხავს, რომ იგი შეიძლება დაჭრილიყო სპეცრაზმისთვის გაწეული წინააღმდეგობის დროს და რომ ჟურნალისტებმა არ ისურვეს მისი გადაღება აეროპორტში. ყველა შემთხვევაში წითელი ჯვრის წარმომადგენლები მოინახულებდნენ თითოეულ მომჩივანის აეროპორტში. შემდგომში ბატონი აზიევი უჩვენეს რუსეთის ტელევიზიით საპრობილეში გადაყვანის დროს.

181. მსხილადემ უარყო ქ-ნ მუხაშავრიას არგუმენტი, რომელსაც მიაჩნია, რომ მომჩივანთა პატიმრობაში აყვანა პირდაპირ კავშირშია უსტინოვის მიერ ექსტრადიციის მოთხოვნის შემოტანასთან.

182. გაბრიჩიძის თქმით, 2002 წლის 6 აგვისტოს უსტინოვი ჩამოვიდა საქართველოში მისი მოადგილის, რუსეთის გენერალური პროკურატურის რამდენიმე თანამშრომლისა და სპეციალური დაცვის თანხლებით. მისი ვიზიტის მთავარი მიზანი იყო საქართველოში, ჩეჩნეთის მოსაზღვრე პანკისის ხეობაში შექმნილი საგანგებო ვითარების განხილვა. ამასთან კავშირში მან წარმოადგინა მოთხოვნა მომჩივანთა ექსტრადიციის შესახებ, რომელიც თან ერთვოდა გარკვეული საბუთები. გაბრიჩიძემ მაშინვე უარყო ეს მოთხოვნა იმ მიზეზების გამო, რომლებიც მოყვანილია პარაგრაფებში 62 და 63 ზემოთ. უსტინოვს არ გაუმართავს დავა ამ გადაწყვეტილებასთან დაკავშირებით თუმცა მაინც ითხოვა პროცედურის დაჩქარება.

183. გაბრიჩიძის მიხედვით ექსტრადიციის პროცედურა მიმდინარეობდა ფართო გამჭირვალეობის პირობებში იქიდან გამომდინარე, რომ ამაზე ლაპარაკი იყო მედიაში და ამავე დროს გენერალური პროკურატურა რეგულარულად აწყობდა

პრესკონფერენციებს ამასთან დაკავშირებით. ამ პროცედურების განმავლობაში რუსეთის ხელისუფლებისგან მიღებული იყო მტკიცე გარანტიები სიკვდილის დასჯის, არაადამიანური მოპყრობის და შეურაცხყოფის წინააღმდეგ, ასევე რწმუნება იმისა, რომ ექსტრადირებულები ისარგებლებდნენ ადვოკატის დახმარებით. ასევე მხედველობაში მიღებული იყო ის ფაქტი, რომ 1996 წლიდან რუსეთში მოქმედებდა მონიტორინგი სიკვდილით დასჯასთან დაკავშირებით და რომ ამ სასჯელის გამოყენება სრულიად შეუძლებელი იყო 1999 წლის 2 თებერვლის კონსტიტუციური დადგენილებების შესაბამისად. თვითონ მას, როგორც გენერალურ პროკურორს, არავითარი მიზეზი არ ჰქონდა ევროპის საბჭოს წევრი ქვეყნების გარანტიებში ეჭვი შეეტანა.

184. როდესაც მან გადაწყვიტა, რომ მის ხელთ არსებული მასალები იძლეოდა საშუალებას თანხმობა განეცხადებინა 5 მომჩივნის ექსტრადიციაზე, იგი დაუკავშირდა თავის რუს კოლეგას და სთხოვა მას პირადად ედევნებინა თვალი რუსეთში ჩასატარებელი საგამომიებო პროცედურებისთვის და რომ მომჩივანთა სამართლებრივი უფლებები მთლიანად ყოფილიყო დაცული. იგი ტელეფონითაც კი დაუკავშირდა ბატონ ს.ნ. ფრიდინსკის, რუსეთის გენერალური პროკურორის მოადგილეს ჩრდილო კავკასიის რეგიონის საკითხებში, რომელმაც მას სიტყვიერი გარანტიები მისცა, რაც შემდეგ წერილობითაც დაადასტურა.

185. მას შემდეგ, რაც 5 მომჩივნის ექსტრადიცია გადაწყდა, მისი აღსრულება რუსეთიდან თვითმფრინავის ჩამოსვლაზე იყო დამოკიდებული. გაბრიჩიძემ მსხილადეს დაავალა ამ გადაწყვეტილების შესახებ მაშინვე ეცნობებინა მომჩივნების ადვოკატებისთვის. იგი ფიქრობდა, რომ ადვოკატებს შეეძლო ექსტრადიციის საკითხის სასამართლოში გასაჩივრება. ამავე დროს, გაბრიჩიძემ აღიარა, რომ საპროცესო კოდექსში არსებობს მხოლოდ ერთი დებულება, რომელიც, ზოგადად თუ ჩამოვაყალიბებთ, არც პროცედურას ითვალისწინებს, არც გასაჩივრების ვადებს ადგენს და არც კომპეტენტურ სასამართლოს იწვევს. მისი აზრით, ასეთი საკანონმდებლო ვაკუუმის პირობებში, პრაქტიკის სრული უქონლობის დროს არ შეიძლება მთლიანად ადვოკატებს დაბრალდეს ის, რომ მათ არ მიმართეს სასამართლოს. 1996 წლიდან, როდესაც ძალაში შევიდა მინსკის კონვენცია საქართველოსთან დაკავშირებით და 2002 წლის ოქტომბრამდე პერიოდში საქართველოში არ ყოფილა არცერთი შემთხვევა სასამართლოში საჩივრის შეტანისა ექსტრადიციის გადაწყვეტილებასთან დაკავშირებით. გაბრიჩიძემ გაამახვილა ყურადღება იმაზე, რომ ამ საკითხთან დაკავშირებით საჭირო იყო ქართული კანონმდებლობის რეფორმირება.

186. ბატონ ასიევის სიკვდილთან დაკავშირებით ატეხილი ხმაურის გამო გაბრიჩიძე დაუკავშირდა თავის რუს კოლეგებს. ფრიდინსკიმ დაამშვიდა გაბრიჩიძე და უთხრა, რომ ეს პატიმარი ცოცხალი იყო და ჯანმრთელი. ამის შემდეგ იგი რეგულარულად უკავშირდებოდა ფრიდინსკის, რომელიც მას ინფორმაციას აწვდიდა პროცედურის მსვლელობის შესახებ ზუსტი დეტალების გათვალისწინებით. ამან დაარწმუნა გაბრიჩიძე იმაში, რომ ფრიდინსკი ყურადღებით ადევნებდა თვალს საქმის მსვლელობას და დაპირებისამებრ, მომჩივანთა მდგომარეობა მის მკაცრ

კონტროლს ექვემდებარებოდა. დასკვნის სახით გაბრიჩიძემ განაცხადა, რომ საქართველოს ხელისუფლებას რომ ჰქონოდა განზრახვა მომჩივანთა უკანონო ექსტრადიციასთან დაკავშირებით, იგი მათ უსტინოვს გადასცემდა 2002 წლის 5 აგვისტოს, როდესაც ამ უკანასკნელს ამ მიზნით თან ახლდნენ სპეციალური დაცვის თანამშრომლები (§182).

iv) მთავარი გამომძიებელი, რომელსაც ევალუბოდა საზღვრის დარღვევასთან დაკავშირებული საქმის გამოძიება

187. სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს თანამშრომელი, ბატონი ბაკაშვილი ხელმძღვანელობდა გამომძიებელთა ჯგუფს საზღვრის დარღვევის საქმესთან დაკავშირებით, რომელსაც ბრალად სდებდნენ მომჩივნებს. მან პირადად შეისწავლა ბატონების ხანჩუკაევის, გელოგაევის, ხაჩიევის, მაგომადოვის, ბაიმურზაევისა და ადაევის საქმეები. ამ მომჩივნებს შორის მხოლოდ ადაევს ჰქონდა საბჭოთა პასპორტი იმის დასადასტურებლად, რომ ის იყო ასლან ლეჩიევიჩ ადაევი, რუსი ეროვნების, დაბადებული 1968 წლის 22 ივლისს. სხვა მომჩივნების პირი დადგინდა მათი საკუთარი მტკიცების საფუძველზე. შემდგომში, ამ სისხლის სამართლის საქმეში დახმარების თხოვნით გენერალური პროკურორის შუამავლობით მიმართეს რუსეთის ხელისუფლების ორგანოებს (§174). „*იდენტიფიკაციის ოქმების მიხედვით მესამედის ამოცნობა მოხდა ფოტოების საშუალებით*“; ამას ემატებოდა მეზობლებისა და ახლობლების ჩვენებები და სხვა საბუთები, რომელიც რუსეთის მთავრობამ გამოგზავნა. ყოველივე ამაზე დაყრდნობით შესაძლებელი გახდა იმის დადგენა, რომ ხანოევი იყო ხანჩუკაევი ასლაბეგ ატევიჩი, მირზოევს ერქვა გელოგაევი რუსლან ახმედოვიჩი, ხაჩიევის ერქვა მელკოევი ბეკხან სეიდხატანევიჩი, უსმანოვი იყო მაგომადოვი ახმედ ლეჩიევიჩი და ბაიმურზაევის ერქვა ალხანოვი ჰუსეინ მოვლადინევიჩი.

188. თავიანთი ნამდვილი ვინაობის დამალვასთან დაკავშირებით მომჩივნებმა განაცხადეს გამომძიებლის წინაშე, რომ მათ ეშინოდათ ჩეჩნეთში დარჩენილი მათი ნათესავების და ახლობლების წინააღმდეგ დევნის. მათ აღიარეს, რომ საქართველოს საზღვრის გადმოლახვისას ისინი შეიარაღებულები იყვნენ და ითანამშრომლეს გამოძიებასთან. მათ არ გამოუხატავთ აშკარა შიში, მაგრამ უბრალოდ არაერთხელ გაიმეორეს, რომ არ სურდათ მომხდარიყო მათი ექსტრადირება რუსეთში.

189. გამოძიება ტარდებოდა ჩეჩნურ ენაზე თარჯიმან *საიდაევის* დახმარებით, რომელიც დაქირავებული იყო სამუშაო კონტრაქტის საფუძველზე. ყველა მომჩივანი კარგად ლაპარაკობდა რუსულად და დაკითხვების შემდეგ მას რუსულად ესაუბრებოდნენ.

190. ბაკაშვილმა განმარტა, რომ ერთ დღეს თარჯიმანთან და მომჩივნების ადვოკატებთან ერთად, რომელთა საქმეებსაც იგი იძიებდა, იმყოფებოდა №5 ციხის საგამომძიებო ოთახში. მისი ჯგუფის სხვა გამომძიებლები მეზობელ ოთახში

მუშაობდნენ სხვა მომჩივნებთან. თარჯიმანი რიგრიგობით ეხმარებოდა გამომძიებლებს. როდესაც იგი ოთახიდან გამოვიდა და წასვლას აპირებდა, იგი შეხვდა დარბაიძეს თავის კოლეგასთან ერთად, რომელმაც აუხსნა, რომ მომჩივანთა ექსტრადიციის მოთხოვნა განიხილებოდა გენერალურ პროკურატურაში და რომ მას სჭირდებოდა ინფორმაციის მოპოვება მათ მოქალაქეობასთან დაკავშირებით. ბაკაშვილმა უპასუხა, რომ მას არ ჰქონდა უფლება დაევალებინა თარჯიმნისთვის ან ადვოკატისთვის დახმარებოდნენ პროკურორს ამ საქმეში. მან ურჩია პირდაპირ მათთან მოეგვარებინა ეს საკითხი.

191. ბაკაშვილმა დაადასტურა, რომ გამომძიებლისაგან განსხვავებით პროკურორს არ ესაჭიროება შესვლის ნებართვა. მას საპრობილეში შესვლა თავისი პროფესიული მოწმობითაც შეუძლია.

გ) თარჯიმნის მიერ წარმოდგენილი ფაქტები

192. ბ-ნმა თ. საიდაევმა, საერთაშორისო სამართლის ფაკულტეტის სტუდენტმა, დაადასტურა, რომ იგი დაიჭირავა უშიშროების სამინისტროს საგამოძიებო ჯგუფმა. მან ასევე დაადასტურა, რომ მხოლოდ ერთხელ, 2002 წლის 13 სექტემბერს №5 საპრობილეში შეხვდა დარბაიძეს (§166). იმ დღეს, როდესაც იგი იმყოფებოდა საგამოძიებო ოთახში 5 თუ 6 ჩეჩენ პატიმართან ერთად, დარბაიძე მივიდა მასთან თავის კოლეგასთან ერთად და წარუდგინა მას როგორც გენერალური პროკურატურის თანამშრომელი. მან ქართულ ენაზე აუხსნა, რომ ის მუშაობდა ჩეჩნების ექსტრადიციის საკითხზე და რომ მას სჭირდებოდა ინფორმაცია პატიმართა მოქალაქეობასთან დაკავშირებით (§166). სხვათაშორის, დარბაიძემ ჰკითხა მას, თუ სად ისწავლა ასე კარგად ქართული და ჩეჩნური ლაპარაკი, რადგან მან ჩათვალა, რომ საქმე გაცნობას ეხებოდა. საიდაევმა ჰკითხა პროკურორს, თუ ზუსტად რა უნდა ეთარგმნა პატიმრებისთვის. დარბაიძემ სთხოვა გაეგო, თანახმა იყვნენ თუ არა მომჩივნები მისთვის მიეწოდებინათ საჭირო ინფორმაცია მათი მოქალაქეობის დასადგენად. თარჯიმანმა ეს შეკითხვა ჩეჩნურ ენაზე თარგმნა. პატიმრებმა განაცხადეს, რომ ამ საკითხთან დაკავშირებით ისინი არავითარი ინფორმაციის მიწოდებას არ აპირებდნენ. როგორც კი მოისმინა პასუხის თარგმანი, დარბაიძე მაშინვე წავიდა.

193. ბ-ნმა საიდაევმა დაადასტურა, რომ ამ საუბარს ადვოკატები არ ესწრებოდნენ და რომ პროკურორს არავითარი ინდივიდუალური საუბარი მომჩივნებთან არ ჰქონია. დარბაიძემ უბრალოდ სთხოვა დაესვა ზემოაღნიშნული შეკითხვა პატიმრებისთვის და უარისთანავე დატოვა ოთახი. მას მათთვის არავითარი დოკუმენტი არ გადაუცია. საიდაევი აცხადებს, რომ მან იმ დღეს დარბაიძეს წმინდა შემთხვევითი ხასიათის სამსახური გაუწია ყოველგვარი კონტრაქტული ან მეგობრული ურთიერთობის გარეშე.

194. საიდაევის თქმით გამოძიების პროცესში მომჩივნებმა ერთმანეთში არაერთხელ განიხილეს ჩეჩნურ ენაზე ექსტრადიციის პროცედურის საკითხი და მისი განცხადებით ამ სიტყვის ხსენებაც კი შიშს ჰგვრიდა მათ. ეს დისკუსია ყოველთვის იწვევდა ეჭვებსა და ვარაუდებს. როდესაც 2002 წლის 13 სექტემბრამდე შეხვედრის დროს ბაკაშვილმა დაუსვა შეკითხვები მომჩივნებს მათ სურვილებთან დაკავშირებით და თუ სჭირდებოდათ ექიმის დახმარება, მომჩივნებმა უპასუხეს, რომ მათ არაფერი ესაჭიროებოდათ გარდა იმისა, რომ არ ყოფილიყვნენ ექსტრადირებული. მათ აუხსნეს, რომ თავიანთ საკანში ისინი უყურებდნენ ტელევიზორს და გაიგეს, რომ ისინი რუსეთში შეიძლება ყოფილიყვნენ ექსტრადირებული.

195. 2002 წლის 6 დეკემბერს ნოტარიულ აქტთან დაკავშირებით (§170), საიდაევმა განმარტა, რომ 2002 წლის 13 სექტემბერს მათი შეხვედრიდან გამომდინარე დარბაიძემ მას სახლში მიაკითხა და სთხოვა ნოტარიუსის თანდასწრებით დაედასტურებინა, რომ მისი თანდასწრებით იგი შეხვდა მომჩივნებს, რომლებმაც საუბარზე უარი განაცხადეს. ეს დადასტურება მას ესაჭიროებოდა მის უფროსობასთან წარმოქმნილი პრობლემების გამო.

196. აღნიშნულ ნოტარიულ აქტში, რომელსაც ეწოდება „განცხადება იუსტიციის მინისტრის მოადგილის სახელზე“ და შედგენილი იყო საიდაევის ხელით, იგი ადასტურებს: *„2002 წლის 13 სექტემბერს თბილისის №5 საპრობილეში, მე თარჯიმნის სახით ვებმარებოდი უშიშროების სამინისტროს გამომძიებლებს ა. ადაევს, ბაიმურზაევს და სხვათა (სულ 13 პირი) საქმეში. გამომძიებლების საქმის დამთავრების შემდეგ, დარბაიძე, გენერალური პროკურატურის საგარეო ურთიერთობათა დეპარტამენტის პროკურორ-სტაჟიორი, გამოცხადდა ჩეჩენი პატიმრებისთვის შეკითხვების დასასმელად. თავდაპირველად მან პატიმრებს შეატყობინა, რომ გენერალურ პროკურატურაში განიხილებოდა საკითხი მათი ექსტრადიციის შესახებ და შემდეგ სთხოვა მათ მიეწოდებინათ მისთვის საჭირო განმარტებები მათი მოქალაქეობის დასადგენად. ჩეჩენმა პატიმრებმა უარი განაცხადეს. დარბაიძემ შეადგინა ოქმი და გადასცა მათ ხელმოსაწერად. პატიმრებმა ამ დოკუმენტის ხელმოწერაზე უარი განაცხადეს. პროკურორი და პატიმრები ერთმანეთს ესაუბრებოდნენ ჩემი შუამავლობით.“*

197. საიდაევმა აუხსნა სასამართლოს, რომ ნოტარიუსის წინაშე დარბაიძემ მას უკარნახა ეს ტექსტი. მან აღიარა, რომ დაუშვა შეცდომა, როდესაც არ მიაქცია ყურადღება ფრაზას ექსტრადიციის შესახებ, რომელიც ტექსტში იყო შეპარებული. დარბაიძემ მას უთხრა, რომ მას უბრალოდ უნდა დაედასტურებინა 2002 წლის 13 სექტემბერს მისი საპრობილეში ყოფნის ფაქტი და მომჩივნების უარი ინფორმაციის მიწოდებაზე. საიდაევის ყურადღება გამახვილებული იყო ამ 2 პუნქტზე და დანარჩენი ტექსტისთვის ყურადღება არ მიუქცევია, რადგან არ იცოდა, რომ ამას გაგრძელება ექნებოდა.

198. ბოლოს საიდაევმა ხაზი გაუსვა იმას, რომ 2002 წლის 13 სექტემბერს დარბაიძეს მისი თანდასწრებით არ შეუტყობინებია მომჩივნებისთვის მათი ექსტრადიციის პროცედურის შესახებ.

დ) სამედიცინო ექსპერტიზის მიერ წარმოდგენილი ფაქტები

199. ბ-ნმა ახალკაციშვილმა მიმოიხილა დასკვნები, რომლებიც მან გამოიტანა 2002 წლის 4 ოქტომბერს მომჩივნების ხანჩუკაევის, გალოგაევის, ხაჩიევის, ისაევის და ბაიმურზაევის, სპეცდანიშნულების რაზმის მეომრის შეშბერიძის და საპყრობილეს თანამშრომლების ქერდიყოშვილის, დალაქიშვილის, ბუჩუკურის, სამადაშვილის და კოვზირიძის სამედიცინო შემოწმების შედეგად. მან განმარტა, რომ მოქმედებდა იუსტიციის სამინისტროს სასჯელაღსრულებითი დეპარტემენტის ინსტრუქციების შესაბამისად და რომ მის მოხსენებაში გათვალისწინებულია №5 საპყრობილეს ექიძის დასკვნებიც.

200. ამ დასკვნებიდან გამომდინარეობს, რომ ხანჩუკაევის მარცხენა გვერდზე აღენიშნებოდა დაზიანება, დიდი რაოდენობით სისხლჩაქცევები ზურგზე და მხრებზე, თითოეული ზომით 9X1 სმ, 9X4 სმ, 6X3 სმ, 3,5X3 სმ, 5X1 სმ, 4,5X1 სმ 12X1 სმ, 12X2X1 სმ, 10X1 სმ, და 10X0,8 სმ, 5 სისხლჩაქცევა სახეზე ცხვირისა და ტუჩების ირგვლივ და 1 სისხლჩაქცევა შუბლზე, თითოეული ზომით 2X0,5სმ, 1X0,1სმ, 0,5X0,1 სმ, 2,5X0,2სმ და 3X0,8 სმ, 1 სისხლჩაქცევა ზომით 3X2სმ ლოყაზე, 1 - ზომით 4X1,5 სმ ყბის ირგვლივ და 1 - 4X3 სმ ზომის მარჯვენა მხარზე. მაგომადოვს ჰქონდა სისხლჩაქცევა 3X1 სმ შუბლზე, 1 - ზომით 4X3 სმ ლოყაზე, სისხლჩაქცევა, რომელიც მთლიანად ფარავდა ყურს, 1 სისხლჩაქცევა 4X4 სმ მარჯვენა საფეთქელთან, სისხლჩაქცევები სახსრების ირგვლივ ორივე ხელის მაჯებთან, 1 სისხლჩაქცევა 22X2 სმ მარცხენა გვერდზე და ერთიც - 5X2 სმ მარცხენა მუხლზე (იხ. ფაქტის ოფიციალური კონსტატაცია მომჩივანთა ნათქვამთან ერთად §125).

201. ხანჩუკაევის, გალოგაევის და მაგომადოვის დაზიანებები გამოწვეულია დარტყმებით, რომლებიც მიყენებულია მაგარი და ბლაგვი საგნებით და მართლაც მიეკუთვნებიან 2002 წლის 4 ოქტომბერს. ისინი განეკუთვნებიან მუშუქი კატეგორიის დაზიანებებს და ჯანმრთელობისთვის საშიშს არ წარმოადგენენ.

202. ხაჩიევის და ბაიმურზაევის არ აღენიშნებათ ჭრილობების ან ძალადობის კვალი.

203. ისაევის ჰქონდა დიდი ჰემატომა მარჯვენა თვალის ირგვლივ და 2 სისხლჩაქცევა შუბლზე, თითოეული ზომით 1X1 სმ (§125 ზემოთ). ეს დაზიანებები გამოწვეული იყო მაგარი და ბლაგვი საგნით მიყენებული დარტყმებით და განეკუთვნებოდნენ მსუბუქი კატეგორიის დაზიანებებს, რომლებიც ჯანმრთელობისთვის საშიშს არ წარმოადგენენ.

204. ქერდიყოშვილს ჰქონდა 1 ჭრილობა 6X0,1 სმ მარჯვენა მხარზე და 2 ჭრილობა თითოეული 0,5X1სმ და 0,3X0,2 სმ მარცხენა მაჯის ირგვლივ. ეს დაზიანებები მიყენებულია ბასრი საგნით. ისინი თარიღდება 2002 წლის 4 ოქტომბრით, განეკუთვნება მსუბუქ დაზიანებათა კატეგორიას და ჯანმრთელობისთვის საშიშს არ წარმოადგენს. შეშბერიძეს სიარულის დროს ტკივილი აწუხებდა. მას ჰქონდა 2 სისხლჩაქცევა 3X2,5 სმ და 0,8X0,5 სმ მარცხენა კოჭის არეში, რომელიც შესივებული ჰქონდა. დალაქიშვილს მარცხენა მუხლი ჰქონდა შესივებული სახსრის დონეზე და 1 სისხლჩაქცევა 3X2,5 სმ. ბუჩუკურს

აღენიშნებოდა სისხლჩაქცევა 3X2 სმ მარცხენა ტესტიკულის არეში. სამადაშვილს ჰქონდა სისხლჩაქცევა 5X3სმ გულმკერდის მარჯვენა ნაწილში და სისხლჩაქცევა 1,5X1 სმ მარჯვენა კოჭის არეში. კოვზირიძეს ჰქონდა სისხლჩაქცევა 2X1,5 სმ მარჯვენა ხელზე და 1 სისხლჩაქცევა 3,5X3 სმ მარცხენა ფეხზე. დაზიანებები მიყენებული იყო მაგარი და ბლაგვი საგნით და განეკუთვნებოდა 2002 წლის 4 ოქტომბერს. ისინი მიეკუთვნებოდნენ მსუბუქი დაზიანებების კატეგორიას და ჯანმრთელობისთვის საშიშს არ წარმოადგენენ.

205. დალაქიშვილმა სასამართლოს გადასცა სამედიცინო დიაგნოზი და ცნობა, რომლის მიხედვითაც მას ოპერაცია ჩაუტარდა 2003 წლის დეკემბერში მარცხენა მუხლის არეში წინა მყესის გადაწყვეტასთან დაკავშირებით.

ე) ამონაწერი მომჩივნების „პატიმართა პირადი საქმეებიდან“

206. სასამართლოს მოთხოვნის საფუძველზე, საქართველოს ხელისუფლებამ თბილისში მას მფლობელობაში გადასცა მომჩივანთა პირადი საქმეები, საიდანაც შესაძლებელი გახდა შემდეგი სახის სამედიცინო ინფორმაციის მოპოვება.

207. 2002 წლის 6 აგვისტოთი დათარიღებული სამედიცინო ცნობიდან, რომელიც გაცემულია უშიშროების სამინისტროს საგამომიებო იზოლატორის ექიმის მიერ, გამომდინარეობს, რომ ხანჩუკაევის ჯანმრთელობის მდგომარეობა კარგი იყო იმ გამონაკლისით, რომ მას ფეხები ჰქონდა შესივებული. 2002 წლის 4 ოქტომბრის ჩანაწერიდან, რომელიც გაკეთებულია ავადმყოფობის ისტორიაში, ჩანს, რომ მას აღენიშნებოდა მრავალი სისხლჩაქცევა, რომელთა სიდიდე მერყეობს 1X1 სმ-დან 20X5 სმ-მდე, ასევე აღენიშნებოდა მოტეხილობა მარცხენა მხარის არეში. ამ ჩანაწერიდან არ ჩანს, რომ მას იმ დღეს დახმარება აღმოუჩინეს. შემდეგი ჩანაწერის მიხედვით, რომელიც გაკეთებულია 2002 წლის 8 აგვისტოს და აღნიშნულია, რომ საპყრობილეს ექიმმა ხანჩუკაევის ჩაუტარა მკურნალობა მენჯის არეში არსებული ტკივილების გამო. 2002 წლის 12 ოქტომბრის ჩანაწერიდან ჩანს, რომ მომჩივანი ქირურგის ზედამხედველობის ქვეშ იმყოფებოდა.

208. 2002 წლის 6 აგვისტოს სამედიცინო ცნობების მიხედვით ისაევე ნახვევები ელო მარცხენა მხარზე და მარჯვენა ბარძაყზე წინა დღეს ჩატარებული ოპერაციების შემდეგ, რომლებიც ამ ადგილებზე ჩაუტარდა ჭრილობებთან დაკავშირებით. ხაჩიევს აღენიშნებოდა ქვედა მარცხენა ყბის დეფორმაცია და მასზე ადრე ჩატარებული ოპერაციის კვალი (ნაიარევი). ამასთანავე ფეხები ჰქონდა გასივებული და აღენიშნებოდა ტკივილები. ქვედა ყბის დეფორმაცია ასევე აღენიშნებოდა ბაიმურზაევსაც, მასაც გასივებული ჰქონდა ბარძაყები და უჭირდა გადაადგილება. დოსიედან გამომდინარეობს, რომ ყბასთან დაკავშირებული პრობლემების გამო ბაიმურზაევი სამედიცინო დაკვრვების ქვეშ იმყოფებოდა 2002 წლის დეკემბრიდან და რომ 2003 წლის 10 ოქტომბერს იგი მოათავსეს საპყრობილეს საავადმყოფოში ნიკაპის ძვლის სრული დეფორმაციის დიაგნოზით.

209. როგორც ჩანს 2002 წლის 7 აგვისტოს მარგომჭვილი სამოქალაქო კლინიკიდან უშიშროების სამინისტროს მოთხოვნით საპყრობილეს საავადმყოფოში გადაიყვანეს.

210. 2002 წლის 7 აგვისტოს დიაგნოზის მიხედვით, რომელიც სამოქალაქო საავადმყოფომ გასცა უშიშროების სამინისტროსთვის მაგომადოვის საპყრობილეს საავადმყოფოში გადაყვანასთან დაკავშირებით, ამ მომჩივანის აწუხებდა ინფიცირებული ჭრილობა კისრის მარჯვენა ნაწილში (§138) და სხეულზე აღენიშნებოდა მრავალი განაკაწრი. რეკომენდირებული იყო დეზინფექცია და საფენების გამოცვლა ყოველდღიურად ან 2 დღეში ერთხელ. 2002 წლის 5 ოქტომბერს მის ავადმყოფობის ისტორიაში ჩანაწერის მიხედვით იგი გადიოდა მკურნალობას განაკაწრებთან დაკავშირებით.

211. 2002 წლის 4 ოქტომბრის ჩანაწერი გელოგაევის ავადმყოფობის ისტორიაში ადასტურებს სამედიცინო ექსპერტის მიერ გამოვლენილ დაზიანებებს (§200). აქედან არ გამომდინარეობს, რომ მომჩივანის ამ დღეს აღმოუჩინეს სამედიცინო დაზიანება. სამაგიეროდ, 2002 წლის 10 ოქტომბრის ჩანაწერის მიხედვით მას ჩაუტარდა „სიმპტომატური მკურნალობა“ და მიეცა ტკივილგამაყუჩებელი.

ვ) მომჩივანთა ადვოკატების მიერ შიდა სასამართლო პროცესებზე წარმოდგენილი ფაქტები

212. იმის გამო, რომ ვერ შეძლეს თბილისში მიმდინარე სასამართლო პროცესზე გამოცხადება (§44), 2004 წლის 17 აპრილს ადვოკატებმა არაბიძემ, ხიჯაკაძემ და გაბაიძემ წერილობით შეატყობინეს სასამართლოს, რომ მათ საერთოდ არ მიუღიათ მსხილადის წერილი (§178). ისინი ამტკიცებდნენ, რომ პირველად ამის შესახებ შეიტყვეს 2004 წლის აპრილში, როდესაც სასამართლომ მომჩივნების წარმომადგენლებს გაუგზავნა შეტყობინება.

213. ადვოკატთა კაბინეტის ხელმძღვანელმა, სადაც თითქოს შეტანილი იქნა ეს სადავო წერილი, ბ-ნმა ხიჯაკაძემ განაცხადა, რომ ამ დოკუმენტზე არსებული ხელმოწერა არცერთ მის თანამშრომელს არ ეკუთვნოდა. გარდა ამისა, მან აღნიშნა, რომ წერილზე არ იყო სარეგისტრაციო ნომერი, რომელიც დაესმის მიღების დროს მის ოფისში შემოსულ ყველა წერილს. მისი აზრით საქმე ეხებოდა ყალბ დოკუმენტს, რომელიც ხელისუფლებამ გამოიყენა იმისთვის, რომ ადვოკატებს დაბრალებოდათ უმოქმედობა მათი კლიენტების ექსტრადიციის განაჩენის გასაჩივრების საქმეში. ორმა სხვა ადვოკატმაც ვერ ამოიცნო ხელმოწერა, რომელიც ადასტურებდა წერილის მიღებას.

214. ქ-ნმა გაბაიძემ განმარტა, რომ 2002 წლის 3 ოქტომბერს სადამოს უშიშროების სამინისტროში მომუშავე ერთერთმა მეგობარმა (რომლის სახელი კონფიდენციალური რჩება ადვოკატის თხოვნის შესაბამისად), მას საიდუმლოდ გაანდო, რომ მზადდებოდა „ზოგიერთი ჩეჩენის“ ექსტრადიცია. იგი დაუკავშირდა

ჩეჩნების წარმომადგენელს საქართველოში და მასთან ერთად მივიდა გენერალურ პროკურატურაში. ისინი ამაოდ ცდილობდნენ ინფორმაციის მოპოვებას. ვ.მ.-მ, პროკურორმა მათ ტელეფონით შეატყობინა, რომ მან არაფერი იცოდა და მოსთხოვა, რომ აღარ დაერეკათ მისთვის. ლ.გ.-მ, სხვა პროკურორმა, მათ უთხრა, რომ მას არაფრის თქმა არ შეეძლო ტელეფონით.

215. ამ ამაო მცდელობის შემდეგ გაბაიძე მივიდა „რუსთავი 2-ში“, რათა საჯაროდ გამოეცხადებინა, რომ მზადდებოდა ჩეჩენი პატიმრების ფარული ექსტრადიცია (§124). მეორე დღეს, 9 საათზე, იგი მივიდა საპრობილემში, რათა ეცადა თავის კლიენტებთან შესვლა, მაგრამ საპრობილემე დაკეტილი დახვდა, ტელეფონები კი გამორთული. მან არ იცოდა მის რომელ კლიენტს ეხებოდა ეს. არც ის, იყო თუ არა ექსტრადიცია განხორციელებული.

216. „რუსთავი 2-ის“ მიერ 2002 წლის 3 ოქტომბერს 23-საათიანი გადაცემის ჩანაწერი, რომელიც სასამართლოს საქართველოს ხელისუფლებამ წარუდგინა, მართლაც შეიცავს გაბაიძის ინტერვიუს. ამ ინტერვიუში ადვოკატმა განაცხადა, რომ სარწმუნო წყაროების ცნობით, რამდენიმე ჩეჩენი პატიმრის ექსტრადიცია, რომლებიც 3-დან 5 აგვისტომდე დაკავებულები იყვნენ რუსეთ-საქართველოს საზღვარზე, გათვალისწინებული იყო მეორე დღისთვის. იგი ამტკიცებდა, რომ არ იცოდა ამ პატიმართა სახელები, რომ გენერალურ პროკურატურაში ტელეფონები გათიშული იყო და რომ მთელი პროცედურა საიდუმლოდ ჩატარდა. მიუხედავად ამისა, მას მიაჩნდა, რომ ექსტრადირებული არ იქნებოდნენ ის პირები, რომლებსაც ქართული მოქალაქეობა ჰქონდათ.

დ) რაც შეეხება ექსტრადირებულ მომჩივნებს

1. მათი ვინაობა

217. 2002 წლის 15 ნოემბერს „განსაკუთრებულ საქმეთა“ გამომძიებელმა მიიღო ბრძანება „ბრალდებულის ვინაობის დასადგენად“ ცალცალკე ამ მომჩივნებთან დაკავშირებით. ამ ბრძანების მიხედვით, რომელიც ზუსტი სიტყვებით არის გადმოცემული, „გამომძიების პროცესში მიღებულია დოკუმენტები, მათ შორის პასპორტები“, რომლებიც ამტკიცებენ, რომ აღნიშნული ბრალდებულები არიან ასლან ლეჩიევიჩ ადაევი, დაბადებული 1968 წლის 22 ივლისს სოფ. ორეხოვოში აჩხოი-მარტანის რ-ნში; ჰუსეინ მეხიდოვიჩ აზიევი, დაბადებული 1973 წლის 28 სექტემბერს სოფ. რომნი-ჩუში ურუს-მარტანის რ-ნში, რიზვან ვახიდოვიჩ ვისიტოვი, დაბადებული 1977 წლის 1 ოქტომბერს სოფ. გოითიში, ურუს-მარტანი და ჰუსეინ ხამიდოვიჩ ხაჯიევი, დაბადებული 1975 წლის 8 ნოემბერს, სოფ. სამაშკიში, აჩხოი-მარტანის რ-ნში (§72). „ეს მონაცემები დაადასტურეს თვით ბრალდებულებმა ისევე, როგორც დადასტურდა დოსიეს სხვა დეტალებით“. რუსეთის ხელისუფლებას შამაევთან დაკავშირებით არ წარმოუდგენია იმავე ტიპის დოკუმენტი. ეს არის მე-5

ექსტრადირებული მომჩივანი. ყველა დოკუმენტში ეს უკანასკნელი ფიგურირებს როგორც აბდულ-ვაჰაბ აჰმედოვიჩ შამაევი.

2. წარმომადგენლობა რუსეთის სასამართლოს წინაშე

218. 2002 წლის 11 ნოემბერს რუსეთის ხელისუფლებამ სასამართლოს წარუდგინა ექსტრადირებული მომჩივნების ადვოკატები რუსეთის სასამართლოში. 2002 წლის 19 ნოემბრის სასამართლოს განმეორებითი მოთხოვნის შემდეგ მან მათი მისამართებიც წარმოადგინა. 2003 წლის 22 იანვარს იმის მტკიცებით, რომ ამ ადვოკატებს შეუზღუდავი დაშვება აქვთ თავიანთ კლიენტებთან, ხელისუფლებამ წარმოადგინა მათი შეხვედრების თარიღები და რაოდენობა.

219. დოსიედან გამომდინარეობს, რომ 2002 წლის 15 ნოემბერს შამაევმა უარი თქვა ქ-ნ ზალუგინას დახმარებაზე, რისი უფლებაც მას მიეცა 2002 წლის 5 ოქტომბერს და მოითხოვა რომ „მისთვის დაენიშნათ ნებისმიერი სხვა ადვოკატი (მრჩეველი)“. შამაევის ხელით დაწერილი ეს მოთხოვნა ფიგურირებს დოსიეში. იმავე დღეს ქ-ნი კუჩინსკაია მინვოდის იურიდიული კონსულტაციის ოფისში დირექტორის ბრძანების საფუძველზე მივლინებულ იქნა ადგილზე. 2003 წლის 21 თებერვლიდან შამაევი სარგებლობდა სხვა ადვოკატის, ლ. ტიმირკაევის დახმარებით (ჩეჩნეთის რესპუბლიკის ადვოკატურის ადვოკატი).

220. 2002 წლის 5 ოქტომბერს მინვოდის და ესენტუკის იურიდიული კონსულტაციის ოფისების დირექტორებმა დანიშნეს მელნიკოვა და მოლოჩკოვა, რათა მათ შესაბამისად წარმოედგინათ ხაჯიევი და ვისიტოვი წინასწარი გამოძიების დროს. 2002 წლის 15 ნოემბერს ხაჯიევმა მოითხოვა, რომ მელნიკოვას დიდი ხნის გამოუცხადებლობის გამო „მისთვის დაენიშნათ ნებისმიერი სხვა ადვოკატი“. იმავე დღეს მინვოდის ოფისის დასახელებულმა დირექტორმა კუჩინსკაია დანიშნა მის წარმომადგენლად.

221. 2002 წლის 5 ოქტომბერს ქ-ნ ზალუგინას დაევალა წარმოედგინა ადაევი გამოძიების პროცესში. 2002 22 ოქტომბერს ადაევმა უარი თქვა მის დახმარებაზე და ითხოვა, რომ „მისთვის დაენიშნათ ნებისმიერი სხვა ადვოკატი“. 2002 წლის 16 და 21 ოქტომბერს ადაევის ახლობლებმა მისი ინტერესების დასაცავად გამოიძახეს ქ-ნი ლებედევა (მოსკოვის ადვოკატურასთან არსებული ადვოკატების კაბინეტიდან „ნოვაცია“) და ქ-ნი ხოროშევა (ადვოკატების ასოციაციიდან „ისკ“ მოსკოვის რაიონის ოდინცოვოს ოლქიდან). დოსიეში ფიგურირებს მხოლოდ „ნოვაციას“ დირექტორის მიერ ლებედევას სახელზე გაცემული უფლებამოსილება.

222. 2002 წლის 5 ოქტომბერს ესენტუკის იურიდიული კონსულტაციის ოფისის დირექტორმა დანიშნა მოლოჩკოვა აზიევის წარმომადგენლად გენერალურ პროკურატურაში. 2002 წლის 21 ოქტომბერს გაიცა სხვა უფლებამოსილებაც ხოროშევას სახელზე. 2003 წლის 31 იანვრიდან აზიევი სარგებლობდა ი. ტიმშიშევის, ყაბარდო-ბალყარეთის რესპუბლიკის ადვოკატურის ადვოკატის დახმარებით (§238).

3. წარმომადგენლობა სასამართლოს წინაშე

223. 2002 წლის 4 ოქტომბრამდე ხაჯიევს, ადაევსა და აზიევს ქართულ სასამართლოში წარმომადგენდა გაბაიძე, ვისიტოვს - ხიჯაკაძე, ხოლო შამაევს - ჩხატარაშვილი. ეს ადვოკატები დაქირავებული იყვნენ საქართველოში ჩეჩენ-ქისტა წარმომადგენლობის ხელმძღვანელობის მიერ (2002 წლის 5 და 6 აგვისტოს იურიდიული დახმარების კონტრაქტები).

224. ადვოკატების თქმით რომ 2002 წლის 4 ოქტომბრის დილის 9 საათზე ისინი მიიჩქაროდნენ კლიენტებთან შესახვედრად, მაგრამ ისინი ციხეში არ შეუშვეს. „რადგან არ იცოდნენ როგორ მიემართათ საჩივრით სასამართლოსთვის“, მათ სთხოვეს თავიანთ კოლეგებს, ქნებს მუხამაზირიას და დამუკაშვილს მათი კლიენტების სახელით შეეტანათ საჩივარი. თუმცა არც ეს უკანასკნელები არ შეუშვეს პატიმრებთან და მათ ვერ შეძლეს მათ სახელზე უფლებამოსილების მოპოვება. სასწრაფოდ ჩეჩენ-ქისტა სთვისტომოს ხელმძღვანელობასთან შეთანხმებით გაბაიძემ, ხიჯაკაძემ და ჩხატარაშვილმა შეადგინეს უფლებამოსილების გადაცემის აქტები (რომლებიც ფიგურირებენ საქმეში), მათი 2 კოლეგის სასარგებლოდ, რომლებმაც მაშინვე მიმართეს სასამართლოს.

225. 2002 წლის 22 ნოემბერს მუხამაზირიამ და დამუკაშვილმა ფაქსის საშუალებით სასამართლოს გადაუგზავნეს უფლებამოსილებანი, რომელიც მათ უფლებას აძლევდა დაეცვათ ექსტრადირებული მომჩივნები სასამართლოში. ამ უფლებამოსილებებში საქართველო მოხსენიებული იყო მოპასუხე სახელმწიფოდ, ხელმოწერილი იყო ოჯახის წევრების და მომჩივანთა რუსეთში მცხოვრები ახლობლების მიერ.

226. ადვოკატები აცხადებენ, რომ 2002 წლის 28 ოქტომბერს მათ მიმართეს რუსეთის საკონსულოს თბილისში ვიზების მოპოვების მიზნით ექსტადირებული კლიენტების მოსანახულებლად. მათ სიტყვიერად შეატყობინეს, რომ ვიზის მისაღებად მათ ესაჭიროებოდათ შეასაბამისი პენიტენციური დაწესებულების წერილობითი მიწვევა. 2002 წლის 29 ოქტომბერს ადვოკატებმა მიიღეს სასამართლოში რუსეთის ფედერაციის წარმომადგენლის დახმარება. ამ უკანასკნელმა მათ აუხსნა, რომ ვერანაირ პასუხს ვერ მიიღებდნენ სასამართლოს მითითების გარეშე. მაშინ ადვოკატებმა სთხოვეს სასამართლოს ეშუამდგომლა რუსეთის ხელისუფლებასთან ვიზის მოსაპოვებლად.

227. 2002 წლის 5 დეკემბერს რუსეთის მთავრობამ განაცხადა, რომ მუხამაზირიასა და დამუკაშვილს ვერ ექნებოდათ პრეტენზია ყოფილიყვნენ ექსტრადირებული მომჩივნების წარმომადგენლები საჩივრის იმ ნაწილში, რომელიც მიმართული იყო რუსეთის წინააღმდეგ, რადგან უფლებამოსილებაში მხოლოდ საქართველო იყო ნახსენები როგორც მოპასუხე სახელმწიფო. გარდა ამისა, რუსეთის კანონმდებლობის მიხედვით უცხოელ ადვოკატს არ ჰქონდა უფლება თავისი

დაცვითი ფუნქციები განხორციელებინა რუსეთში არც წინასწარი გამოძიების და არც სასამართლო პროცესზე. მიუხედავად ამისა, რუსეთის გენერალური პროკურატურისთვის თხოვნით მიმართვის შემთხვევაში მათ „*უჩნდებოდათ თეორიული შანსი შეხვედროდნენ ექსტრადირებულ მომჩივნებს*“. „ეს ეგრეთწოდებული ადვოკატები“, „მხარს უჭერდნენ ტერორისტებს რუსეთში და რუსეთის ხელისუფლება მათ არ მიიჩნევდა მომჩივანთა წარმომადგენლებად სასამართლოში, მათ ვერ განიხილავდა ამ რანგში“.

228. 2003 წლის 17 ივნისს სასამართლომ გადაწყვიტა მიეთითებინა რუსეთის ხელისუფლებისთვის, რეგლამენტის 39-ე მუხლის შესაბამისად, მიეცა მუხამაზარიასა და ძამუკაშვილისთვის ექსტრადირებულ მომჩივნებთან თავისუფალი შესვლის უფლება მოსმენის მოსამზადებლად მისაღებობასთან დაკავშირებით (§24). 2003 წლის 4 აგვისტოს მუხამაზარიამ თხოვნით მიმართა რუსეთის ფედერაციის წარმომადგენელს სასამართლო გადაწყვეტილების შესაბამისად გაეადვილებინა მისთვის რუსეთში შესვლის უფლების მიღება, ისევე, როგორც მიეცათ მისთვის საშუალება მოენახულებინა მომჩივნები ციხეში. პასუხად 2003 წლის 21 აგვისტოს რუსეთის ფედერაციის წარმომადგენლმა მას სასამართლის საშუალებით შეახსენა, რომ მისი მთავრობა მას არ მიიჩნევდა ექსტრადირებულ მომჩივანთა წარმომადგენლად. მის მიხედვით, ქართველ ადვოკატებს შეეძლოთ წარმოედგინათ დაცვის მხარე სასამართლოს წინაშე, რომელშიც მათი საქმე განიხილებოდა, მაგრამ თვით ამ სახელმწიფოს არ შეეძლო არანაირი ზომების მიღება ამ მიმართულებით.

229. 2003 წლის 22 აგვისტოს სასამართლომ ისევ მოუწოდა რუსეთის ხელისუფლებას დაეცვა 2003 წლის 17 ივნისს მიღებული დროებითი ზომები. 2003 წლის 1 სექტემბერს რუსეთის ხელისუფლებამ წარმოადგინა უარის იგივე მოტივები, რაც 21 აგვისტოს აღნიშნულ წერილში.

230. მისაღებობის მოსმენის დროს რუსეთის ხელისუფლებამ წარმოადგინა გრაფოლოგიური ექსპერტიზის მოხსენება, რომელიც გაცემული იყო 2003 წლის 29 აგვისტოს რუსეთის იუსტიციის სამინისტროს სასამართლო ექსპერტიზის ცენტრის მიერ. ექსპერტის მიხედვით შამაევის, ადაევის და აზიევის მიერ მუხამაზარიასა და ძამუკაშვილისთვის მიცემულ უფლებამოსილებებზე ხელმოწერა არ ეკუთვნოდათ მომჩივნებს (§225). ვისიტოვის შემთხვევაში შეუძლებელი გახდა იმის დადგენა, იყო თუ არა ის ხელმოწერის ავტორი. რაც შეეხება ხაჯიევს, ძნელი იყო დასკვნის გამოტანა იმ ნიმუშის სიმოკლის და დაუსრულებლობის გამო, რომელზეც ჩატარდა ექსპერტიზა.

231. პასუხად, მუხამაზარიამ შეახსენა, რომ ეს მომჩივნები ისე იყვნენ ექსტრადირებული, რომ არცერთ ადვოკატს მათთან შესვლის უფლება არ მიეცა. რუსეთში მათი ჩასვლის შემდეგ ის ამაოდ ცდილობდა მათთან დაკავშირებას. მაშინ მან მიმართა ხელმოწერის ავტორებს, მათი ოჯახის წევრებსა და ახლობლებს.

4. სასამართლოს მცდელობა დაკავშირებოდა ექსტრადირებულ მომჩივნებს წერილობითი პროცედურის საშუალებით

232. 2002 წლის 20 ნოემბერს სასამართლოს მდივანმა შეატყობინა მოლოჩკოვას, კუჩინსკაიას, ხოროშევას და ლებედევას (§§ 218-222), რომ 2002 წლის 4 ოქტომბერს მათმა კლიენტებმა სცადეს საჩივრის შეტანა სასამართლოში. მათ სთხოვეს დაკავშირებოდნენ მომჩივნებს, რათა მათ დაედასტურებინათ ან უარეყოთ თავიანთი განზრახვა საჩივრით მიემართათ სასამართლოსთვის. 2002 წლის 9 დეკემბერს რუსეთის ფედერაციის წარმომადგენელმა უპასუხა სასამართლოს, რომ ეს ადვოკატები „პროტესტს აცხადებდნენ სასამართლოს მხრიდან მათთან დაკავშირების მცდელობაზე“. მართლაც, ხოროშევასა და ლებედევას არასოდეს უპასუხიათ. მოლოჩკოვამ და კუჩინსკაიამ უპასუხეს 2003 წლის აგვისტოში (§241).

233. შედეგად სექციის თავმჯდომარის ნებართვის საფუძველზე (§16), 2002 წლის 10 დეკემბერს სასამართლოს მდივანმა იგივე შინაარსის წერილი საჩივრის ფორმულართან ერთად დაზღვეული ფორმით გაუგზავნა ექსტრადირებულ მომჩივნებს პირდაპირ A ქალაქის SIZO-ს მისამართზე. 2003 წლის 3 იანვარს სასამართლომ მიიღო დაზღვეულ წერილზე 5 პასუხი, რომელსაც ხელს აწერდა საპრობილეს სამდივნოს უფროსი 2002 წლის 24 დეკემბერს. 2003 წლის სექტემბერში რუსეთის ხელისუფლების ორგანოებმა წარმოადგინეს ცნობა, გაცემული განუსაზღვრელი ვადით დასახელებული SIZO-ს პენიტენციური ადმინისტრაციის პასუხისმგებელი პირის მიერ, რომლის მიხედვით არანაირი სასამართლოს მიერ ექსტრადირებული მომჩივნების სახელზე გამოგზავნილი უწყება არ მოსულა ამ დაწესებულებაში. როდესაც სასამართლომ მოიკითხა დაზღვეული წერილები, რუსეთის ხელისუფლებამ სხვა განმარტებები წარმოადგინა (§239).

234. ბატონებს შამაევს, ვისიტოვს და ადაევს საერთოდ არ უპასუხიათ სასამართლოსთვის, რათა დაედასტურებინათ ან უარეყოთ თავიანთი განზრახვა მიემართათ სასამართლოსთვის 2002 წლის 4 ოქტომბერს.

235. 2003 წლის 27 ოქტომბერს სასამართლომ მიიღო საჩივრის ფორმულარი ხუსეინ ხამიტოვიჩ ხაჯიევისაგან, სათანადოდ შევსებული და დათარიღებული 2003 წლის 8 ოქტომბრით, რომელშიც საქართველოც და რუსეთიც მოიხსენიებოდნენ როგორც მოპასუხე სახელმწიფოები. გამოგზავნილი იყო 2003 წლის 9 ოქტომბერს ქალაქ B-ს SIZO-ს ადმინისტრაციის მიერ (§53). ხაჯიევმა გასცა ეს უფლებამოსილება ადვოკატ ს. კოტოვის სახელზე. ფორმულარისგან განსხვავებით უფლებამოსილების ტექსტში მხოლოდ საქართველო იყო მოხსენიებული მოპასუხე სახელმწიფოდ. ფორმულარი შეიცავს სარჩელებს საქართველოს და რუსეთის წინააღმდეგ (§§ 388, 439 და 484).

236. 2003 წლის 16 დეკემბერს ეს დოკუმენტები გადაეგზავნათ მთავრობებს, ისევე როგორც მუხამაზარისა და ძამუკაშვილს. დამატებითი ინფორმაციის მისაწოდებლად, მოიწვიეს კოტოვი. საქმე ეხებოდა მათ შორის მისი კლიენტის მიერ სასამართლოსთვის გაგზავნილ საჩივარს, რომელიც მისმა ქართველმა ადვოკატებმა მომჩივნის ექსტრადირების საღამოს სასამართლოს გაუგზავნეს. მას ასევე სთხოვეს

დაეზუსტებინა ვინ წარმოადგენდა მის კლიენტს საჩივრის იმ ნაწილში, რომელიც რუსეთის წინააღმდეგ იყო მიმართული.

237. ამ დღეს სასამართლოს კოტოვისაგან არანაირი პასუხი არ მიუღია.

238. რაც შეეხება ჰუსეინ მუხიდოვიჩ აზიევს, მეხუთე ექსტრადირებულ მომჩივანის, მას არ დაუბრუნებია სასამართლოსთვის საჩივრის ფორმულარი, რომელიც მას გაეგზავნა 2002 წლის 10 დეკემბერს. სამაგიეროდ, 2003 წლის 19 აგვისტოს მან სასამართლოს მიმართა სხვა სარჩელით, რომელიც მხოლოდ რუსეთის წინააღმდეგ იყო მიმართული (აზიევი რუსეთის წინააღმდეგ, №28861/03). ტიმიშევის ადვოკატობით (§222) ის ჩიოდა, რომ იგი არ შეიძლებოდა გაესამართლებინა კომპეტენტურ სასამართლოს რუსეთში, ასევე უჩიოდა თავისი რუსი ადვოკატის ქცევას, რომელიც მას დაენიშნა ამ ქვეყანაში უკანონო ექსტრადიციის შემდეგ. თავიდან მას არ უხსენებია რომ ჰქონდა შეტანილი სარჩელი თავის ექსტრადიციასთან დაკავშირებით. მხოლოდ 2003 წლის 9 ოქტომბერს აღიარა აზიევმა, რომ ასეთი სარჩელით მიმართა სასამართლოს და მოითხოვა, რომ საქმე №28861/03 დართვოდა აღნიშნულ სარჩელს. 2003 წლის 31 ოქტომბრის წერილში, რომელიც გაუგზავნა სასამართლოს თავის №28861/03 სარჩელთან დაკავშირებით, მან დაადასტურა, რომ ადვოკატისა და მედიის საშუალებით მისთვის ცნობილი გახდა, რომ რუსეთის ხელისუფლება უარყოფდა ფაქტს, რომ მან მიმართა სასამართლოს მუხაშავერის საშუალებით საქართველოდან მის არაკანონიერ ექსტრადიციასთან დაკავშირებით. ის ამტკიცებდა, რომ იგი იწონებდა ამ ადვოკატის მიერ მასთან მიმართებაში განხორციელებულ ქმედებებს, იმ შემთხვევაშიც კი, თუ ისინი არ იქნებოდნენ მასთან წინასწარ შეთანხმებული.

239. 2003 წლის 3 დეკემბერს რუსეთის ხელისუფლებამ განმარტა წერილების მიღებასთან დაკავშირებული გაუგებრობები სასამართლოს მიერ ექსტრადირებული მოსარჩელეებისთვის გაგზავნილი წერილების მიღებასთან დაკავშირებით და ამტკიცებდა, რომ ისინი უშუალოდ გადაეცათ მომჩივნებს მფლობელობაში და არ იყო ჩადებული მათ პირად საქმეებში. მისი სიტყვებით ამ საქმეებში წერილების არარსებობა გახდა მიზეზი იმისა, რომ პენიტენციური ადმინისტრაციის პასუხისმგებელმა პირმა განაცხადა, რომ დაწესებულებაში ეს სადავო წერილები არ შემოსულა (§233). ხელისუფლებამ წარმოადგინა SIZO-ში ამ საქმესთან დაკავშირებით ჩატარებული ადმინისტრაციული შემოწმების ანგარიში და ასევე შამაევის, ადაევის, ხაჯიევის და ვისიტოვის ხელით დაწერილი წერილები, რომლებიც 2003 წლის 3 ნოემბრით თარიღდება.

240. ამ წერილებში შამაევი აცხადებს, რომ მან მიიღო სასამართლოს გზავნილი, მაგრამ თვითონ პასუხი არ გაუგზავნია. თუმცა იგი არ გამორიცხავს, რომ მის ადვოკატს შეეძლო მისი სახელით გაეგზავნა საჩივარი. შამაევი ადასტურებს, რომ მიიღო სასამართლოს შეტყობინება და თავის ადვოკატებს მიანდო პასუხის გაგზავნა. ამავე დროს იგი ამტკიცებს, რომ საქართველოდან ადვოკატის საშუალებით სასამართლოს გაუგზავნა სარჩელი. ხაჯიევი ამტკიცებს, რომ საქართველოში ყოფნისას სასამართლოს გაუგზავნა სარჩელი ადვოკატის დახმარებით. 2002 წლის 24 დეკემბერს რუსეთის საგამოძიებო იზოლატორში მან მიიღო სასამართლოს მიერ

გამოგზავნილი უწყება. ვისიტოვი ადასტურებს, რომ საქართველოში ყოფნისას სასამართლოს გაუგზავნა სარჩელი ადვოკატის დახმარებით სასამართლოს. შემდგომში სასამართლოს მიერ გამოგზავნილი უწყება მან რუსეთში ყოფნისას მიიღო, მაგრამ წერილი დაეკარგა სხვა საკანში გადასვლის დროს. აზიევსგან არანაირი წერილი არ მოსულა. სამაგიეროდ ხელისუფლებამ წარმოადგინა სტავროპოლის მხარის SIZO-ს ადმინისტრაციის თანამშრომლის განმარტება, რომელშიც იგი ადასტურებს, რომ 2003 წლის 3 ნოემბერს დაკითხულმა აზიევმა დაადასტურა, რომ 2002 წლის ბოლოს მან მიიღო სასამართლოს უწყება. აზიევს სხვა მომჩივნების მსგავსად არ დაუწერია ახსნა-განმარტებითი წერილი, რადგან ის კარგად არ ლაპარაკობდა რუსულად და ამ ენაზე წერა არ შეეძლო.

241. 2003 წლის 26 აგვისტოს მოლოჩკოვამ და კუჩინსკაიამ უპასუხეს 2002 წლის 20 ნოემბრის სასამართლოს წერილს (§232). ისინი ამტკიცებდნენ, რომ შამაევს, ადაევს, ხაჯიევს და ვისიტოვს, მათ ყოფილ კლიენტებს, არასდროს მიუმართავთ სასამართლოსთვის საჩივრით მათი უფლებების დარღვევასთან დაკავშირებით და არც არასდროს გამოუთქვამთ სასამართლოში საჩივრის შეტანასთან დაკავშირებით. იმის გამო, რომ მათ არ ჰქონდათ მითითებები მომჩივნების მხრიდან მათ არ შეეძლოთ მიემართათ სასამართლოსთვის თავისი საკუთარი ინიციატივით. მათ ჰქონდათ დრო და საშუალება მათი კლიენტების დაცვის მოსამზადებლად ისევე როგორც შესაძლებლობა დაცვის დასწრების გარეშე შეხვედროდნენ თავიანთ კლიენტებს.

242. 2003 წლის 15 სექტემბერს რუსეთის ხელისუფლებამ წარმოადგინა 4 ექსტრადირებული მომჩივნის სურათები ქ. B-ს SIZO-ს შესაბამის საკნებში და 2003 წლის 23 აგვისტოს გადაღებული აზიევის სურათი ქ. A-ს SIZO-ში, სადაც ის სასჯელს იხდიდა (§53). სხვა მომჩივნებისგან განსხვავებით აზიევი მხოლოდ ერთხელაა გადაღებული და შორს მოჩანს თავისი საკნის საერთო ფონზე. გარდა იმისა, რომ სასამართლომ აღნიშნა, რომ პირველ ხსენებულ SIZO-ში საკნების მდგომარეობა უკეთესი იყო სხვა განსაკუთრებული შეფასება არ ყოფილა.

243. 2004 წლის 8 იანვარს რუსეთის ხელისუფლება ამტკიცებდა, რომ ხაჯიევს მიერ სასამართლოში გაგზავნილი სარჩელი (§235) ძირეული შემობრუნების წერტილი გახდა არსებულ საქმეში და გამოჩნდა პროცედურული ჩიხიდან გამოსავალი. იგი ამტკიცებდა, რომ მას არავითარი ეჭვი არ ჰქონდა, რომ ხაჯიევმა მართლაც მიმართა სარჩელით სასამართლოს და შედეგად, აღარანაირად არ ჰქონდა აზრი მისი ან 4 მომჩივნის სახელით სასამართლოსთვის ადრე გაგზავნილი წერილების განხილვას. რუსეთის ხელისუფლებამ განაცხადა, რომ იგი სცნობს კოტოვის სახელზე გაცემულ უფლებამოსილებას საქართველოს წინააღმდეგ შეტანილი საჩივრის საკითხში. მან ითხოვა, რომ ამ სარჩელს გაეწეო „ჩვეულებრივი პროცედურა“ და ასე გადაეცათ მისთვის, ამავე დროს გაეუქმებინათ ყველა წინა პროცედურა ამ სარჩელთან დაკავშირებით. მისი თვალსაზრისით ეს დასასრულს დაუდებდა „ამ საქმეში ყველა არაპროცედურულ საქმიანობას“. 2004 წლის 5 და 13 თებერვალს სასამართლომ მას შეახსენა, რომ ხაჯიევს სარჩელი გადაეცა მოპასუხე

მთავრობებს მისი მისაღებობის საკითხის განხილვის დაწყებამდე და კომუნიკაციის ახალი ზომების მიღება არ იყო საჭირო.

244. რაც შეეხება მის მცდელობას მოესმინა 5 ექსტრადირებული მომჩივნისთვის, ისევე როგორც თბილისიდან გაუჩინარებული 2 მომჩივნისთვის, რომლებიც იმ დროისთვის რუსეთში ჰყავდათ დაპატიმრებული, სასამართლო უბრუნდება 27-ე და შემდგომ პარაგრაფებს, ზემოთ.

5. ექსტრადირებულ მომჩივანთა ჯანმრთელობის მდგომარეობა

245. საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს სამედიცინო დეპარტამენტის მიხედვით ამ მომჩივნებს 2002 წლის 4 ოქტომბერს არ აღენიშნებოდათ არანაირი დაზიანება.

246. 2002 წლის 14 ნოემბერს სრული კონფიდენციალობის პირობებში, რუსეთის ხელისუფლებამ წარმოადგინა მომჩივნების სამედიცინო ცნობები, გაცემული 2002 წლის 4 ნოემბერს ანუ მათი ექსტრადიციიდან 1 თვის შემდეგ. საპრობილეს ექიმის მიხედვით მათი მხრიდან არ ყოფილა “არანაირი ჩივილი ჯანმრთელობის მდგომარეობასთან დაკავშირებით და ძირითადად ყველა კარგ მდგომარეობაში იყო“. 2003 წლის 22 იანვარს, ხელისუფლებამ წარმოადგინა ახალი სამედიცინო სერტიფიკატები, რომლებიც 2003 წლის 15 იანვრით თარიღდებოდნენ და ხელს აწერდნენ კარდიოლოგი, ნევროლოგი, თერაპევტი და ქირურგი. 2003 წლის 1-ლ სექტემბერს ხელისუფლებამ წარმოადგინა 2003 წლის 11 აგვისტოდ გაცემული სამედიცინო დასკვნები. ეს ბოლო სამედიცინო დასკვნები, რომლებიც წარმოადგინეს 2004 წლის 25 თებერვალს გაცემულია 2004 წლის 20 თებერვალს შედგენილია სტავროპოლის მხარის ქალაქ B-ს სამოქალაქო ჰოსპიტალის ექიმების მიერ.

247. სამედიცინო დასკვნების მიხედვით, რომლებიც გაცემულია 2002 წლის 4 ნოემბერს და 2003 წლის 15 იანვარს, ვისიტოვი უჩიოდა ყელის სიმშრალეს და მშრალ ხველებას. მისი მდგომარეობა შეფასდა, როგორც „ობიექტურად დამაკმაყოფილებელი“. რეკომენდებული იყო სამედიცინო ზედამხედველობა. 2003 წლის 11 აგვისტოს სამედიცინო დასკვნის მიხედვით ვისიტოვს არ წარმოუდგენია არანაირი საჩივარი მის ჯანმრთელობის მდგომარეობასა და სხეულის დაზიანებასთან დაკავშირებით. მას აღენიშნებოდა მარცხენა თვალის კატარაქტა და 2003 წლის ივლისში დადგენილი იყო ცხვირის ძვლის მოტეხილობა. 2003 წლის 13 თებერვლის ფსიქიატრიული ექსპერტიზის შედეგად დადგინდა, რომ მისი ფსიქიკური მდგომარეობა ნორმალური იყო. 2002 წლის 18 ოქტომბერს და 2003 წლის 24 ივლისს გადაღებულ სამედიცინო სურათებში არ გამოვლენილა არანაირი პათოლოგია გულმკერდის არეში. პატიმრობის პერიოდში ვისიტოვს არ უსარგებლია არავითარი სამედიცინო დახმარებით. 2004 წლის სამედიცინო დასკვნის მიხედვით თერაპევტმა მას აღმოუჩინა დისტონია.

248. 2003 წლის 15 იანვრისთვის ხაჯიევი 2 დღის განმავლობაში ავად იყო, იგი უჩიოდა მაღალ სიცხეს, ხველებას და ციებას. მას აღმოაჩნდა აჩქარებული ვეზიკულარული სუნთქვა ფილტვებში, მწვავე ვირუსულ-ინფექციური რესპირატორული დაავადება, გართულებული ტრაქეო-ბრონქიტით და მარჯვენა მხარის პნევმონია. მისი მდგომარეობა შეფასდა როგორც „ობექტურად დამაკმაყოფილებელი“. საჭიროდ მიიჩნიეს სამედიცინო დაწესებულებაში მკურნალობა.

249. 2003 წლის 11 აგვისტოს სამედიცინო დასკვნაში გამოვლენილია ცხვირის ძვლის ძველი მოტეხილობის ნიშნები. დადგინდა, რომ 1998 წელს ჩაუტარდა ოპერაცია აპენდიციტზე და ასევე აღმოაჩნდა ცეცხლნასროლი ჭრილობა მარჯვენა ბარძაყზე, რომელიც თარიღდება 2002 წლის ივლისით. 2003 წლის 13 თებერვლის ფსიქიატრიული ექსპერტიზის შედეგად დადგინდა, რომ მისი ფსიქიკური მდგომარეობა ნორმალური იყო. 2002 წლის 18 ოქტომბერს და 2003 წლის 24 ივლისს გადაღებულ სამედიცინო სურათებში არ გამოვლენილა არანაირი პათოლოგია გულმკერდის არეში. ხაჯიევმა ითხოვა სამედიცინო დახმარება 2003 წლის 20 თებერვალს (მწვავე ვირუსულ-ინფექციური რესპირატორული დაავადება) და 2003 წლის 3 აპრილს (მწვავე ლარინგიტი). ამ 2 შემთხვევის გარდა სხვა სამედიცინო დახმარება არ მოუთხოვია. 2004 წლის 20 თებერვლის სამედიცინო დასკვნის მიხედვით თერაპევტმა მას აღმოუჩინა დისტონია და ცეფალია.

250. 2002 წლის 4 ნოემბრის და 2003 15 იანვრის სამედიცინო დასკვნების მიხედვით შამაევი უჩიოდა საერთო სისუსტეს, მწვავე ტკივილებს ბარძაყებში, ყელის და პირის სიმშრალესა და მშრალ ხველას. მართლაც, 2002 15 იანვრამდე 1 კვირით ადრე მას აწუხებდა მწვავე ვირუსულრესპირატორული ინფექცია. ნორმალური ვეზიკულარული სუნთქვა ფილტვებში და ქრონიკული ქოლეცისტიტის რემისია (ნაღვლის ბუშტის ანთება). მისი მდგომარეობა შეფასდა როგორც „ობექტურად დამაკმაყოფილებელი“. 2003 წლის 11 აგვისტოს სამედიცინო დასკვნა მიხედვით შამაევს არ წარმოუდგენია არანაირი საჩივარი მის ჯანმრთელობის მდგომარეობასთან დაკავშირებით. მის სამედიცინო ანკეტაში აღნიშნულია ჰემატომა მარცხენა მხარზე, 2003 წლის 13 თებერვლის ფსიქიატრიული ექსპერტიზის შედეგად დადგინდა, რომ მისი ფსიქიკური მდგომარეობა ნორმალური იყო. 2002 წლის 18 ოქტომბერს და 2003 წლის 24 ივლისს გადაღებულ სამედიცინო სურათებში არ გამოვლენილა არანაირი პათოლოგია გულმკერდის არეში. პათიმრობის პერიოდში შამაევს არ უსარგებლია არავითარი სამედიცინო დახმარებით, თერაპევტმა აღმოუჩინა ჰიპოტონიური ტიპის კუჭ-ნაწლავის ტრაქტის დისკინეზია.

251. 2002 წლის 4 ნოემბრის და 2003 წლის 15 იანვრის სამედიცინო დასკვნების მიხედვით, ადაევს არ წარმოუდგენია არავითარი ჩივილი მისი ჯანმრთელობის მდგომარეობასთან დაკავშირებით. მისი მდგომარეობა შეფასდა როგორც „ობექტურად დამაკმაყოფილებელი“. 2003 წლის 11 აგვისტოს სამედიცინო დასკვნაში აღნიშნულია მქრთალი-ვარდისფერი ჰემატომა გულმკერდის არეში, ცეცხლნასროლი ჭრილობა მარცხენა მხარზე, რომელიც თარიღდება 1994 წლით და კუდუსუნის ძვლის ტრავმა, დათარიღებული 1986 წლით. 2003 წლის 13 თებერვლის ფსიქიატრიული

ექსპერტიზის შედეგად დადგინდა, რომ მისი ფსიქიკური მდგომარეობა ნორმალური იყო. 2002 წლის 18 ოქტომბერს და 2003 წლის 24 ივლისს გადაღებულ სამედიცინო სურათებში არ გამოვლენილა არანაირი პათოლოგია გულმკერდის არეში. 2002 წლის 9 დეკემბერს ადაევი გასინჯულ იქნა ექიმის მიერ მაღალი წნევასთან დაკავშირებით და მარცხენა მხრის პოსტტრავმატული ნევრიტის გამო. იგი გადიოდა სამედიცინო მკურნალობას 2002 წლის 23 თებერვალს და 17 მარტს.

252. 2002 წლის 4 ნოემბრის, 2003 წლის 15 იანვრის და 11 აგვისტოს სამედიცინო დასკვნების მიხედვით ააზიევს არ წარმოუდგენია არავითარი ჩივილი მისი ჯანმრთელობის მდგომარეობასთან დაკავშირებით. პატიმრობის პერიოდში აზიევს არ უსარგებლია არავითარი სამედიცინო დახმარებით. 2004 წლის 20 თებერვალს თერაპევტს მისთვის არავითარი პათოლოგია არ აღმოუჩენია.

II. შესაბამისი კანონმდებლობა და პრაქტიკა

ა. საქართველოს შიდა კანონმდებლობა

253. კონსტიტუცია

მუხლი 13§4

„საქართველოს მოქალაქის უცხო სახელმწიფოსთვის გადაცემა დაუშვებელია, გარდა საერთაშორისო ხელშეკრულებით გათვალისწინებული შემთხვევებისა. გადაწყვეტილება მოქალაქის გადაცემის შესახებ შეიძლება გასაჩივრდეს სასამართლოში.“

მუხლი 18 §§ 3 და 5

„ადამიანის დაკავება მისაღებია კანონით განსაზღვრულ შემთხვევებში საგანგებოდ უფლებამოსილი პირის მიერ. დაკავებული თუ სხვაგვარად თავისუფლება-შეზღუდული პირი უნდა წარედგინოს სასამართლოს განსჯადობის მიხედვით არა უგვიანეს 48 საათისა, თუ მომდევნო 24 საათის განმავლობაში სასამართლო არ მიიღებს გადაწყვეტილებას დაპატიმრების ან თავისუფლების სხვაგვარი შეზღუდვის შესახებ. პირი დაუყოვნებლივ უნდა გათავისუფლდეს. დაკავებულ ან დაპატიმრებულ პირს დაკავების ან დაპატიმრებისთანავე უნდა განემარტოს მისი უფლებები და თავისუფლების შეზღუდვის საფუძველი. მას დაკავების ან დაპატიმრებისთანავე შეუძლია მოითხოვოს დამცველის დახმარება, რაც უნდა დაკმაყოფილდეს.“

მუხლი 42§1

„ყოველ ადამიანს უფლება აქვს თავის უფლებათა და თავისუფლებათა დასაცავად მიმართოს სასამართლოს.“

254. სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი (სსსკ)

მუხლი 159§1

„არავის დაპატიმრება არ შეიძლება მოსამართლის ბრძანების ან სხვა სასამართლო გადაწყვეტილების გარეშე.“

მუხლი 162§2

„პატიმრობის ვადა საქმის გამოძიებისას განისაზღვრება 3 თვით ექვმიტანილის დაკავების ან ბრალდებულის დაპატიმრების მომენტიდან. პატიმრობის ვადის დინება წყდება იმ დღეს, როცა პროკურორი საქმეს სასამართლოში გაგზავნის. თუ დაკავებული ან დაპატიმრებული გაათავისუფლეს, შემდეგ კი კვლავ დააპატიმრეს, მისი პატიმრობის საერთო ვადა არ უნდა აღემატებოდეს 3 თვეს. თუ სამთვნიანი პატიმრობის ვადის ამოწურვის შემდეგ ბრალდებულმა მისთვის შერჩეული ნაკლებად მკაცრი აღკვეთის ღონისძიება დაარღვია ან თუ მას უფრო მძიმე ბრალდება წარედგინა, რაიონული (საქალაქო) სასამართლოს მოსამართლეს, ხოლო 48-ე მუხლის მე-4 ნაწილით გათვალისწინებულ შემთხვევაში – საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა კოლეგიის მოსამართლეს უფლება აქვს გასცეს ბრძანება ბრალდებულის ერთი თვით დაპატიმრების შესახებ.“

იგივე მუხლი ითვალისწინებს სასამართლოს მიერ პატიმრობის ვადის გაგრძელებას, მაგრამ არცერთ შემთხვევაში ამ ვადას არ უნდა გადააჭარბოს ცხრა თვეს (ვადა ასევე გარანტირებულია კონსტიტუციით).

მუხლი 242 §1

„ამ კოდექსით დაადგენილი წესით სასამართლოში შეიძლება გასაჩივრდეს მომკვლევის, მოკვლევის ორგანოს, გამომძიებლისა და პროკურორის მოქმედება და გადაწყვეტილება, რომელიც მომჩივანის აზრით, უკანონოა ან დაუსაბუთებელი, კერძოდ: ა) სისხლის სამართლის საქმის აღძვრაზე უარის თქმის შესახებ მოკვლევის ორგანოს, გამომძიებლის ან პროკურორის დადგენილება (269 მუხლი); ბ) სისხლის სამართლის საქმის შეწყვეტის შესახებ მოკვლევის ორგანოს, გამომძიებლის ან პროკურორის დადგენილება (მუხლი 399).“

მუხლი 256 § 1,2,4,6 და 7

„სამართლებრივი დახმარების შესახებ საერთაშორისო ხელშეკრულების თანახმად, უცხო სახელმწიფოს შეუძლია მოითხოვოს საქართველოს ტერიტორიაზე მყოფი თავისი მოქალაქის ექსტრადიცია, თუ მას ბრალად ედება თავისი ქვეყნის ტერიტორიაზე დანაშაულის ჩადენა ან ჩადენილი დანაშაულისთვის მსჯავრი დასდო თავისი ქვეყნის სასამართლომ, ანდა თუ თავისი ქვეყნის წინააღმდეგ დანაშაული ჩაიდინა საქართველოს ტერიტორიაზე.“

ექსტრადიციის მოთხოვნა უნდა შეესაბამებოდეს საერთაშორისო ხელშეკრულებით დადგენილ რეკვიზიტებს და მომდინარეობდეს კომპეტენტური ორგანოდან. მოთხოვნა შეიძლება გადაეცეს ტექნიკური საშუალებების გამოყენებით, შემდეგ კი დადასტურდეს წერილობით. თუ საქართველოს გენერალური პროკურორი მოთხოვნას დასაბუთებულად და კანონიერად მიიჩნევს, იგი იძლევა მითითებას მისი შესრულების შესახებ. საჭიროების შემთხვევაში კი ხელშეწყობას სთხოვს საქართველოს ხელისუფლებას. თუ უცხო სახელმწიფოს მოქალაქე, რომლის მიმართაც შემოსულია მოთხოვნა ექსტრადიციის შესახებ, სასჯელს იხდის საქართველოს ტერიტორიაზე ჩადენილი სხვა დანაშაულისთვის, ექსტრადიცია შეიძლება გადავადდეს სასჯელის მოხდამდე ან სხვა კანონიერი საფუძვლით სასჯელისაგან გათავისუფლებამდე. თუ სხვა სახელმწიფოს მოქალაქე ბრალდებულად მიცემულია სისხლის სამართლის პასუხისგებაში საქართველოს ტერიტორიაზე ჩადენილი დანაშაულისთვის, ექსტრადიცია შეიძლება გადავადდეს სასჯელის მოხდამდე ან სხვა კანონიერი საფუძვლით მის გათავისუფლებამდე.

ამ მუხლის მე-6 ნაწილში აღნიშნულ შემთხვევაში საქართველოს უზენაეს სასამართლოს უფლება აქვს უცხო სახელმწიფოს შესაბამის ორგანოთა თხოვნით, გამოიტანოს დადგენილება გარკვეული ვადით ამ სახელმწიფოს მოქალაქის ექსტრადიციის შესახებ. თუ ამ პირს თავისი ქვეყნის სასამართლო შეუფარდებს უფრო მკაცრ ან საქართველოში მოუხდელი სასჯელის თანაბარ სასჯელს, იგი სასჯელს მოიხდის თავის ქვეყანაში და საქართველოში დაბრუნებას არ ექვემდებარება.

მუხლი 257 §1

ექსტრადიცია არ დაიშვება, თუ:

ა) პირს მიცემული აქვს პოლიტიკური თავშესაფარი საქართველოში.

მუხლი 259 §1, 2, 3,4

„1. ექსტრადიციას დაქვემდებარებული პირის დაკავება, დაპატიმრება სამედიცინო დაწესებულებაში ექსპერტიზისთვის მოთავსება, მის მიმართ ჩხრეკის, ამოღების, სისხლის სამართლის საპროცესო იძულების სხვა ღონისძიებების გამოყენება, მის ქონებაზე ყადაღის დადება შეიძლება იმ შემთხვევაში, როცა ექსტრადიციის მოთხოვნას თნ ერთვის სათანადოდ დამოწმებული შესაბამისი უფლებამოსილი სახელმწიფო ორგანოს მიერ გაცემული ორდერი (ბრძანება, დადგენილება). ასეთი საპროცესო მოქმედებების ჩატარების შესახებ, რომლებიც ზღუდავს პირის კონსტიტუციურ უფლებებსა და თავისუფლებებს.

2. ამ მუხლის პირველ ნაწილში აღნიშნულ ღონისძიებათა გამოყენების შესახებ დაუყოვნებლივ უნდა ეცნობოს გადაცემის მომთხოვნ ორგანოს. 3. ექსტრადიციის მოთხოვნის საფუძველზე დაპატიმრებული უცხო სახელმწიფოს მოქალაქე შეიძლება პატიმრობაში იყოს არა უმეტეს 3 თვისა, თუ არ იქნება შემოსული სასამართლო ორდერი (ბრძანება) ამ ვადის გაგრძელების თაობაზე.

4. ექსტრადიციას დაქვემდებარებულ პირს უფლება აქვს დაცვის მიზნით მიმართოს სასამართლოს.“

255. სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი არ შეიცავს არც ერთ დებულებას, რომელიც ეხება ექსტრადიციას დაკვემდებარებული პირის უფლებას გაეცნოს ექსტრადიციის საქმის მასალებს.

256. სისხლის სამართლის კოდექსი

სისხლის სამართლის კოდექსის მე-6 მუხლის შესაბამისად რაც თანხმობაშია საერთაშორისო ხელშეკრულებებთან, იკრძალება საქართველოს მოქალაქის ან მოქალაქეობის არმქონი პირის, რომელიც მუდმივად ცხოვრობს საქართველოში, ექსტრადიცია სხვა ქვეყანაში სისხლის სამართლის დევნის ან სასჯელის აღსრულების მიზნით. ასევე იკრძალება პირის ექსტრადიცია ქვეყანაში, სადაც მის მიერ ჩადენილი დანაშაული ითვალისწინებს სიკვდილით დასჯას.

257. ლტოლვილებთან დაკავშირებული კანონმდებლობა

ლტოლვილად ითვლება პირი საქართველოს მოქალაქეობის და ქართული წარმომავლობის გარეშე, რომელიც იძულებული იყო დაეტოვებინა ქვეყანა, რომლის მოქალაქე იყო, მისი რასობრივი, რელიგიური აღმსარებლობის, ეთნიკური წარმომავლობის, მისი სოციალური ჯგუფის ან პოლიტიკური მრწამსის დევნის გამო და რომელსაც არ შეუძლია ან არ სურს იყოს დაცული მისი ქვეყნის მიერ (მუხლი 1§1). პირიმ, რომელიც სცნეს ლტოლვილად, უნდა გაიაროს ყოველწლიური რეგისტრაცია ლტოლვილთა და განსახლების სამინისტროში (მუხლი 4§3). იკრძალება ლტოლვილის გადაგზავნა თავის ქვეყანაში თუ იქ იგივე პირობები მეორდება რაც ჩამოთვლილია 1-ლ მუხლში (მუხლი 8§2). ლტოლვილი კარგავს თავის სტატუსს თუ მის ქვეყანაში აღარ არსებობს ჩამოთვლილი პირობები. სტატუსის შეჩერების ან გაუქმების შესახებ გადაწყვეტილებას ღებულობს ლტოლვილთა და განსახლების სამინისტრო (მუხლი 10).

ბ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილება ალიევის საქმეზე

258. 2002 წლის დადგენილებაში ალიევის საქმესთან დაკავშირებით უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა კოლეგია აცხადებს:

„(...) კონსტიტუციის მუხლი 42-ე (§1)-ის შესაბამისად ყოველ ადამიანს აქვს უფლებათა და თავისუფლებათა დასაცავად მიმართოს სასამართლოს. სისხლის სამართლის კოდექსის მუხლი 259-ე (§4) ადგენს ექსტრადიციას დაქვემდებარებულ პირს უფლება აქვს დაცვის მიზნით მიმართოს სასამართლოს. თუმცა სისხლის სამართლის კოდექსი არ განმარტავს რა პროცედურებს უნდა მიმართონ ასეთი საჩივრის განხილვისას. (...). ამავე დროს ეს საკანონმდებლო ხარვეზი არ უკარგავს პირის საშუალებას დაიცვას კონსტიტუციით და სისხლის სამართლის კოდექსით მისთვის მინიჭებული უფლებები (...). კოლეგიას მიაჩნია, რომ ალიევის სარჩელი განხილულ უნდა იქნეს სისხლის სამართლის კოდექსის 242-ე მუხლის ანალოგიური ინტერპრეტაციით, რომლის მიხედვით სასამართლოში შეიძლება გასაჩივრდეს მომკვლევის, მოკვლევის ორგანოს, გამომძიებლისა და პროკურორის მოქმედება და გადაწყვეტილება, რომელიც მომჩივანის აზრით, უკანონოა ან დაუსაბუთებელი. იმის გათვალისწინებით, რომ ალიევის ექსტრადიციის გადაწყვეტილება მიღებულ იქნა გენერალური პროკურატურის მიერ, მისი სარჩელი უნდა განიხილოს თბილისის მთაწმინდა-კრწანისის რაიონის პირველი ინსტანციის სასამართლომ, რაც ტერიტორიულად მის დაქვემდებარებაშია.“

გ. რუსეთის შიდა კანონმდებლობა

259. კონსტიტუცია

მუხლი 15§4

„საერთაშორისო სამართლის საყოველთაოდ აღიარებული პრინციპები და ნორმები, ისევე როგორც რუსეთის ფედერაციის მიერ დადებული საერთაშორისო ხელშეკრულებები მისი სამართლებრივი სისტემის განუყოფელი ნაწილია. იმ შემთხვევაში, თუ რუსეთის ფედერაციის მიერ დადებული საერთაშორისო ხელშეკრულებით დადგენილია განსხვავებული წესები შიდა კანონმდებლობით გათვალისწინებულ წესებთან შედარებით, ასეთ შემთხვევაში გამოიყენება საერთაშორისო ხელშეკრულებით დადგენილი წესები.“

მუხლი 20§2

„სიკვდილით დასჯა, მის გაუქმებამდე, შეიძლება გათვალისწინებული იყოს ფედერალურ კანონში როგორც სასჯელის უკიდურესი ზომა განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულების შემთხვევაში, როგორცაა ადამიანის სიცოცხლის ხელყოფა. ამ შემთხვევაში ბრალდებულს უნდა ჰქონდეს ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოში მისი საქმის განხილვის უფლება“.

260. სისხლის სამართლის კოდექსი (თავი 32 – დანაშაული ადმინისტრაციული წესრიგის წინააღმდეგ)

მუხლი 317

„საზოგადოებრივი წესრიგის დამცველის, სამხედროს ისევე როგორც მათი ახლობლების სიცოცხლის ხელყოფის მცდელობა, მათი კანონით გათვალისწინებული საქმიანობისთვის ხელის შეშლა, როგორცაა საზოგადოებრივი წესრიგის და უსაფრთხოების უზრუნველყოფა, ან შურისძიება მათი საქმიანობიდან გამომდინარე, ითვალისწინებს თავისუფლების აღკვეთას 1-2დან 20 წლამდე ასევე სიკვდილით დასჯას ან სამუდამო პატიმრობას.“

2004 წლის 21 ივლისს შეტანილი ცვლილებების შესაბამისად ამ მუხლის ბოლო ფრაზა შემდეგნაირად იკითხება:

„(...) ისჯება თავისუფლების აღკვეთით 12-დან 20 წლამდე ან სამუდამო პატიმრობით ან სიკვდილით.“

261. 1996 წლის 16 მაისის პრეზიდენტის ბრძანებულება სიკვდილით დასჯის ეტაპობრივად გაუქმების შესახებ რუსეთის ევროპის საბჭოში მიღებასთან დაკავშირებით

„ევროპის საბჭოს საპარლამენტო ასამბლეის რეკომენდაციების შესაბამისად და რუსეთის ფედერაციის კონსტიტუციის მე-20 მუხლის გათვალისწინებით, სადაც მითითებულია, რომ სიკვდილით დასჯა ატარებს დროებით ხასიათს და მისი, როგორც სასჯელის უკიდურესი ზომის გამოყენება ხდება განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულების შემთხვევაში, როგორცაა ადამიანის სიცოცხლის ხელყოფა, ამასთან დაკავშირებით ვბრძანებ:

1. რუსეთის ფედერაციის მთავრობამ ერთი თვის ვადაში მოამზადოს ფედერალური კანონპროექტი რუსეთის დუმაში განსახილველად წარსადგენად, რომელიც უკავშირდება რუსეთის ფედერაციის მიერ 1984 წლის 22 ნოემბრის №6 დამატებით ოქმზე ხელის მოწერას, რაც მიზნად ისახავს 1950 წლის 4 ნოემბერს მიღებულ ადამიანის უფლებათა და ძირითადი თავისუფლებათა ევროპის კონვენციასთან შეერთებას;

2. რუსეთის ფედერაციის ფედერალური კრების პალატებმა დააჩქარონ რუსეთის ფედერაციის სისხლის სამართლის კოდექსის, საპროცესო კოდექსის და სასამართლოს გადაწყვეტილებების

აღსრულების კოდექსის მიღება; (...) სისხლის სამართლის კოდექსის პროექტის განხილვისას გაითვალისწინონ იმ დანაშაულთა რიცხვის შემცირების საკითხი, რომელთა ჩადენა იწვევს სიკვდილით დასჯას.”

262. 1999 წლის 2 თებერვლის საკონსტიტუციო სასამართლოს განჩინების შესაბამისი დებულებები (...)

„5. ამ განჩინების ძალაში შესვლის დღიდან და ფედერაციის მთელ ტერიტორიაზე ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოების დამკვიდრებამდე სასიკვდილო განაჩენის გამოტანა არ შეუძლია არც ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს არც სამი პროფესიონალი მოსამართლისაგან შემდგარ პალატას და არც ერთ მოსამართლეს და ორ მსაჯულს (...).“

263. 1992 წლის 17 იანვრის ფედერალური კანონი პროკურატურის შესახებ

მუხლი 13§1

„(...) რუსეთის ფედერაციის ერთეულის პროკურორები ექვემდებარებიან და ანგარიშს აბარებენ რუსეთის ფედერაციის გენერალურ პროკურორს. ამ უკანასკნელს შეუძლია მათი თანამდებობიდან გადაყენება.“

მუხლი 17§1

„გენერალურ პროკურორი მართავს რუსეთის ფედერაციის პროკურატურის სისტემას, გამოსცემს ბრძანებებს, მითითებებს, ინსტრუქციებს და დებულებებს პროკურატურის მუშაობის საორგანიზაციო საკითხებთან დაკავშირებით, რომელთა აღსრულება სავალდებულოა ორგანოს ყველა თანამშრომლისა და პროკურატურის დაწესებულებისთვის.“

მუხლი 32

(თავი 4 - პროკურატურის მხრიდან ორგანოს ადმინისტრაციების, სასჯელაღსრულებითი დაწესებულებების(...) დროებითი დაკავების ადგილების და საპყრობილეების ხელმძღვანელების მიერ კანონის დაცვის ზედამხედველობა)“

„ზედამხედველობა ვრცელდება შემდეგზე:

- რამდენად კანონიერად ექცვიან დაკავებულებს წინასწარი დაკავების ან დროებითი პატიმრობის ადგილებში, შრომა-გასწორების დაწესებულებებში და სხვა ორგანოებსა და დაწესებულებებში, რომელთაც ევალებათ სასამართლოს მიერ გამოტანილი სასჯელის და იძულებითი ხასიათის ღონისძიებების აღსრულება;

- რამდენად დაცულია დაკავებულთა, პატიმართა, ბრალდებულთა და იმ პირთა უფლებები, რომელთა მიმართ იძულებითი ხასიათის ღონისძიებები ტარდება და რამდენად დაცულია მათი პატიმრობის წესები და პირობები, რასაც ითვალისწინებს რუსეთის ფედერაციის კანონმდებლობა; (...).“

მუხლი 33

„კანონის დაცვის ზედამხედველობის ფუნქციიდან გამომდინარე პროკურორს აქვს უფლება:

-ნებისმიერ დროს მოინახულოს ორგანოები და დაწესებულებები, რომლებიც ჩამოთვლილია 32-ე მუხლში ზემოთ;

-დაკითხოს დაკავებულები, პატიმრები, ბრალდებულები და იძულებაში მყოფი პირები

-ადმინისტრაციისგან მოითხოვოს ისეთი პირობების შექმნა სადაც გარანტირებული იქნება განსასჯელთა, პატიმართა, ბრალდებულთა და იმ პირთა უფლებები, რომელთა მიმართ იძულებითი ხასიათის ღონისძიებები ტარდება; შეამოწმოს 32-ე მუხლში ზემოთ ჩამოთვლილი დაწესებულებების მიერ გამოცემული აქტების (...) შესაბამისობა კანონთან; ახსნა-განმარტება მოსთხოვოს თანამშრომლებს; ჩამოაყალიბოს პროტესტები და დასკვნები; აღძრას სისხლის სამართლის საქმე ან დაიწყოს პროცედურები ადმინისტრაციულ დარღვევებთან დაკავშირებით; (...)

მუხლი 34

„პროკურორის ინსტრუქციები და მოთხოვნები, რომლებიც ეხებიან რუსეთის ფედერაციის კანონმდებლობით გათვალისწინებულ პატიმრობის წესებს და პირობებს დაკავებულთა, პატიმართა, ბრალდებულთა და იძულებაში მყოფ პირთა მიმართ (...) ადმინისტრაციის მხრიდან სავალდებულო აღსრულებას ექვემდებარებიან (...)

მუხლი 35§2

„სასამართლოში სისხლის სამართლებრივი დევნის წარმოების პროცესში პროკურორი მონაწილეობს როგორც პროკურატურის მხარე.“

264. სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი (სსსკ), რომელიც ძალაშია 2002 წლის 1-ლი ივლისიდან

მუხლი 1§3

„საერთაშორისო სამართლის საყოველთაოდ აღიარებული პრინციპები და ნორმები, ისევე როგორც რუსეთის ფედერაციის მიერ დადებული საერთაშორისო ხელშეკრულებები მისი სამართლებრივი სისტემის განუყოფელი ნაწილია, რომელიც მართავს სისხლის სამართლის პროცესებს. იმ შემთხვევაში, თუ რუსეთის ფედერაციის მიერ დადებული საერთაშორისო ხელშეკრულებით დადგენილია განსხვავებული წესები შიდა კანონმდებლობით გათვალისწინებულ წესებთან შედარებით, ასეთ შემთხვევაში გამოიყენება საერთაშორისო ხელშეკრულებით დადგენილი წესები.“

მუხლი 2§3

„სისხლის სამართლის საქმესთან დაკავშირებული პროცესი, დამოუკიდებლად მისი ჩადენის ადგილისგან, არსებული კოდექსის თანახმად უნდა ჩატარდეს რუსეთის ფედერაციის ტერიტორიაზე, თუ საერთაშორისო ხელშეკრულება, რომელშიც რუსეთის ფედერაცია მონაწილეობს, არ ითვალისწინებს სხვა წესს.“

მუხლი 30

„1. სისხლის სამართლის საქმეები სასამართლოში განიხილებიან კოლეგიალურად ან მხოლოდ ერთი მოსამართლის მიერ.

2. პირველი ინსტანციის სასამართლოში საქმეები განიხილებიან შემდეგი ფორმაციების მიერ: (...)

ბ) ბრალდებულის მოთხოვნით, არსებული კოდექსის 31-ე მუხლის §3-ში გათვალისწინებული დანაშაულების საქმეებს (...) განიხილავს საერთო სამართლის მოსამართლე და თორმეტი ნაფიცი მსაჯულისგან შემდგარი კოლეგია.“

სისხლის სამართლის კოდექსის 31-ე მუხლის §3-ში გათვალისწინებულია ის დანაშაულები, რომლებიც შემსუბუქებული არიან სისხლის სამართლის კოდექსის 205-ე, 209-ე, 317 და 322 § 2 მუხლებით (§§ 66 და 71 ზემოთ).

მუხლი 108 § 1 და 5

„1. წინასწარი პატიმრობის ზომამაგაიძიება სასამართლოს გადაწყვეტილების საფუძველზე ბრალდებულის ან განსასჯელის მიმართ, რომელსაც ბრალად ედება დანაშაული, რომელიც ითვალისწინებს ორ წელზე მეტი ვადით თავისუფლების აღკვეთას, იმ შემთხვევაში, როდესაც ნაკლები სიმკაცრის სასჯელის ზომა არ შეიძლება იყოს გამოყენებული (...)

5. ბრალდებულის წინასწარ პატიმრობაში აყვანის გადაწყვეტილების გამოტანა მის დაუსწრებლად შესაძლებელია მხოლოდ მაშინ როდესაც მასზე საერთაშორისო ძებნა გამოცხადებული.“

მუხლი 109 § 1

„დროებით პატიმრობაში აყვანის ვადა არ უნდა აჭარბებდეს ორ თვეს.“

ეს თავდაპირველი ვადა შეიძლება გააგრძელოს სასამართლომ ან მოსამართლემ განსაკუთრებულ პირობებში, კერძოდ საქმის სირთულიდან გამომდინარე, მაგრამ არცერთ შემთხვევაში არ უნდა აჭარბებდეს 18 თვეს.

მუხლი 312

„სასამართლოს გადაწყვეტილების ასლები გადაეცემა მსჯავრდებულს ან გამართლებულს, მის ადვოკატს და პროკურატურას მისი გამოცხადებიდან 5 დღის ვადაში. იმავე ვადებში დაზარალებულმა მხარემ, სამოქალაქო მომჩივანმა ან მოპასუხემ, ისევე როგორც მათმა ადვოკატებმა შეიძლება მოიპოვონ ამ დადგენილების ასლები მას შემდეგ, რაც სასამართლოს მიმართავენ წერილობითი თხოვნით ამ საკითხთან დაკავშირებით.“

265. 2002 წლის 27 დეკემბრის ფედერალური კანონი, რომელიც დაკავშირებულია ახალ სისხლის სამართლის კოდექსში ცვლილებების შეტანასთან

„(...) სისხლის სამართლის კოდექსის მუხლი 30 § 2 ბ) ძალაში შედის 2002 წლის 1-ლი ივლისიდან კრასნოდარის და სტავროპოლის მხარეებში, (...) 2007 წლის 1-ლი იანვრიდან ჩეჩნეთის რესპუბლიკაში.“

ეს ბოლო თარიღი აღნიშნავს რუსეთის ფედერაციაში ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს დამკვიდრების პროცესის დასასრულს.

დ. საერთაშორისო ინსტრუმენტები

266. საქართველო და რუსეთის ფედერაცია 1993 წლის 22 იანვარს მიღებული კონვენციის მონაწილე მხარეებს წარმოადგენენ, რომელიც ითვალისწინებს სამართლებრივ დახმარებას და სამართლებრივ ურთიერთობებს სამოქალაქო, საოჯახო და სისხლის სამართლის საქმეებში (“მინსკის კონვენცია”). ისინი ამასთანავე ექსტრადიციის ევროპული კონვენციის წევრებსაც წარმოადგენენ.

ა) მინსკის კონვენცია

მუხლი 56 - ექსტრადიციის ვალდებულება

მოლაპარაკებაში მონაწილე მხარეები ვალდებულებას იღებენ არსებული კონვენციით გათვალისწინებული პირობების შესაბამისად მოთხოვნის შემთხვევაში ერთმანეთს გადასცენ მათ ტერიტორიაზე მყოფი პირები მათი სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობაში მიცემის ან განაჩენის სისრულეში მოყვანის მიზნით.

სიხლის სამართლის პასუხისმგებლობაში მისაცემად პირის ექსტრადიცია ხდება იმ ქმედებებისთვის, რომლის ჩადენა ითვალისწინებს თავისუფლების აღკვეთას არანაკლებ ერთი წლის ვადით ან უფრო მძიმე სასჯელს მოლაპარაკებაში მონაწილე ორივე ქვეყნის კანონმდებლობების შესაბამისად.

განაჩენის აღსრულების მიზნით პირის გადაცემა გათვალისწინებულია იმ ქმედებებისთვის, რომლებიც ითვალისწინებენ თავისუფლების აღკვეთას ექვს თვეზე მეტი ვადით, ან თუ ამ პირის ჩადენილი აქვს უფრო მძიმე დანაშაული, რომელიც ისჯება როგორც მოთხოვნის გამგზავნი ისევე მოთხოვნის მიმღები მხარის კანონმდებლობით.“

მუხლი 80 - განსაკუთრებული პირობები

„ურთიერთობები, რომლებიც ექსტრადიციის და სამართლებრივი დევნის საკითხებთან არიან დაკავშირებული, ხორციელდება მოლაპარაკების მხარეების გენერალური პროკურორების (პროკურორების) საშუალებით.

სხვა ურთიერთობებს, რომლებიც უკავშირდებიან პროცედურების ან სხვა აქტების შესრულებას, რომლებსაც ესაჭიროებათ პროკურორის ან სასამართლოს თავდება (“სანქცია”), ახორციელებენ პროკურატურის ორგანოები იმ პირობებით, რომლებსაც მოლაპარაკების მხარეების გენერალური პროკურორები განსაზღვრავენ.“

ბ) ევროპული კონვენცია ექსტრადიციის შესახებ, რომელიც ძალაში შევიდა საქართველოსთან მიმართებით 2001 წლის 13 სექტემბერს, ხოლო რუსეთთან მიმართებით - 2000 წლის 9 მარტს

მუხლი 11 – სიკვდილით დასჯა

„თუ დანაშაული, რომლის გამო მოითხოვეს ექსტრადიცია, ითვალისწინებს სიკვდილით დასჯას ექსტრადიციის მომთხოვნ ქვეყანის კანონმდებლობით და თუ ამ შემთხვევაში იმ ქვეყნის კანონმდებლობა ვისაც ექსტრადიციის მოთხოვნით მიმართავენ არ ითვალისწინებს ასეთ სასჯელს ან თუ ის ჩვეულებრივად არ სრულდება, ექსტრადიციაზე თანხმობა შეიძლება მიცემულ იქნეს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მომთხოვნი მხარე მისცემს ისეთ გარანტიებს, რომლებსაც მოთხოვნის მიმღები მხარე საკმარისად მიიჩნევს იმისთვის, რომ სიკვდილით დასჯას ადგილი არ ექნება.“

მუხლი 28 § 1 და 2 - ურთიერთობები აღნიშნულ კონვენციასა და საერთაშორისო ორმხრივ შეთანხმებებს შორის

„ეს კონვენცია აუქმებს ყველა იმ ტერიტორიაზე, რომელზეც მისი მოქმედება ვრცელდება ყველა მოლაპარაკების, კონვენციის ან ორმხრივი შეთანხმების დადგენილებას ექსტრადიციის საკითხში, რომელიც მოლაპარაკების მხარეებს შორის იყო მიღებული.“

ხელშეკრულების მხარეებს შეუძლიათ დადონ ორმხრივი ან მრავალმხრივი ხელშეკრულებები მხოლოდ არსებული კონვენციის დებულებებში დამატებების შეტანის მიზნით ან მასში მოცემული პრინციპების გამოყენების გასაადვილებლად.“

სარატიფიკაციო ინსტრუმენტის დეკონირებისას, 2001 წლის 15 ივნისს, საქართველომ გააკეთა შემდეგი დათქმა:

„საქართველო აცხადებს, რომ ის არ გასცემს თანხმობას არცერთი პირის ექსტრადიციაზე იმ ქვეყანაში, რომლის კანონმდებლობა ამ პირის მიერ ჩადენილ დანაშაულზე ითვალისწინებს სიკვდილით დასჯას.“

ე) საერთაშორისო ტექსტები და ანგარიშები

267. ევროპის საბჭო

ა) საპარლამენტო ასამბლეის მოსაზრება №193 (1996), რუსეთის თხოვნაზე ევროსაბჭოში მიღებასთან დაკავშირებით

„(...)

10. საპარლამენტო ასამბლეა აღნიშნავს, რომ რუსეთის ფედერაცია მთლიანად იზიარებს მის კონცეფციას და სახელმწიფოებო ვალდებულებების მისეულ ინტერპრეტაციას (...) და რომ მას აქვს განზრახვა :

(...)

ii წელს ხელი მოაწეროს და მისი მიღებიდან 3 წლის განმავლობაში რატიფიკაცია გაუკეთოს ადამიანთა უფლებების დაცვის ევროპის კონვენციის №6 დამატებით ოქმს, რომელიც ეხება მშვიდობიან დროს სიკვდილით დასჯის გაუქმებას და გაწევრების დღიდან მორატორიუმი დააწესოს ამ სასჯელზე;

(...“

ბ) საპარლამენტო ასამბლეის რეზოლუცია 1315 (2003)

„(...)

4. რაც შეეხება ჩეჩნეთის რესპუბლიკაში შექმნილ სიტუაციას ადამიანის უფლებებთან დაკავშირებით, ასამბლეას კვლავ ძალიან აშფოთებს პოლიტიკური მოღვაწეების მკვლელობების რაოდენობა, ადამიანების ხშირი გაუჩინარება და ხელისუფლების ორგანოების არაეფექტური მუშაობა ამ შემთხვევების გამოძიების საქმეში, ისევე როგორც მოწმეთა გახშირებული ჩვენებები და მტკიცებები რესპუბლიკის მშვიდობიანი მოსახლეობის მიმართ უხეშობის და ძალადობის შესახებ.

5. როგორც ჩანს რუსეთის ხელისუფალთ არ შესწევთ ძალა ბოლო დაუდონ ჩეჩნეთში ადამიანთა უფლებების დარღვევას (...). ასამბლეა მიდის დასკვნამდე, რომ გამოძიების სამსახურებს არ გააჩნიათ არც სურვილი და არც უნარი მოძებნონ დამნაშავეები და გადასცენ ისინი მართლმსაჯულებას. ასამბლეა სინანულს გამოთქვამს დაუსჯელობის ატმოსფეროს გამო რაც სუფევს ჩეჩნეთის რესპუბლიკაში და რაც შეუძლებელს ხდის ნორმალურ ცხოვრებას ამ რესპუბლიკაში

(...“

გ) საპარლამენტო ასამბლეის რეზოლუცია 1323 (2003)

„რუსეთის ხელისუფლებამ არ გაუგრძელა მანდატი ჩეჩნეთში მომუშავე ევროპის უშიშროებისა და თანამშრომლობის ორგანიზაციის დახმარების ჯგუფს (2003 წლის 1-ლი იანვარი). ევროპის საბჭოს კომიტეტი, რომელიც შექმნილია წამების თავიდან აცილების მიზნით (CPT) უჩიოდა რუსეთის ფედერაციის მხრიდან თანამშრომლობის ნაკლებობას. რუსეთის ფედერაციამ ჯერ კიდევ არ მისცა ნაბართვა CPT-ს ანგარიშების გამოქვეყნებაზე. იმ შემთხვევაშიც კი, როდესაც ის მსვლელობას აძლევს ევროსაბჭოს ადამიანთა უფლებების დაცვის კომისიის რეკომენდაციებს, იგი ამას დიდი დაგვიანებით აკეთებს. ადამიანთა უფლებათა ევროპულ სასამართლოს, რომელიც მოწოდებულია ინდივიდუალურად განიხილოს უფლებების დარღვევის ფაქტები, არ შეიძლება ჰქონდეს იმედი, ინდივიდუალური საჩივრების განხილვით ეფექტურად იმუშაოს ჩეჩნეთის მასშტაბით მიმდინარე სისტემატურ დარღვევებზე რეაგირების საქმეში. დასაძინა, რომ არცერთ წევრ სახელმწიფოს ან სახელმწიფოთა ჯგუფს არ ეყო გამბედაობა სასამართლოსთვის წარმოედგინა გაერთიანებული საჩივარი (...)“

დ) საპარლამენტო ასამბლეის რეზოლუცია 1403 (2004)

„(...) 6. ჩეჩნეთის რესპუბლიკაში ადამიანთა უფლებების დრამატული სიტუაცია, რომელიც აღწერილია ასამბლეის მიერ 2003 წლის აპრილში მიღებულ ტექსტებში სამწუხაროდ ოდნავაც არ გამოსწორებულა (...) „სპეცოპერაციების“ რიცხვი ანუ უშიშროების ძალების მიერ მახეების დაგების რაოდენობა საგრძნობლად შემცირდა, კერძოდ, 2003 წლის აპრილის ბოლოდან, მაგრამ უკანონო დაპატიმრებებს ხშირად მოყვება პატიმართა „გაუჩინარება“, წამება ან ცემა, ქურდობა და ქონების განადგურება უშიშროების ძალების (ჩეჩნების და ფედერალების) ან ზოგიერთი შეიარაღებული მეამბოხეთა ჯგუფის მხრიდან, რამაც მიიღო ფართო ხასიათი იმის გათვალისწინებით, რომ ჩეჩნეთის რესპუბლიკაში მცხოვრებთა რიცხვი ძალზე მცირეა და ამას ემატება ის დანაკარგები რასაც გასული წლების განმავლობაში ჰქონდა ადგილი. (...)“

11. ასამბლეა აღშფოთებულია მძიმე დანაშაულის ფაქტებით, რომლებიც ჩადენილია იმ პირთა მიმართ ვინც სარჩელი შეიტანა ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში ან მათი ახლობლების მიმართ რაც მათი მხრიდან ჯერ კიდევ არ არის სააშკაროზე გამოტანილი. ასეთი აქტები მთლიანად მიუღებელია, ისინი უკარგავენ გამბედაობას მსხვერპლს სარჩელი შეიტანოს სასამართლოში, რომელიც ძირითადი მამოძრავებელი ძალაა ადამიანთა უფლებების დაცვის საქმეში, რომელიც დაადგინა ადამიანთა უფლებების ევროპის კონვენციამ. (...)“

ე) წამების, არაადამიანური ან ადამიანებისთვის დამამცირებელი მოპყრობის წინააღმდეგ მებრძოლი ევროპის კომიტეტის (CPT) 2001 წლის 10 ივლისის საჯარო განცხადება

„(...) CPT-ს დელეგაციის 2000 წლის თებერვალ-მარტში და აპრილში ჩეჩნეთში ვიზიტის დროს გამოვლინდა, რომ იმ პირების მიმართ, რომლებიც კონფლიქტის დაწყების დღიდან დაპატიმრებული ჰყავთ ჩეჩნეთის ციხეებში, აღინიშნება ცუდი ფიზიკური მოპყრობა რუსეთის შეიარაღებული ძალების და სამართალდამცავი ორგანოების თანამშრომელთა მხრიდან. (...) ჩეჩნეთის რესპუბლიკაში სულ ბოლო ვიზიტის დროს, 2001 წლის მარტში, კვლავ მოპოვებულ იქნა უამრავი სარწმუნო მამხილებელი ფაქტი ფედერალური ძალების მხრიდან ძალზე ცუდ მოპყრობასთან დაკავშირებით; ზოგიერთ შემთხვევაში მოწმეთა ჩვენებას ადასტურებდა შესაბამისი სამედიცინო დოკუმენტი. CPT-ს დელეგაციას დახვდა შიშის ატმოსფერო; ადამიანთა გარკვეულ რაოდენობას, რომელსაც ცუდად მოექცნენ და მეორე მხრივ, ამ დანაშაულის მომსწრეებს, ეშინიათ შესაბამის ორგანოებში საჩივრის შეტანის. მათ ეშინიათ რეპრესიების ადგილობრივ დონეზე და იყო საერთო შეგრძნება იმისა, რომ ნებისმიერ შემთხვევაში, კანონიერება არ იზიარებდა. (...)“

2001 წლის მარტის ვიზიტის დროს მოპოვებული ინფორმაციის მიხედვით, ზოგიერთ სხეულზე აშკარა ნიშნები იყო იმისა, რომ ადამიანი მოკლეს ყოველგვარი გასამართლების გარეშე; გარდა ამისა ზოგიერთი სხეული ამოიცნეს ახლობლებმა. მათი თქმის ეს იყო იმ ადამიანების სხეულები, რომლებიც გაუჩინარდნენ მას შემდეგ, რაც ისინი რუსეთის ძალებმა დააპატიმრეს. (...)

2001 წლის 28 ივნისის პასუხში რუსეთის ხელისუფლება მიუთითებდა იმაზე, რომ ის არ იყო მზად არც იმისთვის, რომ მიეწოდებინა მოთხოვნილი ინფორმაცია და არც CPT-სთან დისკუსიის დასაწყებად ზემოთ მოყვანილ საკითხებთან დაკავშირებით; ის ხელმძღვანელობდა იმით, რომ საკითხები რომლებიც დაკავშირებულია წამებასთან, არაადამიანურ და დამამცირებელ მოპყრობასთან, ევროპის კონვენციის მიხედვით არ შედის კომიტეტის კომპეტენციაში. ასეთი მიდგომა შეუთავსებელია საერთაშორისო ხელშეკრულების საგანთან და მიზნებთან, რომელმაც CPT ჩამოაყალიბა და მიუთითებს სურვილის ნაკლებობაზე, ითანამშრომლოს ამ კომიტეტთან.“

ვ) CPT-ს 2003 წლის 10 ივლისის საჯარო განცხადება

„(...)

2. 2001 წლის 10 ივნისს CPT-მ ჩეჩნეთის რესპუბლიკასთან დაკავშირებით გააკეთა საჯარო განცხადება. (...)

შემდგომში, ადგილი ჰქონდა წინსვლას. (...)

3. მიუხედავად ამისა, CPT-ს ჩეჩნეთის რესპუბლიკაში 2002 წლის ვიზიტის დროს და უფრო მოგვიანებით 2003 წლის 23 და 29 მაისს განხორციელებული ვიზიტების დროს ადამიანების მნიშვნელოვანი ნაწილი, რომელსაც კომიტეტის დელეგაცია ცალ-ცალკე შეხვდა სხვადასხვა ადგილებში აცხადებენ, რომ მათ ძალზე ცუდად ექცეოდნენ მათი დაკავების ადგილებში სამართალდამცავი ორგანოების თანამშრომლები. მათი აღწერა იყო დეტალური და შესაბამისი. ისინი მიუთითებდნენ იმ საშინელ მეთოდებზე, რომლებიც გამოიყენებოდა მათ წინააღმდეგ, ასეთებია: „ცემა-ტყეპა“, ელექტროშოკი და ცელოფანის პარკებით და გაზის ნიღბებით გაგუდვა. ხშირ შემთხვევაში ამ ჩვენებებს ადასტურებდა შესაბამისი სამედიცინო საბუთი. დელეგაციის ექიმების მიერ შემოწმებულ პირებს აღენიშნებოდათ ფიზიკური ძალადობის კვალი ან ისეთი მდგომარეობა რაც ზუსტად შეესაბამებოდა მათ მონაცემებს. (...)

268. Human Rights Watch

მოხსენებები სათაურით „რუსეთ/ჩეჩნეთი, წამება, იძულებითი გაუჩინარება, ძალადობრივი გაუჩინარება, გაუსამართლებელი მკვლევლობები წმენდითი ოპერაციების დროს ჩეჩნეთში“ (ტომი 14, № 2 (D), 2002 წლის თებერვალი); „ადიარება ნებისმიერ საშუალებით, წამება რუსეთში“ (1999 წლის ნოემბერი) და „კეთილი იყოს თქვენი მობრძანება ჯოჯოხეთში, უსამართლო დაპატიმრებები, წამება, და გამომძაღველობა ჩეჩნეთში“ (2000 წლის ოქტომბერი), ააშკარავებენ წამებას, კერძოდ სამედიცინოს, ისევე როგორც ჩეჩენი პატიმრების მკვლევლობის ყოველგვარი გასამართლებია გარეშე. სხვა პატიმრები უგზოუკვლოდ იკარგებიან. ეს მთელ ხალხს უქმნის განადგურებას ამ ფაქტების გარდა მოხსენებები შეიცავენ 60-მდე ინტერვიუს ჩეჩნებთან, რომლებიც პატიმრობაში ჰყავდათ „საპყრობილე ცენტრებში“ მთელ

ჩეჩნეთში და კავკასიონის მოსაზღვრე რაიონებში, რომლებმაც გაუძლეს წამების ძალადობას და ცუდ მოპყრობას. ისინი განთავისუფლდნენ რუსეთის ჯარისკაცებისთვის გამოსასყიდის სახით გადახდილი დოქი ღვინოებით. მოხსენებებში აღწერილია სხვადასხვა სახის წამებები, რომლებსაც მიმართავენ ამ ცენტრებში. მოხსენებაში “კეთილი იყოს თქვენი მობრძანება ჯოჯოხეთში” (...) გადმოსცემენ იმ წამებას და ცუდ მოპყრობას, რასაც განიცდიან ჩეჩენი პატიმრები სტავროპოლის მხარის საგამომიებო იზოლატორებში (...). ცუდი მოპყრობისა და წამების ჩვეულებრივ მეთოდებს შორის, რომლებსაც მიმართავენ ამ საგამომიებო იზოლატორებში, ფიგურირებს „ცოცხალი კორიდორი” (ხელთათმანი), ეს არის “მუხლებზე დაჩოქილი დახრილი პატიმრების ცემა”, „ცემა კეტებით, რომელიც გამოიყენება საშხაპო ოთახებში შიშველ პატიმრებზე” და ა.შ. ყველა ჩეჩენ პატიმარს, რომელიც ჩვენებას აძლევს „*Human Rights Watch*”-ს აქვს გამოგონილი სახელი და ფიგურირებენ ფსევდონიმებით ბრჭყალებში.

269. *Amnesty International* და რუსეთის ადამიანის უფლებათა დაცვის კომისრის ჯგუფი

ორგანიზაცია *Amnesty International*-ის მიერ 2004 წელს შექმნილი დოკუმენტის მიხედვით, ის 2 სასჯელაღსრულების დაწესებულება, სადაც პირველად მოათავსეს მომჩივნები და სადაც ამჟამად იმყოფებიან, წარმოადგენს „პატიმართა დახარისხების ბანაკებს“. *Amnesty International* –მა აღწერა წამების ის სხვადასხვა ფორმები, რასაც პრაქტიკულად იყენებდნენ ე.წ. „დახარისხების ბანაკებში“ იმ კონფლიქტის ფარგლებში, რამაც, ფაქტობრივად, ჩეჩნეთი გაანადგურა. „მოპოვებული ინფორმაცია ააშკარავებს (როგორც მამაკაცების ისე ქალების წინააღმდეგ მიმართულ) ძალადობის ფაქტებს ჩადენილს ელექტროშოკის გამოყენებით, ჩაქურჩისა და ხელკეტების რტყმით, ასევე ცრემლსადენი გაზის ხმარებითაც. სხვა სახის წამების ფაქტები ხასიათდება მსხვერპლისთვის კბილების მოხერხებით ან ცემით ყურის არეში დაფის აპკის დაზიანებამდე (მის გახვრეტამდე)“.

რუსეთის ადამიანის უფლებათა კომისრის ჯგუფი ადასტურებს აღნიშნულ ინფორმაციას და იმოწმებს იმ ადმინისტრაციული აქტის ნაწილს, რომლის მიხედვით ე.წ. „გადასარჩევი ცენტრები“ („საფილტრაციო ბანაკები“) დროებით იყო მოწყობილი იმ ორ დაწესებულებაში, სადაც მომჩივნები მოათავსეს და დღემდე იმყოფებიან მათი ვინაობის დადგენისა და ქვეყნის არმიისა შინაგანი ჯარის შეიარაღებული დანაყოფის წინააღმდეგ წარმოებულ ბრძოლებში მათი როლის განსაზღვრის მიზნით (რუსული მოძრაობა „მემორიალის“ მიერ გამოქვეყნებული ინფორმაცია).

270. გაეროს სპეციალური მომხსენებელი (E/CN.4/2002/76, 2002 წლის 14 მარტი, §§ 6 et 10; E/CN.4/2002/76/Add.1, §§ 1268-1310)

მთავრობის ყურადღებამდე მიტანილ საქმეთა უმეტესობა ეხებოდა ჩეჩნეთში რუსეთის სამხედრო ძალების მიერ დაპატიმრებულ პირებს. წამებისა და ცუდი მოპყრობის ფაქტები, რომლებზეც გამახვილებული იყო ყურადღება კერძოდ შემდეგია: ბნელ საკანში დამწყვდევა; ხელკეტით ან იარაღის კონდახით ცემა მთელ სხეულზე; ფეხის არეში დანის გამოყენებით ღრმა ჭრილობების მიყენება; ძალების განზრახ მისევა; მსხვერპლის იძულება მუხლებზე დგომით 8 საათის განმავლობაში გაეძლო; ელექტროშოკი; მუშტით ცემა; ტყავის გაძრობა და სკალპის მოხსნა; კიდურების დამტვრევა; თითის წვერებისა და ცხვირის წაჭრა; იარაღიდან მიჯრით სროლა; გაჩერებულ და ცივ სატრანსპორტო მანქანებში პატიმრების რამდენიმე დღით ჯგუფურად გაჩერება, საკვების მიუცემლობა; უარი სანიტრებთან დახმარების დაშვებაზე, პატიმარი ქალების გაუპატირება ან გაუპატირების მუქარა; სხეულზე დანის დარტყმა; თვალების დათხრა; გატყავება; სკალპირება; ფეხების და ხელების დაწვა.

271. ადამიანთა უფლებების დაცვის ჰელსინკის საერთაშორისო კავშირი, 2004 წლის 15 სექტემბრის მოხსენება

(სასამართლოს სამდივნოს თარგმანი)

„(...)

E. ადამიანთა უფლებების დაცვის ევროპის სასამართლოში საჩივრის შემტანი პირების დევნა

(...) იმის გამო, რომ რუსეთის სამართალდამცავ სისტემას არ შესწევს ძალა აღმოფხვრას ჩეჩნეთში ჩადენილი დანაშაულები, რჩება მხოლოდ ერთი საშუალება - მიემართოს ადამიანთა უფლებათა ევროპულ სასამართლოს. (...) ამავე დროს, ბევრ მომჩივანის ემუქრებიან, აწამებენ, აპატიმრებენ ან იტაცებენ და კლავენ კიდეც. რამოდენიმე შემთხვევა უკვე ნახსენები იყო და მათ შორისაა ლიფხან ბაზაევის საქმე, რომელიც როგორც აქტივისტი, ასევე მომჩივანია. მომჩივანთა დევნამ იმატა 2003 და 2004 წლებში. ეს შეიძლება აიხსნას იმით, რომ ამ წლებში იმატა მომჩივანთა რაოდენობამაც. მაგრამ ამ გარემოების გათვალისწინების შემთხვევაშიც კი თავდასხმების რაოდენობა არაპროპორციულად იზრდება მომჩივნების რაოდენობასთან შედარებით. - ეს ფაქტი გვაფიქრინებს, რომ მომჩივნების ეს დევნა შემაშფოთებელი ტენდენციაა.

(...)

ზოგიერთი ორგანიზაცია, რომელიც წარმოადგენს მომჩივნებს ჩეჩნეთიდან ევროსასამართლოს წინაშე, (მემორიალი, Human Rights Advocacy Centre და Chechnya Justice Initiative) ასახელებენ სხვა ინციდენტებსაც მათი კლიენტების წინააღმდეგ. evropuli სასამართლოსთვის გაგზავნილ წერილებში მათ მოჰყავთ 13 შემთხვევა, რომელშიც შეურცხყოფათა საერთო რიცხვი აღწევს 29-ს იმ სხვადასხვა მომჩივანისთან დაკავშირებით, რომლებსაც მართლმსაჯულების ძიების გამო დევნას განიცდიან.

იმ მომჩივანთა მიმართ ვინც ევროსასამართლოს მიმართა დახმარებისთვის გამოყენებულია როგორც სიტყვიერი, ისე წერილობითი მუქარა ზოგჯერ ეს ეხება ოჯახის სხვა წევრებსაც. ერთ შემთხვევაში მომჩივანმა დაკარგა სამსახური. ორ შემთხვევაში ჯარისკაცებმა უკანონოდ გაჩხრიკეს მომჩივნების სახლები. მომჩივანიდან ერთი გამარცხეს. ოთხ შემთხვევაში მომჩივნებს სცემეს. ერთ შემთხვევაში მომჩივანი დაიმალა. სულ მცირე ორ შემთხვევაში იგულისხმება, რომ მომჩივნებმა გამოიტანეს თავიანთი საჩივარი. ორმა მომჩივანმა ოფიციალურად გამოიტანა სასამართლოდან

საჩივარი. მუქარების და ცემის ფაქტების უმეტესობა მოდის 2003 და 2004 წლებზე. ყველა ამ შემთხვევაში ჩარეული არიან ფედერალური ძალები. მომჩივანთა წარმომადგენლები აცხადებენ, რომ ევროსასამართლოს მიერ რუსეთის ხელისუფლებისთვის აღნიშნული ინციდენტების შეტყობინებამ ზოგიერთ შემთხვევაში დადებითი შედეგი გამოიტანა და შეასუსტა დაწოლა მომჩივანსა და მის ოჯახზე.

(...)"

მოხსენებაში აღწერილია გარემოებები, რომლებშიც ბევრი მომჩივნები და მათ შორის ზურა ბიტიევა (მოკლულია, სარჩელი №57953/00), მასზეტ იმაკაევა (განიცადა დევნა, სარჩელი № 7615/02) და შარფუდინ სამბიევი (განიცადა დევნა, სარჩელი № 38693/04), ძალადობის ობიექტები გახდნენ.

(სასამართლოს სამდივნოს თარგმანი)

„(...)

F. უცხოელი ადამიანთა უფლებების დამცველების დევნა

„ევროპაში უსაფრთხოების და თანამშრომლობის ორგანიზაციამ (უეთო) გახსნა თავისი ოფისი ზნამენსკოეში, ჩეჩნეთში 2001 წლის ივნისში, მაგრამ რუსეთის ფედერაციამ უარი განაცხადა უეთოს დამკვირვებელთა ჯგუფისთვის გაეგრძელებინა მანდატი, როდესაც მას ვადა გაუვიდა 2002 წლის ბოლოსთვის. სანამ ჩეჩნეთში მუშაობდა რამდენიმე უცხოელი ინგუშეთში გახსნილი იყო რამდენიმე საერთაშორისო და ჰუმანიტარული ორგანიზაციის ოფისი. თუმცა, უცხოელი წარმომადგენლების გარკვეულმა რაოდენობამ დატოვა ინგუშეთი 2004 წლის ივნისში მომხდარი თავდასხმების შემდეგ. საერთაშორისო წარმომადგენლობა ჩრდილოეთ კავკასიაში საგრძნობლად შემცირდა, რაც შედეგი იყო იმასა, რომ მოწმეები თითქმის აღარ არსებობდნენ და არ იყო დახმარება გარედან.“

სამართალი

1. რაც შეეხება რუსეთის მთავრობის მიერ წამოყენებულ პრეტენზიებს

ა. პრეტენზია საქმის არსებითი განხილვის შეუძლებლობასთან დაკავშირებით და პროცედურის გაუქმების მოთხოვნა

1. რუსეთის მთავრობის არგუმენტები

272. 2004 წლის 20 ივლისის დასკვნით მიმოხილვაში (§50), რუსეთის მთავრობა აცხადებს, რომ პროცედურული თვალსაზრისით ევროპული სასამართლოს მიერ წინმდებარე საქმესთან დაკავშირებით შეუძლებელი იყო გადაწყვეტილების მიღება. მას მოჰყავს შემდეგი მოტივაცია. თავდაპირველად, ის რომ შამაიევის, ხაჯიევის, ადაევისა და ვისიტოვის სისხლის სამართლის საქმეების განხილვა ჯერ კიდევ წარმოებს შიდა სასამართლო ინსტანციებში (§108) და აქედან გამომდინარე ევროპის სასამართლოს მიერ გადაწყვეტილების გამოტანამდე მიზანშეწონილი იქნებოდა, შიდა სასამართლოს, რომელსაც საქმე გადაეცა ხელახლა განსახილველად, აღმოეჩინა ის დარღვევები, რომლებიც საკასაციო სასამართლომ დაადგინა. მეორე მხრივ, ზემოთ ჩამოთვლილ მომჩივნებს ევროპის სასამართლოსთვის არასდროს მიუმართავთ ქნების მუხაშავრიასა და მამუკაშვილის მიერ მათი ხელმოწერების გაყალბებასთან დაკავშირებით (§230). უფრო მეტიც, ევროპულმა სასამართლომ არ ცნო ხაჯიევის უფლებები, რადგან ბ-ნი კოტოვის მიერ „ოფიციალური ფორმით“ წარდგენილი მისი საჩივარი არ მიეწოდა მოპასუხე სახელმწიფოებს, (§235). მის მიერ არჩეული ადვოკატი არ იქნა დაშვებული სამართალწარმოების პროცესში, მაშინ როცა ამ უკანასკნელს ფალსიფიკაციისთვის არასოდეს მიუმართავს, აქედან გამომდინარე სასამართლოს არ გააჩნდა სადავო საკითხების არსებითი განხილვის რაიმე პროცედურული საფუძველი.

273. დასკვნის სახით, რუსეთის მთავრობა მოითხოვს, რომ სასამართლომ გააუქმოს ამ საქმესთან დაკავშირებით წარმოებული ყველა პროცედურა. იგი, ირწმუნება, რომ თუკი ევროპის სასამართლო გადაწყვეტილებას გამოტანს შიდა ინსტანციებში ზემოხსენებული 4 მომჩივნის მიმართ სისხლის სამართლის საქმეთა წარმოების დასრულებამდე, ეს გარემოება დაარღვევს ევროპული კონვენციის ისეთ პრინციპს, როგორცაა სუბსიდიურობა და ბიძგს მისცემს ევროპაში ტერორიზმის გააქტიურებას.

274. საქმის ვითარებიდან გამომდინარე, რუსეთის მთავრობას არ ესმის, რაში შეიძლება მდგომარეობდეს მისი მხრიდან კონვენციის დებულებების დარღვევა. მას მიაჩნია, რომ წინამდებარე საჩივარი წარმოადგენს *in abstracto* საჩივარს, რომელიც სასამართლოში შეიტანეს მომჩივანთა ეგრეთწოდებულმა წარმომადგენლებმა, რითაც ბოროტად გამოიყენეს სასამართლოსთვის მიმართვის უფლება.

2. სასამართლოს შეფასება

275. სასამართლო იმთავითვე აღნიშნავს, რომ მან უარყო რუსეთის მთავრობის პირველადი პრეტენზიები საჩივრის ანინიმურობასა და ბოროტად გამოყენებასთან დაკავშირებით (*Chamaïev et autres c. Géorgie et Russie* (déc.), n° 36378/02, 16 septembre 2003). კერძოდ, მან მიიჩნია, რომ წინამდებარე საჩივარი ეხებოდა რეალურ, კონკრეტულ და იდენტიფიცირებად პირებს და, რომ მათი კონვენციით გარანტირებული უფლებათა სავარაუდო დარღვევებიდან გამომდინარე, პრეტენზიები, ემყარებოდა რეალურ ფაქტებს, რაც სადაო არ გაუხდია არც ერთ მოპასუხე სახელმწიფოს. ამ ეტაპზე სასამართლოს არ მოეპოვება არც ერთი

„განსაკუთრებულ გარემოება“, რასაც მოცემულ შემთხვევაში შეეძლო გამოიწვია საჩივრის ანონიმურობასა და ბოროტად გამოყენებასთან დაკავშირებული არგუმენტაციის ხელახალი განხილვა (*Stankov et Organisation macédonienne unie Ilinden c. Bulgarie*, n°s 29221/95 et 29225/95, §§ 55 et 57, CEDH 2001-IX).

276. რაც შეეხება, რუსეთის შიდა სასამართლო ინსტანციებში მიმდინარე სისხლის სამართლის პროცესის დაუსრულებლობის მოტივით ევროპული სასამართლოს მიერ მომჩივანთა პრეტენზიების არსებითი განიხილვის შეუძლებლობის საკითხს მიზანშეწონილი იქნება იმის აღნიშვნა, რომ რუსეთის მთავრობამ ვერ წარმოადგინა ვერცერთი მტკიცებულება ამ არგუმენტის დასადასტურებლად. იგი შემოიფარგლა მხოლოდ იმის მტკიცებით, რომ შიდა ინსტანციებში ჯერ კიდევ გრძელდებოდა სამართალწარმოება (§§ 48, 107, 108 და 272), მაგრამ მას არ წარმოუდგენია არც 2004 წლის 18 თებერვლის განაჩენის ასლი და არც ამ განაჩენის გაუქმებისა და დამატებითი გამოძიების საწარმოებლად საქმის პირველი ინსტანციის სასამართლოსთვის გადაცემის შესახებ გამოტანილი საკასაციო გადაწყვეტილების ასლები. მას არ მიუთითებია ის შიდა სამართლებრივი ნორმა, რომელის მიხედვითაც ყველა პირს თვით განსასჯელის გარდა ეკრძალებოდა შესაბამისი გადაწყვეტილების ასლების მოპოვება. რუსეთის მთავრობამ ამგვარი „თანამშრომლობის შეუძლებლობის“ პასუხისმგებლობა ევროპის საბჭოს დააკისრა (§108). როგორც უნდა იყოს ამ მხრივ შესაბამისი სამართლებრივი ნორმა (იხ. მაგ., რუსეთის სსსკ-ის 312-ე მუხლი და წინამდებარე გადაწყვეტილების §264), სასამართლო არ ეთანხმება რუსეთის მთავრობის არგუმენტს და აღნიშნავს, რომ ყველა ხელშემკვრელი მხარე თავისი წარმომადგენლის მეშვეობით ვალდებულია სასამართლოს მიაწოდოს ყველა შესაბამისი შიდა სამართლებრივი დოკუმენტი.

277. იმ შემთხვევაშიც კი თუ სამართალწარმოება ჯერ კიდევ მართლაც მიმდინარეობს რუსეთში, სასამართლო აღნიშნავს, რომ ეს პროცესი როგორც ასეთი, არ საჩივრდება წინამდებარე საჩივრის ფარგლებში. მოცემულ შემთხვევაში განიხილება საქართველოს ხელისუფლების მიერ მომჩივანთა მიმართ წარმოებული ექსტრადიციის პროცესი, 5 მათგანის ექსტრადიცია, ამასთან რუსეთში ჩასვლისას მათთვის ადვოკატების თავისუფალი არჩევის ფორმით დანიშვნის შეუძლებლობა. აშკარაა, რომ ექსტრადირებულ მომჩივანთა მდგომარეობა საშუალებას იძლევა შევაფასოთ რუსეთის ხელისუფლების მხრიდან ქართველი კოლეგებისთვის მიცემული გარანტიების სისუსტე (§20), მაგრამ ის გარემოება, რომ რუსეთში მათ მიმართ წარმოებული სისხლის სამართლის საქმის განხილვა ჯერ არ დასრულებულა მოცემულ შემთხვევაში ხელს არ უშლის სასამართლოს გადაწყვეტილება მიიღოს რუსეთის წინააღმდეგ მიმართულ პრეტენზიებთან დაკავშირებით (§480). იგივე ეხება კონვენციის მე-2, მე-3, მე-5 და მე-13 მუხლების საფუძველზე საქართველოს წინააღმდეგ მიმართულ პრეტენზიებს.

278. ნებისმიერ შემთხვევაში, რუსეთის წინააღმდეგ დაყენებული პრეტენზიების არსებითი განხილვა, უპირველეს ყოვლისა, შეუძლებელი გახდა სხვა მოტივაციის გამო (§491) და სასამართლო მიზანშეწონილად არ მიიჩნევს კიდევ

ერთხელ დაუბრუნდეს რუსეთის მთავრობის მიერ მიმართვის შიდა სამართლებრივ საშუალებათა ამოწურვის შეასხებ წამოყენებულ საკითხს.

279. ექსტრადირებული მომჩივნების მიერ ევროპული სასამართლოსთვის მიმართვის არარსებობისა და მათი სადავო წარმომადგენლების საკითხთან დაკავშირებით, სასამართლო აღნიშნავს, რომ 2003 წლის 16 სექტემბერს ეს 2 პრეტენზია დაერთო საქმით არსებით განხილვას, რასაც იგი შემდგომში ცალ-ცალკე განიხილავს (§290).

280. რაც შეეხება ხაჯიევის საჩივრის „ოფიციალურ წარმოდგენას“ და ბ-ნი კოტოვის სამართალწარმოების პროცესზე არდაშვებას, სასამართლო პირველ რიგში აღნიშნავს, რომ წინამდებერე საჩივრის შეტანის დღიდან იგი არაერთხელ შეეცადა ექსტრადირებულ მომჩივნებთან და ასევე მათ რუს ადვოკატებთან დაკავშირებას (§§ 29 და 232). 2002 წლის 20 ნოემბერს ევროპული სასამართლოს მიერ ხაჯიევის პირველი ადვოკატების მოლოჩკოვასა და კუჩინსკაიას სახელზე გაგზავნილ წერილს პასუხი რუსეთის მთავრობამ გასცა, სადაც იგი ირწმუნებოდა, რომ ეს ადვოკატები „აპროტესტებდნენ ევროპული სასამართლოს მიერ მათთან დაკავშირების მცდელობას“. მაშინ სასამართლომ ექსტრადირებულ მომჩივნებს და მათ შორის ხაჯიევსაც პატიმრობის მოხდის ადგილებში პირდაპირ გადაუგზავნა წერილები თანდართული საჩივრის ფორმულარებით და ეთხოვათ მოეხდინათ 2002 წლის 4 ოქტომბერს სასამართლოსთვის მიმართვის განზრახვის დადასტურება ან უარყოფა. 2002 წლის 24 დეკემბერს ქალაქის A საგამოძიებო იზოლატორის SIZO-ს მიერ ამ კორესპონდენციის მიღების მიუხედავად, 2003 წლის 3 დეკემბრამდე რუსეთის მთავრობა ირწმუნებოდა, რომ მომჩივნებს ეს გზავნილი მიღებული არ ჰქონდათ (§§ 233 და 239).

281. მხოლოდ 2003 წლის 8 ოქტომბერს პენიტენციური დაწესებულების ადმინისტრაციის მეშვეობით ბ-ნ ხაჯიევმა პასუხი გასცა სასამართლოს წერილს და გააგზავნა საჩივრის შევსებული ფორმულარი (რაც სასამართლოში შევიდა 2002 წლის 27 ოქტომბერს). ამ რიცხვში ეს პრეტენზიები ისეთი სახით როგორადაც ისინი 2002 წლის 22 ოქტომბერს წარმოადგინეს ქ-ნებმა მუხაშავერიამ და მამუკაშვილმა (§14) უკვე დაშვებული იყო არსებით განხილვაზე მათ მიერ მოპასუხე სახელმწიფოებთან წარმოებული მიმოწერისა (§§ 6 და 16) და საჩივრის დაშვებადობის საკითხის ზეპირ მოსმენაზე განხილვის შემდეგ (§25).

282. საჩივრის ფორმულარის შინაარსის მიხედვით ხაჯიევი, რომელსაც კოტოვი წარმოადგენდა, ძირითადად ასაჩივრებდა იმას თუ როგორ ხორციელდებოდა მისი ექსტრადიციის პროცესი საქართველოში და მიუთითებდა საქართველოსა და რუსეთში მის მიმართ ჩადენილ სხვა უფლებათა დარღვევის ფაქტებს (§§ 235, 388, 439 და 484), ეს დოკუმენტი დანართებთან ერთად ჩაიდო საქმეში, როგორც წინამდებარე საჩივრის შემადგენელი ნაწილი. ბ-ნმა ხაჯიევმა სასამართლოსთვის გაგზავნილი, თუნდაც დაგვიანებული პასუხით, დაადასტურა თავისი განზრახვა მის მიმართ წარმოებული ექსტრადიციის პროცესის ევროპულ სასამართლოში გასაჩივრების შესახებ.

283. 2003 წლის 19 დეკემბერს ბ-ნი ხაჯიევის 2003 წლის 8 ოქტომბრით დათარიღებული საჩივრის ფორმულარი თანდართულ დოკუმენტებთან ერთად გადაეგზავნათ მოპასუხე სახელმწიფოებს და ასევე ქ-ნებს მუხაშავრიას და ძამუკაშვილს. საქართველოს მთავრობას, ისევე როგორც ადვოკატებს არავითარი კომენტარი არ გაუკეთებიათ. იმავე რიცხვში კოტოვს ეთხოვა დამატებითი ინფორმაცია წარმოედგინა ექსტრადიციის სადამოს ხაჯიევის მიერ ევროპის სასამართლოსთვის გაგზავნილ საჩივართან დაკავშირებით და იმ ქართველი ადვოკატების შესახებ, რომლებიც მას სასამართლოში წარმოადგენდნენ, რაზეც კოტოვს საერთოდ არ უპასუხია, თავად ევროპის სასამართლოსაც არ მიეცა ბ-ნი ხაჯიევის დაკითხვის საშუალება იმ საგამოძიებო მისიის ფარგლებში, რაც მას რუსეთში უნდა განეხორციელებინა (§28). აქედან გამომდინარე სასამართლომ მიიჩნია ამ მომჩივნის პრეტენზიებთან დაკავშირებით გადაწყვეტილება მიეღო საქმის არსებითი განხილვის მომენტისთვის არსებული გარემოებების გათვალისწინებით (იხ. §49).

284. სასამართლოს 2003 წლის 19 დეკემბრის წერილის პასუხად რუსეთის მთავრობა იტყობინებოდა, ბ-ნი ხაჯიევის 2004 წლის 8 იანვრის საჩივრის ფორმულარის მიღებას და ითხოვდა რომ იმისთვის, რათა ბოლო მოღებოდა „ამ საქმეში არაპროცედურულ მოქმედებათა განხორციელებას“, მის საჩივარს გაეგლო „ჩვეულებრივი პროცედურა“, მიეწოდებინათ მისთვის და გაუქმებულიყო 2003 წლის 27 ოქტომბრამდე წარმოებული ყველა პროცესი (§243). 2004 წლის 5 და 13 თებერვლის წერილებში სასამართლომ შეახსენა მთავრობას, რომ ხაჯიევის პრეტენზიები მას უკვე წარედგინა, სანამ ისინი არსებით განხილვაზე დაშვებულად გამოცხადდებოდა და რომ 2003 წლის 27 ოქტომბერს შემოსული საჩივრის ფორმულარს არ სჭირდებოდა არავითარი დამატებითი პროცედურული ზომების მიღება.

285. რუსეთის ხელისუფლებამ, რომელსაც ეთხოვა საბოლოო დასკვნა წარმოედგინა მომჩივანთა პრეტენზიების დასაბუთებულობის შესახებ (§50), ვერავითარი კომენტარი ვერ გააკეთა ხაჯიევის იმ პრეტენზიების თაობაზე, როგორადაც ეს სადავო საჩივრის ფორმულარში იყო წარმოდგენილი და შემოიფარგლა მხოლოდ აღნიშნულ საჩივართან დაკავშირებით წარმოებული პროცედურის მთლიანად გაუქმების მოთხოვნით.

286. ზემოაღნიშნულ გარემოებათა გათვალისწინებით, სასამართლომ დაადგინა, რომ ხაჯიევის პრეტენზიები როგორი სახითაც ისინი წარმოადგინეს ქ-ნებმა მუხაშავრიამ და ძამუკაშვილმა მოპასუხე მთავრობებს დროულად მიეწოდათ და ამდენად მათ შესაძლებლობა მიეცათ მათთვის პასუხი გაეცათ ჯერ წერილობით, შემდეგ კი დაშვებადობის შესახებ წარმოებული ზეპირი მოსმენის მსვლელობის დროს. საჩივრის შეტანიდან 1 წლის შემდეგ, როდესაც რუსეთში ძლივს მოხერხდა ამ განმცახდებელთან დაკავშირება 2003 წლის 8 ოქტომბრის ფორმულარით მან მართლაც დაადასტურა ამ ქვეყანაში მისი ექსტრადიციის გასაჩივრების ფაქტი როგორც საქართველოს ასევე რუსეთის წინააღმდეგ. ევროპის სასამართლოს წინაშე გამოძახებული, ბ-ნი ხაჯიევის რუსი ადვოკატი კოტოვი ამ მოწვევას არ გამოხმაურებია. რუსეთის მთავრობამ ვერავითარი კომენტარი ვერ გააკეთა ბნი

ხაჯიევის იმ პრეტენზიებთან დაკავშირებით, როგორც ისინი კოტოვმა წარმოადგინა, ვერც სასამართლოს 2003 წლის 19 დეკემბერის წერილის შესახებ (§236) და ვერც 2004 წლის 4 მაისის წერილის პასუხად (§50).

287. ამ პირობებში რუსეთის მთავრობამ აღარ დაიწყო იმის მტკიცება, რომ მისთვის არ მიუწოდებიათ ხაჯიევის პრეტენზიები და რომ კოტოვი არ იქნა დაშვებული სასამართლო პროცესზე.

288. და ბოლოს სასამართლო ხაზგასმით აღნიშნავს, რომ არც კონვენციის და არც მისი რეგლამენტის არცერთი დებულება არ ითვალისწინებს სამართალწარმოების მთელი პროცესის ან მისი ნაწილის გაუქმებას. ამგვარად წინამდებარე საჩივარს არ შეიძლება მიეცეს სხვაგვარი მსვლელობა გარდა იმისა რაც განსაზღვრულია ამ სამართლებრივი აქტების ტექსტებში. ყოველი შემთხვევისთვის, საქმე არა გავაქვს კონვენციის 37-ე და 39-ე მუხლებით გათვალისწინებული პირობების დადგომასთან (რომელთა შესაბამისადაც სასამართლოს გარკვეული გარემოებებიდან გამომდინარე შეუძლია ამოიღოს საჩივარი განსახილველ საქმეთა სიიდან), ამდენად სასამართლო ვერ ხედავს ვერანაირ მიზეზს არ გააგრძელოს საქმის არსებითი განხილვა.

289. ზემოთ მოყვანილი მოტივაციის შესაბამისად რუსეთის მთავრობის პრეტენზია წინამდებარე საჩივრის არსებითი განხილვის შეუძლებლობის შესახებ და ამ საქმესთან დაკავშირებით წარმოებული პროცედურის გაუქმების მოთხოვნა არ უნდა დაკმაყოფილდეს.

ბ. რუსეთის მთავრობის პრეტენზია ექსტრადირებულ მომჩივანთა მიერ სასამართლოსთვის მიმართვის არარსებობასთან დაკავშირებით

1. მხარეთა არგუმენტები

290. რუსეთის მთავრობა ამტკიცებს, რომ ექსტრადირებულ მომჩივნებს ევროპის სასამართლოსთვის არასდროს მიუმართავთ. პირველ რიგში ეს მტკიცება ემყარება იმ ფაქტს, რომ 2003 წლის 26 აგვისტოს სასამართლომ მიიღო რუსეთის შიდა სასამართლო ინსტანციებში შამაევის, ვისიტოვის, ხაჯიევისა და აზიევის ადვოკატების - კუშისკაიას და მოლოჩკოვას წერილები, სადაც ისინი ირწმუნებოდნენ რომ მათი კლიენტებს არასოდეს გაუსაჩივრებიათ კონვენციით გარანტირებული უფლებების დარღვევა და ამავე დროს არ გამოუთქვამთ ევროპის სასამართლოსთვის მიემართვის სურვილი (§241). მეორეც, მთავრობა ხაზს უსვამს იმ ფაქტს, რომ რწმუნებებში, სადაც მუხაშაზრიამ და ძამუკაშვილმა გააყალბეს ექსტრადირებულ მომჩივანთა ხელმოწერები მოპასუხე მხარედ მოიხსენიება მხოლოდ საქართველო. ამ პირობებში ექსტრადირებულ პირებს ვერ მიენიჭებოდათ განმცახედებელთა კონვენციით გათვალისწინებული სტატუსი ყოველ შემთხვევაში რუსეთის ფედერაციასთან მიმართებაში მაინც.

291. მუხაშავრია მთავრობის არგუმენტაციას მისივე წინააღმდეგ იყენებს და პასუხობს, რომ მას ექსტრადიციის საღამოს საქართველოს ხელისუფლების მხრიდან ამ მომჩივნებთან ურთიერთობა აეკრძალა, ხოლო შემდგომში კი რუსეთის მთავრობამ არ მისცა მათთან შეხვედრის უფლება. მას მიაჩნია, რომ რუსეთში საიდუმლო პატიმრობაში მყოფი პირებისთვის საბედისწერო იქნებოდა თუ მოპასუხე მთავრობები არ დაარღვევდნენ მათ უფლებას მიემართათ სასამართლოსთვის.

2. სასამართლოს შეფასება

292. სასამართლო მიიჩნევს რომ სტავროპოლის სამხარეო სასამართლო 2003 წლის 14 ოქტომბრისა და 2004 წლის 21 აპრილის გადაწყვეტილებებში რუსეთის ხელისუფლების მსგავსად ირწმუნებოდა რომ შამაევს, ვისიტოვს, ადაევსა და აზიევს ევროპის სასამართლოსთვის არასდროს მიუმართავთ. ხაჯიევმა კი საჩივარი მხოლოდ საქართველოს წინააღმდეგ შეიტანა (§29).

293. სასამართლო სავსებით გარკვევით აღნიშნავს, რომ მხოლოდ ის არის კომპეტენტური გადაწყვიტოს კონვენციისა და მისი ოქმების ინტერპრეტაციისა და გამოყენების საკითხი (კონვენციის 32-ე მუხლი), მათ შორის ისიც შეიძლება თუ არა კონვენციის 34-ე მუხლის მიხედვით კონკრეტული პირი მიჩნეულ იქნეს მომჩივნად და აკმაყოფილებს თუ არა მისი საჩივარი ამავე კონვენციით გათვალისწინებულ მოთხოვნებს. ხელისუფლების მხრიდან საჩივრის ნამდვილობის ეჭვქვეშ დაყენების შემთხვევაში, იმის შიშით რომ მის ქმედებას შეიძლება მიეცეს კონვენციის 34-ე მუხლის საწინააღმდეგო კვალიფიკაცია, მან ეს შეხედულება უნდა გაუზიაროს სასამართლოს და არ უნდა ეცადოს თვითონ გადაწყვიტოს აღნიშნული საკითხი (*mutatis mutandis, Tanrikulu c. Turquie* [GC], n° 23763/94, §129, CEDH 1999-IV ; *Orhan c. Turquie*, n° 25656/94, §409, 18 juin 2002).

294. ამ საქმეში სასამართლოს არადამაჯერებლად მიაჩნია რუსეთის მთავრობის ვერსია, მის ხელთ არსებული დოკუმენტები მისი აზრით საპირისპიროს მიუთითებენ.

295. ექსტრადირებულ მომჩივნებთან ერთად დაპატიმრებულმა პირებმა თბილისში დაკითხვის დროს დაადასტურეს, მათი მხრიდან სასამართლოში ექსტრადიციის პროცესის წინააღმდეგ მიმართული საჩივრის შეტანის ფაქტი. (§121) არ იქნებოდა გონივრული მიგვეჩნია, რომ 2002 წლის 3-4 ოქტომბრის ღამეს იზოლაციის, გაურკვევლობის და შიშის თანაბარ პირობებში მყოფმა პატიმართა ერთმა მაწილმა, კერძოდ ექვსმა პირმა ისურვა მიემართა სასამართლოსთვის, ხოლო დანარჩენმა, რომლებიც მოგვიანებით დაექვემდებარნენ ექსტრადიციას, საჭიროდ არ ჩათვალეს აღნიშნული საკითხის გაესაჩივრება. მით უფრო, რომ სატელევიზიო გადაცემის მსვლელობისას, ის ერთადერთი წყარო საიდანაც მომჩივნებმა შეიტყვეს მათი ექსტრადიციის გარდაუვალობის შესახებ, გახლდათ ზოგადი ხასიათის განცხადება, სადაც ლაპარაკი იყო „რამდენიმე ჩეჩენის“ რუსეთის

ხელისუფლებისთვის გადაცემაზე. ქნმა გაბაიძემ, სატელევიზიო გამოსვლაში, გამორიცხა საქართველოს მოქალაქეების ექსტრადიცია, თუმცა იგი ამაში მთლიანად დარწმუნებული არ ყოფილა. ექსტრადირებულ განმცახდებლებს, რომელთაც რუსეთის მოქალაქეობა ჰქონდათ, აღარ რჩებოდათ არანაირი საფუძველი ეფიქრათ, რომ ეს მათ არ შეეხებოდათ (§§ 124, 215 და 216).

296. გარდა ამისა, თვით რუსეთის მთავრობის მიერ 2003 წლის 3 ნოემბერს სასამართლოსთვის გაგზავნილ წერილებში (§240), ბ-ნმა შამაევმა არ გამორიცხა, ადვოკატის მიერ მისი სახელით საჩივრის შეტანის შესაძლებლობა. ასევე ადაევი, ხაჯიევი და ვისიტოვი ადასტურებდნენ, რომ საქართველოდან ადვოკატის მეშვეობით მიმართეს სასამართლოს. აზიევს არ დაუწერია ამ სახის წერილი, რადგან მან რუსული წერა-კითხვა არ იცოდა. სამაგიეროდ №28861/03 (§238) საჩივარზე დართულ კორესპონდენციაში მან ორჯერ დაადასტურა საქართველოდან სასამართლოსთვის მისი ექსტრადიციის პროცესის წინააღმდეგ მიმართული საჩივრის შეტანის ფაქტი, ხოლო 2003 წლის 30 ოქტომბრის წერილში მან უარყო რუსეთის მთავრობის არგუმენტი, რომლის მიხედვით მას ეს საჩივარი არასდროს შეუტანია. 2003 წლის 27 ოქტომბერს კი ხაჯიევმა ასევე დაადასტურა რუსეთში მისი ექსტრადიციის პროცესის გასაჩივრება, რომელიც ყოველგვარი სასამართლო კონტროლის გარეშე განხორციელდა (§§ 235 და 439).

297. ამ გარემოებებისა და 2002 წლის 3-4 ოქტომბერს საქართველოში და შემდეგ რუსეთში მომჩივანთა პარტიზობის განსაკუთრებული პირობების გათვალისწინებით, სასამართლოს ექვი არ აქვს, რომ მათ სცადეს ქართული მართლმსაჯულების წინაშე დამცველი ადვოკატების მეშვეობით, (§§ 306-308), გაესაჩივრებინათ მათი რუსეთის ხელისუფლებისთვის გადაცემა. ამდენად რუსეთის მთავრობის პრეტენზია სასამართლოში ექსტრადირებულ მომჩივანთა საჩივრის არარსებობის შესახებ არ იქნა დაკმაყოფილებული.

გ. პრეტენზია სასამართლოს წინაშე მომჩივანთა არასათანადოდ წარმოდგენის შესახებ.

1. მხარეთა არგუმენტები

298. რუსეთის ხელისუფლებას მიაჩნია, რომ ე-ნებს მუხაშავერიას და დამუკაშვილს ჰქონდათ მხოლოდ არაექსტრადირებული მომჩივნების დაცვის უფლება და მხოლოდ საჩივრის იმ ნაწილში, რომელიც საქართველოს წინააღმდეგ იყო მიმართული. იმ რწმუნებებში რომლებიც მათ 2002 წლის 9 ოქტომბერს

წარმოადგინეს რუსეთი არ იყო მოხსენიებული როგორც მოპასუხე სახელმწიფო (§120). ამას გარდა 2003 წლის 22 ნოემბრის რწმუნებათა სიგელებზე არსებული გაყალბებული ხელმოწერების გამო რუსეთი მთავრობა არ სცნობს ამ ადვოკატების უფლებას წარმოადგინონ 5 ექსტრადირებული მომჩივანი. ამ მოსაზრებაში იგი ეყრდნობა გრაფოლოგიური ექსპერტიზის შედეგებს (§230), გარდა ამისა ეს რწმუნებულობები არ იყო დამოწმებული შესაბამისი პენიტენციური დაწესებულების მიერ და ამდენად ბათილი და სამართლებრივ საფუძველსმოკლებული გახლდათ.

299. საქართველოს ხელისუფლებას სამართალწარმოების არც ერთ სტადიაზე სადავო არ გაუხდია ამ რწმუნებათა კანონიერება.

300. ქ-ნები მუხაშავერია და ძამუკაშვილი თვლიან, რომ რუსეთის ხელისუფლების არგუმენტები დაუსაბუთებელია და რომ მათ აქვთ კანონიერი უფლება სასამართლოში წარმოადგინონ არაექსტრადირებული მომჩივნები. რაც შეეხება ექსტრადირებულ პირებს, წარმომადგენლები აღნიშნავენ, რომ ამ მომჩივნების რუსეთის ხელისუფლებისთვის გადაცემა ნაჩქარევად განხორციელდა და რომ აეკრძალათ რა ყოველგვარი კონტაქტი ადვოკატებთან მათ საშუალება არ მიეცათ შეედგინათ რწმუნებები სასამართლოს წინაშე მათივე უფლებების დაცვის მიზნით. ქ-ნებმა მუხაშავერიამ და ძამუკაშვილმა ხაზგასმით განაცხადეს, რომ შიდა სასამართლო ინსტანციებში მომჩივანთა ადვოკატებმა გადაწყვეტილება მიიღეს თავიანთი კლიენტების სახელით მიემართათ ევროპის სასამართლოსთვის, მაგრამ ვინაიდან მათ არ იცოდნენ სამართალწარმოების პროცედურა ამიტომ კლიენტების ინტერესების უკეთ დაცვის მიზნით თავიანთი უფლებამოსილებები გადასცეს ზემოხსენებულ ადვოკატებს (§224). მუხაშავერიას აზრით ამის შემდეგ რუსეთის ხელისუფლების წარმომადგენლებმა ყველაფერი გააკეთეს იმისთვის, რომ მას არავითარი კავშირი არ ჰქონოდა ექსტრადირებულ განმცახდებლებთან. რუსეთის ხელისუფლებას არ მოეპოვება წარმომადგენელთა სათანადო და ჯეროვანი რწმუნებულებების არარსებობის საწინააღმდეგო საფუძვლიანი არგუმენტაცია

2. სასამართლოს შეფასება

301. უპირველეს ყოვლისა სასამართლო აღნიშნავს, რომ ის ფაქტი თითქოს მის წინაშე მომჩივანთა უფლებების დასაცავად წარდგენილი რწმუნებები შედგენილი არ იყო შიდა კანონმდებლობით დადაგენილი წესითა და არც პენიტენციური დაწესებულების ადმინისტრაციის მიერ იყო დამოწმებული არ ნიშნავს იმას რომ ეჭვი შევიტანოთ ამ დოკუმენტების კანონიერებაში (*Khachiev et Akaïeva c. Russie* (déc.), n°s 57942/00 et 57945/00, 19 décembre 2002).

302. მანამდე სასამართლომ, კონვენციის 35-ე (§1) მუხლის კონტექსტში დაადგინა, რომ საჩივრის დაშვებადობის კრიტერიუმები გარკვეულ წილად უნდა შერბილდეს და არ უნდა ხასიათდებოდეს ზედმეტი ფორმალურობით (*Cardot c. France*, arrêt du 19 mars 1991, série A n° 200, p. 18, §34). იგივე უნდა მოხდეს მის საგანთან და მიზნებთან მიმართებაშიც (იხ. მაგ., *Worm c. Autriche*, arrêt du 29 août 1997, *Recueil des arrêts et décisions* 1997-V, p. 1547, §33), მსგავსი მიდგომა უნდა შეეხოს ზოგადად კონვენციასაც, რადგან იგი წარმოადგენს ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის გარანტიის ხელშეკრულებას, და აქედან გამომდინარე მისი ინტერპრეტაცია და გამოყენება უნდა ხდებოდეს ისეთი სახით, რომ მისი მოთხოვნები უნდა იყოს კონკრეტული და ეფექტური (იხ. მაგ., *Yaşa c. Turquie*, arrêt du 2 septembre 1998, *Recueil* 1998-VI, p. 2429, §64).

303. მოცემულ შემთხვევაში სასამართლო აღნიშნავს, რომ მუხამავრია თავის საბოლოო დასკვნებში არ ეწინააღმდეგება რუსული გრაფოლოგიური ექსპერტიზის შედეგებს (§§ 230-231) და აცხადებს რომ მას და მის კოლეგას არ ჰქონდათ ექსტრადირებულ მომჩივნებთან დაკავშირების არანაირი საშუალება არც მათი ექსტრადიციის დროს და არც რუსეთში ჩასვლის შემდეგ. მან განმარტა, რომ მომჩივანთა ოჯახის წევრები და ახლობლები გამოძახებულ იყვნენ სადავო რწმუნებებზე ხელის მოსაწერად.

304. სასამართლოს აღნიშნავს, რომ 2002 წლის 2 ოქტომბრის გადაწყვეტილების საფუძველზე, 2002 წლის 4 ოქტომბერს მოხდა 5 მომჩივნის რუსეთში ექსტრადიცია (§§ 72-74) და რომ წინა დღიდან 4 მათგანი პატიმრობას იხდიდა თბილისის №5 საპრეზიდენტო სადავო ისინი განცალკევებით იყვნენ განთავსებული (§224). მათი ადვოკატებთან შეხვედროდის მოთხოვნა არ იქნა დაკმაყოფილებული პენიტენციური დაწესებულების ადმინისტრაციის იმ წარმომადგენელთა მხრიდან, რომლებიც განმარტოებულ საკნებში მათ გამოსაყვანად 4 ოქტომბრის დაახლ. დილის 4 საათისთვის (§124) მივიდნენ. მე-5 მომჩივანი ადაევი, ექსტრადირებულ იქნა პირდაპირ ციხის ცენტრალური საავადმყოფოდან და როგორც ჩანს სხვა მომჩივნებთან შედარებით ყველაზე ნაკლებ ინფორმირებული იყო (§142).

305. რაც შეეხება ბ-ნებს გაბაიძეს, ხიჯაკაძეს და ჩხატარაშვილს, მომჩივანთა ადვოკატებს ქართული მართლმსჯელების წინაშე, ისინი არ იყვნენ ინფორმირებულნი კლიენტების ექსტრადიციის საკითხთან დაკავშირებით და შესაბამისად ვერ მოახდინეს დროული რეაგირება (§457), უფრო მეტიც 2002 წლის 4 ოქტომბერს მათ უარი ეთქვათ სასჯელაღსრულებით დაწესებულებაში შესვლაზე (§224). ქ-ნ გ. გაბაიძემ მომჩივნების №5 საპრეზიდენტო სადავო საათით ადრე გაიგო, რომ ისინი რუსეთის ხელისუფლების წარმომადგენლებისთვის უნდა გადაეცათ. იმის გამო, რომ ვერ შეძლო საჭირო ინფორმაციის მოპოვება (§214) მან სხვა საშუალება გამონახა და ერთ-ერთი სატელევიზიო არხის მეშვეობით გამოაცხადა, რომ მისი კლიენტებიდან „ზოგიერთ მათგანს“ ახლო მომავალში ექსტრადიციის საფრთხე ემუქრებოდათ. მომჩივნებმა, რომელთაც თავიანთი საკანში ტელევიზორი ჰქონდათ, ამ გზით შეიტყვეს ეს ახალი ამბავი (§455).

306. ბ-ნებმა გაბაიძემ, ხიჯაკაძემ და ჩხატარაშვილმა 2002 წლის 4 ოქტომბერს გადაწყვიტეს თავიანთი კლიენტების სახელით საჩივართი მიემართათ ევროპის სასამართლოსთვის, ამ მიზნით მათ უფლებამოსილებები გადასცეს ქ-ნებს მუხაშავერიასა და ძამუკაშვილს. უფლებამოსილებეთა გადაცემის ეს აქტები მოიპოვება საქმეში და მათი კანონიერება არ გაუსაჩივრებია არცერთ მოპასუხე მთავრობას. თავის მხრივ მუხაშავერიამ და ძამუკაშვილმა ვერ მოახერხეს მომჩივნებთან დაკავშირება (§224). მათი შემდგომი მცდელობა შეხვედროდნენ რუსეთში ექსტრადირებულ მომჩივნებს ასევე მარცხით დასრულდა (§§ 226-229).

307. ამგვარად, შამავეის, აზიევის, ხაჯიევის და ვისიტოვის მიერ სადავო რწმუნებებზე ხელმოწერის შეუძლებლობა იმ მომენტიდან, როდესაც მათ ყოველგვარი წვრილმანი დეტალების ცოდნის გარეშე გაიგეს, გარდაუვალი ექსტრადიციის შესახებ დროის იმ მომენტის ჩათვლით, როცა რამდენიმე საათის შემდეგ ისინი უკვე ექსტრადირებულები იყვნენ გამოიწვია ოპერაციის ნაჩქარევმა ხასიათმა და უარმა ქართული პენიტენციური დაწესებულების ხელმძღვანელთა მხრიდან მოეცადათ დილამდე და ადვოკატებისთვის მიეცათ მომჩივნებთან შეხვედრის უფლება. რაც შეეხება ციხის ცენტრალური საავადმყოფოდან ექსტრადირებულ მომჩივან ადაევს, საქმის მასალებიდან ირკვევა, რომ ადვოკატების კლიენტებთან დაკავშირების მცდელობა, იმ განსასჯელთა გვარების არცოდნის პირობებში, რომელთა ექსტრადიცია იგეგმებოდა (§§ 214-216), უპირველეს ყოვლისა ეხებოდა №5 საპრყობილეში, მყოფ მომჩივანთა უმეტესობას, (§123). სწორედ ექსტრადიციის თაობაზე არაინფორმირებურობის გამო თვით ადაევს სხვა ექსტრადირებულებისგან განსხვავებით არ მოუთხოვია ადვოკატების დასწრება.

308. ამ პირობების გათვალისწინებით, სასამართლოს მიაჩნია, რომ ექსტრადირებული მომჩივნებისთვის სადავო რწმუნებებზე მათივე ხელმოწერების არარსებობის ბრალად წაყენება, ნიშნავდა მათთვის იგივე დაბრკოლებების შექმნას, რასაც ისინი წააწყდნენ საქართველოს ხელისუფლების წარმომადგენლების მხრიდან მათ ექსტრადიციამდე და რომელთა გადალახვის საშუალება მათ არ გააჩნიათ (§449).

309. ექსტრადიციის შემდეგ აზიევმა პირდაპირ გამნაცხადა, რომ იგი ექსტრადიციის თაობაზე შეტანილ საჩივართან დაკავშირებით მთლიანად მხარს უჭერდა მუხაშავერიას მიერ მისი სახელით განხორციელებულ ყოველგვარ მოქმედებებს (§238). რაც შეეხება სხვა ექსტრადირებულ მომჩივნებს მათ საქმეში არაფერი იძლევა იმის საბაზს ვიფიქროთ, რომ ისინი ეწინააღმდეგებოდნენ მუხაშავერიასა და ძამუკაშვილის მხრიდან სასამართლოში მათივე ინტერესების დაცვას ან წარმოდგენილ მოსაზრებათა მნიშვნელობასა და/ან არსს, ასევე მათ მიერ შედგენილ მიმოხილვებს (*Öcalan c. Turquie* (déc.), n° 46221/99, 14 décembre 2000, ainsi que, *mutatis mutandis*, *Ergi c. Turquie*, arrêt du 28 juillet 1998, *Recueil* 1998-IV, pp. 1769-1771, §§ 60-64).

310. მიუხედავად ამისა, ამასთან დაკავშირებით ყოველგვარი ეჭვის გამოსარიცხად, 2003 წლის 17 ივნისს სასამართლომ გადაწყვიტა მიეთითებინა რუსეთის მთავრობისთვის, მისი რეგლამენტის 39-ე მუხლის შესაბამისად, მიეცა მუხაშავერიასა და ძამუკაშვილისთვის მომჩივნებთან შესვლის უფლება (§228). ეს

საშუალებას მისცემდა მომჩივნებს დაედასტურებინათ თავიანთი სარჩელები სასამართლოს წინაშე, ამავე დროს მათ ექნებოდათ საშუალება დაედასტურებინათ ან უარყოთ ის რომ მათი უფლებები სასამართლოში წარმოედგინათ ქართველ ადვოკატებს. რუსეთის ხელისუფლებამ არ მიიღო ეს დროებითი ზომა და ისევ ეჭვი შეჰქონდა ამ წარმომადგენლობის კანონიერებაში (§§ 228-230). გარდა ამისა თვით სასამართლოს არ მიეცა საშუალება ჩაეტარებინა ექსტრადირებულ მომჩივნების მოსმენა ამ საკითხის და ამ საქმესთან დაკავშირებული სხვა გარემოებების გასარკვევად (§28 და შემდგ. ზემოთ).

311. ამგვარად ექსტრადირებულ მომჩივანთა წარმომადგენლობის კრიტიკის გარდა თავისი ადვოკატების მხრიდან, რისეთის ხელისუფლებამ არ მოგვცა არანაირი შესაძლებლობა ობიექტურად შეგვემოწმებინა მისი თეორიის საფუძველი, რომელიც ძირითადად მის საკუთარ მოსაზრებებზეა დაფუძნებული. იმის გარდა, რომ სახელმწიფოს მხრიდან ასეთი დამოკიდებულება უკვე მოდის წინააღმდეგობაში კონვენციის 34-ე მუხლთან (*mutatis mutandis, Tanrikulu, précité, §132*; იხ. აგრეთვე თავი VIII ქვემოთ), სახელმწიფოს მხრიდან ამ დებულების შეუძლებლობა არ უნდა აღიქმებოდეს ისე თითქოს მომჩივანის ეკარგება უფლება გააგრძელოს თავისი საქმე სასამართლოში. ამ მხრივაც კონვენცია უნდა მიიჩნეოდეს კონკრეტული და ეფექტური უფლებების გარანტიად და არარაღაც თეორიულის და ილუზიურის (იხ. სხვებს შორის, *Cruz Varas et autres c. Suède, arrêt du 20 mars 1991, série A n° 201, pp. 35-36, §99*).

312. საქმის სპეციალური გარემოებებიდან გამომდინარე სასამართლომ გამოიტანა დასკვნა, რომ ექსტრადირებული მომჩივნები იმყოფებოდნენ ძალზე მოწყვლად სიტუაციაში როგორც საქართველოში, ასევე რუსეთშიც და რომ მათი სარჩელი სასამართლოში სრული უფლებით შეუძლიათ წარმოადგინონ მუხაშავრიამ და ძამუკაშვილმა, რომლებიც თავიდან არ იყვნენ მომჩივნების ადვოკატები, მაგრამ შექმნილი საგანგებო ვითარებიდან გამომდინარე, ადვოკატებმა რიმლებიც იცავდნენ მომჩივანთა ინტერესებს ქვეყნის შიგნით მიმდინარე სასამართლო პროცესებზე გადასცეს მათ ეს უფლებები.

313. რაც შეეხება იმას, რომ რუსეთი არ არის მოხსენიებული როგორც მოპასუხე მხარე იმ უფლებამოსილებებში, რომლებიც არაექსტრადირებულმა მომჩივნებმა გასცეს მუხაშავრიას და ძამუკაშვილის სახელზე, სასამართლო აღნიშნავს, რომ საჩივრის ფორმულარებში, რომლებიც თარიღდება 2002 წლის 22 ოქტომბრით და შეადგინეს მუხაშავრიამ და ძამუკაშვილმა მომჩივნების ინტერესებიდან გამომდინარე, საქართველოც და რუსეთიც მოიხსენებიან როგორც მომჩივანი მხარეები (§14), იმისთვის, რომ მთლიანობაში დაედასტურებინათ მათი საჩივრის არსებობა მთელი პროცედურის განმავლობაში არაექსტრადირებულმა მომჩივნებმა წარმოადგინეს მათი ხელით დაწერილი წერილები, მოსაზრებები და სხვა დოკუმენტები ამ ადვოკატების საშუალებით. გარდა ამისა ევსმა მათგანმა, რომელთა მოსმენა ჩატარდა თბილისში სასამართლოს დელეგაციის მიერ, დაადასტურეს, რომ მუხაშავრიას და ძამუკაშვილის დახმარებით მათ წარადგინეს სარჩელი სასამართლოში როგორც საქართველოს, ასევე რუსეთის წინააღმდეგ (და/ან

კონწურაშვილის მეშვეობით; §121). არაექსტრადირებულ მომჩივნებს არასდროს მოუთხოვიათ სხვა ადვოკატები მათი უფლებების დასაცავად საჩივრის იმ ნაწილში, რომელიც რუსეთის წინააღმდეგ იყო მიმართული.

314. ამ პირობებში სასამართლოს ეჭვი არ გააჩნია, რომ საჩივრის შემოტანის დროს ისევე როგორც შემდგომში არაექსტრადირებულ მომჩივნებს ყოველთვის გქონდათ სურვილი, რომ სასამართლოს წინაშე მათი უფლებები წარმოედგინათ მუხამაზარიას და ძამუკაშვილს მათი საჩივრის ორივე ნაწილში, რომელიც მიმართულია ორივე მოპასუხე სახელმწიფოს წინააღმდეგ.

315. რუსეთის ხელისუფლების პროტესტი იმასთან დაკავშირებით, რომ მომჩივანთა დაცვის მხარე სათანადო ფორმით არ იყო წარმოდგენილი ამ დროიდან მოყოლებული მოხსნილი უნდა იქნეს.

II. საქართველოს მიერ კონვენციის მე-2 და მე-3 მუხლების დადასტურებული დარღვევის შესახებ

316. მომჩივანთა წარმომადგენლები ასაჩივრებენ იმას, რომ დაირღვა აზიევის უფლება სიცოცხლეზე. მათ მიაჩნიათ, რომ კონვენციის მე-2 და მე-3 მუხლების მოთხოვნების საწინააღმდეგოდ საქართველოს ძალაუფლების წარმომადგენლებმა ექსტრადირებული მომჩივნები დააყენეს რუსეთში სასიკვდილო განაჩენის გამოტანის, გაუსამართლებლად სიკვდილის დასჯის და ცუდი მოპყრობის რისკის წინაშე. რუსეთის ხელისუფლებისთვის გადაცემის შემთხვევაში სხვა მომჩივნებიც იგივე ბედს გაიზიარებდნენ. გარდა ამისა, 2002 წლის 3-4 ოქტომბრის დამეს მომჩივნები ისეთი მოპყრობის ობიექტები გახდნენ, რომელიც ეწინააღმდეგება კონვენციის მე-3 მუხლს.

317. კონვენციის მე-2 და მე-3 მუხლები შემდეგნაირად იკითხება:

მუხლი 2

„1. ადამიანის უფლება სიცოცხლეზე დაცული იქნება კანონის მიერ. არავის სიცოცხლეზე არ შეიძლება იყოს განზრახ ხელყოფილი, გარდა იმ შემთხვევებისა, როდესაც სრულდება სასამართლოს გადაწყვეტილება პირის დამნაშაველ აღიარების შემდეგ და როცა ასეთ სასჯელს ითვალისწინებს კანონი.

2. სიცოცხლის წართმევა არ ჩაითვლება ამ მუხლის საწინააღმდეგო ქმედებად, თუ იგი წარმოადგენს ძალის გამოყენების შედეგს, რომელიც არ სცილდება საჭიროების ფარგლებს;

ა) ნებისმიერი პირის უკანონო ხელყოფისაგან დასაცავად;

ბ) რათა მოხდეს კანონიერი დაპატიმრება, ან აღიკვეთოს კანონიერად დაკავებული პირის გაქცევა;

ც) ამბოხებისა და ჯანყის ჩასახშობად კანონიერად მიღებული ზომების დროს.

მუხლი 3

არავინ არ შეიძლება გახდეს წამების, არაადამიანური ან დამამცირებელი მოპყრობის, ან დასჯის მსხვერპლი“.

ა. რაც შეეხება აზიევის სავარაუდო სიკვდილს

318. მომჩივანთა წარმომადგენლების მიხედვით აზიევი გარდაიცვალა საქართველოში ან რუსეთში მისი ექსტრადიციის დროს. ადვოკატები თავიანთ მოსაზრებაში ძირითადად ეყრდნობიან მომჩივანთა მტკიცებებს, რომლებიც მათ მოისმინეს თბილისში ჩატარებული სასამართლო პროცესის დროს (§§ 125 და 135), ისევე როგორც „ჩეჩნეთის რესპუბლიკა იჩქერიის საგარეო საქმეთა მინისტრის“ განცხადებას. გარდა ამისა მათ საეჭვოდ მიაჩნიათ, რომ აზიევი არ ჩანს ჩანაწერში, რომელიც გადაღებულია თბილისის აეროპორტში მომჩივანების რუსეთის ხელისუფლებისთვის გადაცემის მომენტში. რუსეთის ხელისუფლებისთვის გადაცემის მომენტში რუსეთის ხელისუფლების მიერ 2003 წლის 15 სექტემბერს წარმოდგენილი მისი სურათი ასევე ეჭვებს იწვევს (§125).

319. რუსეთის ხელისუფლება უარყოფს ამ მოსაზრებას და ამტკიცებს, რომ აზიევი ცოცხალი და ჯამრთელია. მან წარმოადგინა აზიევის სურათები მისი ექსტრადიციის შემდეგ, რომლებსაც თან ერთვის სამედიცინო დასკვნები. მომჩივანთა წარმომადგენლებს ეს საბუთები არასაკმარისად მიაჩნიათ, იმ დროს როდესაც საქართველოს ხელისუფლება რუსეთის ხელისუფლების თეორიას იზიარებს.

320. სასამართლო აღნიშნავს, რომ აზიევი მართლაც არ ჩნდება ქართველი ჟურნალისტების მიერ, 2002 წლის 4 ოქტომბერს, თბილისის აეროპორტში, გადაღებულ კადრებში (§74). ისინი ასევე მიუთითებენ იმაზე, რომ მისი ექსტრადიციიდან რამდენიმე თვის შემდეგ აზიევი ქალაქ A-ს საგამომიებო იზოლატორში სხვა მომჩივანებთან განცალკევებით იხდიდა სასჯელს. 2003 წლის აგვისტოს შემდეგ იგი ქალაქ B-ს იზოლატორში იმყოფებოდა სხვა მომჩივანებთან ერთად (§§ 53 და 242). თუმცა რუსეთის ხელისუფლების მიერ გადაღებულ კადრებში, რომელიც რუსეთის მთავრობამ წარმოადგინა 2004 წლის 25 თებერვალს, აზიევი თავის საკანში არ ჩანს: სხვა ექსტრადირებული მისარჩელებებისგან განსხვავებით მას უარი უთქვამს გადაღებაზე (§109). სასამართლომ ასევე დაადგინა, რომ სხვა მომჩივანებისგან განსხვავებით რუსეთის ხელისუფლების მიერ 2003 წლის 15 სექტემბერს წარმოდგენილ აზიევის ერთადერთ სურათზე აზიევი შორიდან მოჩანს. ამ გარემოებების გათვალისწინებით და იმია გამო, რომ შეუძლებელი გახდა მომჩივანების წარმომადგენლებისთვის ისევე როგორც სასამართლოსთვის რუსეთში ექსტრადირებულ მომჩივანებთან შეხვედრა (§§ 49 და 227-229) სასამართლოს კანონიერად მიაჩნია ადვოკატების ეჭვი და შიში აზიევის ბედთან დაკავშირებით 2002 წლის 4 ოქტომბრის შემდეგ.

321. ამავე დროს სასამართლოს ხელთ არსებული დოკუმენტები არ იძლევიან იმ დასკვნის საშუალებას, რომ აზიევი მოკვდა რუსეთში ექსტრადიციამდე ან მის

შემდეგ. კერძოდ, რუსეთის ხელისუფლების მიერ 2002 წლის 23 ნოემბერს წარმოდგენილ სურათზე, რომელზეც მისი თქმით აზიევი იყო გამოსახული ქალაქ A-ს იზოლატორში გადაყვანია შემდეგ თბილისში მოსმენილმა მომჩივნებმა ერთხმად ამოიცნეს. მათთან ერთად პატიმრობაში მყოფი ჰუსეინ აზიევი (§19). გელოგაევის ეჭვი თითქოს ეს აზიევის სურათი არ უნდა ყოფილიყო მისი ექსტრადიციის შემდეგ (§125) არ მტკიცდება არანაირი საბუთით. რუსეთის ხელისუფლების მიერ წარმოდგენილი სხვადასხვა სამედიცინო დასკვნების მიხედვით (§§ 246 და 252) სხვა ექსტრადირებული მომჩივნებისგან განსხვავებით აზიევს არასდროს დაუჩივლია თავის ჯანმრთელობის მდგომარეობასთან დაკავშირებით და მისი ექსტრადიციის შემდეგ არასდროს უთხოვია სამედიცინო დახმარება. ექიმები, მათ შორის სამოქალაქო საავადმყოფოს ექიმებიც მის მდგომარეობას დამაკმაყოფილებლად აფასებდნენ.

322. გარდა ამისა, 2003 წლის 19 აგვისტოს აზიევმა ტიმიშევის საშუალებით სასამართლოს მიმართა ახალი სარჩელით, რომელიც მხოლოდ რუსეთის წინააღმდეგ იყო მიმართული (*Aziev c. Russie*, n° 28861/03). თუ სასამართლოსთან თავის კორესპონდენციაში ამ სარჩელთან დაკავშირებით აზიევმა დაადასტურა, რომ მიმართა სასამართლოს სარჩელით მის რუსეთში ექსტრადიციასთან დაკავშირებით, მას არასდროს წარმოუდგენია საჩივარი ცუდ მოპყრობასთან დაკავშირებით, რომელიც მან თითქოს და განიცადა მისი ექსტრადიციის დროს ან მისი რუსეთში ჩასვლის დროს (§238). გარდა ამისა არ არსებობს არანაირი მიზეზი იმისთვის, რომ ვიფიქროთ, რომ აზიევის სარჩელი მისი სახელით სიკვდილის შემდეგ იყო წარმოდგენილი.

323. გამოთქმულიდან გამომდინარე სასამართლოს მიაჩნია, რომ აზიევის უფლებების დარღვევას ადგილი არ ჰქონია.

ბ. რაც შეეხება სასიკვდილო განაჩენის გამოტანისა და არასათანადო მოპყრობის საშიშროებას ექსტრადიციის შემდეგ

1. მხარეთა ვერსიები

324. საქართველოს ხელისუფლება ამტკიცებს, რომ 2002 წლის 2 ოქტომბრის გადაწყვეტილება არ იყო ნაჩქარევად მიღებული და რომ ის დათანხმდა მხოლოდ 5 ადამიანის ექსტრადიციას, რომელთა ვინაობის დადგენა რეალურად შესაძლებელი გახდა. სხვა რვა მომჩივანისთან დაკავშირებით მასალების უკმარისობის გამო საქართველოს ხელისუფლებამ არ დაუთმო რუს კოლეგებს. მიუხედავად იმისა, რომ

მათი მხრიდან იყო დაჟინებული მოთხოვნა და დაწოლა. საქართველოს ხელისუფლება მოქმედებდა სასამართლოს მიერ დადგენილი მათლმსაჯელობის შესაბამისად, რომლის მიხედვით ქვეყანას, საიდანაც ხდება პირის ექსტრადიცია, აქვს მოვალეობა დარწმუნდეს, რომ ექსტრადირებული პირი არ გახდება ისეთი მოპყრობის ობიექტი, რომელიც ეწინააღმდეგება კონვენციის მე-3 მუხლს. სანამ გადაწყვეტდა 5 მომჩივნის ექსტრადიციას გენერალურმა პროკურატურამ გააკეთა ყველაფერი რათა რუსეთის ხელისუფლების წარმომადგენლებისგან მიეღო მაქსიმალური და მტკიცე გარანტიები იმასთან დაკავშირებით, რომ ამ პირებს არ გამოუტანდნენ სასიკვდილო განაჩენს, არ აწამებდნენ, არ მოექცეოდნენ მათ არაადამიანურად და არ შეურაცხდნენ მათ ადამიანურ ღირსებას. მისი სიტყვების დასადასტურებლად მას მოჰყავს რუსეთის გენერალური პროკურატურის წერილები, რომლებიც თარიღდებიან 2002 წლის 26, 27 აგვისტოთი და 27 სექტემბრით (§§ 68 და შემდგ.). ამ წერილებით, გარანტიების გარდა საქართველოს გენერალურმა პროკურატორმა მისი რუსი კოლეგებისგან ასევე მიიღო სიტყვიერი ვალდებულებები. ექსტრადიციაზე გადაწყვეტილების მიღებისას მხედველობაში მიიღებოდა ის ფაქტი, რომ რუსეთი იყო ევროპის საბჭოს წევრი, რომ 1996 წლიდან ამ ქვეყანაში მოქმედებდა მორატორიუმი სიკვდილით დასჯაზე, ისევე როგორც 1999 წლის 2 თებერვლის რუსეთის საკონსტიტუციო დადგენილება. გარდა ამისა რუსეთის ხელისუფლებას ეთხოვა გაადვილებულიყო წითელი ჯვრის წარმომადგენლების შესვლა ექსტრადირებულ მომჩივნებთან საპყრობილეში, სადაც ისინი იხდიდნენ სასჯელს.

325. შემდგომში ყველა ეს გარანტია შეფასდა სარწმუნოდ და საკმარისად რათა მომჩივნებმა დაცულ ყოფილიყვნენ იმ მოპყრობასთან, რაც ეწინააღმდეგება მე-3 მუხლს. კერძოდ, რომ არცერთ მათგანს არ მიუსჯიდნენ სიკვდილს, მათ მიმართ არ იქნებოდა გამოყენებული არაადამიანური ან დამამცირებელი მოპყრობა და მათთან მართლაც დაუმეგობდნენ წითელი ჯვრის წარმომადგენლებს.

326. თავის სიტყვიერ გამონათქვამებში საქართველოს ხელისუფლება ამტკიცებდა, რომ მარგიშვილი და კუშტანაშვილი არ იქნებოდნენ ექსტრადირებული რუსეთში მათი საქართველოს მოქალაქეობიდან გამომდინარე. მიმდინარეობდა ხაჩიევის ვინაობის დადგენა ისევე როგორც გელოგაევის ლტოლვილის სტატუსის შემოწმება (§88) და მათი ექსტრადიციის საკითხი გადაწყდებოდა ამ პროცედურების შედეგების მიხედვით. რაც შეეხება ისაევს, ხანჩუკაევსა და მაგომადოვს, მათი საქმე ხელახლა განიხილება მის შემდეგ რაც რუსეთის ხელისუფლება ექსტრადიციის მოთხოვნის დასასაბუთებლად გამოგზავნის ყველა საჭირო დოკუმენტს.

327. რუსეთის ხელისუფლება ამტკიცებს, რომ მომჩივნებს სიკვდილით დასჯას არ მიუსჯიან, რადგან 1999 წლის 2 თებერვლის საკონსტიტუციო დადგენილების თანახმად რუსეთის ფედერაციის არცერთ ერთეულში სასამართლოს არ შეუძლია გამოუტანოს პირის სასიკვდილო გადაწყვეტილება (§262). ის შეახსენებს, რომ რუსეთის ხელისუფლებამ თავის ქართველ კოლეგას ექსტრადიციის მოთხოვნის მხარდასაჭერად იგივე გარანტიები მისცა და აიღო ვალდებულებები, რომ მომჩივნების მიმართ არ იქნებოდა გამოყენებული ისეთი მოპყრობა, რაც ეწინააღმდეგება კონვენციის მე-3 მუხლს. მართლაც, ექსტრადირებული მომჩივნების

პატიმრობის პირობები შეესაბამებოდნენ ამ დადგენილების მოთხოვნებს. ამას ადასტურებენ რუსეთის სატელევიზიო არხების RTR, ONT და NTV-ს ჟურნალისტებიც, რომლებიც საპყრობილეს ესტუმრნენ. შედგა ინტერვიუ მომჩივნებთან. ხელისუფლებამ წარმოადგინა რუსეთის გენერალური პროკურორის მოადგილის წერილი დათარიღებული 2002 წლის 18 ოქტომბრით, რომლის მიხედვით ექსტრადირებული მომჩივნები „ცოცხლები და ჯანმრთელები იყვნენ. ისინი პატიმრობაში ჰყავდათ სტავროპოლის მხარის წინასწარი გამოძიების ერთერთ იზოლატორში, კანონით გათვალისწინებულ პირობებში“.

328. მომჩივნების წარმომადგენლები ამტკიცებდნენ, რომ მომჩივნები არ შეიძლება ყოფილიყვნენ „ჯანმრთელი“ რუსეთში ჩამოსვლისას და მიაჩნიათ, რომ რუსეთის ხელისუფლების მიერ 2002 წლის 14 ნოემბერს წარმოდგენილი სამედიცინო დასკვნები (§§ 245 და შემდგ.) ფარავენ იმ ჭრილობებს, რომლებიც გამოწვეული იყვნენ 2002 წლის 3-4 ოქტომბრის ღამეს ქართული სპეცმანიშნულების რახმის ჩარევით. მათ მიაჩნიათ, რომ მომჩივნების რუსული მხარისთვის გადაცემის გამო „საქართველოც გახდა პასუხისმგებელი ჩეჩენი ხალხის გენოციდის საქმეში“.

329. გარდა ამისა მომჩივნების წარმომადგენლებს მიაჩნიათ, რომ რუსეთის ხელისუფლების მიერ ქართველი კოლეგებისთვის მიცემული გარანტიებს არანაირი ღირებულება არ გააჩნიათ ხოლო სასამართლოს წინაშე რუსეთის ხელისუფლების მიერ აღებული ვალდებულებები მხოლოდ ხელმოწერილი დოკუმენტია. ისინი შეახსენებენ, რომ CPT-მ თავის ერთერთ განცხადებაში აღიარა, რომ რუსეთი არ ასრულებს თავის ვალდებულებებს, რომლებსაც ხელს აწერს (§267 „ე“). მათი შეხედულებით საქართველოს ხელისუფლება სულაც არ იყო დარწმუნებული იმაში, რომ რუსეთის მხრიდან მიღებული გარანტიებს რეალურად რაიმე აზრი ჰქონდა. პირიქით, ის აქტიურად თანამშრომლობდა თავის რუს კოლეგებთან ექსტრადიციის გასაადვილებლად. კერძოდ, საქართველოს ხელისუფლებამ მათ გაუგზავნა მომჩივანთა სურათები, რომლებიც შემდეგ გამოიყენეს მათი ექსტრადიციის მოთხოვნის დასასაბუთებლად და ასევე შეატყობინა მათ, რომ მომჩივნებს ვინაობა ჰქონდათ შეცვლილი. ასეთი დახმარების შემდეგ, რუსეთის ხელისუფლებამ თავის მხრივ კარგად ჩამოაყალიბა ექსტრადიციის მოთხოვნა და ამ ცვლილებების მიხედვით შეცვალა მომჩივანთა სახელები. საქართველოს ხელისუფლებამ კარგად ვერ შეაფასა რუსეთის ხელისუფლების მხრიდან მომჩივანთა ბრალდების პოლიტიზირებული ხასიათი და რომ ისიც აშკარად მონაწილეობდა სადავო ექსტრადიციის პროცედურაში. მას არ მოუთხოვია ამ ბრკოლებების დამადასტურებელი საბუთები. წერილები, რომლებსაც ეყრდნობა საქართველოს ხელისუფლება (§324), არ შეიცავენ გარანტიებს, რომ მომჩივნებს სასიკვდილო განაჩენს არ გამოუტანდნენ. აქ მხოლოდ რწმუნებაა იმისა, რომ რუსეთში მოქმედებს მორატორიუმი.

330. ის რასაც რუსეთის მთავრობამ მორატორიუმის კვალიფიკაციას აძლევს სინამდვილეში არის პრეზიდენტ ელცინის 1996 წლის 16 მაისის ბრძანებულება „სიკვდილით დასჯის თანდათანობით გაუქმების შესახებ“ (§261). ადვოკატები მიიჩნევენ, რომ ეს ბრძანებულება არანაირად არ ეხება მორატორიუმის საკითხს, იგი

უბრალოდ მთავრობას სთხოვს შეიმუშაოს „*ფედერალური კანონის პროექტი რუსეთის ფედერაციის №6 ოქმთან [კონვენციის] შეერთების შესახებ*“. ისინი შეახსენებენ, რომ ბრძანებულება არ აცხადებს სიკვდილით დასჯის გაუქმებას ან მისი მოქმედების შეჩერებას. ამგვარად საქმე ეხება არა მორატორიუმს არამედ დროებით ზომას სიკვდილით დასჯის გამოყენების ადმინისტრირებასთან დაკავშირებით. რაც შეეხება 1999 წლის 2 თებერვლის საკონსტიტუციო დადგენილებას, არც ის არ ითვალისწინებს სიკვდილით დასჯის აკრძალვას (§262), არამედ იგი ითვალისწინებს ამ სასჯელის გამოყენების შეჩერებას ნაფიც მსაჯელთა სასამართლოს ჩამოყალიბებამდე 2007 წლის 1-ლი იანვრისთვის (§265), ამ თარიღის შემდეგ სიკვდილით დასჯა ისევ იქნება გამოყენებული რუსეთში.

331. რაც შეეხება ცუდი მოპყრობის ფაქტებს, რომელიც რუსეთის ხელისუფლების ორგანოები მომართავენ ჩეჩნეთი წარმოშობის მამრობითი სქესის პირების მიმართ, ადვოკატები გამორიცხავენ იმას, რომ გადაქცევტილების მიღების მომენტში საქართველოს გენერალურმა პროკურატურამ არ იცოდა ამ დარღვევების სისტემატური ხასიათის შესახებ. ამასთან დაკავშირებით მათ მოჰყავთ CPT-ს საჯარო განცხადებები, ევროპის საბჭოს საპარლამენტო ასამბლეის რეზოლუციები (2003), *Human Rights Watch*-ის მოხსენებები *Amnesty International*-ის 2004 წლის ანგარიში, გაეროს უმაღლესი კომისრის მოხსენებები და გაეროს სპეციალური წარმომადგენლის მოხსენება წამების შესახებ. ზოგიერთი მოხსენება ჩამოთვლილია ზემოთ (§§ 267, 268 და 270). ადვოკატებს მიაჩნათ, რომ *Human Rights Watch*-ის დასკვნების მიხედვით, რომლებიც წარმოდგენილია *Welcome to Hell*-ში (§268) ექსტრადირებული მომჩივნების სრული იზოლაცია „*სტავროპოლის მხარის ერთერთ საგამოძიებო იზოლატორში*“ სერიოზულ ეჭვს ბადებს იმასთან დაკავშირებით თუ როგორ ექცევიან მათ ამ დაწესებულებებში.

2. სასამართლოს შეფასება

332. სასამართლო აღინაშნავს, რომ დანაშაულები რომლებიც რუსეთის მთავრობა ბრალს სდებს მომჩივნებს რუსეთის სსკ-ის 317-ე მუხლის შესაბამისად, ითვალისწინებს თავისუფლების აღკვეთას 12-დან 20 წლამდე, მუდმივ პატიმრობას ან სიკვდილით დასჯას (§260). მომჩივანთა უმეტესობის ასაკი მერყეობს 22-დან 31 წლამდე. სასიკვდილო გადაწყვეტილება რუსეთში არ არის გაუქმებული, მაგრამ რუსეთის სასამართლოები დღეისთვის თავს იკავებენ მის შესრულებაზე. სასამართლო შეახსენებს, რომ კონვენციის №13 ოქმი არ არის ხელმოწერილი რუსეთის მიერ, ხოლო მის მიერ 1996 წლის 16 აპრილს ხელმოწერილი №6 ოქმი - არ არის რატიფიცირებული. რამდენადაც მის ხელთ არსებული დოკუმენტები იძლევა ამის საშუალებას (§107), სასამართლო აღინაშნავს, რომ შამაევის, ადაევის, ხაჯიევისა და ვისიტოვის, 4 ექსტრადირებული მომჩივნებისთვის, 1-ლი ინსტანციის სასამართლოს სასიკვდილო გადაწყვეტილება არ გამოუტანია. იგივე ეხება ხაჯიევს (ელიხაჯიევი, მულკოევი) და ბაიმურაზაევს (ალხანოვი), რომლებსაც 2004 წლის 14

სექტემბერს და 11 ოქტომბერს ჩეჩნეთის უზენაესმა სასამართლომ მიუსაჯა 13 და 12 წლით თავისუფლების აღკვეთა (§106).

ა) ზოგადი პრინციპები

333. ხელშემკვრელ სახელმწიფოს, რომელსაც არ მოუხდენია №6 ოქმის რატიფიცირება და არ შეერთებია №13 ოქმს, შეუძლია გამოიყენოს სიკვდილით დასჯა გარკვეულ პირობებში კონვენციის მე-2 (§2) მუხლის შესაბამისად. მსგავს შემთხვევებში სასამართლო ცდილობს გაერკვიოს, წარმოადგენს თუ არა თავად სიკვდილით დასჯა კონვენციის მე-3 მუხლით აკრძალულ არასათანადო მოპყრობას. მან უკვე დაადგინა, რომ მე-3 მუხლი ვერ იქნება განმარტებული, როგორც სიკვდილით დასჯის პრინციპში ამკრძალავი (*Soering c. Royaume-Uni*, arrêt du 7 juillet 1989, série A n° 161, pp. 40-41, §§ 103-104), რადგან ამ შემთხვევაში მე-2 (§1) მუხლი საერთოდ დაკარგავდა აზრს. თუმცა, ეს არ ნიშნავს იმას, რომ გარემოებებმა რომლებიც თან ახლავს სასიკვდილო განაჩენს, არ შეიძლება არ წარმოქმნას პრობლემა კონვენციის მე-3 მუხლის ნიადაგზე. მართლაც, ის თუ რა სახით იქნა შეფარდებული ან გამოყენებული სასჯელის ეს ზომა, სიკვდილმისჯილის პიროვნება და დისპროპორცია დანაშაულის სიმძიმესთან მიმართებით, აგრეთვე სიკვდილით დასჯის მოლოდინში გატარებული პატიმრობის პირობები, ფიგურირებს იმ ელემენტებს შორის, რომელთა საფუძველზეც მომჩივნის მიერ განცდილი მოპყრობა ან სასჯელი შეიძლება მოხდეს მე-3 მუხლის მოქმედების ქვეშ (*Soering*, ხსენებული ზემოთ, §104). ხელშემკვრელ სახელმწიფოთა დამოკიდებულება სიკვდილით დასჯასთან მიმართებით ასევე შედის სათვალავში იმის შესაფასებლად, აქვს თუ არა ადგილი ტანჯვის ან დამცირების მისაღები ზღვარის გადაცილებას (*Poltoratski c. Ukraine*, n° 38812/97, §133, CEDH 2003-V). სასამართლომ ასევე მიიჩნია, რომ დაინტერესებული პირის ახალგაზრდობა ის გარემოებაა, რომელიც, სხვა გარემოებებთან ერთად, წარმოადგენს სასიკვდილო განაჩენის თანამდევი ზომების მე-3 მუხლთან შესაბამისობის ეჭვქვეშ დაყენების საფუძველს (*Soering*, ხსენებული ზემოთ, §§ 103-108).

334. სასამართლო შეახსენებს, რომ ხელშემკვრელ სახელმწიფოებს, საერთაშორისო სამართლის კარგად ჩამოყალიბებული პრინციპების საფუძველზე და ხელშეკრულებებიდან, მათ შორის, კონვენციიდან, გამომდინარე მათი ვალდებულებებისთვის ზიანის მიყენების გარეშე, აქვთ უფლება, გააკონტროლონ უცხო ქვეყნების მოქალაქეთა ან მოქალაქეობის არმქონე პირთა შესვლა, ყოფნა და გასვლა. სასამართლო აგრეთვე აღნიშნავს, რომ არც კონვენცია და არც მისი დამატებითი ოქმები არ ითვალისწინებს პოლიტიკური თავშესაფრის უფლებას (*Jabari c. Turquie*, n° 40035/98, §38, CEDH 2000-VIII ; *Vilvarajah et autres c. Royaume-Uni*, arrêt du 30 octobre 1991, série A n° 215, p. 34, §102).

335. მიუხედავად ამისა, სასამართლო მუდმივად იმეორებს, რომ ხელშეკრულებაში მონაწილე სახელმწიფოებს ეკისრებათ ვალდებულება, არ გაუკეთონ ექსტრადიცია ან არ გააძევიან პირი, მათ შორის თავშესაფრის მთხოვნელი, რომელიმე ქვეყანაში, როდესაც არსებობს სერიოზული და აშკარა მოტივები იმის სარწმუნებლად, რომ მას ემუქრება რეალური საშიშროება, დაექვემდებაროს კონვენციის მე-3 მუხლის საწინააღმდეგო მოპყრობას (*Chahal c. Royaume-Uni*, arrêt du 15 novembre 1996, *Recueil* 1996-V, p. 1853, §§ 73-74 ; *Soering*, ხსენებული ზემოთ, pp. 34-36, §§ 88-91 ; *Cruz Varas et autres*, ხსენებული ზემოთ, p. 28, §§ 69-70). სასამართლომ უკვე განაცხადა მტკიცედ და ნათლად, რომ მას კარგად ესმის, რა უზარმაზარ სირთულეებს აწყდებიან ჩვენს დროში სახელმწიფოები მათი მოსახლეობის ტერორისტული ძალადობისგან დასაცავად (*Chahal*, ხსენებული ზემოთ, გვ. 1853, §79). მიუხედავად ამისა, ამ ფაქტორების გათვალისწინებით, კონვენცია სრულად კრძალავს ისეთ მოპყრობას, რომელიც ეწინააღმდეგება მე-3 მუხლს, როგორც არ უნდა იყოს მსხვერპლის მიერ ჩადენილი ქმედება (*D. c. Royaume-Uni*, arrêt du 2 mai 1997, *Recueil* 1997-III, p. 792, §§ 47-48 ; *H.L.R. c. France*, arrêt du 29 avril 1997, *Recueil* 1997-III, p. 757, §35). გარდა ამისა, კონვენციის მე-2 და მე-3 მუხლები არ ითვალისწინებს შეზღუდვებს, ხოლო მე-15 მუხლის შესაბამისად, სახელმწიფო საშიშროების შემთხვევაშიც კი, რომელიც შეიძლება ემუქრებოდეს ერის სიცოცხლეს, არ შეიძლება მისი დებულებებიდან გადახვევა (*Irlande c. Royaume-Uni*, arrêt du 18 janvier 1978, série A n° 25, p. 65, §163 ; *Tomasi c. France*, arrêt du 27 août 1992, série A n° 241-A, p. 42, §115).

336. სასამართლო შეახსენებს, რომ იმის განსაზღვრისთვის არსებობს თუ არა სერიოზული და დადასტურებული მოტივები იმის საფიქრელად, რომ პირის ემუქრება ნამდვილი საშისლოება იმისა, რომ მისი ექსტრადიციის შემთხვევაში მას მიეპყრობიან ისე რომ ეს შეუთავსებელი იქნება მე-3 მუხლთან, იგი იღებს მკაცრ კრიტერიუმებს და ეყრდნობა მთლიან მონაცემებს, რომლებიც მას მიაწოდეს, ან საჭიროების შემთხვევაში თვითონ მოიპოვებს მათ (*Vilvarajah et autres*, précité, p. 36, §§ 107 et 108 ; *Irlande c. Royaume-Uni*, précité, p. 64, §160).

337. რისკის არსებობის შესაფასებლად, უპირველეს ყოვლისა, უნდა გავერკვეთ რამდენად იცნობდა ექსტრადიციის მომხრენი ქვეყანა ვითარებას, რომელიც არსებობდა ექსტრადიციის მომენტში, ამავე დროს ეს ხელს არ უშლის სასამართლოს გაითვალისწინოს დამატებითი ცნობები; ისინი შეიძლება გამოყენებულ იქნეს იმ მოქმედების წესის დასადასტურებლად ან უარყოფათ, რომელსაც მიმართა მოლაპარაკებაში მონაწილე მხარემ მომჩივნის შიშის საფუძვლიანობის განსაზღვრის დროს (*Cruz Varas et autres*, précité, p. 30, §76). თუ ასეთი პასუხისმგებლობის დასადგენად, შეუძლებელია არ შეაფასო დანიშნულების ქვეყანაში არსებული სიტუაცია მე-3 მუხლის მოთხოვნების კუთხით, ასე არ არის იმ შემთხვევაში როდესაც უნდა დადგინდეს ან დადასტურდეს ამ ქვეყნის პასუხისმგებლობა ზოგადი საერთაშორისო სამართლის მეშვეობით, კონვენციის ან სხვათა შესაბამისად. როდესაც პასუხისმგებლობის საკითხი განიხილება კონვენციის ფარგლებში მაშინ ეს პასუხისმგებლობა ეკისრება ქვეყანას, რომელმაც მოახდინა ექსტრადიცია, რომლის

პირდაპირი შედეგია ის რომ პირი ცუდი მოპყრობის საფრთხის წინაშე დადგა (*Mamatkoulov et Askarov c. Turquie* [GC], n°s 46827/99 et 46951/99, §67, CEDH 2005-I ; *Soering*, précité, pp. 35-36, §§ 89-91).

338. აქვე უნდა გავიხსენოთ, რომ იმისთვის რომ მუხლი 3-ის მოქმედების ქვეშ მიექცეს ცუდი მოპყრობა, წამების ჩათვლით, უნდა აღწევდეს სერიოზულობის მინიმუმს იმისთვის, რომ წამება ან ცუდი მოპყრობა, რომელიც წამებას თან ახლავს იყოს „არაადამიანური“ ან „დამამცირებელი“, ტანჯვა ან დამცირება უნდა სცილდებოდეს იმ საზღვრებს რაც გარდაუვალი ფორმის კანონიერი სასჯელის აღსრულების დროს (*Tyrer c. Royaume-Uni*, arrêt du 25 avril 1978, série A n° 26, pp. 14-15, §§ 29-30). ამ მინიმუმის შეფასება თავისი არსით შედარებითია; იგი დამოკიდებულია საქმის მონაცემების მთლიანობაზე და ამავე დროს მოპყრობის ან წამების ხასიათისა და კონტექსტზე და მათი შესრულების ფორმებზე, მის ხანგრძლივობაზე მის ფიზიკურ ან ფსიქოლოგიურ შედეგებზე (*Soering*, ხსენებული ზემოთ, გვ.39, §100). სამხილის შესაფასებლად სასამართლო იღებს დამამტკიცებელი საბუთის ისეთ კრიტერიუმს, რომელიც გონივრების ფარგლებში არსებულ ექვს სცილდება (*Irlande c. Royaume-Uni*, précité, pp. 64-65, §161 ; *Anguelova c. Bulgarie*, n° 38361/97, §111, CEDH 2002-IV). “გონივრულობის ფარგლებში არსებული ექვი” ეს არის ექვი, რომელიც წმინდა თეორიულ შესაძლებლობასთან გამოჭვეულია იმით, რომ თვითონ უნდათ აიცილონ არასასიამოვნო დასკვნა; ეს არის ექვი რომლის მიზეზები შეიძლება გამომდინარეობდეს წარმოდგენილი ფაქტებიდან (იხ. „ბერძნული საქმე“ *requêtes n°s 3321/67, 3322/67, 3323/67 et 3344/67, rapport de la Commission du 5 novembre 1969 ; ainsi que, mutatis mutandis, Naoumenko c. Ukraine*, n° 42023/98, §109, 10 février 2004“), ცუდი მოპყრობის მამხილებელი საბუთი შეიძლება გამომდინარეობდეს სამხილთა რაოდენობასთან, ან უდავო, საკმაოდ სერიოზულ, ზუსტი და დადასტურებული ვარაუდებიდან.

339. და ბოლოს სასამართლო ხაზგასმით აცხადებს, რომ პრინციპში მისი დასადგენი არ არის კონვენციის შესაძლო დარღვევა არდარღვევის საკითხი (*Soering*, ხსენებული ზემოთ, §90). იმისთვის, რომ პრობლემა მიექცეს მე-3 მუხლის განხილვის სფეროში, დადგენილ უნდა იქნეს საქმის განსაკუთრებული გარემოებები და ის რომ მომჩივნებს მართლაც ემუქრებოდათ საშიშროება, რომ ექსტრადიციის შემთხვევაში, მათ მიმართ მოპყრობა წინააღმდეგობაში იქნებოდა მე-3 მუხლთან.

ბ) ამ პრინციპების გამოყენება მოცემულ საქმეში

ი) რაც შეეხება 5 მომჩივნის ექსტრადიციას 2002 წლის 4 ოქტომბერს

340. სასამართლო აღნიშნავს, რომ თბილისში მოსმენილი მომჩივნებმა გამოხატეს მათი შეშფოტება რუსეთში ექსტრადიციასთან დაკავშირებით. ისინი ამტკიცებდნენ, რომ იგივე შეშფოტებას იზიარებდა სხვა დანარჩენი 8 მომჩივანიც, რომელიც სასჯელს რუსეთში იხდის (§§ 129, 132, 136 და 142). ჩეჩნეთის რესპუბლიკაში ადგილობრივ მოსახლეობაზე ძალადობის გათვალისწინებით, ამ

რეგიონში კონფლიქტის დაწყების დღიდან და დაუსჯელობის კონტექსტის გამო (იხ. შესაბამისი გვერდები §§ 267-270), სასამართლოს ექვი არ ეპარება, რომ მომჩივანთა შემფოთება, რომ აღმოჩნდებოდნენ სიცოცხლის საფრთხის წინაშე ან მათ მიმართ მოპყრობა წინააღმდეგობაში იქნებოდა კონვენციის მე-3 მუხლთან სუბიექტურად საფუძვლიანი და რეალურად გათვითცნობიერებული იყო. მოვლენათა სუბიექტურმა ხედვამ პირიში შეიძლება აღძრას შიში და გაურკვეველობა მის ბედთან დაკავშირებით. ეს უდავოდ მნიშვნელოვანი ელემენტია, რომელიც გათვალისწინებულ უნდა უქნეს ფაქტების შეფასების დროს (§§ 378-381 და 445). მიუხედავად ამისა, როდესაც სასამართლო ექსტრადიციის ღონისძიებას განიხილავს კონვენციის მე-3 მუხლის კუთხით, იგი პირველ რიგში აფასებს ობიექტური საკითხის არსებობას, რომელიც იცოდა ან უნდა სცოდნოდა ექსტრადირების მომწყობ სახელმწიფოს გადაწყვეტილების მიღების მომენტში.

341. იმ საბუთებთან რაც სასამართლოს გააჩნია გამომდინარეობს, რომ საქართველოს ხელისუფლებამ დამჯერებლად ვერ უარყო რეალური საშისროების საკითხი, რის წინაშეც აღმოჩნდებოდნენ მომჩივნები მათი ექსტრადიციის შემთხვევაში. პირიკით, საქართველოს ხელისუფლება თავიდანვე გულისხმობდა იმას, რომ არსებობდა მნიშვნელოვანი რისკი (§§ 62, 63, 173, 182 და 183) და ამ მიზეზით მოითხოვა გარანტიები მომჩივანთა დასაცავად.

342. კერძოდ, უსტინოვის მიერ 2002 წლის 6 აგვისტოს ექსტრადიციის მოთხოვნის შემოტანისთანავე მომჩივანთა ექსტრადიციის საკითხთან დაკავშირებით გაკეთდა ყველაფერი რათა მოეპოვებინათ ყველა შესაბამისი დოკუმენტი, რაც გაამყარებდა ამ მოთხოვნას და მისცემდა გარანტიებს რუსეთში მომჩივანთა ბედთან დაკავშირებით (§§ 62, 63 და 182). დოკუმენტები, რომლებიც რუსეთის ძალაუფლების წარმომადგენლებმა წარმოადგინეს ამ მოთხოვნის შესაბამისად შეიცავდნენ სხვათა შორის თითოეული მომჩივნის მიმართ სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის დადგენილების, სამართლებრივი დოკუმენტების დამოწმებულ ასლებს თითოეული მათგანის წინასწარ პატიმრობაში აყვანასთან დაკავშირებით, მათზე საერთაშორისო ძებნის გამოცხადების შეტყობინება, ისევე როგორც საბუთები, რომლებიც ეხებოდნენ მათ მოქალაქეობას და ვინაობას.

343. რაც შეეხება გარანტიებს, სასამართლო აღნიშნავს, რომ ისინი გაცემული იყო თითოეულ მათგანზე 2002 წლის 26 აგვისტოს და 27 სექტემბრის წერილებში (§§ 68 და 71), რომლებიც გამოგზავნილი იყო გენერალური პროკურორის მოვალეობის შემსრულებლის მიერ, ძალაუფლების ყველაზე მაღალი წარმომადგენელი, რომელსაც ევალება სისხლის სამართლებრივი დევნის წარმოება რუსეთში. მხარეები არ უარყოფენ, რომ საქართველოს გენერალურმა პროკურორმა მისი რუსი კოლეგების მხრიდან ასევე სიტყვიერი გარანტიებიც მიიღო (§184). ზემოაღნიშნულ საგარანტიო წერილებში, რისეთის გენერალური პროკურორის მოვალეობის შემსრულებელი ოფიციალურად არწმუნებდა საქართველოს ხელისუფლების წარმომადგენლებს, რომ მომჩივნებს სასიკვდილო განაჩენს არ გამოუტანდნენ და შეახსენებდა, რომ ყველა შემთხვევაში რუსეთში არანაირი სასიკვდილო გადაწყვეტილება სისრულეში არ იქნებოდა მოყვანილი 1996 წლის მორატორიუმიდან გამომდინარე. 2002 წლის 27

სექტემბრის წერილი ასევე შეიცავდა განსაკუთრებულ გარანტიებს „ტანჯვა-წამების, საშინელი და ადამიანის ღირსების დამამცირებელი მოპყრობის წინააღმდეგ“.

344. იმის შეფასებისას თუ რამდენად სარწმუნო იყო საქართველოს ხელისუფლებისთვის ეს გარანტიები, სასამართლოს მნიშვნელოვნად მიაჩნია ის ფაქტი, რომ ეს გარანტიები მოდიოდა გენერალური პროკურორისგან, რომელსაც რუსულ სისტემაში მონიჭებული აქვს უფლება კონტროლი დააწეროს რუსეთის ფედერაციაში მოქმედ ყველა პროკურორის საქმიანობაზე, რომლებიც სასამართლოში ბრალდების მხარეს წარმოადგენენ (§263). ასევე აღსანიშნავია, რომ პროკურატურის ორგანოები ასრულებენ რუსეთის ფედერაციის ტერიტორიაზე პატიმრობაში მყოფი ადამიანების უფლებათა დაცვის ზედამხედველის ფუნქციას. ეს ფუნქცია მოიცავს აგრეთვე პატიმრობის ადგილებში ყოველგვარი დაბრკოლების გარეშე შესვლის უფლებას (*ibidem*).

345. თუ ამ ფაქტებს გვერდზე გადავდებთ მაშინაც კი სასამართლო მხარეების მიერ მოწონებულ დამამტკიცებელ საბუთებში და იმ საბუთებში, რომლებიც დელეგაციამ მოიპოვა თბილისში ყოფნის დროს, არაფერი მეტყველებს იმაზე, რომ საქართველოს ხელისუფლების გადაწყვეტილების მიღების დროს ეჭვი უნდა შეფარვოდა რუსეთის გენერალური პროკურორის მიერ მოცემული გარანტიების სარწმუნოებაში. ამავე დროს საქართველოს ხელისუფლების გადაწყვეტილების საფუძვლიანობა, ისევე როგორც აღნიშნული გარანტიების სარწმუნო ხასიათი უნდა შეფასდეს იმ მონაცემებთან და სამხილებთან ერთად, რომლებიც მოპოვებულ იქნენ მომჩივანთა ექსტრადიციის შემდეგ, რასაც სასამართლო დიდ მნიშვნელობას ანიჭებს.

346. სასამართლო, უპირველეს ყოვლისა, აღნიშნავს, რომ როგორც ჩანს, საქართველოს ხელისუფლება დათანხმდა მხოლოდ იმ მომჩივნების ექსტრადიციისაზე რომელთა ვინაობა დადგენილი იყო (§§ 72, 79 და 175) და რომლებსაც ჰქონდათ რუსული პასპორტები მათი დაკავების მომენტში (§§ 57 და 187). შამაევის, ხაჯიევის, აზიევის და ადაევის ვინაობა, იმ სახით როგორც ეს დაადგინა გენერალურმა პროკურატურამ (§72) განსხვავდებოდა მხოლოდ ორთოგრაფიულად, რაც დადასტურეს მომჩივნებმა თბილისის სასამართლოში წარდგენის დროს (§119). აზიევის და ხაჯიევის, ორი ექსტრადირებული მომჩივნის (§§ 235 და 238) ასევე ადასტურებენ, რომ მათი ვინაობა რეალურად იყო დადგენილი საქართველოს ხელისუფლების ორგანოების მიერ, სანამ ისინი დათანხმდებოდნენ მათ ექსტრადიციისაზე. ექსტრადირებული მომჩივნების ვინაობა, როგორც ეს დაადგინა საქართველოს გენერალურმა პროკურატურამ, დადასტურებულ იქნა მათი იდენტიფიკაციის დადგენილებით, რომელიც რუსეთში 2002 წლის 15 ნოემბერს იქნა მიღებული (§217).

347. სასამართლო სინანულს გამოთქვამს რუსეთის მთავრობის პოზიციის მიმართ, რომელიც აცხადებს, რომ შეუძლებელია პირველი ინსტანციის სასამართლოს მიერ 4 ექსტრადირებული მომჩივნისთვის გამოტანილი განაჩენის ასლების მოპოვება (§108) და კვლავ იმეორებს, რომ ამ მოსაზრებასთან დაკავშირებით ყველა არგუმენტი მისთვის მიუღებელია (§276). თუმცა მის ხელთ არასებული მასალების გათვალისწინებით სასამართლო აღნიშნავს, რომ პროკურატურას არ

მოუთხოვია სასიკვდილო გადაწყვეტილება ამ მომჩივნების მიმართ და რომ არცერთ მათგანს ასეთი გადაწყვეტილება არ გამოუტანეს. იგივე ეხება ხაჯიევს (ელიხაჯიევი, მულკოევი) და ბაიმურზაევს (ალხანოვი), რომლებსაც პირველი ინსტანციის სასამართლომ 2004 წლის 14 სექტემბერს და 11 ოქტომბერს მიუსაჯა 13 და 14 წლით პატიმრობა.

348. სასამართლო ასევე მხედველობაში იღებს ექსტრადირებული მომჩივნების და მათი საკნების სურათებს, ისევე როგორც ვიდეოჩანაწერს, რომელიც გაკეთებულია ქალაქ B-ს საგამომიებო იზოლატორში და ასევე სხვადასხვა სამედიცინო დასკვნებს, რომლებიც რუსეთის ხელისუფლებამ წარმოადგინა (§§ 20, 109, 242, 246 და შემდგ.). თუნდაც იმ შემთხვევაშიც თუ ზოგიერთ საკითხში, კერძოდ აზიევთან დაკავშირებით (§320) ეს დოკუმენტები დადასტურებას მოითხოვს, აქედან არ გამომდინარეობს, რომ ექსტრადირებული მომჩივნების პირობები წინააღმდეგობაში მოდის მე-3 მუხლთან ან მათ მიმართ მოპყრობა იკრძალება ამ დადგენილებით. ასევე უნდა აღინიშნოს, რომ ხაჯიევი და აზიევი, ერთადერთი მომჩივნები, რომლებსაც წერილობითი კონტაქტი ჰქონდა სასამართლოსთან მათი ექსტრადიციის შემდეგ (§§ 235 და 238) არცერთ მომენტში არ უჩივიან მათ მიმართ ცუდ მოპყრობას რუსეთში. გარდა ამისა მათ არ წარმოუდგენიათ არანაირი ცნობები მათი წარსული ცხოვრების შესახებ ამ ქვეყანაში.

349. როდესაც ამას ამბობს, სასამართლოს მხედველობიდან არ რჩება ის ფაქტი, რომ ექსტრადიციის შემდეგ, გარდა გარკვეული წერილობითი კონტაქტისა სასამართლოსთან, მომჩივნები მოკლებულ იყვნენ საშუალებას თავისუფლად წარმოედგინათ მოვლენათა მსვლელობის თავიანთი საკუთარი ვერსია და სასამართლოსთვის გაეცნოთ თუ რა მდგომარეობაში იყვნენ რუსეთში (§§ 511-518). ერთადერთი სამედიცინო დასკვნები, რომლებიც ფიგურირებენ საქმეში, წარმოადგენილ არიან რუსეთის ხელისუფლების მიერ ისე, რომ თვით მომჩივნებს არ აქვთ საშუალება წარმოადგინონ თავიანთი საჩივრები ჯანმრთელობის მდგომარეობასთან დაკავშირებით. სასამართლოში მათ წარმომადგენლებს არ დართეს ნება შესულიყვნენ მათთან კონტაქტში ამასთან დაკავშირებით სასამართლოს მიერ გამოტანილ გადაწყვეტილების მიუხედავად (§228), ექსტრადიციის შემდგომ არსებულ ვითარებაში გარკვევის შეუძლებლობას ართულებს ისიც, რომ რუსეთის ხელისუფლებამ სასამართლოსაც შეუქმნა დაბრკოლებები თავისი ფუნქციონირების შესრულების საქმეში (§504). ასეთ პირობებში არ შეიძლება ხელაღებით ვუსაყვედუროთ მომჩივნებს, რომ მათ საკმარისი სამხილები არ წარმოადგინეს მათი ექსტრადიციის შემდეგ.

350. არც მათ წარმომადგენლებს, რომლებიც ამტკიცებენ, რომ მომჩივნებისთვის არსებობდა საშიშროება რუსეთში, არ წარმოუდგენიათ საკმარისი მტკიცებულებანი იმასთან დაკავშირებით, რომ ექსტრადიციის გამო მათ კლიენტებს პიროვნულად ემუქრებოდა ობიექტურად არსებული საშიშროება. სხვადასხვა საერთაშორისო აგენტების მიერ წარმოდგენილი დოკუმენტები და მოხსენებები, რომლებზეც ისინი ამახვილებენ ყურადღებას, იძლევიან დაწვრილებით, მაგრამ განზოგადოებული ხასიათის ცნობებს იმ ძალადობასთან დაკავშირებით რასაც რუსეთის შეიარაღებული ძალები მიმართავენ ჩეჩნეთის რესპუბლიკის მშვიდობიანი

მოსახლეობის წინააღმდეგ (რომელთაგან ზოგიერთი მოყვანილია 267-ე და 270-ე პარაგრაფების შესაბამის ნაწყვეტებში). მათ მიხედვით არ შეიძლება იმის დადგენა, რომ ექსტრადიცია პერსონალურ საშიშროებას უქმნიდა ექსტრადირებულ მომჩივნებს (*Conka et autres c. Belgique* (déc.), n° 51564/99, 13 mars 2001 ; იხ. აგეთვე, *mutatis mutandis*, *H.L.R. c. France*, précité, p. 759, §42).

351. მომჩივანთა ადვოკატებს არცერთხელ უხსენებიათ რუსეთში სასიკვდილო განაჩენის სისრულეში მოყვანის ფორმირება, რა პირობებში იმყოფება სიკვდილმისჯილი განაჩენის აღსრულების მოლოდინში ან სხვა მნიშვნელოვანი გარემოებები, რომელთა გამო ეს დარღვევა მოექცეოდა მე-3 მუხლის მოქმედების ქვეშ (§333) მათ არერთ მომენტში არ აღუნიშნავთ, რომ მომჩივნების მიმართ წარსულში გამოყენებულ იყო დაუშვებელი მოპყრობა რასაც ითვალისწინებს კონვენციის მე-3 მუხლი, არ უხსენებიათ არც მომჩივანთა პირადი გამოცდილება რაც დაკავშირებულია მატ ჩეჩნურ წარმომავლობასთან, ასევე არ ყოფილა ლაპარაკი მათ პოლიტიკურ ან სამხედრო წარსულზე ჩეჩნეთის რესპუბლიკაში. ადვოკატები შემოიფარგლნენ ამ რეგიონში შეიარაღებული კონფლიქტის საერთო კონტექსტის დახასიათებით და რა უკიდურეს ძალადობას გამოუბოძნენ მათი კლიენტები. თუ იმასაც კი დავუშვებთ, რომ მომჩივნები ებრძოდნენ ფედერალური ჯარების წინააღმდეგ კონფლიქტის ზონაში, სასამართლოს არ გააჩნია არანაირი ინფორმაცია მათ როლზე და მდგომარეობაზე საზოგადოებაში 2002 წლის აგვისტომდე, რაც ხელს უშლის პერსონალური რისკის რეალურობის შეფასებას, მომჩივნების წარსულიდან გამომდინარე. სასამართლოს აღინიშნავს, რომ თბილისში მოსმენილი ყველა მომჩივანი აცხადებდა, რომ არც მათ და არც ექსტრადირებულ მომჩივნებს საზღვრის გადმოკვეთის მომენტში არანაირი იარაღი არ ჰქონიათ (§128). ზოგიერთმა მათგანმა ისიც კი განაცხადა, რომ მშვიდობიან ცხოვრებას ეწეოდა ჩეჩნეთში ან მის მიმდებარე ტერიტორიაზე საქართველოს მხარეს (§§ 128, 134, 140 და 141). ამავე დროს საქართველოში გამოტანილ სასამართლო დადგენილებებიდან არ ჩანს რომ ეს მართლაც ასე იყო (§§ 89 და 91). როგორც არ უნდა იყოს სიმართლე, სასამართლოს ხელთ არსებული არცერთი მასალა არ იძლევა იმის საფუძველს, რომ სასამართლომ მომჩივნები მიიჩნიოს სამხედრო მეთაურებად, პოლიტიკური ან სხვა ნიშნებით გამორჩეულ ფიგურებად (იხ. *a contrario*, *Chahal*, précité, p. 1861, §106). სასამართლოს არ გააჩნია მასალები, რომლებსაც შეეძლოთ დაეკონკრეტებინათ ან გაეზარდათ მომჩივნების პერსონალური რისკის საშიშროება იმ შემთხვევაში თუ მათ რუსეთის ხელისუფლებას გადასცემდნენ.

352. ამგვარად, მომჩივნების წარმომადგენლების მიერ სასამართლოსთვის მიწოდებული მტკიცებულებები ჩეჩნეთის რესპუბლიკაში არსებული კონფლიქტის ზოგადი კონტექსტის ჩვენებით, სხვა სპეციფიური სამხილების არარსებობის პირობებში, არ იძლევა იმის დადგენის საშუალებას, რომ მომჩივანთა პირადი მდგომარეობას ემუქრებოდა საშიშროება, რომელიც შეიძლება განვიხილოთ კონვენციის მე-3 მუხლის შესაბამისად. სასამართლო არ გამორიცხავს, რომ მომჩივნები შეიძლებოდა აღმოჩენილიყვნენ ცუდი მოპყრობის პირობებში, იმ შემთხვევაშიც კი თუ მათ არ წარმოუდგენიათ არანაირი სამხილი იმასთან

დაკავშირებით, რომ მათ მიმართ ასეთი რამ გამოყენებული იყო წარსულში (იხ. *a contrario, Hilal c. Royaume-Uni*, n° 45276/99, § 64, CEDH 2001-II, ainsi que *Vilvarajah et autres*, précité, pp. 8, 11, et 13, §§ 10, 22, et 33, respectivement). თუმცა ასეთ პირობებში, ცუდი მოპყრობის უბრალო შესაძლებლობა არ ნიშნავს მე-3 მუხლის დარღვევას (*Vilvarajah et autres*, précité, p. 37, §111), მით უმეტეს, რომ საქართველოს ხელისუფლების წარმომადგენლებმა მათი რუსი კოლეგებისგან მიიღეს გარანტიები ასეთი შესაძლებლობის წინააღმდეგ.

353. შედეგად, სასამართლომ მის ხელთ არსებული დოკუმენტების საფუძველზე გამოიტანა დასკვნა, რომ საქმესთან დაკავშირებით ფაქტები არ იძლევიან „გონივრულ ეჭვს მიღმა“ იმის მტკიცების საშუალებით, რომ საქართველოს ხელისუფლების მიერ გადაწყვეტილების მიღების მომენტში არსებობდა სერიოზული და დადასტურებული მოტივები იმაში დასარწმუნებლად, რომ ექსტრადიცია მომჩივნებს აყენებდა რეალური საშიშროების წინაშე, რომ მათ მიმართ გამოყენებული იქნებოდა არაადამიანური და დამამცირებელი მოპყრობა, რომელიც შეესაბამება კონვენციის მე-3 მუხლს. საქართველოს ეს დებულება არ დაურღვევია.

ii) რაც შეეხება ისაევის, ხანჩუკაევის, მაგომადოვის, კუშტანაშვილისა და მარგოშვილის ექსტრადიციას

354. სასამართლოს მიაჩნია, რომ იმ მომჩივნების საქმე, რომლებიც არ იყვნენ ექსტრადირებული 2002 წლის 4 ოქტომბერს ცალკე უნდა იქნეს განხილული იმ საქმისგან, რომელიც ზემოთ განვიხილეთ. უპირველეს ყოვლისა საქმე ეხება ისაევს, ხანჩუკაევსა და მაგომადოვს რომელთა ექსტრადიციის მოთხოვნას 2002 წლის 6 აგვისტოს არ მოჰყოლია არანაირი შესაბამისი დადგენილება. იგივე ეხება კუშტანაშვილს და მარგოშვილს, იმ პატარა განსხვავებით, რომ საქართველოს ხელისუფლების მიხედვით მათ ექსტრადიციის საფრთხე არ ემუქრებოდათ მათი საქართველოს მოქალაქეობიდან გამომდინარე (§326).

355. სასამართლო შეახსენებს, რომ მას შეუძლია საჩივრის მიუღებლად ცნობა პროცედურის ნებისმიერ ეტაპზე კონვენციის 35-ე (§4) მუხლის შესაბამისად. ისაევი, ხანჩუკაევი, მაგომადოვი, კუშტანაშვილი და მარგოშვილი არ არიან რა ექსტრადიციის შესახებ გადაწყვეტილების ობიექტები, მათ არ შეუძლიათ ამტკიცონ, რომ თუ კი მათ გადასცემდნენ რუსეთის მთავრობას, კონვენციის 34-ე მუხლის საფუძველზე, ისინი იქნებოდნენ მე-2 და მე-3 მუხლების დარღვევის მსხვერპლები (*Vijayanathan et Pusparajah c. France*, arrêt du 27 août 1992, série A n° 241-B, pp. 86-87, §§ 45 et 46). ამ მუხლებზე დაფუძნებული მათი პრეტენზიები *ratione personae* შეუთავსებელია კონვენციის დებულებებთან და კონვენციის 35-ე (§4) მუხლის საფუძველზე, უარყოფილ უდა იქნეს.

iii) ბიმურზაევის, ხაჩიევის და გელოგაევის ექსტრადიციასთან დაკავშირებით

356. 2002 წლის 28 ნოემბერს, საქართველოს გენერალურმა პროკურატურამ ამ მომჩივნების მიმართ მიიღო დადგენილება მათ ექსტრადიციასთან დაკავშირებით (§83). იმის გამო, რომ უზენაეს სასამართლოში დაიწყო ალიევის სასამართლო პროცესი ექსტრადიციის გადაწყვეტილების წინააღმდეგ შეტანილი საჩივრის საფუძველზე (§258), ბაიმარზაევის გადაცემა რუსეთის ხელისუფლებისთვის მიჩნეული იქნა შეუძლებლად მისი ლტოლვილის სტატუსიდან გამომდინარე, ხოლო ხაჩიევის და გელოგაევის გადაცემა შეჩერებულ იქნა (§88).

357. 2004 წლის 16 ან 17 თებერვალს ბაიმურზაევი და ხაჩიევი თბილისიდან გაუჩინარდნენ, ხოლო ორი თუ სამი დღის შემდეგ ისინი რუსეთის ძალოვანებმა დააკავეს რუსეთ-საქართველოს საზღვარზე. ისინი ამჟამად რუსეთში ჰყავთ პატიმრობაში (§§ 100-103), ამ პირობებში სასამართლოს არ მიაჩნია საჭიროდ იმის ძიება დაირღვა თუ არა კონვენციის მე-2 და მე-3 მუხლები, თუ აქ ორი მომჩივნის ექსტრადიციის გადაწყვეტილებები, მიღებული 2002 წლის 28 ნოემბერს, აღსრულებას ექვემდებარებოდა.

358. რაც შეეხება გელოგაევს მისი ექსტრადიციის გადაწყვეტილების შეჩერების გამო, პრინციპში მას არ ემუქრებოდა გარდაუვალი საშიშროება გადაეცათ რუსეთის ხელისუფლებისთვის. როგორც არ უნდა იყოს, მისი მდგომარეობა განსხვავდებოდა ისაევის და სხვათა სიტუაციასგან (§354) უბრალო ფაქტის გამო, რომ მისი ექსტრადიციის გადაწყვეტილება უკვე ხელმოწერილი იყო. ეს უკანასკნელი შეიძლება დაქვემდებარებოდა აღსრულების იმ ადმინისტრაციული პროცედურების გამო, რომლებიც დაკავშირებული იყვნენ საქართველოში ისაევის ლტოლვილის სტატუსთან (§88). ამ შემთხვევაში გასარკვევია ირღვეოდა თუ არა კონვენციის მე-2 და მე-3 მუხლებით გარანტირებული უფლებები მის მიმართ.

359. სასამართლომ უკვე აღინიშნა, რომ სახელმწიფოს, რომელიც არ მოუხდენია №6 ოქმის რატიფიკაცია და არ წარმოადგენს №13 ოქმის მხარეს აქვს უფლება გამოიყენოს სიკვდილით დასჯა გარკვეულ პირობებში, კონვენციის მე-2 (§2) მუხლის შესაბამისად. რისკთან დაკავშირებული საკითხი, რომლის წინაშე დადგებოდა მომჩივანი მისი სავარაუდო ექსტრადიციის შემთხვევაში უნდა განიხილებოდა მე-3 მუხლის შესაბამისად და იკითხებოდა მე-2 მუხლის ფონზე. ასევე რისკი უნდა განიხილებოდა იმ მოპყრობის კუთხით, რიმელსაც კრძალავს მე-3 მუხლი (§333 და შემდგ.). ამ შემთხვევის მსგავს საქმეში სასამართლომ უნდა გამოიყენოს მკაცრი კრიტერიუმები ცუდი მოპყრობის რეალური რისკის არსებობის შესაფასებლად მე-3 მუხლის აბსოლუტური ხასიათიდან გამომდინარე და იმ ფაქტის გათვალისწინებით, რომ იგი ემყარება იმ დემოკრატიული საზოგადოებების ფუდამენტალურ ფასეულობებს, რომლებიც ქმნიან ევროპის საბჭოს (*Chahal, précité*, p. 1859, §96).

360. სასამართლო შეახსენებს, რომ მოსალოდნელი რისკის შესაფასებლად იმ შემთხვევაში, როდესაც ექსტრადიცია ჯერ კიდევ არ მომხდარა, ყველაზე შესაფერისი მომენტი საიდანაც უნდა დაიწყოს შეფასება ეს არის ის დრო, როდესაც საქმე სასამართლოში განიხილება. თუ ისტორიული ფაქტები მართლაც საინტერესოა იმ მხრივ, რომ ისინი იძლევიან თანამედროვე სიტუაციაში გარკვევის საშუალება და

გვიჩვენებენ მის შესაძლო განვითარებას, მაშინ გადამწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება არსებულ გარემოებებს (*Chahal, précité*, p. 1856, §86 ; *Ahmed c. Autriche, arrêt* du 17 décembre 1996, *Recueil* 1996-VI, p. 2207, § 43 ; *Jabari, précité*, §41).

361. ამ საქმეში, სასამართლომ უნდა შეაფასოს, ახალი მასალების საფუძველი, რომლებიც საქართველოს ხელისუფლებისთვის 2 წლის წინ უცნობი იყო, გამოიწვევდა თუ არა გელოგაევის შემთხვევაში 2002 წლის 28 ნოემბრის ექსტრადიცია კონვენციის მე-3 მუხლის საწინააღმდეგო შედეგებს.

362. სასამართლო უპირველეს ყოვლისა აღნიშნავს, რომ 2002 წლის 4 ოქტომბრის ექსტრადიცის შემდეგ 5 ექსტრადირებული მომჩივანი იზოლაციის პირობებში იხდიდა სასჯელს ჩრდილოეთ კავკასიაში. მათ ნათესავებს არ მისცეს უფლება სცოდნოდათ მათი პატიმრობის ადგილი (§482). სანამ სასამართლოს გააწივდა მათი პატიმრობის ადგილის მისამართს რუსეთის ხელისუფლებას სასამართლოს მოსთხოვა წინასწარი გარანტიები კონფიდენციალურობასთან დაკავშირებით (§15). მომჩივნებს არ მიეცათ მათ ადვოკატებთან კონტაქტის საშუალება, ხოლო ამ უკანასკნელებს რუსეთის ხელისუფლებამ არ მისცა საშუალება მოენახულებინათ ისინი სასამართლოს სპეციალური მითითების შემდეგაც კი (§§ 228 და 310).

363. თუ სიმართლეს შეეფარდება ის, რომ ეს მომჩივნები მოთავსებული იყვნენ საპრობილე ადგილებში კონფლიქტის ზონის გარეთ, ჩრდილოეთ კავკასიის ეს დაწესებულებები, *Amnesty International*-ის და რუსეთის ადამიანთა უფლებების დაცვის კომისარის ჯგუფის აზრით (§269), საქმე უნდა ეხებოდეს „დახარისხების ბანაკებს“, სადაც პრაქტიკაში შემოღებული იყო პატიმრების მიმართ ცუდი მოპყრობა. იქიდან გამომდინარე, რომ სასამართლოს არ ჰქონდა არანაირი შესაძლებლობა შეემოწმებინა ამ მტკიცებების ჭეშმარიტება ამ ექსტრადირებულ მომჩივანთა კონკრეტულ შემთხვევაში, იგი უნდა ენდოს იმ მასალებს, რის მოპოვებაც მან შესძლო (*Vilvarajah et autres, précité*, p. 36, §§ 107 et 108 ; *Irlande c. Royaume-Uni, précité*, p. 64, §160).

364. შემდგომ, სასამართლო გამოხატავს შეშფოთებას იმასთან დაკავშირებით, რომ რუსეთის ხელისუფლება სერიოზულ დაბრკოლებას უქმნის საერთაშორისო დამკვირვებლებს „თვალი ადევნონ“ პატიმართა უფლებების მდგომარეობის საკითხი ჩეჩნეთის კონფლიქტის ფარგლებში. კერძოდ, 2003 წლის იანვარში, რუსეთის მთავრობამ არ გაუგრძელა მანდატი ჩეჩნეთში ეუთოს დახმარების ჯგუფს. ევროპის საბჭოს წამების საწინააღმდეგო კომიტეტი (CPT) ჯერ კიდევ 2001 წელს უჩიოდა რუსეთის ფედერაციის მხრიდან თანამშრომლობის ნაკლებობას (§267 „ე“). ადამიანის უფლებათა დაცვის ჰელსინკის საერთაშორისო კავშირის მიხედვით (2004 წლის მოხსენება), ჩრდილოეთ კავკასიაში საერთაშორისო დასწრება სულ უფრო იშვიათ ხასიათს ატარებს, რასაც მოჰყვა ის, რომ თითქმის აღარ არსებობენ მოწმეები, ისევე როგორც გარედან შემოსული დახმარება (§271 „ვ“).

365. სასამართლო ასევე აღნიშნავს, რომ 2002 წლის 27 დეკემბერს ფედერალური კანონის თანახმად, ახალი სსსკ-ის 30-ე (§26) მუხლი) რუსეთის ფედერაციის მთელ ტერიტორიაზე ძალაში უნდა შევიდეს და დასრულდეს 2007

წლის 1-ლი იანვრისთვის (§265). ეს მუხლი, კერძოდ, ითვალისწინებს იმას, რომ ბრალდებულის თხოვნით ნაფიც მსაჯელთა სასამართლო იხილავს ისეთ დანაშაულებთან დაკავშირებულ საქმეებს, რომელთა შემსუბუქება შესაძლებელია სსკ-ის 205-ე, 209-ე, 317-ე და 322-ე (§2) მუხლებით (§260). ეს ის დანაშაული, რაშიც რუსეთის ხელისუფლება ბრალს დებს მომჩივნებს (§§ 66, 70 და 71). 2007 წლის 1-ლი იანვრიდან, სიკვდილით დასჯის გამოყენების აკრძალვა, რომელიც ექვემდებარება „რუსეთის ფედერაციის მთელ ტერიტორიაზე ნაფიც მსაჯელთა სასამართლოს შემოღებას“ 1999 წლის 2 თებერვლის კონსტიტუციური სასამართლოს დადგენილებით, დაკარგავდა თავის ძალას (§262). მიუხედავად ამისა, 2002 წელს, მომჩივანთა ექსტრადიციის მოთხოვნის განხილვისას საქართველოს ხელისუფლება შეფასებების დროს სწორედ ამ დადგენილების არსებობის დაეყრდნო (§§69, 173, 183 და 324).

366. და ბოლოს სასამართლო აღნიშნავს ახალ უკიდურესად საგანგაშო მოვლენას რაც გამოიხატება იმ ჩეჩური წარმოშობის პირების დევნასა და მკვლელობებში, რომლებმაც სასამართლოში სარჩელი შემოიტანეს. ეს მოვლენა ამასწინათ მკაცრად ამხილა თავის 2004 წლის 15 სექტემბრის მოხსენებაში (§271 „ვ“) ადამიანთა უფლებების დაცვის ჰელსინკის საერთაშორისო კავშირმა, რაც ასევე დაგმო ევროპის საბჭოს საპარლამენტო ასამბლეამ (§267 „დ“). აღნიშნული მოხსენება აფიქსირებს დევნის მკვეთრ მატებას 2003 და 2004 წლებში იმ პირების მიმართ, რომლებმაც სასამართლოს სარჩელით მიმართეს. ეს გამოიხატება მუქარებში, წამებებში, დაპატიმრებაში, გატაცებებსა და მკვლელობებში. ის ორგანიზაციები, რომლებიც მომჩივნებს წარმოადგენენ სასამართლოში, მათ შორის „მემორიალი“ და ჩეჩნეთში სამართლიანობის დამკვიდრების და ადამიანთა უფლებების დაცვის ადვოკატთა ევროპული ცენტრი ასევე უჩივიან მათი კლიენტების დანაშაულებრივ დევნას.

367. 2002 წლის 28 ნოემბრის შემდეგ მოპოვებული მასალების საფუძველზე, სასამართლოს მიაჩნია, რომ ის შეფასებები, რომლებიც გაკეთდა 2 წლის წინ გელოგაევის ექსტრადიციის გადაწყვეტილების სასარგებლოდ აღარ არის საკმარისი იმისთვის, რომ გამოირიცხოს მის მიმართ ცუდი მოპყრობის საშიშროება, რაც კონვენციით არის აკრძალული.

368. შედეგად, სასამართლო მიიჩნევს, რომ გელოგაევის მიმართ 2002 წლის 28 ნოემბრის ექსტრადიციის გადაწყვეტილების შესრულების შემთხვევაში, ამ დროსთვის გაკეთებული შეფასებების საფუძველზე, ადგილი ექნებოდა კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევას.

გ. გაუსამართლებლად დასჯის საშიშროების შესახებ

369. მომჩივნების წარმომადგენლები სასამართლოს ყურადღებას აქცევენ იმ ფაქტს, რომ ჩეჩნეთში სისტემატურად ადგილი აქვს ჩეჩური წარმოშობის

პატიმრების უკანონო დასჯის შემთხვევებს. ამასთან დაკავშირებით მათ მოჰყავთ სხვადასხვა სამთავრობო და არასამთავრობო ორგანიზაციების განცხადებები და მოხსენებები (§§ 267 („ე“ და „ვ“), 268 და 270 ზემოთ). გაუსამართლებლად დასჯის შიში უფრო მეტად უნდა გვექონდეს როდესაც საქმე ეხება ექსტრადირებულ მომჩივნებს, რომლებსაც ბრალი ედებათ ტერორიზმში ან სხვა დანაშაულებში ჩეჩნეთში მიმდინარე კონფლიქტის ჩარჩოებში.

370. მოპასუხე მთავრობები ამასთან დაკავშირებით კომენტარს არ აკეთებენ.

371. სასამართლო აღინიშნავს, რომ მართლაც არსებობს მკვლელობის და უსამართლო დაკავების ბევრი შემთხვევა, რომელსაც მოჰყვება ჩეჩნეთის რესპუბლიკაში ჩეჩნური წარმოშობის პირების გაუჩინარება. ეს ყველაფერი მხილებულია მოხსენებებში, რომლებზეც მიუთითებენ მომჩივანთა წარმომადგენლები. თუმცა ამ რეგიონში მიმდინარე კონფლიქტის ზოგად კონტექსტთან დაკავშირებული სამხილები არ გამოდგებიან იმის დასამტკიცებლად, რომ ექსტრადიციის შემთხვევაში მათ მიმართ ნამდვილად იქნებოდა გამოყენებული არასამართლიანი ქმედება. უკიდურესი ძალადობის გათვალისწინებით, რაც ახასიათებს ჩეჩნეთის რესპუბლიკაში მიმდინარე კონფლიქტს, სასამართლო არ გამორიცხავს, რომ ექსტრადიცია გარკვეულად შეუქმნიდა მომჩივნებს შიშის განცდას მათ სიცოცხლესთან დაკავშირებით, მაგრამ ამავე დროს, ასეთი რისკის უბრალო შესაძლებლობა არ შეიძლება თავისთავად მივიჩნიოთ კონვენციის მე-2 მუხლის დარღვევად (*mutatis mutandis, Vilvarajah et autres, précité, p. 37, §111*)

372. საქმიდან გამომდინარე ფაქტები არ იძლევიან იმის მტკიცებას, რომ საქართველოს ხელისუფლების მიერ გადაწყვეტილების მიღების მომენტში არსებობდა სერიოზული და დადასტურებული მოტივები იმის საფიქრელად, რომ ექსტრადიცია მომჩივნებს შეუქმნიდა არასამართლებრივი დასჯის რეალურ საშიშროებას, რაც კონვენციის მე-2 მუხლის დარღვევა იქნებოდა. აქედან გამომდინარე ამ დებულების დარღვევას ადგილი არ ჰქონდა.

დ. რაც შეეხება 2002 წლის 3-4 ოქტომბრის ღამის მოვლენებს

1. მხარეთა ვერსიები

373. მომჩივანთა წარმომადგენლები ამტკიცებენ, რომ 2002 წლის 3-4 ოქტომბრის ღამეს, მომჩივნებს, რომლებიც შეშფოთებულები იყვნენ და ცუდად ინფორმირებული, გახდნენ საქართველოს სპეცდანიშნულების რაზმის ძალადობის ობიექტი. მათი აზრით სასამართლომ განსაღმრთებული ყურადღება უნდა მიაქციოს აზიევს, რომელიც უარს აცხადებდა ექსტრადიციაზე და ამის გამო მას უმოწყალოდ სცემეს „ხელკეტებითა და ელექტროშოკით“. მთლად გასისხლიანებული და თავში მძიმედ დაჭრილი, იგი ათრიეს დერეფანში “როგორც ცხედარი” და გაუყენეს აეროპორტის გზას (§§ 125 და 135). ხელკეტებით მიყენებულმა დარტყმებმა ბაიმურზაევს ყბის ძვალი ჩაუტეხეს. ადვოკატები გამოხატავენ იმ ფაქტს, რომ შემდგომში

მოსაღველებების მიმართ აღიძრა სისხლის სამართლის საქმე იმ ფაქტებთან დაკავშირებით, რომლის მსხვერპლი თვითონ იყვნენ (§§ 97 და შემდგ.). მომჩივნებისთვის მიყენებული დაზიანებებიც რომ არ იყოს პროცედურის დარღვევის ფაქტიც კი უკვე საკმარისია იმისთვის, რომ დარღვეულად ჩაითვალოს კონვენციის მე-3 მუხლი.

374. საქართველოს ხელისუფლება ამტკიცებს, რომ ძალის გამოყენება გახდა აუცილებელი იმის გამო, რომ მომჩივნები უარს აცხადებდნენ დამორჩილებულიყვნენ საპრობილეს თანამშრომლების კანონიერ მოთხოვნებს და ძალა გამოიყენეს ამ უკანასკნელების მიმართ. სახელმწიფო მოხელეები იძულებული გახდნენ თავი დაეცვათ მომჩივანთა თამდასხმებისგან, რომლებიც შეიარაღებულები იყვნენ ლითონის სხვადასხვა დეტალებით და სატყორცნებით, რომლებიც მათ დაამხვრეს აგურის ნატეხებისგან, რომლებიც ჩაყარეს თეთრეულსა და ტანსაცმელში და შემდეგ განასკვეს. ამასთან დაკავშირებით ხელისუფლება იხსენებს სამედიცინო დასკვნებს და ექსპერტიზის ანგარიშს (§200 და შემდგ.) და სასამართლოს ყურადღებას მიაქცევს სახელმწიფო მოხელეების ჭრილობებს, რომლებიც მათ მომჩივნებმა მიაყენეს და მიაჩნია, რომ თვით პატიმრებს არ ჰქონდათ უფრო სერიოზული დაზიანებები.

2. სასამართლოს შეფასება

375. სასამართლო შეახსენებს, რომ მე-3 მუხლი ეძღვნება დემოკრატიული საზოგადოების ფუნდამენტალურ ფასეულობებს და რომ აქ გამონაკლისები დაუშვებელია (*Selmouni c. France* [GC], n° 25803/94, § 95, CEDH 1999-V). იმისთვის, რომ მე-3 მუხლის მოქმედების ქვეშ მიექცეს ცუდმა მოპყრობამ უნდა მიაღწიოს სერიოზულობის მინიმუმს, რომლის შეფასება დამოკიდებულია საქმის მონაცემების მთლიანობაზე (იხ. ასევე §338), მოპყრობა „არაადამიანურია“ მე-3 მუხლის მიხედვით თუ იგი განზრახ არის ჩადენილი დიდი ხნის განმავლობაში და თუ მან გამოიწვია სხეულის დაზიანებები ან ძლიერი ფიზიკური ან ფსიქიკური ტანჯვა (იხ. სხვებს შორის, *Kudła c. Pologne* [GC], n° 30210/96, §92, CEDH 2000-XI), სასამართლო ხაზს უსვამს იმას, რომ სახელმწიფო პასუხს აგებს პატიმრობაში მყოფ ყველა პირიზე, რადგან ეს უკანასკნელი მისი ფუნქციონირების ხელში არის მოწყვლად სიტუაციაში და ხელისუფლებას აქვს მოვალეობა დაიცვას ის (*Berktaş c. Turquie*, n° 22493/93, §167, 1er mars 2001 ; *Algür c. Turquie*, n° 32574/96, §44, 22 octobre 2002). სასამართლოსთვის ცნობილია რა ძალადობის შესაძლებლობა არსებობს პატიმრობის ადგილებში და ისიც რომ პატიმართა მხრიდან დაუმორჩილებლობის რა სისხლისღვრა შეიძლება მოყვეს რის შედეგად საჭირო ხდება ციხის ადმინისტრაციის მხრიდან წესრიგის დამცველი ძალების გამოყენება (*Satik et autres c. Turquie*, n° 31866/96, §58, 10 octobre 2000). მიუხედავად ამისა, ფიზიკური ძალის გამოყენება იმ პირის მიმართ ვისაც თავისუფლება აქვს ალკვეტილი, როდესაც ის თავისი საქციელით ამას არ იმსახურებს, ეს არის პირის ღირსების შელახვა და მე-3 მუხლით გარანტირებული უფლების

დარღვევა (*Tekin c. Turquie*, arrêt du 9 juin 1998, *Recueil* 1998-IV, pp. 1517-1518, §§ 52 et 53 ; *Labita c. Italie* [GC], n° 26772/95, §120, CEDH 2000-IV).

376. ამ საქმეში, მხარეები არ უარყოფენ იმას, რომ 2002 წლის 3-4 ოქტომბრის ღამეს საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს სპეცდანიშნულების რაზმმა გამოიყენა ფიზიკური ძალა რათა საკნიდან გამოეყვანა 11 მომჩივანი მათგან 4-ს ექსტრადიციის მიზნით (ადაევი და მარგოშვილი იმ დროს საპრობილის საავადმყოფოში იმყოფებოდნენ). სასამართლოს დადგენილად მიაჩნია, რომ ძალის გამოყენება მოხდა დილის 4-დან 5 საათამდე რასაც წინ უძღოდა საპრობილეს თანამშრომლების მხრიდან მშვიდობიანი მცდელობები პატიმრებს შეესრულებინათ ბრძანება საკანის დატოვებასთან დაკავშირებით (§§ 124, 147 და 148).

377. იმ გარემოებების აღდგენის შემდეგ, რომელშიც მოვლენები ვითარდებოდნენ, სასამართლოს ეჭვი არ რჩება იმის საწინააღმდეგად რასაც მომჩივნები ამტკიცებენ (§§ 125 და 131), რომ მათ თვითონ შეიარაღებული წინააღმდეგობა გაუწიეს საპრობილეს თანამშრომლებს ხოლო შემდეგ სპეცდანიშნულების რაზმს. №5 საპრობილის საკნის სურათის მიხედვით (§20), №88 საკანში ჩატარებული ინვენტარიზაციის ოქმის, სასამართლო ექსპერტიზის დასკვნების და სხვადასხვა მოწმის ჩვენების მიხედვით (§§ 96, 144 და შემდგ.), ეჭვი არ რჩება იმასთან დაკავშირებით, რომ მომჩივნები სხვადასხვა საგნებით იყვნენ შეიარაღებულები, მათ შორის აგურებით და ლითონის ნაწილებით, რათა წინ აღდგომოდნენ მათ შესაძლო ექსტრადიციას. შედეგად სასამართლოს მასალებად მიაჩნია საქართველოს ხელისუფლებას არგუმენტი რომლის მიხედვით სპეცდანიშნულების რაზმის დაახლ. 15-კაციანი ჯგუფის გამოყენება, რომლებიც ხელკეტებით იყვნენ შეიარაღებული (§§ 124, 151 და 159), გამართლებულად მიჩნეულ იქნა საჭიროდ საპრობილეს თანამშრომლების უსაფრთხოებიდან გამომდინარე და ამავე დროს არეულობის გავრცელების თავიდან ასაცილებლად მთელი დაწესებულების მასშტაბით. მიუხედავად ამისა დასადგენია ეს აუცილებლობა ხომ არ იყო უპირველეს ყოვლისა თვით ხელისუფლების მოქმედების ან დაშვებული შეცდომის შედეგი.

378. უპირველეს ყოვლისა სასამართლო აღნიშნავს, რომ №88 საკანში ერთად ყოფნის დროს, როდესაც ისინი თავიდანვე არ იყვნენ ინფორმირებული ექსტრადიციის პროცედურის დაწყების შესახებ შამაევმა, კუმტანაშვილმა, ვისიტოვმა, ისაევმა და ხანჩუკაევმა გაიგეს მხოლოდ რამდენიმე მათგანის აუცილებელი ექსტრადიციის შესახებ 2002 წლის 3 ოქტომბრის 23 საათსა და შუაღამეს შორის (§§ 216 და 455), ანუ რამდენიმე საათით ადრე სანამ დაიწყებდა 2002 წლის 2 ოქტომბერს გამოტანილი ექსტრადიციის გადაწყვეტილების აღსრულება. დილის დაახლოებით 3 თუ 4 საათისთვის, საპრობილეს თანამშრომლებმა, მათ შორის საპრობილეს დირექტორმა, უბრძანეს მომჩივნებს დაეტოვებინათ მათი საკანი ფიქტიური მიზეზების მოყვანით (დეზინფექცია ან ჩხრეკა), იმ დროს როდესაც მანქანა უკვე იცდიდა საპრობილეს გვერდით ეზოში რათა 4 მათგანი გადაეყვანა რუსეთის ხელისუფლებისთვის გადაცემის მიზნით (§§ 124 და 148). მომჩივანთა განსაკუთრებით მოწყვლადი სიტუაციის გათვალისწინებით, როდესაც ისინი

აღმოჩნდნენ იმ ქვეყანაში ექსტრადიციის ფაქტის წინაშე, სადაც მათ ცუდი მოპყრობა და მათი სიცოცხლის ხელყოფას საშიშროება ემუქრებოდათ, სასამართლოს მიაჩნია, რომ ხელისუფლების ასეთი მოქმედება მცდარია.

379. მართლაც გაუგებარია დატოვო პატიმარი გამოცანის წინაშე რამდენიმე კვირის განმავლობაში და არ იცოდეს ემუქრება თუ არა მას ექსტრადიცია (§§124, 136, 183 და 194) ისე, რომ იგი დარჩეს ჭორების და მასმედიის მიერ გავრცელებული ინფორმაციის ამარა და მას არ შეატყობინო ნორმალური და სათანადო ფორმით მის მიმართ კომპეტენტური ორგანოების მიერ მიღებული ზომების შესახებ (§§ 428 და 432). ასევე მიუღებელია, რომ პატიმარი დააყენონ ფაქტის წინაშე და მან მხოლოდ მაშინ გაიგოს, რომ იგი მართლაც იგზავნება რომელიღაც ქვეყანაში, როდესაც მას მოსთხოვენ დატოვოს საკანი.

380. ამ საქმის ნაკლოვანი მხარე იმაშიც მდგომარეობს, რომ იმ შემთხვევაშიც კი თუ ექსტრადიცია №88 საკნის მხოლოდ ოთხ პირის ეხებოდა, თერთმეტი მომჩივანი სასოწარკვეთილი და პანიკით იყო მოცული, რადგან მათ არ იცოდნენ ვინ იქნებოდა ექსტრადირებული (§§ 73, 98, 124, 215 და 216). ჯგუფური წინააღმდეგობა, რაც მათ დაუპირისპირეს სახელმწიფო მოხელეებს დაკავშირებული იყო მათ კანონიერ შიშთან რასაც მათში აღძრავდა ექსტრადიციის იდეა (§340). მის ხელთ არსებული მასალების გათვალისწინებით სასამართლოს მიაჩნია, რომ საქართველოს ხელისუფლების მიერ გამოყენებული ემმაკობის ტაქტიკა და ნაჩქარევი მოქმედება ითვალისწინებდა მისარჩელების მახეში გაბმას რათა ისინი ფაქტის წინაშე დამდგარუყვნენ (იხ. *mutatis mutandis, Conka c. Belgique*, n° 51564/99, §§ 41 et 42, CEDH 2002-I, *Bozano c. France*, arrêt du 18 décembre 1986, série A n° 111, pp. 25-26, §59, et *Nsona c. Pays-Bas*, arrêt du 28 novembre 1996, *Recueil* 1996-V, p. 2004, §103) გართულებების თავიდან აცილების მიზნით. ამგვარად, ასეთმა მიდგომამ და პროცედურის წარმართვის ფორმამ, რომელიც ექსტრადიციის აღსრულებასთან იყო დაკავშირებული, მომჩივნებს პირიქით ბუნტისკენ უბიძგა (იხ. *a contrario, Caloc c. France*, n° 33951/96, §100, CEDH 2000-IX) . სასამართლოს აზრით ასეთ პირობებში ფიზიკური ძალის გამოყენება არ შეიძლება გამართლებულ იქნეს პატიმართა ქცევიდან გამომდინარე.

381. სამართლებრივი გარანტიების უკმარისობასთან გამომდინარე (§§ 428, 432 და 457-461) და იმის გათვალისწინებით, რომ მომჩივნები ჩააყენეს ისეთ მდგომარეობაში, როდესაც მათ არ იცოდნენ არაფერი მათ ბედთან დაკავშირებით, რასაც ემატებოდა შესფოთება (§§ 129, 132, 171, 188 და 194) და გაურკვევლობა რის წინაშე ისინი აღმოჩნდნენ მათთვის გაურკვეველი მიზეზების გამო, სასამართლოს მიაჩნია, რომ ის ფორმა, რომელიც საქართველოს ხელისუფლებამ მიმართა 2002 წლის 2 ოქტომბრის ექსტრადიციის გადაწყვეტილების შესრულების დროს, წარმოქმნის პრობლემას, რომელიც კონვენციის მე-3 მუხლის მოქმედების ქვეშ ექცევა.

382. რაც შეეხება დაზიანებების სერიოზულობას 2002 წლის 4 ოქტომბრის სამედიცინო დასკვნის მიხედვით (§§ 200-211) და ამ რიცხვში მომჩივანთა პირად საქმეში შეტანილი ჩანაწერების მიხედვით სასამართლომ დაადგინა, რომ ხანჩუკაევს, მაგომადოვს და გელოგაევს მთელ სხეულზე აღენიშნებოდათ მნიშვნელოვანი ზომის სისხლჩაქცევების დიდი რაოდენობა (მერყეობდა 1X1-დან

20X5 სმ-მდე). ხანჩუკაევს ასევე ჰქონდა მარჩხენა მხარის მოტეხილობა, ისავეს სისხლჩაქცევები ჰქონდა სახეზე, განსაკუთრებით მარჯვენა თვალის ირგვლივ. ხაჩიევს და ბაიმურზაევს არანაირი ძალადობის კვალი არ აღენიშნებოდათ. თუმცა, მათი წარმომადგენლების თქმით, ბაიმარზაევს ადრეც აწუხებდა ძვლის სერიოზული დეფორმაცია ყბის არეში და ჰოსპიტალიზირებული იყო მისი მოტეხილობის გამო (§§ 106 და 208). კუმტანაშვილი ამ სამედიცინო ექსპერტს არ შეუმოწმებია არაექსტრადირებული მომჩივნების და ერთი საპრობილეს თანამშრომლის ჩვენების გარდა, რომელთა მოსმენა ჩატარდა თბილისში (§§ 125, 135 და 158), სასამართლოს არ გააჩნია საბუთები, რომლებიც მიუთითებენ №88 საკნის 4 მომჩივნის შამაევის, აზიევის, ხაჯიევის და ვისიტოვისთვის მიყენებულ დაზიანებებზე.

383. როგორც არ უნდა იყოს, თუ დავუშვებთ იმასაც, რომ თბილისში სასამართლოს წინაშე წარმომდგარ მომჩივნებს შეენიშნებათ ტენდენცია გააზვიადონ მათი ან სხვა მომჩივნების მიერ მიღებული დაზიანებები, სამედიცინო ექსპერტის მიერ დადგენილი სისხლჩაქცევების სერიოზულობა, რომელმაც შეამოწმა ხანჩუკაევი, მაგომადოვი, გელოგაევი და ისაევი (იხ. *Assenov et autres c. Bulgarie*, arrêt du 28 octobre 1998, *Recueil* 1998-VIII, pp. 3271-3272, §11), ისევე როგორც ხანჩუკაევის შემთხვევაში მარცხენა მხარის მოტეხილობა იძლევა საშუალებას მოვიჩინოთ, რომ ამ მომჩივნების ჭრილობები საკმარისად სერიოზული იყო იმისთვის, რომ მიექცნენ მე-3 მუხლის მოქმედების სფეროში (*A. c. Royaume-Uni*, arrêt du 23 septembre 1998, *Recueil* 1998-VI, p. 2699, § 21 ; *Ribitsch c. Autriche*, arrêt du 4 décembre 1995, série A n° 336, pp. 9 et 26, §§ 13 et 39 A). სასამართლო შენიშნავს, რომ მას ხელთ არსებული მასალები არ იძლევიან საშუალებას დადგინდეს ჰქონდა თუ არა ამ დაზიანებებს ხანგრძლივი ეფექტი დაზარალებულებზე. იგი უბრალოდ აღნიშნავს, რომ მაშინ როდესაც ეს საჭირო იყო არანაირი სამედიცინო შემოწმება არ ჩატარებულა და მომჩივნებს მხოლოდ რამდენიმე სამედიცინო დახმარება აღმოუჩინეს (§§ 126, 153 *in fine* და 206-211).

384. სასამართლოს მხედველობიდან არ გამორჩენია ის რომ საპრობილეს თანამშრომლებმა და სპეცდანიშნულების რაზმის წევრებმაც მიიღეს ჭრილობები მომჩივნებთან „ხელჩართული ბრძოლის“ დროს (§§ 151, 158 და 204-205). გამოძიების პროცესში ამ მომჩივნებიდან 4 სცნეს ამ დაზიანებების ავტორებად და მათ 2004 წლის 25 ნოემბერს მიესაჯათ 2 წლითა და 5 თვით პატიმრობა. ამჟამად მიმდინარეობს პროცესი სხვა სამი მომჩივნის წინააღმდეგ (§§ 98 და 99). სამაგიეროდ, არ ეტყობა, რომ საქართველოს ხელისუფლებას ჩაეტარებინოს რაიმე გამოძიება იმის გასარკვევად თუ რამდენად ზომიერად იქნა გამოყენებული ძალა მომჩივნების წინააღმდეგ.

385. თუ გავითვალისწინებთ იმ დაუშვებელ გარემოებებს, რომლითაც იყო გარემოცული 4 მომჩივნის ექსტრადიციის გადაწყვეტილების აღსრულების პროცედურა საქართველოს ხელისუფლების მხრიდან (§§ 378-381), რასაც ემატება სპეცდანიშნულების რაზმის მიერ ზოგიერთი მათგანისთვის დაზიანებების მიყენება, რომელსაც არ მოჰყოლია სამედიცინო შემოწმება და შესაბამისი მკურნალობა საჭიროების დროს, სასამართლოს მიაჩნია, რომ თბილისის №5 საპრობილეში მყოფ 11 მომჩივანის 2002 წლის 3-4 ოქტომბრის ღამეს მიაყენეს ფიზიკური და მორალური

ტკივილი ისეთი სახით, რომ ამას შეიძლება მიეცეს არაადამიანური მოპყრობის კვალიფიკაცია.

386. აქედან გამომდინარე საქართველოს მხრიდან ადგილი ჰქონდა კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევას.

III. საქართველოს მიერ კონვენციის მე-5 მუხლის § 1,2 და 4-ის სავარაუდო დარღვევის შესახებ

387. კონვენციის მე-5 მუხლის § 1,2 და 4-ის შესაბამის ნაწილებში ნათქვამია:

„1. ყველას აქვს პირის თავისუფლებისა და უსაფრთხოების უფლება. არავის წაერთმევა თავისუფლება ქვემოთ ჩამოთვლილი შემთხვევების გარდა და ეს მოხდება კანონით განსაზღვრული პროცედურის შესაბამისად: (...)

გ) პირის კანონიერი დაპატიმრება ან დაკავება, განხორციელებული იმ მიზნით, რათა მოხდეს მისი წარდგენა უფლებამოსილი კანონიერი ხელისუფლების წინაშე, მის მიერ დანაშაულის ჩადენის კანონზომიერი ეჭვის არსებობის შემთხვევაში ან როდესაც დაპატიმრება ან დაკავება კანონზომიერად აუცილებლად განიხილება მის მიერ დანაშაულის ჩადენის ან შემდგომ მისი გაქცევის თავიდან აცილებისთვის; (...)

ვ) პირის კანონიერი დაპატიმრება ან დაკავება მის მიერ ქვეყანაში უკანონოდ შესვლის აღკვეთისთვის ან იმ პირის დაპატიმრება ან დაკავება, რომლის წინააღმდეგ ხორციელდება ღონიადიებები მისი დეპორტაციისა ან გადაცემისთვის.

2. ყველა დაპატიმრებულს მისთვის გასაგებ ენაზე დაუყოვნებლივ აცნობებენ მისი დაპატიმრების მიზეზებსა და მის წინააღმდეგ აღმრულ ბრალდებებს. (...)

4. დაპატიმრებით ან დაკავებით თავისუფლება აღკვეთილ ყველა პირს, უფლება მიეცემა განახორციელოს ქმედებანი, რომლითაც მისი დაკავების კანონიერება სწრაფად გადაწყდება სასამართლოს მიერ და გათავისუფლდება, თული მისი დაკავება არ არის კანონიერი. (...)

1. მხარეთა ვერსიები

388. მომჩივანთა წარმომადგენლები ამტკიცებენ, რომ მათი კლიენტები ოფიციალურად არასდროს იყვნენ დაკავებული მათი ექსტრადიციის მიზნით და რომ 2002 წლის 6 და 7 აგვისტოს მათ პატიმრობაში აყვანას შეაძლება მიეცეს პატიმრობის შენიღბული ფორმის კვალიფიკაცია რაც იკრძალება კონვენციის მე-5 (§1 „ვ“) მუხლით. ამ რიცხვებში მათი გადმოყვანა სამოქალაქო ჰოსპიტალიდან საპყრობილეში (მარგოშვილის შემთხვევაში - ციხის საავადმყოფოდან) საქართველოში რუსეთის გენერალური პროკურორის 2002 წლის 6 აგვისტოს ჩამოსვლის შედეგი იყო, რომელმაც თან ჩამოიტანა მომჩივანთა ექსტრადიციის მოთხოვნა (§§ 58-60). თუ გვერდზე გადავდებთ კონვენციის მე-5 მუხლის მოთხოვნას „რაც შეიძლება მოკლე ვადებში“, არც ციხეში მათი გადაყვანის დროს და არც შემდგომ

მომჩივნები არ იყვნენ ინფორმირებული იმის შესახებ, რომ ისინი დააკავეს რუსეთის ხელისუფლებისთვის გადაცემის მიზნით. ამავე ფაქტის გამო მომჩივნებს არ მიეცათ საშუალება გაესაჩივრებინათ მათი პატიმრობაში აყვანის კანონიერება. იგივე პრეტენზიების წამოყენებით ხაჯიევი ხაჯიევი აქცენტს აკეთებს კონვენციის მე-5 (§2) მუხლზე და მე-6 (§3) მუხლზე (§235). გარდა ამისა იგი ჩივის, რომ სამოქალაქო ჰოსპიტალში დაკითხეს თარჯიმნის გარეშე და ამავე დროს, როდესაც იგი 2002 წლის 6 აგვისტოს წარსდგა სასამართლოს წინაშე (§58) არ გამოუცხადეს მის წინააღმდეგ წაყენებული ბრალდებები.

389. რაც შეეხება ხაჩიევსა და ბაიმურზაევს, ადვოკატები უჩივიან თბილისიდან მათ მოულოდნელ გაუჩინარებას რის შემდეგ ისინი ასევე მოულოდნელად აღმოჩნდნენ რუსეთის ციხეში. მათ მიუღებლად მიაჩნიათ მთავრობების არგუმენტები თითქოს ისინი დააპატიმრეს რუსეთში რუსეთსაქართველოს საზღვრის გადაკვეთის მომენტში. ისინი შეახსენებენ, რომ მათი განთავისუფლების მომენტში, 2004 წლის 6 თებერვალს (§§ 100-105) ამ მომჩივნებმა უკვე კარგად იცოდნენ, რომ ისინი რუსეთში ექსტრადიციის ობიექტები იყვნენ. აქედან გამომდინარე ისინი თავისი საკუთარი სურვილით არ გაემართებოდნენ საზღვრისაკენ ამ ქვეყანაში შესვლის მიზნით. ადვოკატებს არადაამაკმაყოფილებლად მიაჩნიათ ორივე ხელისუფლების მიერ მოწოდებული ინფორმაციები და მიაჩნიათ, რომ მათი მხრიდან სარწმუნო განმარტებების არქონის გამო შეიძლება ჩაითვალოს, რომ ეს მომჩივნები ფარულად გადასცეს რუსეთის ხელისუფლების ორგანოებს და მათი დაპატიმრება ეწინააღმდეგება კონვენციის მე-5 მუხლს.

390. საქართველოს ხელისუფლების მტკიცებით მომჩივნების პატიმრობის პირობები შეესაბამებოდა კონვენციის მე-5 (§1 „ვ“) მუხლის მოთხოვნებს. ისინი გაფრთხილებული იყვნენ მათი ექსტრადიციის პროცედურასთან დაკავშირებით გენერალური პროკურატურის პროკურორსატაჟიორის დარბაიძის მიერ. მისი კოლეგა, პროკურორ-სატაჟიორის ნადარეიშვილის თანხლებით, 2002 წლის 23 აგვისტოს იგი შეხვდა ისაევს, ხანჩუკაევს, აზიევს, შამაევს და ხაჯიევს და შეატყობინა მათ მათი შესაძლო ექსტრადიციის შესახებ რუსეთში. ამ მომჩივნებმა უარი განაცხადეს ყოველგვარ კომენტარზე. ამ ვერსიის დასადასტურებლად ხელისუფლებამ წარმოადგინა ამ შეხვედრის ოქმი. 2002 წლის 13 სექტემბერს იგივე პროკურორ-სატაჟიორმა, მისი კოლეგა ხერიანოვას თანხლებით, შეატყობინა ამის შესახებ ბაიმურზაევს, გელოგაევს, მაგომადოვს, კუმტანაშვილს, ადაევს, ხაჩიევს, ვისიტოვს და მარგოშვილს. მათ ასევე უარი განაცხადეს შეედგინათ საჩივრები.

391. მომჩივანთა წარმომადგენლები უარყოფენ ამ ვერსიას და ამტკიცებენ, რომ ხსენებული პროკურორ-სატაჟიორების გვარები არ ფიგურირებენ №5 საპყრობილის სტუმართა წიგნში. გარდა ამისა ისინი ეჭვობენ, რომ პროკურორ-სატაჟიორს ჰქონდეს კომპეტენცია შეატყობინოს პატიმარს მისი ექსტრადიციის პროცედურის შესახებ.

392. პასუხად საქართველოს ხელისუფლება განმარტავს, რომ „მნახველთა, ადვოკატთა და გამომძიებელთა წიგნში“ მხოლოდ იმ პირების ჩაწერა ხდება ვისაც ესაჭიროება ციხის ადმინისტრაციის მიერ წინასწარ გაცემული საშვები. ამგვარად, „სასაჯელაღსრულებითი დაწესებულებების უსაფრთხოების წესების“ თანახმად

პროკურორებისთვის საკმარისია საპრობილემო შესვლის დროს წარადგინონ მათი სამსახურებრივი მოწმობა. ამ მიზეზიდან გამომდინარე მათი გვარი არ არის შეტანილი ზემოხსენებულ წიგნში. სამაგიეროდ ხელისუფლებამ წარმოადგინა ამონაწერები „საგამომიებო ოთახში პატიმართა გაყვანის მოთხოვნათა წიგნიდან“ საიდანაც გამომდინარეობს, რომ 2002 წლის 23 აგვისტოს უშიშროების სამინისტროს გამომძიებლები შეხვდნენ ისაევს, ხანჩუკაევს, აზიევს, შამაევს და ხაჯიევს 12:15 საათზე. 2002 წლის 13 სექტემბერს იგივე გამომძიებლები შეხვდნენ გელოგაევს, ადაევს, ხანჩუკაევს, მაგომადოვს, ხაჩიევს და ბაიმურზაევს 13:15 საათზე. პროკურორ-სატაჟიორი დარბაიძე პირდაპირ საგამომიებო ოთახში გამოცხადდა და ჰქონდა შეხვედრა ამ მომჩივნებთან 2002 წლის 23 აგვისტოსა და 13 სექტემბერს (§§ 162, 163 და 166). საპრობილეს უფროსის წერილი ადასტურებს, რომ დარბაიძის ვიზიტებს ნამდვილად ჰქონდა ადგილი.

393. რაც შეეხება პროკურორ-სატაჟიორების სტატუსს, ხელისუფლება განმარტავს, რომ მათ იგივე ფუნქციები აკისრიათ რაც პროკურორებს და პროკურორის თანაშემწეებს. აქედან გამომდინარე დარბაიძე და მისი კოლეგები მოქმედებდნენ მათთვის დადგენილი კანონიერი მოვალეობების ფარგლებში.

394. მომჩივანთა წარმომადგენლები დამატებით იტყობინებიან, რომ 2002 წლის 22 აგვისტოს მომჩივანთა ადვოკატებმა შიდა სამართალწარმოების ფარგლებში მოსთხოვეს გენერალურ პროკურატურას დაემზათ ისინი დოკუმენტებთან, რომლებიც დაკავშირებული იყვნენ მათი კლიენტების მიმართ რუსეთში წაყენებულ ბრალდებებთან. 2002 წლის 30 აგვისტოს ეს მოთხოვნა უკან დააბრუნეს იმ მოტივით, რომ არსებული დოკუმენტები შეეხებოდნენ იმ ფაქტებს, რომლებიც თითქოს მომჩივნებმა ჩაიდინეს რუსეთის ტერიტორიაზე და არავითარ კავშირში არ იყვნენ იმ საქმეებთან, რომელ საქმეებშიც ეს ადვოკატები გამოდიოდნენ მათი კლიენტების ინტერესების დამცველებად საქართველოს ხელისუფლების წინაშე.

395. საქართველოს ხელისუფლებას ამ საკითხთან დაკავშირებით აქვს საპასუხო არგუმენტი, ის რომ კონვენცია არ აძლევს პირის გარანტიას, რომ მას აქვს უფლება არ იყოს ექსტრადირებული. აქედან გამომდინარე საქართველოს ხელისუფლება არ იყო ვალდებული დაემზა მომჩივნები მათ წინააღმდეგ რუსეთში წარმოებულ სისხლის სამართლის საქმეებთან. სამაგიეროდ, ხელისუფლების ორგანოები აძლევდნენ გარანტიას, რომ თარჯიმნის საშუალებით მათ შეატყობინებდნენ საქართველოსი მათი დაკავების მიზეზებს და რა ბრალდებას უყენებდნენ მათ საქართველოს ხელისუფლების ორგანოები. მათ ეძლეოდათ, რომ ექნებოდათ უფლება გაცნობოდნენ საქართველოში მათ წინააღმდეგ წარმოებული სისხლის სამართლის საქმეს და ასევე დაცული იქნებოდა მათი უფლება მათი არჩევანის მიხედვით შეერჩიათ ადვიკატები.

2. სასამართლოს შეფასება

ა) დაპატიმრების თანამდევნი კანონიერების შესახებ

396. სასამართლო შეახსენებს, რომ მე-5 (§1) მუხლში მოცემულია გარემოებების ამომწურავი სია, როდესაც პირის შეიძლება კანონიერად აღკვეთოს თავისუფლება. აქვე იგულისხმება, რომ ამ გარემოებებს უნდა მიეცეს ვიწრო ინტერპრეტაცია, რადგან საქმე გვაქვს პირადი თავისუფლების ფუნდამენტალური გარანტიის გამონაკლისებთან (*Quinn c. France*, arrêt du 22 mars 1995, série A n° 311, p. 17, §42). მოითხოვს რა რომ ნებისმიერი თავისუფლების აღკვეთა მოხდეს „კანონიერი გზით“, მე-5 (§1) მუხლი, პირველ რიგში, მოითხოვს, რომ ნებისმიერი დაკავებას ან დაპატიმრებას ჰქონდეს კანონიერი საფუძველი შიდა კანონმდებლობასთან შესაბამისად (*Amuur c. France*, arrêt du 25 juin 1996, *Recueil* 1996-III, pp. 850-851, §50).

397. კონვენციის მე-5 (§1 „ვ“) მუხლის გამონაკლისი მოითხოვს მხოლოდ იმას, რომ შესრულდეს „ექსტრადიციის პროცედურა“. მიუხედავად იმისა, რომ იგი არ ითვალისწინებს იგივე სამართლებრივ დაცვას, რაც გათვალისწინებულია მე-5 (§1 „გ“) მუხლში (*Chahal*, précité, p. 1862, §112), „კანონიერების“ მოთხოვნა ყველა შემთხვევაში ნიშნავს უსამართლობის გამორიცხვას (*Bozano*, précité, pp. 25-26, §59 ; *Raf c. Espagne*, n° 53652/00, §53, 17 juin 2003). სასამართლო ცდილობს დაადგინოს დაცული იყო თუ არა ეს მოთხოვნა იმ გარანტიების გათვალისწინებით, რომელსაც იძლევა ქვეყანაში არსებული სისტემა (*Dougoz c. Grèce*, n° 40907/98, §54, CEDH 2001-II).

398. ამ საქმესთან დაკავშირებით სასამართლომ პირველ რიგში დაადგინა, რომ საქართველოში ჩამოსვლის შემდეგ მომჩივნების დაკავების და პატიმრობაში აყვანის ფაქტის გასაჩივრების დროს მომჩივნების წარმომადგენლებს არ წარმოუდგენიათ არცერთი საჩივარი მომჩივნების პატიმრობის პერიოდში მათი აყვანის დღიდან 2002 წლის 4 ოქტომბრამდე, როდესაც 5 მათგანი ექსტრადირებულ იქნა რუსეთში. ეს სადავო პერიოდი გრძელდება 3 აგვისტოდან (პირველი დაკავებულის, შამაევის, აყვანის თარიღი) 2002 წლის 4 ოქტომბრამდე.

399. 2002 წლის 3 დან 7 აგვისტომდე დაკავებული მომჩივნების მიმართ 2002 წლის 5 და 6 აგვისტოს აღიძრა სისხლის სამართლის საქმე საზღვრის დარღვევის, იარაღის უკანონო შემოტანის, ტარების და შენახვის ბრალდებით. 2002 წლის 6 და 7 აგვისტოს ვაკე-საბურთალოს რაიონის პირველი ინსტანციის სასამართლომ მათ გამოუტანა სამთვლიანი წინასწარი პატიმრობა (§59). ამ რიცხვებიდან მოყოლებული მათი პატიმრობაში აყვანა ექვემდებარებოდა შიდა კანონმდებლობას, განაჩენო გამოტანილი იყო კომპეტენტური სასამართლოს მიერ (§254) და შეადგენდა იმ გამონაკლისს, რომელსაც ითვალისწინებს კონვენციის მე-5 (§1 „გ“) მუხლი.

400. სასამართლო ადგენს, რომ ეს წინასწარი პატიმრობა და მომჩივნების პატიმრობაში აყვანა ექსტრადიციის პროცედურის მიზნით ნაწილობრივ ერთმანეთზე იყო გადახლართული (*Kolompar c. Belgique*, arrêt du 24 septembre 1992, série A n° 235-C, et *Scott c. Espagne*, arrêt du 18 décembre 1996, *Recueil* 1996-VI). მომჩივანთა წარმომადგენლები ექსტრადიციის მიზნით პატიმრობის დასაწყისად მიიჩნევენ 2002 წლის 6 აგვისტოს, საქართველოში რუსეთის გენერალური პროკურირის ჩამოსვლის თარიღს.

401. ეს მოსაზრება სასამართლოს არადადამაჯერებლად მიაჩნია. იგი თვლის, რომ დევნათა ეს თანხვედრა, როგორც ასეთი, არ შეიძლება მივიჩნიოთ შიდა კანონმდებლობისგან გადახვევად ექსტრადიციის პროცედურასთან დაკავშირებით (იხ. *mutatis mutandis*, *Quinn*, précité, pp. 18-19, §47).

402. საქართველოს სსკ-ის („სსკ“) 259-ე (§1) მუხლში (§254) იმავე მუხლის §3-თან ერთად კომბინაციაში, იკითხება, რომ ექსტრადიციას დაქვემდებარებული პირი შეიძლება დაკავებულ იქნეს მისი ექსტრადიციის მოთხოვნიდან გამომდინარე თუ ამ მოთხოვნას თან ახლავს მისი დაპატიმრების გადაწყვეტილება გამოტანილია მომთხოვნი სახელმწიფოს კომპეტენტური სასამართლოს მიერ. ამ პატიმრობის თავდაპირველი ვადა არ უნდა აღემატებოდეს 3 თვეს და ამ პირს შეუძლია მიმართოს სასამართლოს მისი უფლებების დასაცავად (იმავე მუხლის §4). ამგვარად, ექსტრადიციასთან დაკავშირებით, საქართველოს სსკ ითვალისწინებს უცხო ქვეყნის მოქალაქის პატიმრობაში აყვანას, ამას აქვს პირდაპირი აღსრულების ძალა და არ არის სავალდებულო საექსტრადიო პატიმრობაში აყვანის შიდა დადგენილება. იმ შემთხვევაში, თუ 3 თვის შემდეგ ექსტრადიციის მომთხოვნი ქვეყანა არ მოითხოვს ვადის გაგრძელებას მაშინ საექსტრადიციო პირი გათავისუფლებულ უნდა იქნეს.

403. რაც შეეხება ამ საქმეს, რუსეთის გენერალურმა პროკურორმა 2002 წლის 6 აგვისტოს მის ქარტველ კოლეგას გადასცა მომჩივანთა ექსტრადიციის მოთხოვნა. იმავე დღეს, საქართველოს გენერალურმა პროკურორმა, ექსტრადიციის საკითხში კომპეტენტურმა პირიმ, უარი განაცხადა განეხილა ეს მოთხოვნა, რადგან მიიჩნია, რომ არ იყო წარმოდგენილი საქმესთან დაკავშირებული შესაბამისი მასალები, როგორც მატერიალური, ასევე პროცედურული თვალსაზრისით (§§ 62 და 63). იგი ნაკლს ხედავდა იმაშიც, რომ ექსტრადიციის მოთხოვნას თან არ ახლდა მომჩივანთა დაპატიმრების გადაწყვეტილება, რომელიც გამოტანილი იქნებოდა რუსეთის კომპეტენტური ორგანოების მიერ.

404. ამ მოთხოვნების გათვალისწინებით რუსეთის ხელისუფლებამ წარმოადგინა ყველა მოთხოვნილი დოკუმენტი. 2002 წლის 19 აგვისტოს მან წარმოადგინა თითოეული მომჩივნის წინასწარ პატიმრობაში აყვანის დადგენილების დამოწმებული ასლები, რომელიც გამოტანილი იყო ქალაქ გროზნოს პირველი ინსტანციის სასამართლოს მიერ (§64). სასამართლოს ამ საკითხთან დაკავშირებით მიმართა გამომძიებელმა, რომელსაც ევალუბოდა მომჩივანთა სისხლის სამართლის საქმის გამოძიება რუსეთში. მომჩივანთა პატიმრობაში აყვანა გადაწყდა რუსეთის სისხლის სამართლის კოდექსის 108-ე (§5) მუხლის მოთხოვნების შესაბამისად, რომელიც ითვალისწინებს პირის მიმართ მის დაუსწრებლად გამოტანას მხოლოდ იმ შემთხვევაში თუ მასზე საერთაშორისო ძებნაა გამოცხადებული (§64(2) და 264). იმავე კოდექსის 109-ე (§1) მუხლის თანახმად პატიმრობის ვადა არ უნდა აღემატებოდეს 2 თვეს (§264).

405. გარემოებათა ერთობლიობიდან გამომდინარე, სასამართლოს არ მიაჩნია, რომ 2002 წლის 6 აგვისტოდან მომჩივნები პატიმრობაში ჰყავდათ მათი ექსტრადიციის მიზნით. ერთადერთი მოტივი, რომ რუსეთის გენერალური პროკურორი ამ რიცხვში ესტუმრა თავის ქართველ კოლეგას და მას გადასცა

მომჩივანთა ექსტრადიციის მოთხოვნა, არ არის საკმარისი ამ დასკვნის გამოსატანად. მით უფრო, რომ იმავე დღეს საქართველოს გენერალურმა პროკურორმა სიტყვიერად და წერილობით შეატყობინა, რომ ეს მოთხოვნა არ იქნებოდა განხილული იმის გამო, რომ არსებობდა სხვადასხვა ხარვეზი. საქართველოს სსკ-ის 259-ე მუხლის დებულებების გათვალისწინებითა და საწინააღმდეგო მტკიცებულებების არარსებობის პირობებში, სასამართლოს მიაჩნია, რომ მომჩივანთა კონვენციის მე-5 (§1 „ვ“) მუხლის შესაბამისი პატიმრობა უნდა იწყებოდეს 2002 წლის 19 აგვისტოდან, როდესაც საქართველოს ხელისუფლებამ ექსტრადიციის მომთხოვნი ქვეყნისგან მიიღო მის მიერ მოთხოვნილი დოკუმენტები, მათ შორის, მათი პატიმრობაში აყვანის დადგენილება, მიღებული კომპეტენტური სასამართლო ორგანოს მიერ. ამ თარიღიდან დაწყებული მომჩივნები პატიმრობაში აყვანილები იყვნენ საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად მათი ექსტრადიციის მოთხოვნის საფუძველზე, რომელსაც თან ახლდა პატიმრობაში აყვანასთან დაკავშირებული ყველა საბუთი.

406. ამგვარად სასამართლომ დაადგინა, რომ სადავო პერიოდის განმავლობაში მომჩივანთა პატიმრობა ყოველთვის შეესაბამებოდა იმ გამონაკლისებს, რომლებსაც ითვალისწინებს კონვენციის მე-5 (§1 „გ“ და „ვ“) მუხლის და რომ ის არ იყო უკანონო საქართველოს სამართალდამცავი სისტემის კანონით გათვალისწინებული გარანტიების თვალსაზრისით. მის ხელ არსებული მასალების გათვალისწინებით სასამართლოს მიაჩნია, რომ მომჩივანთა პატიმრობა პრინციპში მართებული იყო კონვენციის მე-5 (§1 „ვ“) მუხლის თვალსაზრისით.

407. აქედან გამომდინარე ადგილი არ ჰქონია კონვენციის მე-5 (§1) მუხლის დარღვევას იმ საკითხში, რომელიც ეხება მომჩივანთა სადავო პატიმრობას საქართველოში.

408. მიუხედავად ამისა სასამართლო შემდგომში შეეცდება გაარკვიოს ისარგებლეს თუ არა ამ უკანასკნელებმა საკმარისი გარანტიებით კონვენციის სხვა მოთხოვნების შესაბამისად რათა ისინი დაცულები ყოფილიყვნენ უკანონობისგან (§§ 413 და შემდ.).

ბ) ხაჩივის (ელიხაჯიევი, მულკოევი) და ბაიმურზაევის (ალხანოვის) დაპატიმრების შესახებ მათი გაუჩინარების შემდეგ

409. სასამართლო თავიდანვე აღნიშნავს, რომ ამ მომჩივნების 2004 წლის 16 თებერვალს გაუჩინარების ფაქტი მოხდა მას შემდეგ რაც მიღებულ იქნა გადაწყვეტილება აღნიშნული საჩივრის წარმოებაში მიღების შესახებ. ამ გადაწყვეტილებით სარჩელი განიხილება მხოლოდ იმ ფარგლებში, რა მიზნითაც იგი იყო შემოტანილი (*Guzzardi c. Italie*, arrêt du 6 novembre 1980, série A n° 39, pp. 39-40, § 106 ; *W. c. Royaume-Uni*, arrêt du 8 juillet 1987, série A n° 121, p. 26, §57). ამგვარად სასამართლოს არ გააჩნია კომპეტენცია განიხილოს ან კომენტარი გააკეთოს რუსეთის ხელისუფლების მიერ ხაჩივის და ბაიმურზაევის დაკავების და პატიმრობაში აყვანის კანონიერების შესახებ.

410. ამასთანავე სასამართლოს სრული კომპეტენციიდან გამომდინარე თუ მას ყველა წესის დაცვით მიმართეს (*De Wilde, Ooms et Versyp c. Belgique*, arrêt du 18 juin 1971, série A n° 12, p. 29, §49), სასამართლომ საჭიროდ ჩათვალა მოეთხოვა განმარტებები მოპასუხე მთავრობებისგან თვით გაუჩინარების ფაქტის გასარკვევად და ამავე დროს მომჩივნების ბედთან დაკავშირებით რუსეთში მათი დაპატიმრების შემდეგ (§§ 45 და 100-103).

411. თუ სიმართლეა ის, რომ მტკიცებულებათა საჭირო დონე მიიღწევა მონაცემთა ერთობლიობით ან საკმაოდ ზუსტი, სერიოზული და შესაბამისი უდავო ირიბი სამხილებით (*Kaya c. Turquie*, arrêt du 19 février 1998, *Recueil* 1998-I, p. 322, §77), ამ საქმესთან დაკავშირებით მოპასუხე მთავრობების მიერ მოწოდებული ინფორმაციების და მომჩივანთა წარმომადგენლების მიერ წამოყენებული არგუმენტების განხილვის შემდეგ სასამართლომ ვერ აღმოაჩინა ვერანაირი მტკიცებულება, რომელიც მიუთითებდეს იმაზე, რომ ეს სადავო გაუჩინარება იყოს უკანონო ექსტრადიციის ოპერაციის შედეგი, რომელიც ფარულად ჩაატარეს შესაბამისმა სახელმწიფოებმა. რადგან ეს ასეა სასამართლოს საჭიროდ მიაჩნია დააზუსტოს, რომ აღნიშნული სახელმწიფოების მიერ წარმოდგენილი მტკიცებულებების დამაჯერებლობაში გარკვევას ასუსტებს ის ფაქტი, რომ სასამართლოს ხელი შეუშალეს იმაში, რომ შეესრულებინა თავისი ფუნქციები რუსეთში და მოესმინა ამ ორი მომჩივნისთვის (§504).

412. არსებული ვითარებიდან გამომდინარე, სასამართლომ დაადგინა რომ მას არ აქვს კომპეტენცია, არსებული საჩივრის ფარგლებში, გაარკვიოს საჩივარი ხაჩიევის (ელიხაჯიევი, მულკოევი) და ბაიმურზაევის (ალხანოვი) უკანონო დაპატიმრებასთან დაკავშირებით მას შემდეგ რაც 2004 წლის 19 თებერვალს ისინი რუსეთში დააკავეს.

გ) კონვენციის მე-5 (§§ 2 და 4) მუხლის დარღვევის შესახებ

413. სასამართლო შეახსენებს, რომ მე-5 (§2) მუხლი ითვალისწინებს ელემენტარულ გარანტიას: ნებისმიერმა დაკავებულმა პირიმ უნდა იცოდეს რის გამო მოხდა მისი თავისუფლების აღკვეთა (*Čonka*, ხსენებული ზემოთ, §50). საქმე ეხება მინიმალურ გარანტიას უკანონობის წინააღმდეგ. მე-5 მუხლით გათვალისწინებული დაცვის სისტემასთან ერთად იგი ავალდებულებს ასეთ პეროვნებას შეატყობინონ მარტივ და მისთვის გასაგებ ენაზე, იურიდიული და ფაქტობრივი მიზეზები რის გამოც მოხდა მისი თავისუფლების აღკვეთა, იმ მიზნით, რომ ამ პირის მიეცეს საშუალება სასამართლოში გაასაჩივროს ამ ქმედების კანონიერება §4-ის შესაბამისად. ეს განმარტებები მას უნდა მიეწოდოს „რაც შეიძლება მოკლე ვადებში“, მაგრამ პოლიციელს, რომელიც მას აკავებს, შეუძლია ყველა განმარტება მაშინვე არ მისცეს. იმისთვის, რომ გაირკვეს მიეწოდა თუ არა მას საკმარისი განმარტება და საკმაოდ ადრე გათვალისწინებული უნდა იყოს არსებული საქმის თავისებურებანი (*Fox, Campbell et Hartley c. Royaume-Uni*, arrêt du 30 août 1990, série A n° 182, p. 19, §40).

ნებისმიერს აქვს უფლება შეიტანოს საჩივარი მისი დაკავების კანონიერების ნაჩქარევ გადაწყვეტილებასთან დაკავშირებით, რომელიც ეფექტურად ვერ იმუშავებს თუ პირის რაც შეიძლება მოკლე ვადებში და საკმარის დონეზე არ აუხსნიან მიზეზებს, რომელთა გამო მოხდა მისი თავისუფლების აღკვეთა (*Van der Leer c. Pays-Bas*, arrêt du 21 février 1990, série A n° 170-A, p. 13, §28).

414. ამ საქმესთან დაკავშირებით სასამართლო აღნიშნავს, რომ მომჩივნების უფლებები §2-თან დაკავშირებით არ დარღვეულა ხოლო §4 არ ანსხვავებს დაკავების გზით თავისუფლებააღკვეთილ პირებს იმ პირებისგან ვისი თავისუფლება აღკვეთილია პატიმრობაში აყვანის გზით (*ibidem*).

415. რადგანაც ამ შემთხვევაში შესაძლებელია მე-5 მუხლის §2-ის გამოყენება სასამართლო აღნიშნავს, რომ მომჩივნები დაკავებულ იქნენ 2002 წლის 3 და 7 აგვისტოს (§§ 57-59). სასამართლომ ზემოთ უკვე დაადგინა, რომ მათი პატიმრობა ექსტრადიციის მიზნით იწყება 2002 წლის 19 აგვისტოდან (§405). ამგვარად დასადგენია, ამ თარიღიდან დაწყებული, იყვნენ თუ არა მომჩივნები ინფორმირებული ამ პატიმრობის შესახებ კონვენციის მე-5 (§2) მუხლის შესაბამისად.

416. სასამართლოს ხელთ არსებული მასალებიდან გამომდინარეობს, რომ პირველ ცდას შეეტყობინებინათ მომჩივნებისთვის, რომ მათ მიმართ დაწყებული იყო ექსტრადიციის პროცედურა ადგილი ჰქონდა 2002 წლის 23 აგვისტოს (§§ 162, 171 და 392). ამ თარიღამდე მომჩივნები ფლობდნენ ინფორმაციას მათი დაპატიმრების შესახებ ექსტრადიციის მიზნით მხოლოდ გავრცელებული ხმების და ჟურნალისტების მეშვეობით ამ საქმის მედიაში გახმაურებული ხასიათიდან გამომდინარე (§§ 136, 145, 176 და 183). თუ დავუშვებთ იმას, რომ 2002 წლის 23 აგვისტოს დარბაიძემ და ნადარეიშვილმა მომჩივნებს მიაწოდეს საკმარისი ინფორმაცია მათი 2002 წლის 19 აგვისტოდან პატიმრობაში ყოფნის მიზეზებთან დაკავშირებით, ამ საქმის სპეციფიკური კონტექსტიდან გამომდინარე გასულია 4 დღე, რაც წინააღმდეგობაში მოდის იმ მოკლე ვადებთან რასაც ითვალისწინებს მე-5 მუხლის §2 (იხ. *Fox, Campbell et Hartley*, précité, pp. 19-20, §§ 41-43, et *Murray c. Royaume-Uni*, arrêt du 28 octobre 1994, série A n° 300-A, p. 33, §78).

417. სასამართლოს ზედმეტად მიაჩნია იმის გარკვევა აძლეოდა თუ არა პროკურორ-სტაჟიორის სტატუსი დარბაიძეს და მის კოლეგებს უფლებას გადაეღა ნაბიჯები აღნიშნული ექსტრადიციის საქმესთან დაკავშირებით. იგი ითვალისწინებს მხოლოდ იმ ფაქტს, რომ მათ გენერალური პროკურატურის კომპეტენტური ორგანოებისგან დაევაღათ მისულიყვნენ საპრობილეში და შეეტყობინებინათ მომჩივნებისთვის, რომ მიმდინარეობდა მათ ექსტრადიციასთან დაკავშირებული პროცედურა (§§162 და 176). აღნიშნულ პროკურორ-სტაჟიორებს გარდა ამისა ევალებოდათ გენერალური პროკურატურის ფარგლებში მომჩივნების ექსტრადიციასთან დაკავშირებული სხვადასხვა დავალებების შესრულება (§§ 162 და 171). საქართველოს სახელმწიფო ადმინისტრაციაში მათი სტატუსის მიუხედავად, მათზე დაკისრებული ფუნქციებიდან გამომდინარე, პროკურორ-სტაჟიორები ასრულებდნენ სახელმწიფო ვალდებულებას რასაც ითვალისწინებს კონვენცია (*Assanidzé c. Géorgie* [GC], n° 71503/01, §146, CEDH 2004-II -...).

418. მომჩივანთა წარმომადგენლებისგან განსხვავებით სასამართლოს ეჭვი არ ეპარება იმაში, რომ დარბაიძე და მისი კოლეგები 2002 წლის 23 აგვისტოს და 13 სექტემბერს მართლაც იმყოფებოდნენ საპრობილეში. გარდა იმისა, რომ ამას ადასტურებს მრავალი მოწმე (§§ 162 და 171 და 176), ეს ყოფნა უპირველეს ყოვლისა დადასტურებულია „პატიმრის საგამომიებო ოთახში გაყვანის მოთხოვნების სარეგისტრაციო წიგნიდან“ ამონაწერებით, რომლებიც საქართველოს ხელისუფლებამ წარმოადგინა (§392). ამგვარად სასამართლო თითოეულ ვიზიტთან დაკავშირებით გაარკვევს თუ რამდენად საკმარისი ინფორმაცია მიეწოდათ მომჩივნებს კონვენციის მე-5 (§2) მუხლის გათვალისწინებით.

419. უპირველეს ყოვლისა იგი აღნიშნავს, რომ ხელისუფლების ვერსია და ზემოაღნიშნული წიგნებიდან ამონაწერები არ შეესაბამებიათ ერთმანეთს იმ ნაწილში, რომელიც ეხება პირების სახელებს და რაოდენობას, რომლებსაც პროკურორ-სტაჟიორები შეხვდნენ 2002 წლის 23 აგვისტოს და 13 სექტემბერს (§392). სასამართლოს სარწმუნოდ მიაჩნია ინფორმაცია, რომელსაც იძლევა წიგნის ამონაწერები. ამ დოკუმენტს ყოველდღიურად ადგენს ციხის ადმინისტრაცია, რასაც ადასტურებს ბაკაშვილისა და საიდაევის მტკიცებები (§§ 187, 190 და 192). სასამართლო, აქედან გამომდინარე, ადგენს, რომ 2002 წლის 23 აგვისტოს პროკურორ-სტაჟიორები შეხვდნენ ისაევს, ხანჩუკაევს, აზიევს, შამაევსა და ხაჯიევს. 2002 წლის 13 სექტემბერს ისინი შეხვდნენ გელოგაევს, ადაევს, ხანჩუკაევს, მაგომადოვს, ხაჩიევსა და ბაიმურზაევს.

420. ამგვარად, მარგოშვილი, კუმტანაშვილი და ვისიტოვი არ მონაწილეობდნენ ორ შეხვედრაში, რომლებიც მიზნად ისახავდა მომჩივანთა ინფორმირებას მათი ექსტრადიციის პროცედურასთან დაკავშირებით.

421. რაც შეეხება იმ მომჩივნებს, რომლებსაც 2002 წლის 23 აგვისტოს შეხვდნენ პროკურორ-სტაჟიორები, მათგან მხოლოდ ხანჩუკაევს ჰქონდა პირადი შეხვედრა დარბაიძესთან (§163). ამ შეხვედრის ოქმის თანახმად, რომელსაც ხელს აწერენ მხოლოდ დარბაიძე და ნადარეიშილი ამ უკანასკნელებმა მოინახულეს მომჩივნები მათგან „ახსნა-განმარტების მოსაპოვებლად მათ ექსტრადიციასთან დაკავშირებით“. ამასთანავე ამ „ახსნა-განმარტებაში“, რომელიც რუსულ ენაზე შეადგინა ნადარეიშილმა, და ხელს აწერს დარბაიძე არცერთ მომენტში არ არის მოხსენიებული ექსტრადიციის პროსედურა. იგი ეხება ხანჩუკაევის ვინაობასთან დაკავშირებულ მონაცემებს, რომელიც იმ დროისთვის ცნობილი იყო ხანოევის სახელით (იგივე). ამ მომჩივანმა უარი განაცხადა ხელი მოეწერა დეკლარაციაზე ისევე როგორც შეხვედრის ოქმზე, ამტკიცებდა, რომ იგი მხოლოდ მისი ადვოკატის თანდასწრებით მისცემდა განმარტებებს (დარბაიძის თქმით, თარჯმნის თანდასწრებით). ამ უარის გამო, რომელიც შემდგომში გაიზიარეს საგამომიებო ოთახში მყოფმა სხვა მომჩივნებმა (შამაევი, ხაჯიევი, ისაევი და აზიევი), დარბაიძემ და მისმა კოლეგამ დატოვეს ადგილი (§165).

422. ამ გარემოებების გათვალისწინებით სასამართლომ დაადგინა, რომ 2002 წლის 23 აგვისტოს არანაირი საკმარისი ინფორმაცია არ იქნა მიწოდებული ხანჩუკაევის, შამაევის, ისაევის და აზიევისთვის არც მათ პატიმრობასთან

დაკავშირებით ექსტრადიციის პროცედურის ფარგლებში, არც რუსეთის ორგანოების მიერ მათთვის წაყენებული ბრალდებების შესახებ.

423. 2002 წლის 13 სექტემბერს მეორე შეხვედრა, ამჯერად ხერიაწოვას თანხლებით, ჩატარდა საიდაევის თანდასწრებით, რომელიც კონტრაქტით დაიქირავა უშიშროების სამინისტრომ მომჩივნების სისხლის სამართლის საქმესთან დაკავშირებით (§§ 166, 189 და 192), რომელიც იმყოფებოდა საპრობილეს საგამომიებო ოთახში გარკვეული გარემოებების გამო (იგივე) ან მსხილაძესა და ბაკაშვილს შორის არსებული შეთანხმების გამო (§165). ბატონი საიდაევი დათანხმდა დარბაიძისთვის გაეწია შემთხვევითი სამსახური და შეესრულებინა თარჯმნის მოვალეობა.

424. თბილისში სასამართლოს მიერ დადგენილი ფაქტებიდან გამომდინარეობს, რომ გაცნობის მომენტში დარბაიძემ საიდაევს გააცნო მისი ფუნქციები და ის ფაქტი, რომ იგი მოსული იყო მომჩივნებთან შესახვედრად „ექსტრადიციის პროცედურასთან დაკავშირებით“ (§§ 166 და 192). თარჯმნის მოთხოვნაზე დაეხუსტებინა ის თუ რა უნდა გადაეთარგმნა მომჩივნებისთვის, დარბაიძემ უფასუბა, რომ მას სურდა, რომ მომჩივნებს მიეწოდებინათ ინფორმაცია მათ ვინაობასთან დაკავშირებით. მომჩივნებმა ამ მოთხოვნას უარით უფასუბეს და დარბაიძემ დატოვა ადგილი. მას არანაირი დოკუმენტი არ წარუდგენია მომჩივნებისთვის (§192). შედგომში იმის გამო, რომ დასჭირდა უფროსებთან თავის გამართლება, რომ იგი ამ დღეს მართლაც იყო მისული მომჩივნებთან, დარბაიძე დაუკავშირდა საიდაევს (§§ 170 და 195) და მას შეადგენინა დადასტურება ნოტარიუსის წინაშე. იმავე სანოტარო აქტში დარბაიძემ თარჯმანს დაადასტურებინა ის, რომ მან მომჩივნებს შეატყობინა მათი ექსტრადიციის პროცედურის შესახებ. თბილისში სასამართლოს წინაშე გამოცხადებულმა საიდაევმა დაადასტურა 2002 წლის 13 სექტემბერს დარბაიძის ყოფნა საპრობილეში, მაგრამ მან კატეგორიულად უარყო ის ფაქტი, რომ მან მიაწოდა მომჩივნებს ინფორმაცია მათი ექსტრადიციის პროცედურის შესახებ. მის ხელთ არსებული მასალების ერთობლიობიდან გამომდინარე, სასამართლოს სარწმუნოდ მიაჩნია საიდაევის განმარტება ნოტარიულ აქტში მცდარი ჩანაწერის შესახებ იმასთან დაკავშირებით თითქოს მომჩივნებმა მიიღეს ინფორმაცია მათი ექსტრადიციის შესახებ (§§ 195-198).

425. სასამართლოსთვის საკითხი არ მდგომარეობს იმაში, რომ გაირკვეს შეეძლოთ თუ არა მომჩივნებს სხვადასხვა მონაცემების საფუძველზე გამოეტანათ დასკვნა, რომ მათ მიმართ მიმდინარეობდა ექსტრადიციასთან დაკავშირებული პროცედურა, ან რამდენად კარგად გაუწია ოფიციალური სამსახური საიდაევმა სახელმწიფო მოხელეს. სინამდვილეში საკითხი მდგომარეობს იმის გარკვევაში თვით ამ მოხელემ, რომელსაც უფროსობამ დაავალა შეესრულებინა გარკვეული მისია, რამდენად კარგად მიიტანა მომჩივნების ცნობიერებამდე, რომ ისინი დაკავებული იყვნენ რუსეთში მათი ექსტრადიციის მოთხოვნის შესაბამისად. სასამართლოს არ რჩება მხედველობიდან ის, რომ დარბაიძეს არ შეეძლო შეეფასებინა თარჯმანის სისწორე ჩეჩნურ ენაზე. მისი საპასუხო მისიიდან გამომდინარე და იმ სერიოზული წინააღმდეგობის გათვალისწინებით რაც შეიძლებოდა გამოეწვია მომჩივანებში

ექსტრადიციის საკითხს, მას უფრო ზუსტად და გულმოდგინედ უნდა ჩამოეყალიბებინა ის, რისი თარგმნაც სურდა. სასამართლო ადგენს, რომ ამ შემთხვევაში ამას ადგილი არ ჰქონია.

426. ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით სასამართლომ დაასკვნა, რომ 2002 წლის 23 აგვისტოს და 13 სექტემბერს თავისი ვიზიტების დროს საქართველოს გენერალური პროკურატურის პროკურორ-სტაჟიორები შეხვდნენ მხოლოდ 10 მომჩივანის (§§ 418-420), რომლებსაც არ მიუღიათ საკმარისი ინფორმაცია კონვენციის მე-5 (§2) მუხლის შესაბამისად, რომელიც ეხებოდა მათ დაპატიმრებას ექსტრადიციის მიზნით.

427. რაც შეეხება ექსტრადიციის საქმეებთან დაშვებას, ხელისუფლება არ უარყოფს, რომ მომჩივნების ადვოკატებს ამაზე უარი ეთქვათ. ამასთან დაკავშირებით მსხილადის მიერ მოყვანილ არგუმენტთან დაკავშირებით (§177) სასამართლოს ეჭვი არ ეპარება იმაში, რომ გენერალური პროკურატურის თანამშრომლებს თვითონ ესაჭიროებოდათ რუსეთის ხელისუფლების მიერ წარმოდგენილ დოკუმენტებში საგულდაგულოდ გარკვევა. თუმცა, ამავე დროს ეს მოტივი როგორც ასეთი არ არის საკმარისი უარი ეთქვას მომჩივნებს დოკუმენტებთან ნებისმიერ დაშვებაზე, რომელიც პირდაპირ კავშირშია მათ უფლებებთან და რომელზეც დამოკიდებულია ჩივილის უფლების გამოყენება, რასაც ითვალისწინებს მონეციის მე-5 (§4) მუხლი. სასამართლო არ ღებულობს ხელისუფლების არგუმენტს იმასთან დაკავშირებით თითქოს კონვენცია არ ანიჭებს პირის უფლებას არ იყოს ექსტრადირებული, იგი არ უშლის ხელს პროკურატურას დაუშვას მომჩივნები თავიანთ საქმეებთან (§395). იგი შეახსენებს, რომ თუ მე-5 (§2) მუხლის არ მოითხოვს პირისთვის მთელი პირადი საქმის გაცნობას, ყველა შემთხვევაში ამ უკანასკნელს უნდა მიეწოდოს საკმარისი ინფორმაცია იმისთვის, რომ მან მიეცეს შესაძლებლობა წარადგინოს სარჩელი სასამართლოში რასაც ითვალისწინებს მე-5 (§4) მუხლის (*Fox, Campbell et Hartley, précité, p. 19, §40 ; Čonka, précité, §50*).

428. ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით, სასამართლომ დაადგინა, რომ ადგილი ჰქონდა მომჩივნების უფლებების დარღვევას, რომელიც გარანტირებულია კონვენციის მე-5 (§2) მუხლის §2-ით.

429. ამ დასკვნის საფუძველზე მას საჭიროდ არ მიაჩნია მე-6 (§3) მუხლის კუთხით ასევე განიხილოს ხაჯიევის სარჩელი, რომელიც გამომდინარეობს კონვენციის მე-5 (§2) მუხლის (§388).

430. რაც შეეხება ამ მომჩივნის საჩივარს იმასთან დაკავშირებით, რომ საქართველოს სამოქალაქო ჰოსპიტალში დაკითხვის დროს არ იმყოფებოდა თარჯიმანი და ამავე დროს საქართველოს ხელისუფლების მხრიდან არ არსებობდა ინფორმაცია თუ რა ბრალდებებს უყენებდა საქართველოს ხელისუფლება მომჩივანის, სასამართლო აღნიშნავს, რომ ეს საჩივარი არ უკავშირდება არსებული საჩივრის წარმოებაში მიღების გადაწყვეტილებას რომელიც განსაზღვრავს საჩივრის მოქმედების ფარგლებს (*Guzzardi, précité, pp. 39-40, §106*). ამგვარად სასამართლოს კომპეტენციაში არ შედის მისი გაცნობა.

431. რაც შეეხება კონვენციის მე-5 (§4) მუხლიდან გამომდინარე სარჩელს სასამართლო თავიდანვე აღნიშნავს, რომ ამ საქმეში კანონიერებაზე კონტროლი, რომელსაც ითვალისწინებს ეს დებულება ერთიანობაში არ იყო თავისუფლების აღკვეთის დადგენილებასთან, რომელიც რუსეთის სასამართლომ გამოიტანა (§64(3)). ეს დადგენილებები ეხებოდა მომჩივნების პატიმრობაში აყვანას იმ სისხლის სამართლის საქმიდან გამომდინარე, რაც მათ მიმართ აღიძრა რუსეთში და რომელიც საქართველოში სცნეს როგორც აღსრულებას დაქვემდებარებული, რომელიც ექსტრადიციის მოთხოვნასთან ერთად ლეგალურ საფუძველს ქმნიდა მათი დაპატიმრებისთვის ექსტრადიციის მიზნით (§§ 404-405). პროცედურა, რომელსაც ითვალისწინებს მე-5 (§4) მუხლი, მოითხოვს პირის მიეცეს შესაბამისი გარანტიები თავისუფლების აღკვეთის ბუნებიდან გამომდინარე (*De Wilde, Ooms et Versyp, précité*, pp. 40-41, §76), რუსული მხარის მიერ მიღებული მე-5 (§1) მუხლის შესაბამისი დადგენილებებით, ვერ განხორციელდებოდა კონტროლი მომჩივანთა დაპატიმრების კანონიერებაზე მათი ექსტრადიციის მიზნით, რადგან საქმე ეხებოდა საქართველოს კანონმდებლობას.

432. სასამართლომ დაასკვნა, რომ მომჩივნები არ იყვნენ ინფორმირებული მათი პატიმრობაში აყვანასთან დაკავშირებით ექსტრადიციის პროცედურის ფარგლებში და რომ საქმის არცერთი ნაწილი მათ არ გააცნეს. ამავე ფაქტიდან გამომდინარე მათი უფლება სასამართლოში წარედგინათ სარჩელი ამ პარიმრობასთან დაკავშირებით შინაარსს იყო მოკლებული.

433. ამ პირობებში სასამართლოს საჭიროდ არ მიაჩნია გაარკვიოს საქართველოს კანონმდებლობით გათვალისწინებული საჩივრის ფორმები მათ მისცემდა საკმარის გარანტიებს კონვენციის მე-5 (§4) მუხლის შესაბამისად.

434. სასამართლომ დაასკვნა, რომ ადგილი ჰქონდა კონვენციის მე-5 (§4) მუხლის დარღვევას.

IV. საქართველოს მიერ კონვენციის მე-13 მუხლის, მე-2 და მე-3 მუხლებთან კომბინაციაში, დარღვევის შესახებ

435. სასამართლო შეახსენებს, რომ 2002 წლის 5 ნოემბერს მან გადაწყვიტა ეხ ოფფიცო შეესწავლა ექსტრადიციასთან დაკავშირებული საჩივრები, რომლებსაც მომჩივნები აფუძვნებდნენ კონვენციის მე-6 და მე-13 მუხლებზე და მე-5 (§§ 1, 2 და 4) მუხლის კუთხით, *lex specialis* დაპატიმრების (§16). ეს საჩივრები მთლიანობაში მისაღებად გამოცხადდა 2003 წლის 16 სექტემბერს. თავის დასკვნებში საქმის არსებით განხილვასთან დაკავშირებით მუხაშავრიამ განმეორებით აღნიშნა, რომ მომჩივანთა საჩივრები ეფუძვნებოდა არა მარტო მე-5, არამედ მე-13 მუხლსაც.

436. სასამართლო შეახსენებს, რომ მისი ამოცანის შესასრულებლად მას აქვს უფლება საქმიდან გამომდინარე ფაქტებს, რომლებსაც ის დადგენილად მიიჩნევს მის

ხელთ არსებული სხვადასხვა მასალების მიხედვით, მისცეს მომჩივნისაგან განსხვავებული შეფასება, ან საჭიროების შემთხვევაში, განიხილოს ისინი სხვა კუთხით (*Camenzind c. Suisse*, arrêt du 16 décembre 1997, *Recueil* 1997-VIII, pp. 2895-2896, §50). თბილისში ფაქტების დადგენის შემდეგ მის ხელთ არსებული სხვადასხვა მასალების საფუძველზე, სასამართლოს საჭიროდ მიაჩნია მისაღები საჩივრის კონვენციის მე-13 მუხლის კუთხით განხილვა, რომელიც ჩამოყალიბებულია შემდეგნაირად:

„ყველას, ვისაც დაერღვა ამ კონვენციით გათვალისწინებული უფლებები და თავისუფლებები, ექნება ეფექტური ზომის მიღების უფლება ეროვნული ხელისუფლების წინაშე, თუნდაც ეს დარღვევა ჩადენილი იქნეს იმ პირობის მიერ, რომლებიც მოქმედებდნენ ოფიციალური უფლებამოსილებით“.

1. მხარეთა ვერსიები

437. მომჩივანთა წარმომადგენლები ამტკიცებენ, რომ ექსტრადირებულმა მომჩივნებმა გაიგეს მათი ექსტრადიციის შესახებ აეროპორტში მათ გადაყვანამდე. 2002 წლის 2 ოქტომბრის ექსტრადიციის გადაწყვეტილების შეტყობინების არარსებობის გამო მათ არ ჰქონდათ საშუალება სასამართლოსთვის კონვენციის მე-2 და მე-3 მუხლების შესაბამისად მიემართათ სარჩელით. ექსტრადიციის გადაწყვეტილების შესახებ შეტყობინება არ მიუღიათ არც მომჩივანთა ადვოკატებს შიდა კანონმდებლობის წინაშე. ამ უკანასკნელებმა 2002 წლის 3 ოქტომბერს შემთხვევით გაიგეს ექსტრადიციის გარდაუვალობის შესახებ.

438. მომჩივანთა წარმომადგენლები ამტკიცებენ, რომ ექსტრადიციის საკითხში საქართველოს კანონმდებლობა ბუნდოვანია და არ იძლევა გარანტიებს უკანონობის წინააღმდეგ. არ არსებობს სააპელაციო საჩივრის შეტანის არანაირი საშუალება ექსტრადიციის გადაწყვეტილების წინააღმდეგ, რომელსაც სრულიად დამოუკიდებლედ იღებს გენერალური პროკურორი.

439. თავის საჩივრის ფორმულარში (§235) ხაჯიევი ასევე ასაჩივრებდა იმ ფაქტს, რომ მისი ექსტრადიცია გადაწყდა ყოველგვარი გასამართლების გარეშე. ამასთან დაკავშირებით მას მოჰყავს №4 ოქმის მუხლი 2 (§1).

440. მისაღებობასთან დაკავშირებით გამართულ მოსმენაზე საქართველოს ხელისუფლებამ მხოლოდ ის ფაქტი, რომ მომჩივნებს არ შეატყობინეს მათი ექსტრადიციის გადაწყვეტილების შესახებ არ ნიშნავს მათი უფლებების არანაირ დარღვევას კონვენციის თვალსაზრისით. მოგვიანებით მან შეცვალა თავისი პოზიცია და ამტკიცებდა, რომ თუ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი არ ითვალისწინებს გენერალური პროკურატურის მხრიდან პირისთვის ექსტრადიციის გადაწყვეტილების შეტყობინებას მომჩივნები ამის შესახებ ინფორმირებული იყვნენ 2002 წლის 23 აგვისტოს და 13 სექტემბერს დარბაიძის მიერ, ხოლო 2002 წლის 2 ოქტომბერს მსხილაძის მიერ. ფაქტების ასეთი ვერსიას ადასტურებენ დარბაიძე და მსხილაძე თბილისში ჩატარებული მოსმენის დროს.

441. სათანადოდ რომ ყოფილიყვნენ ინფორმირებული, მომჩივნები არ აღძრავდნენ არავითარ სარჩელს კონვენციის მე-2 და მე-3 მუხლების შესაბამისად არც პროკურატურის და არც სასამართლოს წინაშე კონსტიტუციის 42-ე მუხლის §1 და სისხლის სამართლის კოდექსის 259-ე (§4) მუხლის თანახმად. ხელისუფლებას მიაჩნია, რომ ეს დებულებები უზრუნველყოფდნენ ექსტრადიციის გადაწყვეტილების წინააღმდეგ საჩივრის შეტანის უფლებას. მაგალითად, სამმა მომჩივანმა, რომლის ექსტრადიცია გადაწყვეტილი იყო 2002 წლის 28 ნოემბერს, გამოიყენა ეს უფლება და მიაღწია ამ გადაწყვეტილების აღსრულების შეჩერებას (§84 და შემდ.). გარდა ამისა ხელისუფლება სასამართლოს ყურადღებას ამახვილებს საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მიერ გამოტანილ დადგენილებაზე და ამტკიცებს, რომ სურვილის შემთხვევაში მომჩივნებს შეეძლოთ ესარგებლათ თავიანთი უფლებებით ალიევის მსგავსად შიდა იურისდიქციის პირობებში.

442. საქართველოს ხელისუფლებამ წარმოადგინა ახალი სისხლის სამართლის კოდექსის პროექტი, რომელიც შემუშავების პროცესში იყო, რომელიც აძლევს უფრო მყარ გარანტიებს ექსტრადიციას დაქვემდებარებულ პირებს.

2. სასამართლოს შეფასება

443. სასამართლომ უკვე დაასკვნა კონვენციის მე-5 (§2) მუხლის საფუძველზე, რომ 2002 წლის 2 ოქტომბრამდე მომჩივნები არ იყვნენ ინფორმირებული მათი ექსტრადიციის პროცედურის შესახებ და რომ მათ არ ჰქონდათ არანაირი დაშვება იმ საქმეებთან, რომლებიც წარმოადგინა რუსეთის ხელისუფლებამ (§428). მას შემდეგ გასარკვევია შეატყობინეს თუ არა ექსტრადიციის გადაწყვეტილების შესახებ, რომელიც მიღებულ 2002 წლის 2 ოქტომბერს, რათა მათ მიემართათ „ეროვნული ინსტანციისთვის“ საჩივრით, რომელიც გამომდინარეობს კონვენციის მე-2 და მე-3 მუხლებიდან.

444. სასამართლო შეახსენებს, რომ მისი ფორმულირების მიუხედავად მუხლი 13 შეიძლება შევიდეს მოქმედებაში კონვენციის სხვა დებულების დარღვევის გარეშე, რომელსაც ეწოდება „ნორმატიული“ (*Klass et autres c. Allemagne*, arrêt du 6 septembre 1978, série A n° 28, p. 29, §64). იგი შიდა კანონმდებლობაში უზრუნველყოფს საჩივრის არსებობას, რომელსაც უპირატესობა ენიჭება – და ამგვარად შეუძლია დაარღვიოს კონვენციაში მოცემული უფლებებთან და თავისუფლებებთან დაკავშირებული დებულებები (*Lithgow et autres c. Royaume-Uni*, arrêt du 8 juillet 1986, série A n° 102, p. 74, §205). ამავე დროს მუხლი 13 არ შეიძლება განიხილებოდეს ისე, თითქოს ყველა საჩივარი უნდა განიხილებოდეს შიდა კანონმდებლობით რამდენად უსამართლოც არ უნდა იყოს ის. პირის კონვენციის საფუძველზე განსახილველად შეუძლია წარმოადგინოს ისეთი საჩივრები, რომელთა დაცვა შესაძლებელია ამ უკანასკნელის ნიადაგზე (*Leander c. Suède*, arrêt du 26 mars 1987, série A n° 116, p. 29, §77 a)).

445. ამ საქმესთან დაკავშირებით, მომჩივანთა შიშის საფუძვლიანობიდან გამომდინარე (§340) რასაც ემატება სასამართლოს მოსაზრება იმ კონტექსტთან დაკავშირებით რა პირობებშიც ჩატარდა მათი ექსტრადიცია, კონვენციის მე-2 და მე-3 მუხლების საფუძველზე შემოტანილი საჩივრები არ შეიძლება განვიხილოთ როგორც არსებითად დაცვას არდაქვემდებარებულები (*Boyle et Rice c. Royaume-Uni*, arrêt du 27 avril 1988, série A n° 131, p. 23, §52). ამგვარად, მე-13 მუხლი გამოსაყენებელია ამ საქმესთან დაკავშირებით. ამ საკითხს სხვათა შორის არ გამოუწვევია კამათი სასამართლოში.

446. მე-13 მუხლი მოითხოვს შიდა საკასაციო საჩივრის არსებობას, რომელიც უფლებას მისცემს კომპეტენტურ ეროვნულ „ინსტანციას“ გაეცნოს საჩივრის შინაარსს, რომელიც კონვენციას ეყრდნობა, გარდა ამისა შიტანოს შესაბამისი შესწორებები (*Soering*, précité, p. 47, §120 ; *Vilvarajah et autres*, précité, p. 39, §122). ამავე დროს ეს არ ნისნავს საჩივრის განსაკუთრებული ფორმის მოთხოვნას, ხელშემკვრელ სახელმწიფოებს რჩებათ შეფასების გარკვეული ფარგლები მათზე დაკისრებული მოვალეობების შესასრულებლად. გარდა ამისა „ეფექტურობა“, რომელსაც იგი საჩივრისგან მოითხოვს არ არის დამოკიდებული აუცილებელ სასურველ შედეგზე (*Syndicat suédois des conducteurs de locomotives c. Suède*, arrêt du 6 février 1976, série A n° 20, p. 18, §50). ზოგიერთ პირობებში შიდა კანონმდებლობის მიერ შეთავაზებული სამართლებრივი დაცვის საშუალებების ერთობლიობა შეიძლება პასუხობდეს მე-13 მუხლის მოთხოვნებს (*Jabari*, ხსენებული ზემოთ, §50).

447. საჩივრის ფორმა, რომელსაც მოითხოვს მე-13 მუხლი უნდა იყოს „ეფექტური“ როგორც პრაქტიკული, ისევე სამართლებრივი მნიშვნელობით, რაც ნიშნავს იმას, რომ მის გამოყენებას არ უნდა აბრკოლებდეს გაუმართლებელი სახით მოპასუხე სახელმწიფოს ხელისუფლების აქტები და გამონაკლისები (*Aksoy c. Turquie*, arrêt du 18 décembre 1996, *Recueil* 1996-VI, p. 2286, §95).

448. სასამართლო ხაზგასმით აღნიშნავს, რომ მომჩივნის საჩივარი რომლის მიხედვით მის ექსტრადიციას ექნება კონვენციის მე-2 და მე-3 მუხლების საწინააღმდეგო შედეგები აუცილებლად უნდა გახდეს „ეროვნული სასამართლოს“ გაძლიერებული კონტროლის საგანი (*mutatis mutandis*, *Chahal*, précité, p. 1855, §79, et p. 1859, § 96 ; *Jabari*, précité, §39).

449. ამ საქმესთან დაკავშირებით სასამართლო აღნიშნავს, რომ ამ საჩივრის შემოტანის შემდეგ, საქართველოს ხელისუფლება იცდიდა მთელი ერთი წლის განმავლობაში და მერე დაიწყო იმის მტკიცება, რომ მომჩივანთა ადვოკატებმა მიიღეს შეტყობინება 2002 წლის 2 ოქტომბრის ექსტრადიციის გადაწყვეტილებასთან დაკავშირებით. სინამდვილეში, წერილი, რომელიც მხსილამემ მათ გაუგზავნა 2002 წლის 2 ოქტომბერს სასამართლოში წარმოდგენილ იქნა მხოლოდ ამ პირის თბილისში მოსმენის დროს (§178). სასამართლოს ხელისუფლების ეს თეორია არადამაჯერებლად მიაჩნია, რადგან არ გააჩნია სხვა ამასთან დაკავშირებული მამტკიცებელი საბუთები და მასალები.

450. პირველ რიგში სასამართლო აღნიშნავს, რომ მისაღებობის მოსმენის დროს საქართველოს ხელისუფლებამ განაცხადა, რომ მომჩივნებისთვის ექსტრადიციის

გადაწყვეტილების შეტყობინების არარსებობა არ იწვევდა კონვენციის არანაირ დარღვევას. მოგვიანებით მან წამოაყენა მსხილადის თეორია, რომელიც ამტკიცებდა რომ მომჩივნების ადვოკატები დროულად იყვნენ ინფორმირებული არა მარტო ტელეფონით, არამედ წერილობითაც. მსხილადე სასამართლოს წინაშე ამტკიცებდა, რომ შეტყობინების წერილი მან მიანდო დარბაიძეს, რომელმაც ის მიიტანა აღნიშნული ადვოკატების ოფისში (§178). თვით დარბაიძე იხსენებს თითქოს იგი თვითონ იყო მისული ამ მიზნით ადვოკატების ოფისში (§168).

451. ის ფაქტი, რომ ხელისუფლება ცვლის თავის თავდაპირველ პოზიციას რათა მიიღოს დიამეტრალურად საპირისპირო პოზიცია და რომ დარბაიძე ყოყმანობს უსიტყვოდ დაადასტუროს მსხილადის მოსაზრებები სერიოზულ ეჭვს ბადებს ხელისუფლების მიერ მისაღებობის საკითხთან დაკავშირებული მოსმენის შემდეგ წამოყენებული თეორიის სარწმუნოებასთან დაკავშირებით.

452. გარდა ამისა სასამართლო აღნიშნავს, რომ სადავო შეტყობინების წერილის მიღების საბუთზე არსებული ხელმოწერა არ იკითხება და ვერ ამოიცნო მომჩივანთა სამმა ადვოკატმა, რომ ეს ხელმოწერა ეკუთვნოდა მათი ოფისის რომელიმე თანამშრომელს (§213). ამ უკანასკნელებმა ერთხმად უარყვეს ხელისუფლების ვერსია და ამტკიცებდნენ, რომ მათთვის არასდროს შეუტყობინებიათ მათი კლიენტების ექსტრადიციის გადაწყვეტილება (იგივე). თუ რა პირობებში შეიტყო დარბაიძემ გარდაუვალი ექსტრადიციის შესახებ, ისევე როგორც ამაო მცდელობა გენერალურ პროკურატურაში მოეპოვებინა უფრო ვრცელი ინფორმაცია დადასტურებულია ტელეკომპანია „რუსთავი-2“-ის 23 საათის სატელევიზიო გადაცემის მიერ (§216). იმის საწინააღმდეგოდ, რის დამტკიცებას ცდილობს ხელისუფლება, ამ გადაცემის ჩანაწერი ამტკიცებს, რომ ადვოკატმა არ იცოდა მომჩივანთა ზუსტი რაოდენობა და გვარები, რომლებსაც ექსტრადიცია ემუქრებოდათ. მან ასევე არ იცოდა როდის იყო მიღებული გადაწყვეტილება და რა სტადიაზე იყო ექსტრადიციის პროცედურა. მისი გამოკითხვიდან გამომდინარეობს, რომ ტელევიზიაში მისვლით მას განზრახული ჰქონდა საჯაროდ ემხილა ის სიბნელე და საიდუმლოება რითიც გარემოცული იყო ეს პროცედურა.

453. სასამართლო მნიშვნელობას ანიჭებს თბილისში მოსმენილ საპყრობილეს თანამშრომლების მტკიცებებსაც, რომ მათ წინასწარ არ იცოდნენ პატიმართა გარდაუვალი ექსტრადიციის შესახებ და რომ ერთმანეთს ეკითხებოდნენ იმ ამბოხის მოტივების შესახებ, რომელიც №88 საკანში დაიწყო (§§ 145, 147 *in fine*, 154 და 156). თვით დალაქიშვილმაც, რომელსაც ჩვეულებრივად ევალება პატიმრების გადაყვანის მომზადება და მათი ინფორმირება, არ იცოდა, რომ მომჩივნები უნდა წაეყვანათ (§154). მოწმეების ამ ჩვენებებიდან გამომდინარეობს, რომ მხოლოდ საპყრობილეს უფროსი და ციხის ადმინისტრაციის სამი თანამშრომელი იყო საქმის კურსში იმ ოპერაციის შესახებ რომელიც მზადდებოდა (§§ 145 და 148).

454. სასამართლოს თვალსაზრისით, გადაწყვეტილების ასეთი აღსრულება არ შეიძლება გამჭვირვალედ ჩაითვალოს და სულაც არ ამტკიცებს, რომ კომპეტენტური ხელისუფლების ორგანოები ზრუნავდნენ დაეცვათ მომჩივანთა უფლებები

ინფორმირებული ყოფილიყვნენ იმასთან დაკავშირებით, რომ მათ მიმართ ექსტრადიციის ზომები ხორციელდებოდა.

455. მის ხელთ არსებული მასალების საფუძველზე სასამართლოს დადგენილად მიაჩნია, რომ №5 საპრობილის მომჩივანი პატიმრებმა ზოგიერთი მათგანის მათი გარდაუვალი ექსტრადიციის შესაძლებლობის შესახებ გაიგეს მხოლოდ მას შემდეგ რაც მოისმინეს დარბაიძის ინტერვიუ ტელევიზიაში 2002 წლის 3 ოქტომბერს (§§ 98, 124, 152 და 216). ეს ადვოკატი ამტკიცებს, რომ ექსტრადიციის ოპერაციის მომზადების შესახებ მან გაიგო უშიშროების სამინისტროში მომუშავე მეგობრისგან. მომჩივნები ნამდვილად დარწმუნდნენ ამ ინფორმაციის სისწორეში, როდესაც რამდენიმე საათის შემდეგ ციხის ადმინისტრაციამ მოსთხოვა მათ დაეტოვებინათ საკანი ფიქტიური მიზეზების მოყვანით (§378).

456. რაც შეეხება ადაევს, მეხუთე საექსტრადიციო მომჩივანის, იგი იმყოფებოდა საპრობილეს საავადმყოფოში და სხვა მომჩივნებისგან განსხვავებით, მას ხელი არ მიუწვდებოდა ამ მოკლე ინფორმაციასთან, რომელიც გადაიცა ზემოხსენებული სატელევიზიო არხით.

457. ზემოთ ჩამოთვლილი გარემოებებიდან გამომდინარე სასამართლო არ იზიარებს საქართველოს ხელისუფლების მტკიცებას, რომლის მიხედვით მომჩივანთა ადვოკატებმა მიიღეს მსხილადის სატელეფონო გამოძახება 2002 წლის 2 ოქტომბრის დღის განმავლობაში, ისევე როგორც შეტყობინება მათი კლიენტების მიმართ ექსტრადიციის გადაწყვეტილების მიღების შესახებ. ის ფაქტი, რომ თვით მომჩივნები არ იყვნენ ინფორმირებული ამ გადაწყვეტილების შესახებ მხარეებში არავითარ დავას არ იწვევს.

458. ამ პირობებში უსარგებლოა იმის შეხსენება, რომ ექსტრადიციის გადაწყვეტილების გასაჩივრებისთვის კონსტიტუციის 42-ე (§1) და სსკ-ის 259-ე (§4) მუხლების თანახმად, როგორც ამას ითვალისწინებს მთავრობის ვერსია, მომჩივნებსა და მათ ადვოკატებს უნდა ჰქონოდათ საკმარისი ინფორმაცია საჭირო დროს, რომელსაც მათ მიაწვდიდნენ ხელისუფლების კომპეტენტური ორგანოები (იხ. *Bozano*, précité, pp. 25-26, §59). აქედან გამომდინარე ხელისუფლებას არ აქვს უფლება ადვოკატებს და მომჩივნებს დუპირისპიროს ის ფაქტი, რომ მათ არ ჩამოყალიბეს სარჩელი იმ ღონიამიებასთან დაკავშირებით, რომლის არსებობის შესახებ მათ ხელისუფლების ორგანოდან ინფორმაციის გაჟონვის შედეგად გაიგეს.

459. გარდა ამისა, თუ დავუშვებთ იმასაც, რომ დროის ძალზე მცირე მონაკვეთში №5 საპრობილეში მყოფ ოთხ მომჩივანის თუნდაც თეორიულად შეეძლო მიემართა სასამართლოსთვის 2002 წლის 3 ოქტომბერს 23-საათიანი ტელეგადაცემის ყურების შემდეგ, სასამართლო აღნიშნავს, რომ ისინი რეალურად მოკლებული იყვნენ ამ საშუალებას რადგან ისინი მოთავსებული ჰყავდათ იზოლაციის პირობებში და უარყეს მათი მოთხოვნა ადვოკატების მოწვევასთან დაკავშირებით (§§ 124 და 135).

460. სასამართლოს მოვალეობას არ შეადგენს აბსტრაქტულად განსაზღვრის დროის მონაკვეთი, რომელიც გავიდა ექსტრადიციის გადაწყვეტილების მიღებასა და მის შესრულების შორის. თუმცა როდესაც ერთი სახელმწიფოს ხელისუფლება

ჩქარობს გადასცეს პირი მეორე სახელმწიფოს გადაწყვეტილების მიღებიდან მეორე დღესვე, მან ასეთივე სისწრაფით და გულმოდგინებით უნდა იმოქმედოს, რათა საშუალება მისცეს დაინტერესებულ მხარეს ერთი მხრივ მოახდინოს მისი საჩივრის, რომელიც ემყარება მე-2 და მე-3 მუხლებს, დამოუკიდებელი და მკაცრი შეფასება და მიაღწიოს ამ სადავო ღონისძიების გადავადებას (*Jabari*, ხსენებული ზემოთ, §50). სასამართლოს დაუშვებლად მიაჩნია, რომ პირი გაიგოს მისი ექსტრადიციის შესახებ ზუსტად აეროპორტში მიყვანის დროს, მაშინ, როდესაც იგი გამოიქცამას იმ ქვეყნიდან, სადაც მას ახლა აგზავნიდნენ, იმ შიშების გამო, რომლებსაც ითვალისწინებს კონვენციის მე-2 და მე-3 მუხლები.

461. რეზიუმეს სახით სასამართლომ დაასკვნა, რომ 2002 წლის 4 ოქტომბერს ექსტრადირებული მომჩივნები და მათი ადვოკატები არ იყვნენ ინფორმირებულნი ექსტრადიციის გადაწყვეტილების შესახებ, რომელიც მათ მიმართ მიღებული იყო 2002 წლის 2 ოქტომბერს და რომ ხელისუფლების კომპეტენტურმა ორგანოებმა უმართებულოდ შეუშალეს ხელი თუნდაც თეორიულად გამოეყენებინათ მათი უფლება საჩივრის შეტანასთან დაკავშირებით.

462. ამ დასკვნიდან გამომდინარე სასამართლოს ზედმეტად მიაჩნია გადავიდეს საჩივრის ეფექტურობის საკითხზე თუ მას განიხილავდა რომელიმე სასამართლო კონსტიტუციის 42-ე (§1) და სსკ-ის 259-ე (§4) მუხლების თანახმად, რასაც ამტკიცებს ხელისუფლება. იგი მხოლოდ აღნიშნავს იმას, რომ ეს დებულებები (§§ 253 და 254), ერთადერთი სამართლებრივი ნორმები, რომლებზეც შეეძლოთ დაეფუძნებინათ თავიანთი საჩივარი მომჩივნებს, ატარებენ ძალზე ზოგად ხასიათს და არ აწესებენ არანაირ წესს არც საჩივრის გამოყენებასთან დაკავშირებით და არც იმაზე მიუთითებენ თუ რომელ სასამართლოს და რა ვადებში უნდა წარედგინოს ეს სარჩელი. სხვათა შორის არანაირი სხვა შიდა კანონმდებლობის დებულება არ განსაზღვრავს გენერალური პროკურორის მიერ მიღებული ექსტრადიციის გადაწყვეტილების გამოცხადების ან აღსრულების ფორმას.

463. ამ სიტუაციას საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მხრიდან მიეცა „ხარვეზის“ კვალიფიკაცია, ეს ის სასამართლოა, სადაც მოხდა ალიევის საქმის გარჩევა და რომელსაც მაგალითად განიხილავს ხელისუფლება (§258). გაბრიჩიძე, მსხილაძე და დარბაიძე, რომლებსაც სასამართლომ მოუსმინა, ასევე აღიარებენ, რომ ალიევის საქმის გარდა ისინი არ იცნობდნენ შიდა დებულებების გამოყენების სხვა შემთხვევებს, რომლებიც ითვალისწინებენ ექსტრადიციის გადაწყვეტილების გასაჩივრებას სასამართლოს წინაშე (§§ 169, 176 და 185). საქართველოს ყოფილმა გენერალურმა პროკურორმა ხაზგასმით აღნიშნა შიდა კანონმდებლობაში რეფორმების ჩატარების აუცილებლობა ექსტრადიციის საკითხთან დაკავშირებით.

464. სასამართლო არ იზიარებს ხელისუფლების მოსაზრებას, რომლის მიხედვით მომჩივნებს თუ სურვილი ექნებოდათ შეეძლოთ ალიევის მსგავსად ესარგებლათ მათი უფლებებით შიდა იურისდიქციის პირობებში. იგი აღნიშნავს, რომ 2002 წლის 28 ოქტომბერს საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მიერ ალიევის საქმესთან დაკავშირებით გამოტანილი დადგენილება მიღებულ იქნა მხოლოდ მას შემდეგ, რაც აღნიშნული სარჩელი გადაეგზავნა მოპასუხე ხელისუფლებას და მას თან

არ ახლდა მომჩივნების ინტერესების დარღვევის აღიარება (*mutatis mutandis, Bourdov c. Russie*, n° 59498/00, §31, CEDH 2002-III). ამან პრაქტიკაში გზა გაუხსნა იურიდიული საჩივრის შეტანას ექსტრადიციის გადაწყვეტილების წინააღმდეგ, რომელიც გამოაქვს გენერალურ პროკურორს, ამ სასამართლო გადაწყვეტილებამ საშუალება მისცა გელოგაევს, ხაჩიევს და ბაიმურზაევს გაესაჩივრებინათ 2002 წლის 28 ნოემბერს გათვალისწინებული მათი გადაცემა რუსეთის ხელისუფლებისთვის (§84). ეს არაფერს ცვლის იმ დასკვნასთან დაკავშირებით, რომ შამაევს, ადაევს, აზიევს, ხაჯიევს დავისიტოვს, რომლებიც ექსტრადირებული იყვნენ 2002 წლის 4 ოქტომბერს არ ჰქონდათ არანაირი საშუალება სარჩელით მიემართათ ეროვნულ სასამართლოში კონვენციის მე-2 და მე-3 მუხლების შესაბამისად.

465. ახალი სისხლის სამართლის კოდექსის დებულებები ჯერ არ არის მიღებული და როგორც არ უნდა იყოს სათანადოდ ვეღარ აუნაზღაურებს ზარალს უკვე ექსტრადირებულ მომჩივნებს.

466. დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ 2002 წლის 4 ოქტომბერს ექსტრადირებულ ხუთ მომჩივნებთან დაკავშირებით უგულვებელყოფილ იქნა კონვენციის მე-13 მუხლი.

467. ამ დასკვნიდან გამომდინარე სასამართლოს არ მიაჩნია საჭიროდ ხაჯიევის იგივე სარჩელი რომელიც ასევე განიხილება №4 ოქმის მე-2 (§1) მუხლის საფუძველზე.

V. საქართველოს მიერ კონვენციის 34-ე მუხლის სავარაუდო დარღვევა

468. მოვლენათა ქრონოლოგიის გათვალისწინებით, როგორც ეს მოცემულია §5-12 ზემოთ, სასამართლომ გადაწყვიტა *ex officio* საქართველოს მხრიდან მისი ვალდებულებების შესრულების საკითხში კონვენციის 34-ე მუხლის შესაბამისად, რომელიც შემდეგნაირად იკითხება:

„სასამართლოს შეუძლია მიიღოს საჩივრები ნებისმიერი პირისაგან, არასამთავრობო ორგანიზაციისა და ფიზიკურ პირთა ჯგუფისაგან, რომლებიც ამტკიცებენ, რომ ისინი არიან ერთ-ერთი მაღალი ხელშემკვრელი მხარის მიერ კონვენციითა და მისი ოქმებით აღიარებული უფლებების დარღვევის მსხვერპლნი. მაღალი ხელმომწერი მხარეები მოვალენი არიან არ შეუშალონ ხელი ამ უფლების მაქსიმალურ გამოყენებას.“

469. სასამართლოს რეგლამენტის 39-ე მუხლი ადგენს:

„1. დიდ პალატას, ან საჭიროების შემთხვევაში მის თავმჯდომარეს, რომელიმე მხარის, სხვა დაინტერესებული პირის ან დაწესებულების საჩივრის საფუძველზე შეუძლია მიუთითოს მხარეებს

ყველა დროებითი ზომის შესახებ, რომლის მიღება მას საჭიროდ მიაჩნია მხარეების ინტერესებიდან ან პროცედურის კარგად ჩატარებიდან გამომდინარე.

2. მინისტრთა კომიტეტი ამის შესახებ ინფორმირებულია.

3. დიდ პალატას შეუძლია მოუწოდოს ყველა მხარეს მიაწოდოს მას ყველა ინფორმაცია მის მიერ რეკომენდირებული დროებითი ზომების გამოყენების საკითხთან დაკავშირებით.“

470. 34-ე მუხლი განიხილავს ვალდებულებას ხელი არ შეუშალონ პირის გამოიყენოს თავისი უფლება სასამართლოში შეიტანოს სარჩელი და ეფექტურად დაიცვას თავისი საქმე, ამით სასამართლო მომჩივანის აძლევს პროცედურული ხასიათის უფლებას, რომლის გამოყენება მას შეუძლია კონვენციით დაწესებული პროცედურების დროს და ამავე დროს მატერიალური უფლებების განსხვავების დროს, რომლებიც ჩამოთვლილია კონვენციის პირველ თავში და მის დამატებით ოქმებში (*Cruz Varas et autres*, précité, pp. 35-36, §99 ; *Akdivar et autres c. Turquie*, arrêt du 16 septembre 1996, *Recueil* 1996-IV, p. 1218, §103).

471. იმისთვის, რომ სასამართლოში ინდივიდუალური გასაჩივრების მექანიზმმა ეფექტურად იმუშაოს, რაც გათვალისწინებულია 34-ე მუხლში, უდიდესი მნიშვნელობა ენიჭება იმას, რომ მომჩივნებს, არსებულს თუ პოტენციურს, ჰქონდეთ სასამართლოსთან თავისუფალი კავშირი ისე, რომ ხელისუფლება არ ახორციელებდეს არანაირ მათზე ზეწოლას იმ მიზნით, რომ მათ უკან გამოიტანონ ან შეცვალონ სარჩელი. „ზეწოლის“ ქვეშ უნდა იგულისხმებოდეს არა მარტო პირდაპირი იძულება და აშკარა ქმედებები არსებული თუ პოტენციური მომჩივნების, მათი ოჯახების ან მართლმსაჯულების წინაშე მათი წარმომადგენლების დაშინების მიზნით, არამედ ირიბი ქმედებები ან კონტაქტები და ცუდი მოპყრობა რომელიც მიზნად ისახავს გადაარწმუნოს ის ან წაუხდინოს სურვილი შეიტანოს სარჩელი სასამართლოში, რის უფლებას მას ანიჭებს კონვენცია (იხ., სხვებს შორის, *mutatis mutandis*, *Kurt c. Turquie*, arrêt du 25 mai 1998, *Recueil* 1998-III, p. 1192-1193, §§ 159-160 ; *Sarli c. Turquie*, n° 24490/94, §§ 85-86, 22 mai 2001).

472. განაჩენის გასაჩივრების უფლებას, რომელიც გარანტირებულია კონვენციის 34-ე მუხლით, თავისთავად, შიდა კანონმდებლობის ფარგლებში არ გააჩნია არანაირი შემაჩერებელი ეფექტი, კერძოდ, ასეთი ეფექტი ადმინისტრაციული ან სასამართლო გადაწყვეტილების აღსრულებაზე. ამგვარად, გასარკვევია საკითხი თუ სახელმწიფომ არ გაითვალისწინა სასამართლოს მითითება, რომელიც გამომდინარეობს კონვენციის რეგლამენტის 34-ე მუხლიდან, შეიძლება თუ არა მივიჩნიოთ ეს ფაქტი კონვენციის 34-ე მუხლით გათვალისწინებული ვალდებულებების დარღვევად. ასეთი ფაქტის შეფასება უნდა მოხდეს ამ საქმესთან დაკავშირებული სპეციფიური გარემოებების გათვალისწინებით.

473. ცოტა ხნის წინ სასამართლომ აღნიშნა, რომ ისეთ საქმეებში, სადაც არსებობს რისკი გამოუსწორებელი ზიანი მიადგეს მომჩივნის ერთერთ უფლების გამოყენებას, რომელიც კონვენციით არის დაცული და მიეკუთვნება იმ უფლებების რიგს, რომლებიც კონვენციის ძირითად საფუძველს წარმოადგენენ და ეს ნათლად არის დადასტურებული ასეთ შემთხვევაში დროებით ზომა მიზნად ისახავს სტატუს

ქუო-ს შენარჩუნებას იმ დრომდე სანამ სასამართლო არ დაადგენს ამ ზომის სამართლიანობის საკითხს. იქიდან გამომდინარე, რომ დროებითი ზომა მიზნად ისახავს იმ საკითხის გახანგრძლივებას, რომელიც საჩივრის საგანს შეადგენს, იგი იგი წვდება კონვენციით გათვალისწინებული საჩივრის არსს. თავისი სარჩელით მომჩივანი ცდოლობს გამოუსწორებელი ზიანისგან დაიცვას კონვენციით აღიარებული უფლება, რომელსაც იგი ეყრდნობა. შესაბამისად, მომჩივანი ითხოვს დროებით ზომას, ხოლო სასამართლო იძლევა თანხმობას იმ მიზნით, რომ გაადვილდეს კონვენციის 34-მუხლით გარანტირებული ინდივიდუალური საჩივრის უფლების „ეფექტური გამოყენება“, ანუ დაიცვას საჩივრის საგანი, როდესაც მას მიაჩნია, რომ არსებობს იმის საშიშროება, რომ მას მიადგეს გამოუსწორებელი ზიანი მოპასუხე სახელმწიფოს მხრიდან განხორციელებული ქმედების ან შეუსრულებლობის მიზეზით. გასაჩივრების უფლების გამოყენების ეფექტურობა ასევე ითვალისწინებს იმას, რომ სტრასბურგში გამართული პროცედურის განმავლობაში სასამართლოს შეუძლია გააგრძელოს საჩივრის განხილვა ჩვეულებრივი პროცედურით (*Mamatkoulou et Askarov, précité, §108*). სასამართლოს მიერ მიცემული დროებითი ზომის მიღების მითითება ამ უკანასკნელს საშუალებას აძლევს არა მარტო ეფექტურად განიხილოს სარჩელი, არამედ დარწმუნდეს კონვენციით გათვალისწინებული მომჩივნის დაცვის ეფექტურობაში და ბოლოს იგი საშუალებას აძლევს მინისტრთა კომიტეტს თვალი ადევნოს საბოლოო განაჩენის აღსრულებას. ასეთი ზომა ასევე საშუალებას აძლევს მოპასუხე სახელმწიფოს შეასრულოს თავისი ვალდებულება სასამართლოს მიერ გამოტანილი საბოლოო განაჩენის შესაბამისად, რომელიც იურიდიული თვალსაზრისით იძულებას წარმოადგენს კონვენციის 46-ე მუხლის შესაბამისად (§125). ამგვარად სასამართლომ დაასკვნა, რომ მამატკულოვის და ასკაროვის ადრე დასახელებულ საქმეში, დროებითი ზომების უგულვებელყოფა ხელშეკრულებაში მონაწილე ქვეყნის მხრიდან მიჩნეულ უნდა იქნეს როგორც მომჩივნის საჩივრის ეფექტური განხილვისთვის ხელის შეშლა რაც ასევე ხელს უშლიდა მისი უფლების გამოყენების ეფექტურობას და აქედან გამომდინარე შეიძლება მივიჩნიოთ კონვენციის 34-ე მუხლის დარღვევად (იგივე §128).

474. ამ საქმესთან დაკავშირებით იგივე პრინციპების გამოყენებით სასამართლო აღნიშნავს, რომ 2002 წლის 4 ოქტომბერს, 4 საექსტრადიციო მომჩივანი გამოიყვანეს მათი საკანიდან დაახლოებით დილის 4:00 საათზე მათი ექსტრადიციის მიზნით. ადაევი, მეხუთე მომჩივანი, დაახლოებით იმავე დროს წაიყვანეს ციხის საავადმყოფოდან. რეგლამენტის 39-ე მუხლის გამოყენების შესახებ საჩივარი თერთმეტი მომჩივნის სახელით (ადაევისა და ხანჩუკაევის გამოკლებით) სასამართლომ მიიღო იმავე დღეს 15:35 საათსა და 16:20 საათს შორის რამდენიმე ფაქსის სახით.

475. იმავე დღის 18:00 საათზე (სტრასბურგის დროით), საქართველოს ხელისუფლებას, მისი გენერალური წარმომადგენლის საშუალებით ეცნობა სასამართლოს მეორე განყოფილების უფროსის მოადგილის გადაწყვეტილების შესახებ გამოყენებინა რეგლამენტის 39-ე მუხლი. რამდენიმე წუთის შემდეგ იმ

პირთა სახელები, რომლებმაც მიმართეს სასამართლოს ტელეფონის საშუალებით უკარნახეს მის თანაშემწეს. კავშირის პრობლემების გამო (§§ 9 და 10) და სასამართლოს მდივნის უშედეგო თხოვნის შემდეგ გადაეწყვიტათ ეს პრობლემები, სასამართლოს გადაწყვეტილების შესახებ ოფიციალურად ტელეფონით შეატყობინეს იუსტიციის მინისტრის მოადგილეს 19:45 საათზე (სტრასბურგის დროით) (იგივე). მისი ფაქსით დადასტურება მოხერხდა მხოლოდ 19:59 საათზე (სტრასბურგის დროით). საქართველოს ხელისუფლებამ მოახდინა მომჩივნების ექსტრადიცია იმავე დღის 19:10 საათზე (სტრასბურგის დროით).

476. ექსტრადირებული მომჩივნები მათი ექსტრადიციის შემდეგ პატიმრობაში ჰყავდათ სრული იზოლაციის პირობებში. მათი პატიმრობის ადგილის მოსაპოვებლად სასამართლოსაც კი მოსთხოვეს კონფიდენციალობის გარანტიები (§15). მომჩივნებმა ვერ შეძლეს თავიანთ ადვოკატებთან კონტაქტის შენარჩუნება, ხოლო ამ უკანასკნელებს რუსეთის ხელისუფლებამ არ მისცა ნებართვა მოენახულებინათ ისინი მიუხედავად სასამართლოს საგანგებო მითითებისა ამასთან დაკავშირებით (§§ 228, 229 და 310). მიუხედავად ამისა რუსეთის ხელისუფლება დაჟინებით ამტკიცებდა, რომ ექსტრადირებულ პირებს არასდროს ჰქონიათ განზრახვა მიემართათ სასამართლოსთვის, ყოველ შემთხვევაში რუსეთის წინააღმდეგ მიმართული სარჩელით და რომ მთლიანად საჩივრის არსებითი განხილვა შეუძლებელია პროცედურული თვალსაზრისით. ამგვარად დაცვის უფლებების თანასწორობის პრინციპი, რომელიც სასამართლოში წარმართული პროცედურის დროს გასაჩივრების ეფექტური გამოყენების განუყოფელი ნაწილია, დარღვეულ იქნა მიუღებელი ფორმით (§518).

477. გარდა ამისა, თვითონ სასამართლოს არ ჰქონდა არანაირი საშუალება შეესრულებინა საგამომიებო მისია რუსეთში, რომელიც გადაწყვეტილი იყო კონვენციის 38-ე (§1 „ა“) მუხლის შესაბამისად (თუმცა ეს არ შეიძლება შეერაცხოს საქართველოს; §504) და იმის გამო, რომ სასამართლოს ჰქონდა მხოლოდ რამდენიმე წერილობითი კონტაქტი ექსტრადირებულ მომჩივნებთან (§§ 235 და 238), მან ვერ შეძლო დაესრულებინა რუსეთის წინააღმდეგ მიმართული საჩივრის არსებითი განხილვა (§491). ამგვარად ხელი შეეშალა მამტკიცებელი საბუთების შეგროვებას.

478. სასამართლოს მიაჩნია, რომ გართულებებმა, რომელთა წინაშე აღმოჩნდნენ შამაევი, აზიევი, ხაჯიევი და ვისიტოვი რუსეთში მათი ექსტრადიციის შემდეგ ისეთ დონეს მიაღწიეს, რომ კონვენციის 34-ე მუხლით მათთვის მინიჭებული გარანტიის გამოყენების ეფექტურობას სერიოზულად შეეშალა ხელი (*Mamatkoulou et Askarov, précité*, §128). ის ფაქტი რომ სასამართლომ შეძლო საქართველოს წინააღმდეგ მიმართული მათი საჩივრის არსებითი განხილვა არ გვიშლის ხელს იმაში, რომ ამ უფლების გამოყენების დროს შექმნილი დაბრკოლებები შევაფასოთ კონვენციის 34-ე მუხლის დარღვევად (*Akdivar et autres, précité*, p. 1219, §105).

479. აქედან გამომდინარე, სასამართლოს მიერ კონვენციის რეგლამენტის 39-ე მუხლის შესაბამისად მიცემული მითითებების უგულვებელყოფით შეეჩერებინა შამაევის, აზიევის, ხაჯიევის და ვისიტოვის ექსტრადიცია საქართველომ დაარღვია თავისი ვალდებულებები რაც მას აკისრია კონვენციის 34-ე მუხლის მიხედვით.

VI. რუსეთის მიერ კონვენციის მე-2, მე-3 და მე-6 მუხლების §§ 1, 2 და 3 დარღვევის შესახებ

1. მხარეთა ვერსიები

480. როდესაც ყურადღებას ამახვილებენ კონვენციის მე-2 მუხლზე მომჩივანთა წარმომადგენლებს მიაჩნიათ, რომ აზიევი რუსეთში დაიღუპა. თავიანთ მოსაზრებას ისინი აფუძნებენ იმ მოტივებზე, რომლებიც მოყვანილია 318-ე პარაგრაფში ზემოთ.

481. გარდა ამისა, ადვოკატებს მიაჩნიათ, რომ 2002 წლის ექსტრადიციის დროს მომჩივნების მიმართ რუსეთის ხელისუფლების გამოყენებული იყო მოპყრობა, რომელიც ეწინააღმდეგება კონვენციის მე-3 მუხლს. ისინი ძირითადად მოიხსენიებენ იმას თუ როგორ ჩამოიყვანეს ისინი თვითმფრინავიდან რუსეთში, თვალშეშებული და ორადმოკეცილი (§74). მათი შემდგომი პატიმრობა მკაცრი კონფიდენციალობის პირობებში (§§15, 17, და 246) აძლიერებდა სამართლიან ეჭვს იმასთან დაკავშირებით, რომ მომჩივნების მიმართ საპყრობილეში გამოყენებული იყო და კიდევაც იყენებენ ცუდ მოპყრობას.

482. ადვოკატების მიხედვით რუსეთში ჩასვლის შემდეგ ექსტრადირებულ მომჩივნებს არ მიეცათ ადვოკატების თავისუფალი შერჩევის საშუალება. მათ ფორმალურ დახმარებას უწევენ სასამართლოს მიერ დანიშნული ადვოკატები მაგრამ ეს, მათი სრული იზოლაციის პირობებიდან გამომდინარე რასაც ემატება ის, რომ მათ ეკრძალებათ მათთან დაკავშირებული ნებისმიერი ინფორმაციის გაცნობა, არ შეიძლება ჩაითვალოს ეფექტურ დაცვად რასაც ითვალისწინებს კონვენციის მე-6 (§§ 1 და 3) მუხლი. მისაღებობასთან დაკავშირებულ მოსმენამდე ადვოკატები ამბობდნენ, რომ ექსტრადირებული მომჩივნების ნათესავებმაც არ იცოდნენ სად იხდიდნენ პატიმრობას ეს პაროვნებები.

483. სხვათა შორის მომჩივნების წარმომადგენლები აპროტესტებენ „ტერორისტების“ და „საერთაშორისო ტერორისტების“ კვალიფიკაციას რომელსაც მიმართავენ რუსეთის ფედერაციის წარმომადგენლები და პროკურატურის ორგანოები 2002 წლის 8, 16 ოქტომბერს და 5 დეკემბერს გამოგზავნილ წერილებში (§§ 76, 77 და 227). ასეთი განცხადებები იწვევენ კონვენციის მე-6 (§2) მუხლის დარღვევას და საფრთხეს უქმნიან მომჩივანთა უფლებას ჩატარდეს სამართლიანი პროცესი.

484. საჩივრის ფორმულარში (§235) ხაჯიევი ამტკიცებს, რომ რუსეთის ხელისუფლებამ მას უკანონოდ დასდო ბრალი სხვადასხვა დანაშაულის ჩადენაში, რომ სტავროპოლის მხარის სასამართლოს არ ჰქონდა არანაირი კომპეტენცია გარკვეულიყო მის საქმეში, რომ რუსეთში მისი პატიმრობაში აყვანა 2002 წლის 5 ოქტომბრიდან 2 დეკემბრამდე იყო უკანონო და რომ მის დედას არ შეატყობინეს მისი

დაპატიმრების შესახებ რაც ეწინააღმდეგება რუსეთის სისხლის სამართლის კოდექსის მოთხოვნებს.

485. რუსეთის ხელისუფლებამ სასამართლოს წარმოდგინა ექსტრადირებული მომჩივნების სურათების რამდენიმე სერია ისევე როგორც მათი პატიმრობის პირობების ამსახველი ფოტოები და ვიდეოჩანაწერი (§§ 20, 109 და 242). მან სასამართლოს 4-ჯერ წარმოდგინა მომჩივნების სამედიცინო დასკვნები, რომლებიც არამართო ციხის ექიმების მიერ იყო შედგენილი არამედ ქალაქ B-ს სამოქალაქო ჰოსპიტალის მედიკოსების მიერაც (§246 და შემდ.).

486. რუსეთის ხელისუფლება ამტკიცებს, რომ ექსტრადირებული მომჩივნები, რუსეთში მათი ჩასვლის დღიდან, სარგებლობენ ადვოკატების მომსახურებით და ასევე წარმოადგინა მათი სახელები და მისამართები (§218 და შემდ.). ამასთანავე მან წარმოადგინა დოკუმენტები ამ ადვოკატების თითოეულ ექსტრადირებულ მომჩივანისთან შეხვედრის რაოდენობასა და ხანგრძლივობასთან დაკავშირებით. ეს შეხვედრები მიმდინარეობდნენ დაცვის მეთვალყურეობის ქვეშ, რომლებსაც შეეძლოთ მხოლოდ პაემანის პროცესის დანახვა და არ შეეძლოთ იმის გაგება თუ რაზე იყო საუბარი.

2. სასამართლოს შეფასება

487. სასამართლომ უკვე დაასკვნა, რომ აზიევის უფლება სიცოცხლეზე არ დარღვეულა (§§ 320-323). მას ზედმეტად მიაჩნია ამ საკითხთან კიდევ ერთხელ დაბრუნება.

488. სასამართლო აღნიშნავს, რომ მე-3 მუხლიდან გამომდინარე სარჩელი იმასთან დაკავშირებით თუ როგორ ექცეოდნენ ექსტრადირებულ მომჩივნებს რუსეთში გადაყვანის შემდეგ, პირველად მომჩივნების წარმომადგენლების მიერ შემოტანილი იყო 2004 წლის 8 აგვისტოს საქმის არსებითად განხილვის უკანასკნელი დასკვნების ფორმატში. ეს საჩივარი არ ხვდება 2003 წლის 16 სექტემბრის მისაღებობის გადაწყვეტილების კადრში, რომელიც ითვალისწინებს იმ ფარგლებს, რომელ ფარგლებშიც ექცევა სასამართლო დავის არსის დადგენის დროს (*Assanidzé* ხსენებული ზემოთ, §162). აქედან გამომდინარე სასამართლოს არ გააჩნია მისი განხილვის კომპეტენცია.

489. რაც შეეხება მომჩივანთა უდანაშაულობის პრეზუმფციის დარღვევას სასამართლოს უპირველეს ყოვლისა აღნიშნავს, რომ რუსეთის ფედერაციის წარმომადგენლის მიერ ნახმარი ტერმინები თავის 2002 წლის 5 დეკემბერს გამოგზავნილ წერილში გაკრიტიკებულ იქნა 2003 წლის 16 სექტემბერს მოსმენის დროს მისაღებობასთან დაკავშირებით. იგივე ტერმინები და სხვა გამონათქვამები რომლებიც რუსეთის პროკურატურის წარმომადგენლებმა იხმარეს დაგმობილ იქნა 2004 წლის 8 აგვისტოს საქმის არსებითი განხილვის დასკვნებში. იქიდან გამომდინარე, რომ ამ დასკვნებში საჩივარი არგუმენტირებული და მოტივირებული

იყო (§483), სასამართლოს მიაჩნია, რომ იგი არა მარტო უბრალო დაცვის საშუალებას წარმოადგენს არამედ აშკარა სარჩელი დაფუძნებული კონვენციის მე-6 (§2) მუხლზე. ამგვარად რადგან იგი არ შედის მისაღებობის გადაწყვეტილების არეალში (§483) სასამართლოს მიაჩნია, რომ მას არ გააჩნია მისი არსებითად განხილვის კომპეტენცია.

490. იგივე ეხება სარჩელებს, რომლებიც 2003 წლის 27 ოქტომბერს ხაჯიევმა შემოიტანა რუსეთის წინააღმდეგ (§484).

491. რაც შეეხება იმ მოპყრობას, რომელიც წინააღმდეგობაში მოდის კონვენციის მე-3 მუხლთან რასაც განიცდიდნენ და განიცდიან რუსეთის საპყრობილეში სრული იზოლაციის პირობებში მყოფი ექსტრადირებული მოძიებები ისევე როგორც ის, რომ მათ არა აქვთ ეფექტური დაცვის საშუალება მათი ექსტრადიციის შემდეგ, სასამართლო აღნიშნავს, რომ მას არ ჰქონდა რუსეთში ფაქტების დადგენის საშუალება (§§ 27 და შემდ.) მის ხელთ არსებული მასალების საფუძველზე მას არ შეუძლია გაერკვეს არგუმენტებში, რომლითაც მხარეები უპირისპირდებიან ერთმანეთს რუსეთის მხრიდან კონვენციის მე-3 და მე-6 (§§ 1 და 3) მუხლების დარღვევასთან დაკავშირებით. ამგვარად სასამართლომ უნდა დაადგინოს, როდესაც რუსეთმა სასამართლოს არ მისცა მუშაობის საშუალება, დაარღვია თუ არა მან თავისი ვალდებულებები რომლებიც გამომდინარეობს კონვენციის 34-ე და 38-ე (§1 „ა“) მუხლებიდან.

VII. რუსეთის მხრიდან კონვენციის 38-ე (§1) მუხლიდან გამომდინარე ვალდებულებების უგულვებელყოფა

492. კონვენციის 38-ე (§1) მუხლის შესაბამის დებულებებში ნათქვამია:

„თუკი სასამართლო გამოაცხადებს, რომ საჩივარი მიღებულია, იგი

ა) შეუდგება საქმის განხილვას მხარეთა წარმომადგენლებთან ერთად, და თული საჭირო იქნება, ჩაატარებს გამოძიებას, რომლის ეფექტური განხორციელებისთვის შესაბამისი სახელმწიფოები უზრუნველყოფენ ყველა აუცილებელ საშუალებას; (...).“

493. სასამართლოს საჭიროდ მიაჩნია ხაზგასმით აღნიშნოს იმ პრინციპის ფუნდამენტალური მნიშვნელობა, რომელსაც ეძღვნება ეს მუხლი და მისი აბზაცი ა) *in fine*, რომლის მიხედვით ხელშეკრულებაში მონაწილე სახელმწიფოებმა უნდა ითანამშრომლონ სასამართლოსთან (*Irlande c. Royaume-Uni*, précité, pp. 59-60, §148).

494. სასამართლო ასევე შეახსენებს, რომ ამ საქმეში ამ ვალდებულების გარდა, რუსეთის ხელისუფლებას ევალება სცნოს ის განსაკუთრებული ვალდებულებები, რომლებიც მან მიიღო 2002 წლის 19 ნოემბერს სასამართლოს წინაშე (§18). ამ ვალდებულებებს შორის კერძოდ ფიგურირებდა გარანტია იმასთან დაკავსირებით, რომ სასამართლოს ყოველგვარი დაბრკოლების გარეშე მიეცემოდა ექსტრადირებულ მოძიებებთან მისვლის საშუალება და ეს სხვათა შორის ითვალისწინებდა შესაძლო

საგამომიებო მისიასაც. რუსეთის ხელისუფლების შემდგომი რწმუნებების საწინააღმდეგოდ (§38), 2002 წლის 19 ნოემბრის წერილი არ ზღუდავდა ამ ვალდებულებების გავრცელების არეს პროცედურის რომელიმე განსაკუთრებული სტადიით და არ იყო ორაზროვანი. სასამართლომ საჭიროდ მიიჩნია ამ ვალდებულებების მოპოვება იმ თავისებურებების გათვალისწინებით თუ როგორ მიმდინარეობდა პროცედურა საჩივრის იმ ნაწილში რომელიც რუსეთს უკავშირდებოდა (§151).

495. ამ გარანტიებზე დაყრდნობით, 2002 წლის 26 ნოემბერს სასამართლომ გადაწყვიტა საქართველოსთვის მოეხსნა დროებითი ზომა მითითებული 2002 წლის 4 ოქტომბერს (§21). 2003 წლის 16 სექტემბერს სასამართლომ გადაწყვიტა საქართველოსა და რუსეთში ჩაეტარებინა საგამომიებო მისია, მაგრამ ამ მისიის მხოლოდ ქართული ნაწილის შესრულება გახდა შესაძლებელი (§§ 15-17).

496. სასამართლო აღნიშნავს, რომ თუ ხელშეკრულების მხარეებმა უნდა უზრუნველყონ „ყველა საჭირო პირობა“ გამოძიების ეფექტური ჩატარებისთვის, ამ „პირობებში“ პირველ რიგში იგულისხმება თავისუფალი დაშვება მომჩივნებთან, რომელთა მოსმენას გადაწყვეტს სასამართლო რაც ასევე ითვალისწინებს იმ ადგილების მონახულებას რომლებსაც სასამართლო საჭიროდ მიიჩნევს. ამ შემთხვევაში სასამართლოს რამდენჯერმე ეთქვა უარი მომჩივნებთან დაშვებაზე. სასამართლო დაჟინებით მოითხოვდა რუსეთის ხელისუფლებისგან მიეცა მისთვის ფაქტების დადგენის საშუალება და შეესრულებინა ის ვალდებულებები რასაც მას აკისრებს კონვენციის 38-ე (§1 „ა“) მუხლი. რუსეთის ხელისუფლებამ სათანადო რეაგირება არ მოახდინა ამ მოთხოვნაზე (§§ 27 და შემდ.).

497. სტავროპოლის სამხარეო სასამართლოს უარზე დაყრდნობით ((§§ 29, 30 და 47 და შემდ.) და შიდა კანონმდებლობის მოშველიებით ((§§ 31 და 34), 2003 წლის ოქტომბრიდან რუსეთის ხელისუფლება შეუძლებლად მიიჩნევს რუსეთში სასამართლოს მიერ საგამომიებო მისიის შესრულებას. მეორეხარისხოვანი მოტივების მოშველიებით (საპრეზიდენტო არჩევნები, შესაძლო ტერორისტული აქტები ჩრდილოეთ კავკასიაში, კლიმატური პირობები ან დღესასწაულები), უარის ძირითადი მიზეზები იმაში მდგომარეობდა, რომ სასამართლოს დელეგაციის კონტაქტი რუსეთში პატიმრობაში მყოფ მომჩივნებთან, სანამ მათი საქმე განიხილებოდა რუსეთის სასამართლოებში, წინააღმდეგობაში იქნებოდა შიდა სისხლის სამართლის საპროცედურო ნორმებთან და დაარღვევდა სუბსიდიარობის პრინციპს, რომელიც კონვენციის მექანიზმის განუყოფელი ნაწილია. აქვე გაიხსენეს ის, რომ არ არსებობდა ამ მომჩივნების სარჩელი რუსეთის წინააღმდეგ (§29). სტავროპოლის სამხარეო სასამართლოს დადგენილების მოშველიებით, რუსეთის ხელისუფლება ამტკიცებდა, რომ მას როგორც აღმასრულებელ ორგანოს არ შეეძლო ამ იურიდიული ორგანოს მიერ ფაქტების დამოუკიდებელ შეფასებაში. მან სასამართლოს ურჩია პირდაპირ მიემართა ამ სამხარეო სასამართლოსთვის რათა ეს უკანასკნელი დაბრუნებოდა 2003 წლის 14 ოქტომბრის თავის გადაწყვეტილებას (§35 ზემოთ).

498. ამასთან დაკავშირებით სასამართლო რაც შეიძლება ნათლად განმარტავს, რომ მისი მოსაუბრეები არ უნდა იყვნენ ეროვნული ხელისუფლების ორგანოების ან სასამართლოს წარმომადგენლები და რომ საქმე ეხება რუსული სახელმწიფოს პასუხისმგებლობას და არა მისი ხელისუფლების ან ორგანოების პასუხისმგებლობას სასამართლოს წინაშე (*mutatis mutandis, Assanidzé, précité, §149*). სასამართლოს შესაფასებელი არ არის სტავროპოლის სამხარეო სასამართლოს უარის გადაწყვეტილების საფუძვლიანობა, რომლის უკან დგას რუსეთის მთავრობა. მისი საქმიანობა უნდა შემოიფარგლებოდეს რუსეთის ფედერაციის წარმომადგენლის ვერსიის განხილვით და იმ საკითხის გარკვევით იცავს თუ არა ეს სახელმწიფო, რომელიც კონვენციის მაღალ ხელშემკვრელ მხარეს წარმოადგენს, ამ კონვენციის დებულებებიდან გამომდინარე მის ვალდებულებებს.

499. ამგვარად ეს ვერსიები სასამართლოს არადაამაჯერებლად მიაჩნია.

500. პირველ რიგში იგი შენიშნავს, რომ იმის საწინააღმდეგოდ რასაც რუსეთის ხელისუფლება ამტკიცებს, რუსეთის ფედერაციის კონსტიტუცია, ისევე როგორც სისხლის სამართლის კოდექსი, სცნობს საერთაშორისო სამართლის ნორმების პრიმატს შიდა ნორმებზე და კერძოდ იმ ნორმებზე, რომლებიც განსაზღვრავენ სისხლის სამართლის პროცედურის მოქმედებას (§§ 259 და 264). როგორც არ უნდა იყოს, საგამომიებო მისიის განხორციელება, რომელიც გადაწყვეტილია სასამართლოს მიერ კონვენციის 38-ე (§1 „ა“) მუხლის საფუძველზე არ არის დამოკიდებული შიდა პროცედურის მიმდინარეობაზე. მთავრობის პოზიციისაგან განსხვავებით (§§ 34 და 35), სასამართლოს ასეთი მისია ექვს ქვეშ არ აყენებს სუბსიდიარობის პრინციპს, რომელიც კონვენციის სისტემის განუყოფელი ნაწილია. სინამდვილეში, სასამართლოს საგამომიებო მისიის პირობებში, ევროპული კონტროლი, რომელიც დაწესებულია კონვენციის მიერ, არ ექვემდებარება ეროვნულ კონტროლს და წარმოადგენს პროცედურული სახის ღონისძიებას ამ კონტროლის ფარგლებში. უფლებათა კოლექტიური გარანტიების მისი სისტემით, რომლებსაც იგი ეძღვნება, სუბსიდიარობის პრინციპიდან გამომდინარე, იგი აძლიერებს დაცვას ეროვნულ დონეზე (*Parti communiste unifié de Turquie et autres c. Turquie, arrêt du 30 janvier 1998, Recueil 1998-I, p. 17, §28*), ისე რომ მას არ უწესებს არანაირ საზღვრებს (კონვენციის 53-ე მუხლი).

501. ამგვარად სასამართლოსთვის მიუღებელია ძირითადი მოტივი (§497) რომელზეც რუსეთის მთავრობამ დააფუძვნა თავისი არაერთგზის უარი მიეცა სასამართლოს წარგზავნილებისთვის დაშვება რუსეთში პატიმრობაში მყოფ მომჩივნებთან. გარდა ამისა, მას ზედმეტად მიაჩნია დაასახელოს ამასთან დაკავშირებული მეორეხარისხოვანი მოტივები (საპრეზიდენტო არჩევნები და ა.შ.), მით უმეტეს, რომ საჭირო დროს მან ყველა ეს მოტივი გაითვალისწინა, შესაბამისად გადადო თავისი მისია და რიგრიგობით შესთავაზა 3 შესაძლო თარიღი მისიის განსახორციელებლად, 2003 წლის ოქტომბერი, 2004 წლის ფებერვალი და 2004 წლის ივნისი (§27 და შემდგ.). რაც შეეხება ექსტრადირებული მომჩივნების მიერ სასამართლოში საჩივრის შეტანის არარსებობას ამისთვის შეუძლიათ გაეცნონ იმ შეფასებებს, რომლებიც ფიგურირებს პარაგრაფებში 292-297 ზემოთ.

502. სასამართლოს თვალსაზრისით რუსეთის მთავრობის მიერ წამოყენებული არცერთი მოტივი არ არის ისეთი ხასიათის, რომ გაათავისუფლოს რუსეთის სახელმწიფო - მოპასუხე - მისი ვალდებულებებისგან ითანაშრომლოს მასთან ქვემარტივების დასადგენად (*Artico c. Italie*, arrêt du 13 mai 1980, série A n° 37, pp. 14-15, §30). გარდა ამისა მას მიაჩნია, რომ მთავრობის მცდელობა სამხარეო სასამართლოს გადაწყვეტილებებს უართან დაკავშირებით მისცეს უპირატესობა ნიშნავს იმის აღიარებას, რომ ასეთი გადაწყვეტილებები ხელს უშლიან კონვენციით დადგენილი კოლექტიური გარანტიის სისტემის ფუნქციონირებას. ამგვარად იმისთვის, რომ ეფექტური იყოს ეს სისტემა პირიქით მოითხოვს თითოეული ხელშეკრულებაში მონაწილე სახელმწიფოს თანამშრომლობას სასამართლოსთან (*Chypre c. Turquie*, n° 8007/77, rapport de la Commission du 4 octobre 1983, Décisions et rapports 72, p. 73, §49).

503. ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე სასამართლოს მიაჩნია, რომ მას შეუძლია გამოიტანოს დასკვნები რუსეთის მთავრობის ქცევასთან დაკავშირებით არსებულ საქმეში (*Tepe c. Turquie*, n° 27244/95, §135, 9 mai 2003).

504. მას მიაჩნია, რომ საგამომიებო მისიის შესრულებისთვის დაბრკოლებების შექმნის დროს და რუსეთში პატიმრობაში მყოფ მომჩივნებთან დაშვებაზე უარის თქმით, რუსეთის მთავრობამ მიუღებელი ფორმით ხელი შეუშალა ამ საქმეში ფაქტების დადგენას და აქედან გამომდინარე არ შეასრულა თავისი ვალდებულებები, რომლებიც გამომდინარეობენ კონვენციის 38-ე მუხლის §1 ა)-დან.

VIII. რუსეთის მხრიდან კონვენციის 34-ე მუხლის დარღვევის შესახებ

505. თავიანთ დასკვნებში საქმის არსებითად განხილვასთან დაკავშირებით (§50 ზემოთ) მომჩივანთა წარმომადგენლები რუსეთის ფედერაციის წინააღმდეგ წარმოადგენენ სარჩელს კონვენციის 34-ე მუხლის შესაბამისად, რომელიც შემდეგნაირად იკითხება:

„სასამართლოს შეუძლია მიიღოს საჩივრები ნებისმიერი პირისაგან, არასამთავრობო ორგანიზაციისა და ფიზიკურ პირთა ჯგუფისაგან, რომლებიც ამტკიცებენ, რომ ისინი არიან ერთ-ერთი მაღალი ხელშემკვრელი მხარის მიერ კონვენციითა და მისი ოქმებით აღიარებული უფლებების დარღვევის მსხვერპლნი. მაღალი ხელმომწერი მხარეები მოვალენი არიან არ შეუშალონ ხელი ამ უფლების მაქსიმალურ გამოყენებას.“

506. კერძოდ, ისინი აღნიშნავენ, რომ 1 თვის განმავლობაში მათი ექსტრადიციის შემდეგ, ექსტრადირებული მომჩივნები პატიმრობაში ჰყავდათ ინცომუნიცადო და რომ შემდგომში რუსეთის ხელისუფლებამ მათ უარი უთხრა უფლებაზე მოენახულებინათ ისინი. ამავე ფაქტის გამო ამ მომჩივნებს ხელი

შეუშალეს დაეცვათ თავიანთი სარჩელი და მონაწილეობა მიეღოთ სასამართლო პროცედურაში.

507. სასამართლო უპირველეს ყოვლისა აღნიშნავს, რომ თარიღი, როდესაც მომჩივნებმა წარადგინეს სარჩელი 34-ე მუხლის შესაბამისად არ აღძრავს არავითარ საკითხს მისაღებობასთან დაკავშირებით კონვენციის კუთხით (*Ergi*, précité, p. 1784, §105).

508. 470-473 პარაგრაფებში, ზემოთ მოყვანილი პრინციპების გარდა სასამართლოს საჭიროდ მიაჩნია აღნიშნოს, რომ კონვენციით გათვალისწინებული პროცედურა, ისევე როგორც ეს სარჩელი, ყოველთვის არ ითვალისწინებს პრინციპის უსიტყვო გამოყენებას, რომელიც მოითხოვს, რომ ყველამ უნდა დაადასტუროს ის რასაც აცხადებს და რომ კონვენციის 34-ე მუხლით დაწესებული ინდივიდუალური დაცვის მექანიზმის გამართული მუშაობისთვის მთავარია, რომ სახელმწიფოებმა შექმნან ყველა საჭირო პირობა იმისთვის, რომ შესაძლებელი გახდეს სარჩელების სერიოზული და ეფექტური განხილვა (*Tanrikulu*, précité, § 70 ; *Tahsin Acar c. Turquie* [GC], n° 26307/95, §253, CEDH 2004-III).

509. ეს ვალდებულება ხელშეკრულებაში მონაწილე მხარეებისაგან მოითხოვს შეუქმნან სასამართლოს ყველა საჭირო პირობა იმისთვის, რომ მან ადგილზე ჩაატაროს გამოძიება ან შეასრულოს ზოგადო ხასიათის ამოცანები რის შესრულებაც მას ევალება საჩივრის განხილვის თვალსაზრისით. ის ფაქტი, რომ რომელიღაც მთავრობამ როგორ ამ შემთხვევაში არ მისცა სასამართლოს საშუალება ჩაეტარებინა მომჩივანთა მოსმენა და დაედგინა ფაქტები ისე, რომ ამისთვის დამაკმაყოფილებელი ახსნა-განმარტება არ მიუცია შეიძლება ჩაითვალოს მოპასუხე სახელმწიფოს მხრიდან მისი ვალდებულებების დარღვევად, რომელიც მას ეკისრება კონვენციის 34-ე მუხლის §1 ა)-ის თანახმად (*mutatis mutandis*, *Ipek c. Turquie*, n° 25760/94, § 112, CEDH 2004-II ; *Tekdağ c. Turquie*, n° 27699/95, § 57, 15 janvier 2004 ; *Tahsin Acar*, précité, §254).

510. ამ საქმეში სასამართლო უპირველესად აღნიშნავს, რომ კონვენციის 34-ე მუხლიდან გამომდინარე მისი ვალდებულებების გარდა რუსეთის მთავრობას ევალებოდა შეესრულებინა თავისი სპეციფიური ვალდებულებები, რომელიც მან სასამართლოს წინაშე აიღო 2002 წლის 19 ნოემბერს. ამ ვალდებულებების შორის კერძოდ, ფიგურირებდა გარანტია, რომ მომჩივნები, გამონაკლისის გარეშე, დაიშვებოდნენ ყოველგვარი დაბრკოლების გარეშე სასამართლოში (§18). ამ აშკარა ვალდებულებებიდან გამომდინარე 2002 წლის 26 ნოემბერს სასამართლომ საქართველოს მოუხსნა დროებითი ზომა, რომლის შესრულება მითითებული ჰქონდა 2002 წლის 4 ოქტომბერს (§§ 18 და 21).

511. 2003 წლის 17 ივნისს სასამართლომ გადაწყვიტა დაევალებინა რუსეთის ხელისუფლებისთვის მისი რეგლამენტის 39-ე მუხლის გამოყენებით მიეცა მუშავრიას და ძამუკაშვილისთვის ექსტრადირებულ მომჩივანიებთან თავისუფალი შესვლის საშუალება მისაღებობის მოსმენასთან დაკავშირებით (§228). 2003 წლის 4 აგვისტოს მუხამაზარიამ პირდაპირ მიმართა რუსეთის ფედერაციის წარმომადგენელს სასამართლოში, და სთხოვა მიეღო საჭირო ზომები ვიზების მოსაპოვებლად, და თავისუფალი დაშვების უფლება მომჩივნებთან. 2003 წლის 21 აგვისტოს ამ

უკანასკნელმა შეატყობინა სასამართლოს, რომ იგი ვერ უკავშირდება მუხამავრიას და რომ მომჩივნებთან დაშვების საკითხი მხოლოდ სტავროპოლის სამხარეო სასამართლოს კომპეტენციას შეადგენდა, რომლისთვისაც პირდაპირ უნდა მიემართა ამ ადვოკატს.

512. სასამართლოს გადაწყვეტილების მიუხედავად ქ-ნები მუხამავრია და ძამუკაშვილი არ დაუშვეს ექსტრადირებულ მომჩივნებთან. თვით სასამართლოს უარი ეთქვა ამ პირების მოსმენაზე. წერილობითი კონტაქტი იშვიათი და არასაკმარისი იყო მათი საქმის არც თუ ისე უმნიშვნელო ნაწილის ეფექტურად განხილვისთვის (*Akdivar et autres, précité, p. 1218, §103*). ამ პრობლემაში რუსეთის მთავრობამ დამატებით ექვს ქვეშ დააყენა ექსტრადირებული მომჩივნების განძრახვა მიემართად სასამართლოში ისევე როგორც მათი საჩივრის და უფლებამოსილების მანდატის სინამდვილე (§ 290 და შემდეგ.).

513. საჩივრის ჭეშმარიტების შეფასება სასამართლოს ექსკლუზიურ კომპეტენციას შეადგენს და არა რომელიმე მთავრობის (*Orhan, précité, §409*). თვითონ სასამართლომ სცადა დაკავშირებოდა ექსტრადირებულ მომჩივნებს, მათი რუსი ადვოკატის მეშვეობით. ამგვარად მის მიერ 2002 წლის 20 ნოემბერს ადვოკატისთვის გაგზავნილი წერილის პასუხად მან მიიღო რუსეთის მთავრობის წერილი, რომელიც ამტკიცებდა, რომ ეს ადვოკატები პროტესტს აცხადებდნენ სასამართლოს მცდელობების წინააღმდეგ დაკავშირებოდნენ მათ (§232). 2003 წლის აგვისტოში ამ ადვოკატებიდან ორმა მაინც გამოგზავნა პასუხი რათა დაემტკიცებინათ, რომ მათ კლიენტებს არასდროს ჰქონიათ სურვილი მიემართათ სასამართლოსთვის (§241).

514. სასამართლოს გზავნილი, რომელიც პირდაპირ ექსტრადირებულ მომჩივნებს გადაეგზავნათ საპრობილეში მიიღო პენიტენციურმა ადმინისტრაციამ 2002 წლის 24 დეკემბერს. მიუხედავად ამისა პირველ დღეებში რუსეთის ხელისუფლება უარყოფდა მის მიღებას (§233). 2003 წლის 14 ოქტომბრის და 2004 წლის 21 აპრილის დადგენილებებში სტავროპოლის სამხარეო სასამართლო იმასაც კი ამტკიცებდა, რომ ამ პირებს არასდროს შეუტანიათ სარჩელი რუსეთის წინააღმდეგ. ამავე დროს ოთხმა ექსტრადირებულმა მომჩივანმა ყოველგვარი ყოყმანის გარეშე მოგვიანებით დაადასტურა, რომ მათ საქართველოდან მიმართეს სასამართლოს (§§ 238 და 240).

515. ამ გარემოებებიდან გამომდინარე, სასამართლოს მიაჩნია, რომ არსებობს სერიოზული ეჭვის საფუძველი იმისა, რომ ექსტრადირებულ მომჩივნებს ჰქონდეთ თავისუფლება დაუბრკოლებლივ დაუკავშირდნენ სასამართლოს და განავითარონ მათი სარჩელები, რაშიც ხელი შეეშალათ დაჩქარებული ექსტრადიციის მიზეზით (§479).

516. რაც შეეხება ბაიმურზაევს და ხაჩიევს მათ ვერ შესძლეს თბილისში სასამართლოს წინაშე გამოცხადება მათი გაუჩინარების მიზეზით 2002 წლის 16 ტებერვალს. ამ დღეს არანაირი სარწმუნო ახსნა-განმარტება არ მოუწოდებია ორიდან არცერთ მოპასუხე მთავრობას არც მათ გაუჩინარებასთან დაკავშირებით თბილისში სასამართლოს დელეგაციის ჩამოსვლამდე რამდენიმე დღით ადრე არც მათი დაკავების მიზეზებთან დაკავშირებით სამი დღის შემდეგ რუსეთის ხელისუფლების

ორგანოების მიერ. ექსტრადირებული მომჩივნების მსგავსად სასამართლომ ვერ მოახერხა მათი მოსმენა რუსეთში (§§ 46-49). ამ დღემდე ისინი რუსეთში დაპატიმრების შემდეგ არცერთხელ არ დაკავშირებიან სასამართლოს.

517. სასამართლომ ამის მიუხედავად მაინც დაასრულა საქართველოს ხელისუფლების მიერ მოწოდებული დოკუმენტებზე დაყრდნობით და თბილისში მისი საგამომიებო მისიის დროს შეგროვებული ფაქტების საფუძველზე საჩივრის არსებითი განხილვა იმ ნაწილში, რომელიც საქართველოს შეეხება. ეს სულაც არ ნიშნავს, რომ არანაირი პრობლემა არ ჩნდება 34-ე მუხლის კუთხით იმ ნაწილში, რომელიც მთლიანად სარჩელს ეხება (*Orhan*, ხსენებული ზემოთ, §406). მომჩივნების საჩივრის ეფექტურ განხილვაზე, რომელიც მიმართული იყო საქართველოს წინააღმდეგ, ცუდი გავლენა იქონია რუსეთის ხელისუფლების მოქმედებამ იმ დროს, როდესაც საჩივრის მისაღებობის ნაწილის განხილვა, რომელიც მიმართული იყო რუსეთის წინააღმდეგ, შეუძლებელი გახდა (§491).

518. ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით სასამართლოს მიაჩნია, რომ რუსეთის ხელისუფლების მიერ მიღებულმა ზომებმა ხელი შეუშალა შამაევის, აზიევის, ვისიტოვის, ხაჯიევის, ადაევის, ხაჩიევის (ელიხაჯიევი, მულკოევი) და ბაიმურზაევის (ალხანოვი) საჩივრის უფლების გამოყენების ეფექტურობას, რომლის გარანტიას იძლევა კონვენციის 34-ე მუხლი. ამგვარად ეს მუხლი დარღვეულ იქნა.

IX. კონვენციის 41-ე მუხლის გამოყენების შესახებ

519. კონვენციის 41-ე მუხლის მიხედვით,

„თუ სასამართლო დაადგენს, რომ დაირღვა კონვენცია და მისი ოქმები, ხოლო შესაბამისი მაღალი ხელშემკვრელი მხარის შიდა სახელმწიფოებრივი სამართალი დარღვევის მხოლოდ ნაწილობრივი გამოსწორების შესაძლებლობას იძლევა, საჭიროების შემთხვევაში სასამართლო დაზარალებულ მხარეს სამართლიან დაკმაყოფილებას მიაკუთვნებს“.

ა. ზიანი

1. მხარეთა არგუმენტები

520. 2003 წლის 17 ნოემბერს და 2004 წლის 29 იანვარს მუხამაზარიამ და კინწურაშვილმა მოითხოვეს, რომ 500.000 ევრო გადაეხადათ 2002 წლის 4 ოქტომბერს ექსტრადირებული 5-ვე მომჩივნისთვის, 100.000 ევრო - 8 არაექსტრადირებული მომჩივნისთვის და 68.455,84 ევრო - მარგოშვილისთვის, რომელიც 2003 წლის 8 აპრილს გაათავისუფლეს. კერძოდ, ისინი ამტკიცებდნენ, რომ იმის გამო, რომ მათ

2002 წლის აგვისტოში დაკავების შემდეგ, 2 თვის განმავლობაში, ამყოფებდნენ მუდმივი შიშისა და გაურკვეველობის მდგომარეობაში და მათი მატიმრობა ითვალისწინებდა შესაძლო ექსტრადიციას, რომლის შესახებ ისინი არასათანადოდ იყვნენ იმფორმირებულები, მომჩივნებმა განიცადეს მნიშვნელოვანი მორალური ზიანი. შემდგომ, 5 მომჩივანი გახდა იძულებითი ექსტრადიციის ობიექტი, ძალადობის და დამცირების პირობებში. ამ მომჩივნებისთვის მიყენებული ზარალი უფრო დიდ მნიშვნელობას იძენს იმის გამო, რომ საქართველოს ხელისუფლებამ არ მიაწია ლტოლვილის სტატუსი 4.000-ზე მეტ ჩეჩენს ჩეჩნეთში მეორე ომის შემდეგ და მან კარგად იცოდა იმ საშიშროების შესახებ, რომელიც მათ იქ ელოდა.

521. საქართველოს ხელისუფლებას მიაჩნია, რომ ეს მოთხოვნები დამყარებულია ირიბ შეფასებებზე და აქედან გამომდინარე სათანადოდ არ არიან ჩამოყალიბებული და უკუგდებულ უნდა იქნენ. გარდა ამისა არ არსებობს მიზეზ-შედეგობრივი კავშირი ძალადობასა და იმ ზიანს შორის, რაც თითქოს განიცადეს მომჩივნებმა და ის თანხები, რომელიც მოითხოვეს მათმა ადვოკატებმა „ძალზე გადაჭარბებულია“. თუ სასამართლო მაინც გამოიტანს დასკვნას კონვენციის დარღვევის შესახებ, საქართველოს ხელისუფლებას მიაჩნია, რომ ასეთი აღიარება თავისთავად ანაზღაურებდა მორალურ ზიანს.

522. რაც შეეხება რუსეთის ხელისუფლებას, რომელიც ამტკიცებს, რომ ექსტრადირებულ მომჩივნებს (ხაჯიევის გარდა) არასდროს მიუმართავთ სასამართლოსთვის, მან უარი განაცხადა მორალური ზიანის სამართლიან ანაზღაურებაზე, რომელსაც აყენებენ „ეგრეთ წოდებული მომჩივნები“.

2. სასამართლოს შეფასება

მორალური ზიანი

523. სასამართლო აღნიშნავს, რომ მან უკვე გააკეთა დასკვნა იმასთან დაკავშირებით, რომ 11 მომჩივანი გახდა არაადამიანური მოპყრობის მსხვერპლი 5 მათგანის ექსტრადიციის მცდელობის დროს და რომ ყველა მომჩივნის უფლება, რომელიც გარანტირებულია მე-5 (წმ 2 და 4) მუხლით დარღვეულ იქნა საქართველოს ხელისუფლების მხრიდან. გარდა ამისა, 2002 წლის 4 ოქტომბერს 5 ექსტრადირებული მომჩივანი მოკლებული იყო ყველანაირ შესაძლებლობას სარჩელით მიემართა ეროვნული სასამართლოსთვის კონვენციის მე-2 და მე-3 მუხლების შესაბამისად. სასამართლომ დაუშვებლად სცნო ის გარემოებები, რაც ახლდა ექსტრადიციის მთელ პროცედურას და ასევე ის სიჩქარე, რა სისწრაფითაც მოახდინეს 5 მომჩივნის ექსტრადიცია.

524. სასამართლომ ასევე დაადგინა, რომ როგორც საქართველომ, ისევე რუსეთმა დაარღვიეს კონვენციის 34-ე მუხლი.

525. მას ეჭვი არ ეპარება, რომ მომჩივნებმა მიიღეს მორალური ზიანი, რომელიც არ ანაზღაურდება ძალადობის უბრალო კონსტატაციით. დადგენილი ძალადობის სერიოზულობიდან და ზიანის ანაზღაურებიდან გამომდინარე სასამართლო ადგენს მომჩივნებს გამოეყოს შემდეგი ქვემოთ მოყვანილი თანხები, დაბეგვრის გათვალისწინებით:

ა) შამაევს, აზიევს, ხაჯიევსა და ვისიტოვს, რომლებიც ექსტრადირებულ იქნენ 2002 წლის 4 ოქტომბერს 8.000 ევრო თითოეულს მორალური ზიანისთვის, კონვენციის მე-3, მე-5 (§§ 2 და 4) და მე-13 მუხლების, მე-2 და მე-3 მუხლებთან კომბინაციაში, დარღვევის გამო (§§ 386, 428, 434 და 466);

ბ) ადაევს, რომელიც ექსტრადირებულ იქნა 2002 წლის 4 ოქტომბერს, 6.000 ევრო მორალური ზიანისთვის, კონვენციის მე-5 (§§ 2 და 4) მუხლის, მე-2 და მე-3 მუხლებთან კომბინაციაში, დარღვევის გამო (§§ 428, 434 და 466);

გ) ისაევს, კუმტანაშვილს, ხაჰყუკაევს, მაგომადოვს, გელოგაევს, ხაჩიევსა (ელიხაჯიევი, მულკოევი) და ბაიმურზაევს (ალხანოვი) 4.000 ევრო მორალური ზიანისთვის, მე-3, მე-5 (§§ 2 და 4) და მე-13 მუხლების, მე-2 და მე-3 მუხლებთან კომბინაციაში, დარღვევის გამო (§§ 386, 428 და 434);

დ) მარგოშვილს 2.500 ევრო მორალური ზიანისთვის, კონვენციის მე-5 (§§ 2 და 4) მუხლის დარღვევის გამო (§§ 428 და 434);

ე) შამაევს, აზიევს, ხაჯიევსა და ვისიტოვს, რომლებიც ექსტრადირებულ იქნენ 2002 წლის 4 ოქტომბერს, 3.000 ევრო მორალური ზიანისთვის, რომელიც გამომდინარეობს საქართველოს მიერ 34-ე მუხლის უგულვებელყოფიდან (§479);

ვ) შამაევს, აზიევს, ხაჯიევს, ადაევსა და ვისიტოვს, რომლებიც ექსტრადირებულ იქნენ 2002 წლის 4 ოქტომბერს და ხაჩიევსა (ელიხაჯიევი, მულკოევი) და ბაიმურზაევს (ალხანოვი), დაპატიმრებულებს რუსეთში 2004 წლის 19 თებერვალს, 6.000 ევრო თითოეულს მორალური ზიანისთვის რუსეთის მიერ კონვენციის 34-ე მუხლის დარღვევის გამო (§518).

526. რაც შეეხება გელოგაევის ექსტრადიციას, მე-3 მუხლის დარღვევას ადგილი არ ჰქონია. მიუხედავად ამისა, სასამართლომ დაადგინა, რომ მისი ექსტრადიციის შესახებ 2002 წლის 28 ნოემბრის გადაწყვეტილების აღსრულებამ გამოიწვია ასეთი დარღვევა (§368). აქედან გამომდინარე, ამ შემთხვევაში კონვენციის 41-ე მუხლი გამოყენებადად უნდა იქნეს მიჩნეული (*Ahmed, précité*, p. 2208, §49). სასამართლოს მიაჩნია, რომ ამ პირის შეემლო განეცადა მორალური ზიანი, მაგრამ ამ ზიანის ასანაზღაურებლად საკმარისია სასამართლოს მიერ გამოტანილი დასკვნა.

ბ. ხარჯები

527. 2004 წლის 29 იანვარს მუხაშავერიამ მოითხოვა 34.080,70 ევრო ჩაერიცხათ მომჩივნებისთვის ხარჯების ასანაზღაურებლად. ამავე დროს, მას ამ მოთხოვნის

გასამყარებლად არ წარმოუდგენია არანაირი დოკუმენტი. სასამართლო აღნიშნავს, რომ ეს თანხა ზუსტად შეესაბამება ციფრებში გაწერილ საჩივარს, რომელიც მან წარმოადგინა 2003 წლის 21 აგვისტოს გაწეული იურიდიული დახმარებისთვის.

528. საქართველოს ხელისუფლებამ ამ თანხას უზომოდ გადაჭარბებულის კვალიფიკაცია მისცა და მიიჩნია, რომ ასეთი ხარჯები რეალურად არ გაწეულა. ყოველ შემთხვევაში იგი აცხადებს, რომ მზად არის გადაუხადოს მომჩივნებს მნიშვნელოვანი თანხა გონიერების ფარგლებში იმ დანახარჯებისთვის, რომლებიც რეალურად იქნა გაღებული, სადაც არ იქნება გათვალისწინებული იმ იურიდიული დახმარების ხარჯები, რომელიც სასამართლომ გასწია.

529. რუსეთის ხელისუფლებამ ამ საკითხთან დაკავშირებით არანაირი კომენტარი არ გააკეთა.

530. მომჩივანთა წარმომადგენლების 2004 წლის 29 იანვრის მოთხოვნას არ მოყოლია არანაირი მამტკიცებელი საბუთები. მისი ვარაუდით, რომ ამ მოთხოვნის გასამყარებლად ადვოკატები წარმოადგენდნენ დეტალურ ანგარიშს 2003 წლის 21 აგვისტოს გაწეული იურიდიული მომსახურებისთვის, სასამართლო აღნიშნავს, რომ არც ამ ბოლო რიცხვში მათ არ წარმოუდგენიათ დოკუმენტები მათი მოთხოვნის გასამყარებლად. მიუხედავად ამისა, 2003 წლის 28 აგვისტოს გადაწყვეტილებით სასამართლომ საჭიროდ ჩათვალა გამოეყო 8 მომჩივანისთვის შესაბამისად 2.546,54 და 1.126,54 ევრო მუხამავრიას და კინწურაშვილის იურიდიული მომსახურებისთვის.

531. ეს იურიდიული დახმარება შეზღუდული იყო მისაღებობის სტადიაზე, საქმეს შემდგომში მოჰყვა წერილობითი შენიშვნების მთელი სერია ხოლო 3 დღის განმავლობაში ხდებოდა მოწმეების ადგილზე მოსმენა (§43), სასამართლოს მიაჩნია, მიუხედავად იმისა, რომ ამ მოთხოვნაში არ არსებობს დაზუსტება, ევროსაბჭოს მიერ დაინტერესებული მხარისთვის გადახდილი თანხა იურიდიული დახმარებისთვის არ შეიძლება განიხილებოდეს ისე თითქოს იგი მთლიანად ფარავდეს სტრასბურგში ჩატარებულ პროცედურებთან დაკავშირებულ დანახარჯებს, ისევე როგორც იმ ხარჯებს რომლებიც თბილისში ჩატარებულ მისიას მოხმარდა.

532. ამგვარად, სამართლიანი გადაწყვეტილების მიღების შემდეგ და იმის გათვალისწინებით, რომ უკვე გადარიცხულია გარკვეული თანხა იურიდიული მომსახურებისთვის, სასამართლომ გამოეყო მომჩივნებს 3.000 ევრო მუხამავრიასთვის, 1.500 ევრო კინწურაშვილისთვის და 1.500 ევრო ძამუკაშვილისთვის, პლუს ის თანხა, რომელსაც ითვალისწინებს დღე. იმის გათვალისწინებით, რომ სასამართლომ რუსეთის ფედერაციის მხრიდან დააფიქსირა კონვენციის დარღვევის სხვადასხვა ფაქტები, რუსეთის ფედერაცია გადაიხდის ამ თანხების მესამედს ხოლო დანარჩენი უნდა გადაიხადოს საქართველომ.

გ. საურავი

533. სასამართლოს მიაჩნია, საურავის ოდენობა უნდა დადგინდეს ევროპის ცენტრალური ბანკის ზღვრული სასესხო განაკვეთის მიხედვით, რასაც დაემატება 3 პროცენტი.

X. სასამართლოს მიერ გაღებული ხარჯები

534. სასამართლო აღნიშნავს, რომ რუსეთში საგამომიებო მისია, რომელიც გათვალისწინებული იყო 2003 წლის 27 ოქტომბერს, მთლიანად იყო ორგანიზებული და მისი განხორციელებისთვის საჭირო ყველა თანხა დრულად იქნა გამოყოფილი. მიუხედავად ამისა იგი არ შედგა რუსეთის ხელიფლებისაგან 2003 წლის 20 ოქტომბერს მიღებული შეტყობინების გამო (§§ 28 და 29).

535. მგზავრობის ხარჯების უმეტესი ნაწილი ითვალისწინებდა დაზღვევას, სასამართლოს მოუწია დელეგაციის მთელი შემადგენლობის თვითმფრინავის ბილეთების გაუქმების ხარჯების გაღება (561,13 ევრო) ისევე როგორც რუსეთში დაქირავებული ორი თარჯმნისთვის გასამრჯელოს გადახდა (1.019,57 ევრო).

536. ამ მისიის შეუსრულებლობა გათვალისწინებულ რიცხვში რუსეთის ფედერაციის ხელისუფლების პოზიციით იყო გამოწვეული (§499 და შემდ.) სასამართლოს მიაჩნია, რომ რუსეთის ფედერაციამ უნდა აანაზღაუროს სასამართლოს მიერ გაწეული ხარჯები, რომელიც ჩამოთვლილია ზემოთ, რომლის საერთო თანხა შეადგენს 1.580,70 ევრო და უნდა გადაირიცხოს ევროპის საბჭოს ბიუჯეტში.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, სასამართლო,

1. ერთხმად *უარყოფს* რუსეთის მთავრობის წინასწარ პრეტენზიას მოცემული საჩივრის არსებითად განხილვის შეუძლებლობის შესახებ, ასევე მოცემულ საქმეში მიმდინარე პროცედურის გაუქმების მოთხოვნას (§289 ზემოთ);
2. ექვსი ხმით ერთის წინააღმდეგ, *უარყოფს* რუსეთის მთავრობის წინასწარ პრეტენზიას 5 ექსტრადირებული მომჩივნის მიერ სასამართლოსთვის არმიმართვის შესახებ (§297 ზემოთ);
3. ექვსი ხმით ერთის წინააღმდეგ, *უარყოფს* რუსეთის მთავრობის წინასწარ პრეტენზიას სასამართლოს წინაშე მომჩივნების შესაბამისი ფორმით წარმომადგენლობის არარსებობის შესახებ (§315 ზემოთ);

4. ერთხმად ადგენს, რომ ბ-ნი აზიევის სიცოცხლის უფლება არ დარღვეულა კონვენციის მე-2 მუხლთან მიმართებით (§323 ზემოთ);
5. ერთხმად ადგენს, რომ საქართველოს მხრიდან არ დარღვეულა კონვენციის მე-3 მუხლი 5 ექსტრადირებულ მომჩივანთან მიმართებით (§353 ზემოთ);
6. ერთხმად ადგენს, რომ კონვენციის მე-2 და მე-3 მუხლების საფუძველზე წამოყენებული პრეტენზიები, რომლებიც ეხება ბ-ნების *ისაევის*, *ხანჩუკაევის*, *მაგომადოვის*, *კუშტანაშვილისა* და *მარგოშვილის* რუსეთში ექსტრადიციას, *ratione materiae* შეუსაბამოა კონვენციის დებულებებთან (§355 ზემოთ);
7. ერთხმად ადგენს, რომ არ არის აუცილებელი კონვენციის მე-2 და მე-3 მუხლების საფუძველზე წამოყენებული იმ პრეტენზიების განხილვის გაგრძელება, რომლებიც ეხება ბ-ნების *ხაჩიევისა* და *ბაიმურზაევის* რუსეთში ექსტრადიციას (§357 ზემოთ);
8. ექვსი ხმით ერთის წინააღმდეგ, ადგენს, რომ დაირღვევა კონვენციის მე-3 მუხლი, თუ ბ-ნი *გელოგაევის* რუსეთში ექსტრადიციის შესახებ 2002 წლის 28 ნოემბრის გადაწყვეტილება სისრულეში იქნება მოყვანილი (§368 ზემოთ);
9. ერთხმად ადგენს, რომ საქართველოს არ დაურღვევია კონვენციის მე-2 მუხლი 5 ექსტრადირებულ მომჩივანთან მიმართებით (§372 ზემოთ);
10. ექვსი ხმით ერთის წინააღმდეგ, ადგენს, რომ საქართველომ დაარღვია კონვენციის მე-3 მუხლი ბ-ნების *შამაევის*, *აზიევის*, *ხაჯიევის*, *ვისიტოვის*, *ბაიმურზაევის*, *ხაჩიევის*, *გელოგაევის*, *მაგომადოვის*, *კუშტანაშვილის*, *ისაევისა* და *ხანჩუკაევის* მიმართ იმ მოპყრობის გამო, რომელიც მათ განიცადეს 2002 წლის 3-4 ოქტომბრის დამეს (§386 ზემოთ);
11. ერთხმად ადგენს, რომ საქართველოს არ დაურღვევია კონვენციის მე-5 (§1) მუხლი (§407 ზემოთ);
12. ერთხმად ადგენს, რომ მას არ აქვს კომპეტენცია, მოცემული საჩივრის ფარგლებში, განიხილოს კონვენციის მე-5 (§1) მუხლის საფუძველზე წამოყენებული პრეტენზია იმ კუთხით, რომლითაც ის ეხება ბ-ნების *ხაჩიევისა* და *ბაიმურზაევის* პატიმრობას 2004 წლის 19 თებერვალს, რუსეთში მათი დაკავების შემდეგ (§412 ზემოთ);

13. ერთხმად ადგენს, რომ საქართველომ დაარღვია კონვენციის მე-5 (§2) მუხლი ყველა მომჩივანთან მიმართებით (§428 ზემოთ);
14. ერთხმად ადგენს, რომ რომ არ არის აუცილებელი ბ-ნი ხაჯიევის მიერ კონვენციის მე-5 (§2) და მე-6 (3) მუხლების საფუძველზე წამოყენებული პრეტენზიების განხილვის გაგრძელება, (§429 ზემოთ);
15. ერთხმად ადგენს, რომ მას არ აქვს კომპეტენცია, განიხილოს ბ-ნი ხაჯიევის მიერ წამოყენებული პრეტენზია საქართველოში, სამოქალაქო საავადმყოფოში თარჯიმნის გარეშე დაკითხვისა და საქართველოს ხელისუფლების მიერ მისთვის წაყენებული ბრალდებების თაობაზე ინფორმაციის ნაკლებობის შესახებ (§430 ზემოთ);
16. ერთხმად ადგენს, რომ საქართველოს არცერთ მომჩივანთან მიმართებით არ დაურღვევია კონვენციის მე-5 (§4) მუხლი (§434 ზემოთ);
17. ექვსი ხმით ერთის წინააღმდეგ, ადგენს, რომ საქართველომ დაარღვია კონვენციის მე-13 მუხლი მე-2 და მე-3 მუხლებთან ერთობლიობაში ბ-ნების შამაევის, ადაევის, აზიევის, ხაჯიევისა და ვისიტოვის მიმართ (§466 ზემოთ);
18. ერთხმად ადგენს, რომ არ არის აუცილებელი ბ-ნი ხაჯიევის მიერ, რუსეთის ხელისუფლებისთვის მისი სასამართლოს გარეშე გადაცემის შესახებ, კონვენციის მე-2 (§1) და №4 დამატებითი ოქმის მე-4 მუხლების საფუძველზე, წამოყენებული პრეტენზიების განხილვა (§467 ზემოთ);
19. ექვსი ხმით ერთის წინააღმდეგ, ადგენს, რომ საქართველომ დაარღვია კონვენციის 34-ე მუხლი ბ-ნების შამაევის, აზიევის, ხაჯიევისა და ვისიტოვის მიმართ (§479 ზემოთ);
20. ერთხმად ადგენს, რომ მას არ აქვს კომპეტენცია, განიხილოს კონვენციის მე-3 მუხლის საფუძველზე წამოყენებული პრეტენზია იმ კუთხით, რომლითაც ის ეხება რუსეთის ხელისუფლების მიერ, ექსტრადირებული მომჩივნების რუსეთში გადაყვანას (§488 ზემოთ);
21. ერთხმად ადგენს, რომ მას არ აქვს კომპეტენცია, ცნოს კონვენციის მე-6 (§2) მუხლის საფუძველზე წამოყენებული, რუსეთის ფედერაციის წინააღმდეგ მიმართული პრეტენზია (§489 ზემოთ);

22. ერთხმად ადგენს, რომ მას არ აქვს კომპეტენცია, განიხილოს ბ-ნი ხაჯიევის მიერ, 2003 წლის 27 ოქტომბერს, რუსეთის ფედერაციის წინააღმდეგ მიმართული პრეტენზიები (§490 ზემოთ);
23. ერთხმად ადგენს, რომ რუსეთის ფედერაციამ უგულვებელყო კონვენციის 38-ე (§1 „ა“) მუხლიდან გამომდინარე მისი ვალდებულებები (§504 ზემოთ);
24. ექვსი ხმით ერთის წინააღმდეგ, ადგენს, რომ რუსეთის ფედერაციამ დაარღვია კონვენციის 34-ე მუხლი ამ სახელმწიფოში, 2002 წლის 4 ოქტომბერს ექსტრადირებულ 5 მომჩივანთან და რუსეთის ხელისუფლების მიერ 2004 წლის 19 თებერვალს დაკავებულ ორ მომჩივანთან მიმართებით (§518 ზემოთ);
25. ექვსი ხმით ერთის წინააღმდეგ, ადგენს, რომ მე-3 მუხლის პოტენციური დარღვევის დადგენა თავისთავად წარმოადგენს საკმარის სამართლიან დაკმაყოფილებას ბ-ნი გელოგაევის მიერ განცდილი მორალური ზიანის სანაცვლოდ (§526 ზემოთ);
26. ადგენს,
ექვსი ხმით ერთის წინააღმდეგ:
ა) რომ საქართველომ, კონვენციის 44-ე (§2) მუხლის შესაბამისად, გადაწყვეტილების ძალაში შესვლის დღიდან 3 თვის განმავლობაში, გადახდის დღეს არსებული კურსით, ეროვნულ ვალუტაში, მომჩივნებს უნდა გადაუხადოს შემდეგი თანხები:
- i. ბ-ნებს შამაევს, აზიევს, ხაჯიევსა და ვისიტოვს, ექსტრადირებულებს 2002 წლის 4 ოქტომბერს, 8.000 (რვა ათასი) ევრო თითოეულს მორალური ზიანისთვის, კონვენციის მე-3, მე-5 (§§ 2 და 4) და მე-13 მუხლების მე-2 და მე-3 მუხლებთან ერთობლიობაში დარღვევის გამო,
  - ii. ბ-ნ ადაევს, ექსტრადირებულს 2002 წლის 4 ოქტომბერს, 6.000 (ექვსი ათასი) ევრო მორალური ზიანისთვის, კონვენციის მე-5 (§§ 2 და 4) და მე-13 მუხლების მე-2 და მე-3 მუხლებთან ერთობლიობაში დარღვევის გამო,
  - iii. ბ-ნებს ისაევს, კუმტანაშვილს, ხანჩუკაევს, მაგომადოვს, გელოგაევს, ხაჩიევსა (ელიხაჯიევი, მულკოევი) და ბაიმურზაევს (ალხანოვი), 4.000 (ოთხი ათასი) ევრო თითოეულს მორალური ზიანისთვის კონვენციის მე-3, მე-5 (§§ 2 და 4) მუხლების დარღვევის გამო,
  - iv. ბ-ნებს შამაევს, აზიევს, ხაჯიევსა და ვისიტოვს, ექსტრადირებულებს 2002 წლის 4 ოქტომბერს, 3.000 (სამი ათასი) ევრო თითოეულს კონვენციის 34-მუხლის უგულვებელყოფიდან გამომდინარე მორალური ზიანის გამო,

v. ნებისმიერი თანხა, რომელიც შეიძლება გადასახდელი გახდეს აღნიშნული თანხების დაბეგვრის სახით;

ერთხმად:

ბ) რომ საქართველომ, კონვენციის 44-ე (§2) მუხლის შესაბამისად, გადაწყვეტილების ძალაში შესვლის დღიდან 3 თვის განმავლობაში, ბ-ნ მარგოშვილს უნდა გადაუხადოს 2.500 (ორი ათას ხუთასი) ევრო მორალური ზიანისთვის, კონვენციის მე-5 (§§ 2 და 4) მუხლის დარღვევის გამო, გადახდის დღეს არსებული კურსით, ეროვნულ ვალუტაში, აგრეთვე ნებისმიერი თანხა, რომელიც შეიძლება გადასახდელი გახდეს აღნიშნული თანხის დაბეგვრის სახით;

ექვსი ხმით ერთის წინააღმდეგ,

გ) რომ საქართველომ, კონვენციის 44-ე (§2) მუხლის შესაბამისად, გადაწყვეტილების ძალაში შესვლის დღიდან 3 თვის განმავლობაში, ბ-ნ მომჩივნებს უნდა გადაუხადოს 4.000 (ოთხი ათასი) ევრო გაწეული ხარჯებისა და დანახარჯების ანაზღაურების სახით, გადახდის დღეს არსებული კურსით, ეროვნულ ვალუტაში, აგრეთვე ნებისმიერი თანხა, რომელიც შეიძლება გადასახდელი გახდეს აღნიშნული თანხის დაბეგვრის სახით;

გ) რომ ზემოხსენებული სამთვიანი ვადის გასვლის შემდეგ, თანხის სრულ გადარიცხვამდე, გადასახდელ თანხას საჯარიმო პერიოდის განმავლობაში დაერიცხება გადახდის დღეს მოქმედი, ევროპის ცენტრალური ბანკის ზღვრული სასესხო განაკვეთის თანაბარი ჩვეულებრივი პროცენტები, რასაც დაემატება 3 პროცენტი;

27. ადგენს,

ექვსი ხმით ერთის წინააღმდეგ:

ა) რომ რუსეთის ფედერაციამ, კონვენციის 44-ე (§2) მუხლის შესაბამისად, გადაწყვეტილების ძალაში შესვლის დღიდან 3 თვის განმავლობაში, გადახდის დღეს არსებული კურსით, ეროვნულ ვალუტაში, მომჩივნებს უნდა გადაუხადოს შემდეგი თანხები:

i. ბ-ნებს შამაევს, აზიევს, ხაჯიევს, ადაევსა და ვისიტოვს, ექსტრადირებულებს 2002 წლის 4 ოქტომბერს და ბ-ნებს ხაჩიევსა (ელიხაჯიევი, მულკოევი) და ბაიმურზაევს (ალხანოვი), დაკავებულებს რუსეთში 2004 წლის 19 თებერვალს, 6.000 (ექვსი ათასი) ევრო თითოეულს მორალური ზიანისთვის, კონვენციის 34-მუხლის უგულვებელყოფიდან გამომდინარე მორალური ზიანის გამო,

ii. 2.000 (ორი ათასი) ევრო ამ მომჩივნებს გაწეული ხარჯებისა და დანახარჯების ანაზღაურების სახით,

iii. ნებისმიერი თანხა, რომელიც შეიძლება გადასახდელი გახდეს აღნიშნული თანხების დაბეგვრის სახით;

ბ) რომ ზემოხსენებული სამთვიანი ვადის გასვლის შემდეგ, თანხის სრულ გადარიცხვამდე, გადასახდელ თანხას საჯარიმო პერიოდის განმავლობაში დაერიცხება გადახდის დღეს მოქმედი, ევროპის ცენტრალური ბანკის ზღვრული სასესხო განაკვეთის თანაბარი ჩვეულებრივი პროცენტები, რასაც დაემატება 3 პროცენტი;

28. ერთხმად *უარყოფს* სამართლიანი დაკმაყოფილების მოთხოვნას დანარჩენ ნაწილში;

29. ერთხმად *ადგენს*, რომ რუსეთის ფედერაციამ, კონვენციის 44-ე (§2) მუხლის შესაბამისად, გადაწყვეტილების ძალაში შესვლის დღიდან 3 თვის განმავლობაში, ევროპის საბჭოს ბიუჯეტში უნდა გადაიხადოს 1.580,70 (ათას ხუთას ოთხმოცი ევრო და სამოცდაათი ცენტი) ევრო სასამართლოს ფუნქციონირების ხარჯების ანაზღაურების სახით (§536 ზემოთ).

შესრულებულია ფრანგულ ენაზე და მხარეებს ეცნობათ წერილობით 2005 წლის 12 აპრილს, სასამართლოს რეგლამენტის 77-ე (§§ 2 და 3) მუხლების შესაბამისად.

სალი დოლე
სექციისგანმწესრიგებელი

ჟ.-პ. კოსტა
თავმჯდომარე

კონვენციის 45-ე (§2) და რეგლამენტის 74-ე (§2) მუხლების შესაბამისად, წინამდებარე გადაწყვეტილებას თან ერთვის მოსამართლე *კოვლერის* განსხვავებული აზრი.

ჟ.-პ. კ.
ს.დ.

მოსამართლე კოლეჯის განსხვავებული აზრი

ვწუხვარ, რომ არ შემიძლია გავიზიარო მოცემულ გადაწყვეტილებაში პალატის უმრავლესობის ზოგიერთი დასკვნა, რომლებიც საკმაოდ ბუნდოვნად მიმაჩნია.

საქმის განხილვის დაწყებიდანვე, კერძოდ, 2002 წლის 4 ოქტომბერს, სასამართლოს რეგლამენტის 39-ე მუხლის („დროებითი ღონისძიებები“) გამოყენებიდან, პროცედურა წარიმართა რამდენიმე დარღვევით: მომჩივანთა წარმომადგენლებმა განზრახ წარმოადგინეს მომჩივანთა მოგონილი გვარები; ზოგიერთი მათგანის მოქალაქეობა გაურკვეველი აღმოჩნდა; 2002 წლის 22 ნოემბერს 5 ექსტრადირებული მომჩივნის სახელით, მათ წარმომადგენლებზე გაცემული რწმუნებებში მოპასუხე სახელმწიფოდ მხოლოდ საქართველო იხსენიება და ა.შ.

მართლაც, ქართული და რუსული პრესის მიერ გავრცელებული ადვოკატების აღიარების მიხედვით, რომლებიც გამეორდა მათ შემდგომ გამოსვლებში, მათ შორის სასამართლოს წინაშე, მათმა კლიენტებმა შეცდომაში შეიყვანეს გამომძიებლები საქართველოსა და რუსეთში: ექსტრადიციის თავიდან ასაცილებლად, მათ მიმართეს „ყალბი ვინაობის სტრატეგიას“ (იხ. ადვოკატ გაზაიძის აღიარებები მისალეობის განჩინებაში), გამოიგონეს რა გვარები, მისამართები, დაბადების თარიღები, რამაც ხელი შეუშალა მათი ვინაობის დადგენა ჩვენს სასამართლოში. არადა, კონვენციის 35-ე (§2 „ა“) მუხლი ადგენს: „სასამართლო მიუღებლად ცნობს 34-ე მუხლის შესაბამისად წარდგენილ საჩივარს, თუ ის: ა) ანონიმურია ...“. ამ საკითხთან დაკავშირებით დავესესხები ადვოკატ ფილიპ ლიჩს, რომელმაც, სხვებს შორის, სასამართლოში წარმოადგინა პირველი „ჩეჩნური“ საჩივრები, ყოველგვარი პროცედურული უზუსტობის გარეშე: „ევროპულ სასამართლოში შეტანილ ნებისმიერ საჩივარი ნებისმიერი საჩივარში მითითებული უნდა იყოს მომჩივნის ვინაობა

წარდგენის დროს ევროპულ სასამართლოში დადგენილი უნდა იყოს მომჩივნის ვინაობა (35-ე (§2 „ა“) მუხლი). წინააღმდეგ შემთხვევაში, ის შესაძლოა მიუღებლად იქნეს ცნობილი მხოლოდ ამ მოტივით.“ (Philip Leach, *Taking a Case to the European Court of Human Rights*, Londres, 2001, p. 85). ჩვენ ორივე მთავრობას დავუდგინეთ პროცედურული დორმალობის დაცვის საკმაოდ მკაცრი წესები. პროცედურის სიმკაცრე და მხარეთა თანასწორობის პრინციპი ასეთივე მიდგომას მოითხოვდა მომჩივანთა წარმომადგენლების მიმართაც. არადა, მე გადაწყვეტილებაში ვერ ვიპოვნე მსგავსი შემწყნარებლობის გამამართლებელი დამაჯერებელი მიზეზები. აქედან გამომდინარეობს, რომ გადაწყვეტილების მიღების მომენტშიც კი, სასამართლო იძულებულია, ზოგჯერ ახსენოს მომჩივანთა ორი ვინაობა და დელიკატურად აირიდოს თავიდან ამა თუ იმ მომჩივნის მოქალაქეობა ხსენება.

გადაწყვეტილებაში ადვოკატების რწმუნებათა საკითხი კიდევ უფრო მეტი იდუმალეობით არის მოცული. გადაწყვეტილების მე-14 პარაგრაფის მიხედვით, „2002 წლის 22 ოქტომბერს, 13 მომჩივნის სახელით მომზადებული საჩივარი, მიმართული საქართველოსა და რუსეთის წინააღმდეგ, შემოტანილ იქნა მომჩივანთა

წარმომადგენლების მიერ, რეგლამენტის 47-ე მუხლის შესაბამისად“. მხოლოდ 1 თვის შემდეგ წარმოადგინეს ადვოკატებმა „ფაქსის საშუალებით რწმუნებები, რომლებიც მათ აძლევდა უფლებას სასამართლოში წარმოედგინათ ექსტრადირებული მომჩივნები. ეს რწმუნებები, რომლებიც საქართველოს მოიხსენიებდნენ მოპასუხე სახელმწიფოდ, ხელმოწერილი უნდა ყოფილიყო მომჩივნების რუსეთში მცხოვრები ოჯახის წევრებისა და ახლობლების მიერ“ (§225). გაამართლა რა აღნიშნული შეუსაბამობა „უკიდურესი აუცილებლობის პირობებით, რომლებიც მომჩივნებს არ შეერაცხებათ“ (§312), სასამართლო ქმნის ისეთ შთაბეჭდილებას, თითქოს ამართლებს პროფესიონალი ადვოკატების მიერ დაშვებულ დარღვევებს იმ დასკვნის გამოსატანად, რომ მომჩივნები „შეიძლება ჩაითვალოს სათანადოდ წარმოდგენილებად (sic)“. როგორ შეიძლება შეფასდეს სრულფასოვნად ადვოკატთა „ურთიერთგამომრიცხავი“ მტკიცებულებები (მეტი რომ არ ვთქვათ) ხელმოწერებთან დაკავშირებით. მისაღებობის გადაწყვეტილება დეტექტიური რომანის ლეგენდას ჰგავს: „უფლებამოსილებაზე ხელი მოაწერეს თვით მომჩივნებმა 2002 წლის 22 ნოემბერს (კარგად დავაკვირდეთ: უკვე ექსტრადირებულებს- A.K.) და მოპოვებულია რუსეთში მცხოვრები ჩეჩნური წარმომობის პირების საშუალებით, ზოგიერთ შემთხვევაში, ხელს აწერენ ამ მომჩივნების რუსეთში მცხოვრები ამ მომჩივნების ოჯახის წევრები“. მხოლოდ გრაფოლოგიური ექსპერტიზის დასკვნის შემდეგ გახდა ცნობილი, რომ უმლებამოსილებები არ არის ხელმოწერილი ექსტრადირებული მომჩივნების მიერ და ადვოკატებიდან ერთერთმა აღიარა, რომ “მიმართა ოჯახის წევრებს და ახლობლებს, რომლებიც ხელმოწერის ავტორები არიან” (§231). ვწუხვარ, რომ დიდმა პალატამ ანგარიში არ გაუწია სასამართლოს კანონმდებლობას უკანონო საჩივრის მიუღებლობასთან დაკავშირებით (იხ. მუტატის მუტანდის, შტამულაკატოს ც.ლოყაუმე-სნი (დეც.), № 27567/95 1997 წლის 9 აპრილი) მათ შორის „განზრახ დარღვევით წარმოდგენისთვის“ კ. რეიდის გამონათქვამის მიხედვით (იხ. K. ლეიდ, “Практиitioner Gუიდე ტო ტჰე EჩHდ” Lონდონ. 1998).

მე ყურადღებას ვაჩერებ ამ სამწუხარო ფაქტებზე რათა აღვნიშნო, რომ თითოეული მომჩივანი ან მისი წარმომადგენელი ხელს აწერს საჩივრის ფორმულარს შემდეგი განცხადებით: „მე ვაცხადებ სრული შეგნებით და პატიოსნებით, რომ საჩივრის ფორმულარში მოცემული მონაცემები ზუსტია“. ამგვარად, ისინი ადასტურებენ ინფორმაციის სინამდვილეს და არის საშიშროება იმისა, რომ მოექცნენ კონვენციის 35-ე (§3) მუხლის მოქმედების ქვეშ: უკანონო საჩივრის მიუღებლობიდან გამომდინარე სასამართლოს აქვს უფლება პროცედურის ნებისმიერ სტადიაზე, ამ მოტივით სარჩელი მიუღებლად გამოაცხადოს (კონვენციის 35-ე (§4) მუხლი), ან თავიდანვე მიმართოს საგამომიებო ზომებს რასაც ითვალისწინებს რეგლამენტის 42-ე მუხლი).

არ მინდა „ჩამთვალონ“ მორალისტად და მიუხედავად ამისა მსურს კარგად გამიგონ ჩემს მოქმედებაში: მკაცრი მოსამართლის მხრიდან პროცედურის ყველა წვრილმანის საგულდაგულო დაცვა, რაც უნდა იყოს სასამართლო, ეს არის კოზირი მისი განაჩენის დასაბუთებისთვის. თუ თამაშში მოსამართლე დათმობაზე მიდის რომელიმე მხარის მიმართ, მაშინ სხვები ფიქრობენ რომ მათ შეუძლიათ მოიქცნენ

ისე, როგორც მათ სურთ - ეს საქმე სავსეა მსგავსი დამადასტურებელი მაგალითებით. იძულებული ვარ გამოვთქვა ჩემი მოსაზრება საქმის არსებით განხილვასთან დაკავშირებით, ჩემი მტკიცე რწმენის მიუხედავად, რომ სარჩელი მიუღებელია მისი ანონიმურობიდან და უკანონობიდან გამომდინარე. მე შევეცდები მოკლედ ჩამოვყალიბო ჩემი პოზიცია.

მთლიანად ვეთანხმები ჩემი კოლეგების დასკვნებს იმასთან დაკავშირებით, რომ არ არსებობს საქართველოს მხრიდან მე-3 მუხლის დარღვევა 5 ექსტრადირებული მომჩივნის მიერ შემოტანილ სარჩელთან დაკავშირებით. იგივე ეხება იმ მოსაზრებას, რომ არ არის საჭიროება იმისა რომ გაგრძელდეს იმ სარჩელების განხილვა, რომლებიც შემოტანილია მე-2 და მე-3 მუხლების დარღვევასთან დაკავშირებით და ეხება ხაჩიევის და ბაიმურზაევის ექსტრადიციას რუსეთში. აქ მე ვერ დავეთანხმები მე-3 მუხლის შესაძლო დარღვევას, რადგან მიღებული იყო გადაწყვეტილება გელოგაევის რუსეთში ექსტრადიციის შესრულების შესახებ. ჩემი აზრით ეს დასკვნა ეფუძვნება ფაქტობრივ („საერთო სიტუაცია ჩეჩნეთში“ როგორც ეს აღწერილია პარაგრაფებში 364 და 366) და იურიდიული ხასიათის სპეკულაციებს (რუსეთის საკონსტიტუციო სასამართლოს 1999 წლის 2 თებერვლის დადგენილების საკმაოდ ზედაპირული ინტერპრეტაცია), რაც ემყარება რეგიონში სიტუაციის დამაბვის გათვალისწინებას (§367) და ამავე დროს არავითარი გამართლება არ მოეპოვება სასამართლოს იურისპრუდენციაში. მეჭემის (№1) საქმესთან დაკავშირებულ დადგენილებაში სასამართლომ დაადგინა მე-8 მუხლის შესაძლო დარღვევა – პირად და ოჯახურ ცხოვრებაზე უფლების დაცვა – მომჩივნის შესაძლო ექსტრადიციის შემთხვევაში საფრანგეთში მისი ოჯახური კავშირებთან დაკავშირებით (მეჭემი ც. ფრანცე (№1), 2003 წლის დადგენილება), ამ შემთხვევაში საქმე ასე არ არის. მე-3 მუხლის შესაძლო დარღვევის კონსტატაციის მაგალითები, რამდენადაც მე ვიცი, ეხებიან მხოლოდ იმ სახელმწიფოებს, რომლებსაც ხელი არა აქვთ მოწერილი კონვენციაზე (შოერინგ ც. ლოყაუმე-სნი, 1989 წლის 7 ივლისის დადგენილება, სერია №161; ჩრუზ ეტ აუტრეს ც. შუედე 1991 წლის დადგენილება, სერია №201).

ჩემი აზრით სასამართლოს აკლია მამტკიცებელი საბუთები, რასაც ის „დამტკიცებულად“ მიიჩნევს, იმასთან დაკავშირებით, რომ მომჩივნის ექსტრადიციის შემთხვევაში იმ ქვეყანაში, რომელსაც ხელი აქვს მოწერილი კონვენციაზე, მას შემდეგ რაც საქართველოს მთავრობას ისევე როგორც სასამართლოს მისცა ყველა გარანტია, რომ დაიცავდა კონვენციას ყველა მომჩივანისთან დაკავშირებით, გელოგაევის ჩათვლით, დაირღვა კონვენციის მე-3 მუხლი.

რაც შეეხება 2002 წლის 3-4 ოქტომბრის ღამის მოვლენებს (პატიმართა ამბოხი და მისი ჩახშობა ქართული წესრიგის დამცველი ძალების მხრიდან), სასამართლომ, ჩემი აზრით, დაიკავა ძალზე უცნაური პოზიცია „მომჩივანთა განსაკუთრებით მოწყვლადი მდგომარეობით“ სპეკულირებით (არ დაგვავიწყდეს, რომ ისინი შეიარაღებულები იყვნენ აგურებით და ლითონის ნაჭრებით) და იმის მომიზეზებით, რომ მათ ჰქონდათ „კანონიერი შიში“, რომელიც გამომდინარეობდა ექსტრადიციასთან დაკავშირებული აზრებიდან“. იმ შემთხვევაშიც კი თუ

სასამართლოს „მხედველობის არედან არ რჩება საპყრობილეს თანამშრომლები, ისევე როგორც სპეცდანიშნულების რაზმის მეომრები, რომლებმაც მიიღეს ჭრილობები მომჩივნებთან „ხელჩართულ ბრძოლაში“ და რომ 8დან ოთხ მომჩივანის 2002 წლის 25 ნოემბერს ქართულმა სასამართლომ მიუსაჯა 2 წელი და 5 თვით პატიმრობა, მიუხედავად ამისა იგი ადასტურებს „ფიზიკურ და მორალურ ტკივილს, რომელიც შეიძლება შეფასდეს არაადამიანურ მოპყრობად“. დღეიდან დაწყებული არის საშიშროება იმისა, რომ ყველანაირი ამბოხის ჩახშობა საპყრობილეში შეფასდეს როგორც უფლებამოსილების გადამეტება...

მე ასევე იძულებული ვარ ვაღიარო, რომ არ მესმის საქართველოს მიერ 34-ე მუხლის დარღვევის კონსტატაციის ლოგიკა არის კი დამნაშავე საქართველო იმაში, რომ თვითმფრინავს მისცა გაფრენის უფლება მომჩივნებთან ერთად დაახლოებით 19:10 საათზე (სტრასბურგის დროით) როდესაც ოფიციალური შეტყობინება რეგლამენტის 39-ე მუხლის გამოყენების შესახებ მიიღო ნახევარი საათის შემდეგ; ასევე დამნაშავეა თუ არა ის იმაში, რომ რუსეთში საგამომიებო მისია არ ჩატარდა (§§477-478)? გარდა ამისა მე ამასთან დაკავშირებით მომყავს მოსამართლეების კაფლიშის, ტურმენის და ჩემს მიერ გამოთქმული საერთო საწინააღმდეგო მოსაზრება მამატკულოვ ეტ ასკაროვ ც.თურქული ([GR], № 46827/99 და 46951/99, 2005 წლის 4 თებერვალი) საქმესთან დაკავშირებით, რომელშიც ჩვენ ეჭვს ქვეშ ვაყენებთ სასამართლოს მიერ დროებითი ზომების მითითების მიცემის უფლებამოსილებასთან დაკავშირებით როგორც ის არის ჩამოყალიბებული დღეისთვის რეგლამენტის 39-ე მუხლში, განსაკუთრებით §3-ში ფრანგულ ვარიანტში („რეკომენდირებული დროებითი ზომები ...“).

რუსეთის მხრიდან კონვენციის 34-ე მუხლის დარღვევის კონსტატაცია გამომდინარეობს რუსეთის მთავრობის და სასამართლოს შეურიგებელი პოზიციებიდან: სასამართლო ფარად იყენებს ოპტაციას ორჰან “საჩივრის ქვემარტივების შეფასება სასამართლოს ექსკლუზიურ უფლებას წარმოადგენს და არა რომელიმე მთავრობის” (ორჰან ც.თურქული, № 25656/94, 2002 წლის 18 ივნისის დადგენილება; არსებული დადგენილების §513). თავის მხრივ ხელისუფლება არ სცნობს „ეგრეთ წოდებული წარმომადგენლების“ უფლებამოსილებას და ეწინააღმდეგება მომჩივნებთან მათ დაშვებას. დასანანია, რომ სასამართლოში წარმართულ პროცედურას აკლია სიმკაცრე, რომლის შესახებაც ზემოთ არის ნახსენები და ამან ცუდი დალი დაასვა საქმის დანარჩენ განხილვას. თითოეულმა მხარემ უნდა დაიცვას თავისი ღირსება თუნდაც საქმე ეხებოდეს მოპასუხე მთავრობას. მიუხედავად ამისა, მე ვიზიარებ სასამართლოს რამდენიმე დასკვნას იმასთან დაკავშირებით, რომ მოპასუხე მთავრობების მხრიდან ნაკლები იყო თანამშრომლობა, რუსეთისა საგამომიებო მისიის ოგანიზაციის საქმეში, მაგრამ მე არ ვიზიარებ პარაგრაფ 500-ში მოყვანილ მოსაზრებებს, რომლის მიხედვით “სასამართლოს მიერ გადაწყვეტილი საგამომიებო მისიის განხორციელება [...] არ არის დამოკიდებული შიდა პროცედურების მსვლელობაზე”. მე ცუდად წარმომიდგენია ეროვნული სასამართლოს რეაქცია იმ შემთხვევაში თუ

ევროსასამართლოს დელეგაცია ჩავა მის ქალაქში საქმის სრული გამოძიების მიზნით და გამოკითხავს ბრალდებულებს...

და ბოლოს, რაც შეეხება მომჩივნებისთვის გამოყოფილ თანხებს ეგრეთწოდებული მორალური ზიანის ასანაზღაურებლად მე საჭიროდ მიმაჩნია იმის აღნიშვნა, რომ ორი მოპასუხე ქვეყნის მთავრობა მოიქცა ევროპული კონვენციის ტერორიზმთან ბრძოლის, (1977), სისხლის სამართლის საკითხში იურიდიული ურთიერთდახმარების გაწევის (1999) დებულებების შესაბამისად, დადგენილებაში მოხსიენებული მინსკის კონვენციის გათვალისწინებით (1933), რომელიც ავალდებულებს ხელშეკრულის მონაწილე ქვეყნებს დაიცვან მისი სახელშეკრულებო დებულებები. მე ძლიერ ვეჭვობ, რომ ამ დებულებების მითითებები ინტერპრეტირებული უნდა იყოს როგორც მორალური ზიანის მიზეზი, მათთვის ვინც ამ კონვენციების მოქმედების ქვეშ არიან. ამ მიზეზებიდან გამომდინარე ჩემი პოზიციის მსგავსად მამატკულოვისა და ასკაროვის საქმეში მე საკმარისად მიმაჩნია დარღვევის კონსტატაცია (თუ ასეთს აქვს ადვოლი) მორალური ზიანის ასანაზღაურებლად ასეთი სახის საქმეებში.